
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
9
3 G
29

Reginaldus

Beaum. Penel.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
Regis Macedonum,

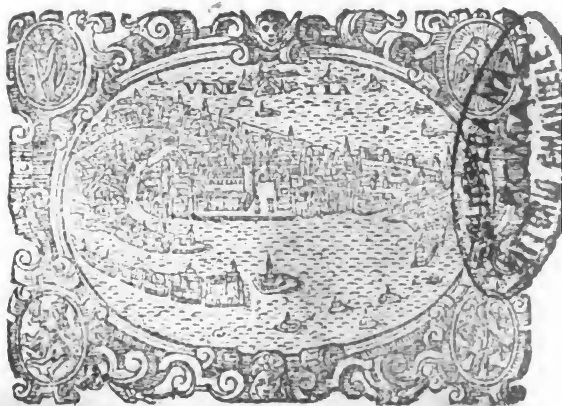
LIBRI DECEM.

Nunc demùm summo studio, & diligentia castigati.

Accessit dissertatiuncula de ætate, qua floruit Curtius, necnon cuiuslibet Libri Argumenta.

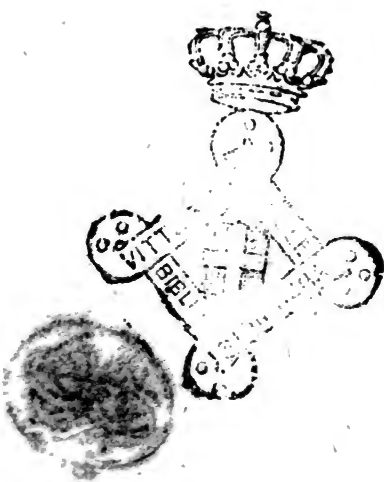
S. Mariæ de Victoria

Cum Indice Orationum, & Rerum Memorabilium locupletissimo.

VENETIIS, M. DC. LIX
Ex Officina Brigoncia.

Vtriusq; Fori Permissu.

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in hoc Volumine continentur.

to

Ale-

An-

Bessi

Cyri

Gor.

Ma-

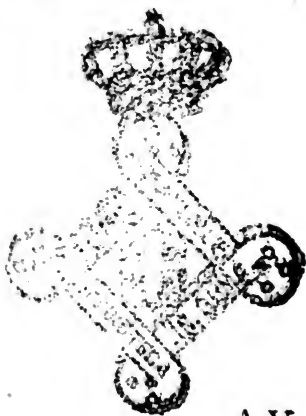
Me-

Sa-

cùm

Ta-

A V-

AVCTORES

Tam Græci, quàm Latini, quibus in hoc Opere illustrando vsi sumus.

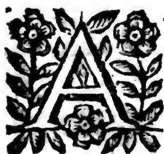
Arrianus.
Aristobulus, qui ab alijs citatur.
Boccatius.
Chronicon Nurembergensium.
Cicero.
Daniel.
Diodorus.
Eusebius.
Franciscus Irenicus
Hieremias.
Ioannes Carion.
Ioannes Monachus.
Iustinus.
Laertius.
Machabæor. libri.
Nauclerus.
Otho Frisingensis.
Paulus Orosius.
Plutarchus.
Ptolemæus.
Raphael Volaterranus.
Strabo.
Vspergensis.

IVSTVS LIPSIVS.

Q. CVRTIVS, me iudice, probus est, legitimusq; Historicus. Mira in sermone eius facilitas, in narrationibus lepos, astrictus idem, & profluens; subtilis, & clarus, sine cura vlla accuratus. Verus in indicijs, argutus in sententijs, in orationibus supra quàm dixerim facundus. Quod si varium magis argumentum habuisset, fallor, aut variæ prudentiæ eximium magis specimen præbuisset. Sed Alexander quid nisi bella?

De

De Ætate, qua floruit
Q. CVRTIVS
DISSERTATIVNCVLA:
Siue excerpta potius ex binis
IOH. ISACI PONTANI
Hac de re Epistolis ad V. Cl.
GER. VOSSIVM.

D Curtium quod attinet, hoc pręter ea, quæ allata sunt, videor dicturus, eum scilicet Clariss. olim viro *Barnaba Brissonio* lib. 1. de Regno Persarum, haberi, atque æstimari *Curtium* illum *Rufum*, qui inde à Tiberij temporibus Rempub. attigit, & cui, dum Africę Proconsuli velut comes, & sectator adhæret, spectrū istud se obtulit, memoratum Plin. lib. viij. epist. xxvij. Nec alium intellectum Suetonio, qui Rhetorum clarorum albo eundem sub *Rufi* cognomine adscripserit; quomodo etiam nominasse eum videntur Annal. xj. Tacit. & ideo ad Claudium Imp. referenda, quæ historiæ suæ lib. x. de rebus Alexandri, in hæc verba ipse perscripsit: *Proinde iure merito populus Romanus salutem principi suo debere profitetur, cui noctis, quam panè supremam habuimus, nouum sidus illuxit. Huius herculè non solis exortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo reuirescit solum, sed etiam floret imperium: Absit modò inuidia, excipiet huius seculi tempora eiusdem domus vtinam perpetua, certè diutur-*

na posteritas. Eaq; Curtiana verba haud alia interpretatione egere subijcit Brissonius idem, quàm Suet. c.x. & xj. in Claudio, & Iosephi lib. xix. Antiq. c.2. & 3. Vbi scilicet post cædem Caij per biduum de mutando reipub. statu, adserendaq; communi libertate hæsitatum innuatur: ac tandem rectore vno, ac nominatim constituto Claudio, imperium stabilitum, firmatumq;. Quæ sanè haud alia sunt, quàm annotata iam olim CL.V. *Iusto Lipsio* ad lib.xj.annal. Taciti memorantis originem Curtij Rufi. Interim hæsitare se idem Lipsius profitetur, & facilè manum daturũ, si quis adferat verisimiliora. Qua occasione tentasse aliud postea reperio virum amplíss. ac multa eruditione præstantem *Ianum Rutgersium* in illis suis rerum selectarum, ac variarum Lectionibus: Vbi Brissonij opinionem, qui ad Claudij æuum referendum volebat, paucis, & accuratè confutans, ostendit post Caij cædem Romanum imperium; neque à pluribus expetitum, neq; ciuilibus bellis, vt Macedonicum illud, cuius occasione superiora ista de Rom. repub. interseruit Curtius, fuisse laceratum. Quod tamen esset, si hic locus eò trahendus foret. Itaq; Rutgersius ipse à Brissonio hac parte, ac iure decedens, æuum Curtij ad Vespasianum potius referendum credidit. Nec ego valde abnuerim, nisi verba illa Curtij superius posita: *Non ergo reuirescit solum, sed etiam floret imperium,* aliò me quasi traherent. Ecce *reuirescere imperiũ,* inquit, quod dici haud potuit, imò nec dicitur, nisi de seculo insequenti, & pręsertim Traiani principatu, vt habet disertè prologus ille Flori, qui postquam *iuuentam Imperij* retulisset, ad vsq; ętatem *Augusti Cæs.* ab eo paulatim advsq; *Traianũ* qui anni fuerint C C. *consenuisse* idem ait; atq; inde sub eodẽ vicissim mouisse lacertos, ac præter spem omnium, quasi de-

deposito senio, ac resumpta iuuentute, *reuirescere cœpisse.* Nec aliter de suo quoq; æuo Prudentius, vbi introducens Romam loquentem, ita canit:

O clari saluete duces, generosa propago
Principis inuicti, sub quo seniũ omne renascẽs
Deposui, vidiq; meam flauescere rursus
Canitiem.

Vltra quod addam, magnopere non est, nisi attendere etiã obiter libeat, quàm aptè verbis Curtij superiùs recitatis Traiani respondeat imperiũ imperijq; initium. De quo omnia, quæ velim, & fusè ad hãc rem in illustri illo suo ad hunc Principem Panegyrico refert Plin. iun. Et idem quoque, sed paucis agens, clarè tamen, disertèq; Aurel. Victor in vita ipsius Traiani, vbi inquit: *Quæ omnia eò videbantur maiora, quoniam per multos, atq; atroces tyrannos perdito, atq; prostrato Statu Rom. in remedio tantorum malorum diuinitùs credebatur opportunè datus Traianus, vsq; eò, vt adueniens imperium eius, pleraq; mirifica denunciauerint: in queis præcipuũ cornix è fastigio Capitolij, Atticis sermonibus effata, καλῶς ἔσαι.* Quod Suet. Tranquill. sub finem Domitiani latinè reddens, ita expressit.

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine Cornix;
Est bene non potuit dicere; dixit ERIT.

Qui & addit continuò illud epiphonema: *Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi ponè ceruicem aureã enatam, pro certoq; habuisse, beatiorem post se, lætioremq; portendi statum Reip. Sicut sane breui euenit, abstinentia, & moderatione insequentium* Principum. Quorum principum præcipuus, ac Coryphæus fuit, post breuissimum Neruæ principatum, Traianus, de quo dictum; Qui longo, moderatoq; imperio, pulsa temporum antecedentium nocte, *nouum* illud, quod innuit Curtius, *sidus* exinde *illuxit*, ac

veluti *Sol exortus lucem caliganti reddidit mundo, faces extinxit, gladios condidit*, suaq; ac *subita serenitate tempestates* circumquaq; Romani imperij feliciter *discussit*. Vnde & iterum idem Curt. lib. 5. de Tyro loquens agnoscit haud immerito *longam* imperio *pacem cuncta refouentem*, post scilicet Domitianum, & illos principes, *beneficio* prçsertim, *ac moderatione*, vt verba fuerunt Suet. *insequentium Imperatorum*: in quibus familiam duxit Traianus præcipuè. Vt omittam postremis illis eiusdem superiùs Curtij verbis, quç votũ continent pro noua ad principatum euecta domo, haud alium intelligẽdum innui, quàm Traianum, qui post Neruã, à quo est adoptatus, primus habetur principũ externorũ. Fuit .n. ex vrbe Tudertina Hispanus. Nam de nouo principe, & à prioribus, qui Romani omnes fuere, prosapia, & gente diuerso, loqui Curtium ostendunt itidem, quæ superiùs proximè sequuntur, vbi posteritatem quidẽ eiusdem domus, si nõ perpetuã, saltem diuturnã fore auguratur. Quod ad principum priorum aliquem, qui ante Neruã, & Traianum fuere, quiq; tamdiu Romanæ gẽtis floruerunt, & ab Ænea, aut primis regibus originem deducebant, quomodo referetur? Habes, Vossi humanissime, quæ sit nostra de florentissimo scriptore, deq; tempore, quo claruit, sententia. Tu eam qualemcumque æqui facies, ac simul moram responsionis nostræ, &c.

Ex altera ad eundem Epistola.

DE Curtio quod præsens nuper, sed festinus volebam, innuisse magis, quã dixisse puto. Nam quod existimabas de *domo eadẽ*, quod Curtius ait, ad Vespasianum quoq; posse referri, cùm Æneadum prosapia in prioribus ante eum Cçsaribus, & præsertim in Nerone, finem habuerit,

etiamsi

etiamsi concederetur, hærebit nihilominus aqua in illis verbis, *Absit inuidia, excipiet huius seculi tempora eiusdẽ domus, vtinam perpetua, certè diuturna posteritas*; quod Vespasiani posteritas diuturna non fuerit, & filius eius Titus annos tãtũm duos, frater verò Titi Domitianus quindecim in Imperio transegerit, eosq; tales, quibus haudquaquã adscribi possit *Bonũ Factũ*, aut illud Curtianũ elogium, *Non ergo reuirescit solũ, sed etiam floret imperiũ*. Ipse autem Vespasianus, vix vltra decennium rerum potitus, quomodo *longæ pacis* laude *cuncta refouentis*, quã suis iterum l. 5 temporibus *sub Romana mansuetudine* tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeo vt iterũ, iterũq; fateri habeam, *eius noctis*, quam ait Curt. *Romanos penè habuisse supremam*, haud aliud *illuxisse sidus nouum*, quã Traianũ, *eiusq́; non Solis ortũ*, vt idẽ porrò addit, *conditus gladijs lucẽ caliganti reddidisse mundo*; idque tum præcipuè, cùm in Neruam coniuratio Calphurnij Crassi, Æliániq; & aliorum inita detegeretur. Nam statim exinde ascenso Capitolio, M. Vlpium Traianum adoptauit, ac successorem sibi Nerua declarauit. Cui etiam, continuò post defuncto succedens Traianus, imperium diu, feliciterq; tenuit; vt & Adrianus, qui eum excepit, *eiusdem*, vt habent verba Curtij, *domus*, ac prosapiæ imperator.

Iam, quod stylum Curtij attinet, eum anterioris ferè seculi videri, mouere id possit, nisi omnibus sub Traiano authoribus concisum, vt plurimum, dicendi genus placuisse videam, nec tamen omnes pari id modo, aut laude assecutos. Nam Florus, licet verba ei stricta, sententiæq; argutæ sint, flosculis tamen rhetorum orationem subinde pingit; contraria Taciti est oratio; & multo vicissim alia Suetonij, aliaque Plinij, qui tamen omnes Traiani seculo claruerũt. Et adde his Asi-

nium Pollionem, æqualem propemodũ Ciceronis, quem tamẽ à nitore, & iucunditate Ciceronis ita longè abfuiſſe Fabius faſſus eſt, vt videri potuiſſet ſeculo prior: Et deniq; Eginhardũ quis ſeculo barbaro eã Caroli Magni vitam contexuiſſe dicat, niſi hoc adſtruat autoritas Adami Bremenſis, qui eum prolixè citat, ſeculo æquè barbaro, vtpotè ſequentibus ſtatim temporibus, ſub Caroli filijs, aut nepotibus florens? Et Curtius ipſe, de quo dicere cęperamus, etiamſi dictio eius terſa multũ, eleganſq; ſit; nonne & habet, quæ ad seculũ inclinans, deteriuſq; referri debeant? Sane *Ducatus* vox, quę apud eum occurrit, neſcio an apud alios, niſi eos, qui ſub Traiano, & illis temporibus floruerunt, vt ſunt Suetonius, reperiatur: ne & alia addam, de quibus dicetur opportuniùs aliàs.

Sed pluribus fortaſſe apud te hęc agere videar mi Voſſi; At tu, qui tuus eſt veri cognoſcẽdi amor & ſtudiũ, in re prę̨ſertim tam intricata, quæq; tot egregios viros, *Briſſoniũ, Bongarſiũ, Mondiũ, Pithœum, Lipſium,* alioſq; & nuper quoq; virũ ampliſſimũ, noſtrumq; vtriq; amiciſſimũ, *Rutgerſiũ,* (vt *Acidaliũ, Popmam, Locceniumq́;* nunc mittã) exercuit; hanc, vt ſpero, parrhiſiam noſtram æqui facies. Age itaq; iteratò nunc ipſa Curtij verba paulò fuſiùs poſita, inſpiciamus, conferamuſque cum ſingulorum ſententijs propius. Ait lib. x.

Sed iam fatis admouebantur Macedonũ genti bella ciuilia. Nã & inſociabile eſt regnum, & à pluribus expetebatur. Quodq́; imperium ſub vno ſtare potuiſſet, dũ à plurib. ſuſtinetur, ruit. Proinde iure, meritoq́; Pop. Rom. ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quã panè ſupremam habuimus, nouum ſidus illuxit. Huius herculè non Solis ortus lucẽ caligãti reddidit mũdo cũ ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarẽt. Quot ille tum exſtinxit faces? quot cõdidit gladios!

dios! quãtã tẽpeſtatẽ ſubita ſerenitate diſcuſſit! Non ergo reuireſcit ſolũ, ſed etiã floret imperiũ. Abſit modò inuidia, excipiet huius ſeculi tẽpora eiuſdẽ domus, vtinam perpetua! certè diuturna poſteritas. Quibus ex Curtij verbis liquet occaſione Macedonici imperij, quod iam à pluribus, extincto Alexãdro, expetebatur, iſta de rei Rom. ſtatu interſeri, ac demonſtrari, *iure, meritoq́; Pop. Rom.* ſalutem *principi ſuo debere, cui noctis, quã panè ſupremã habuerat, nouum ſidus illuxerit.* Quod ſanè nec ad Auguſtũ referri poteſt, cui viuo, & ad imperiũ promoto nullum *nouum ſidus*, aut ſucceſſor auxiliaris illuxerit; nec ad Claudiũ, quia poſt cædẽ Caij, neq; imperiũ à pluribus expetebatur, neq; motibus inteſtinis agitabatur, vt Macedonicũ; nec ad Veſpaſianũ, qui ipſe ſibi imperiũ poſt necem, & occiſionẽ Vitellij aſciuit. At Neruę, in quem pręter Claphurn. Craſſ. Ælianus, alijq; imperio imminentes coniurauerant, adoptatus Traianus *nouum*, ac ſalutare hoc *ſidus* verè fuit, qui & eam ſeditionũ, ac temporum noctẽ de ſubitò ſerenauit. Ita .n. *noctis* vocabulũ accipiendum ibi, quæ eſt in voce *ſidus*, metaphoram puto oſtendere. Propriè autẽ de prælio, quod inter copias Veſpaſiani, & Vitellij eſt noctu certatũ, velle exponere, quaſi ea nocte Veſpaſian., Vitellio profligato, nouũ ſidus illuxiſſet, negant Curtij verba, qui ait noctis eius nouum ſidus ipſi principi illuxiſſe: At Veſpaſianus principi Vitellio non ſalutaris, aut *nouum ſidus illuxit*, ſed iam ante eã pugnã è *Syria* cum legionibus aduentans ei minitabatur exitium, atq; internecionis quoq; cauſa poſtremò fuit. Exortus igitur accipiendus hic Traiani, qui Neruę iam ſeni, & contempto accurrens, ipſi mundo, ideſt imperio vniuerſo *caliganti*, & veluti *trepidanti ſine ſuo capite, lucem reddidit, faces extinxit, gladios condidit*; Calphurnij pu-

ta,& Æliani;in quos vt capita,& faces coniurationis, quamprimū imperiū capessijt, animaduerti etiam fecit, atq; ita subita serenitate, vt deinceps author loquitur,tantā tempestatē discussit. Quod iterum nec ad Augustum referas, qui Initio Imperij sui cū monstris illis Antonio,Pompeio, Lepido tandiu est colluctatus: Nec ad Vespasianū, qui solo sublato Vitellio, securus egit, ac breui exinde,decennio circiter exacto, imperium finijt.

Quibus hoc pacto expositis,aptè iam,quemadmodū & Florus, alijq; de eiusdē Traiani seculo, *reuirescere non solùm,sed etiam florere,* inquit, *imperium.* Et tandē epiphonemate,ac bono quasi omine claudens, *excepturam* addit *istius seculi tempora domus eiusdem, vtinam perpetuā,certò diuturnā posteritatē.* Quod similiter neq; de Augusto,aut Claudio, ac multò minus de Vespasiano potest accipi; cùm, vt dixi, biennium tantum filius eius Titus & quindecim Domitianus, Titi frater,imperauerit,idq; vt cōstat,truculentissimè. Estq; notandum,cùm *domus eiusdem posteritatē* dicat,minimè ad Vespasianum hoc referendum cuius filij successere,sed optimè quadrare inTraianum,qui ex sua *domo,* ac familia Adrianū successorem sortitus est:Quorum etiā vterq; expertus,quam innuit alibi idem Curtius,*sui temporis longam sub tutela Romana mansuetudinis pacem,cuncta refouentē.* Sueton. sub finē Domitiani id factum dixit *beneficio,ac moderatione insequentiū principū,* in quibus eminuit,ac princeps fuit,de quo iam iterū, iterumq; dictū,Traianus.

Hęc,eruditissime Vossi,super Curtio breuiter, & veluti corollarij vice occasione familiaris nostri sermonis adijcienda prioribus putaui. Cuius Ma-inquam Curtij fatum idem esse video,quod Manilij poetæ, de quo quàm varia doctorum similiter iudicia sint, non ignorare te existimo.

SVP-

SVPPLEMENTI IN Q. CVRTIVM DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

1 Ortum, educationemq; Philippi recenset.

2 Suscipit Philippus peremptis à matre Eurydice Amynta patre, & Alexandro fratre, regnum Macedonicum, varijs procellis agitatum, cui Athenas, Illyrios, & Thessalos adijcit.

3 Olympiadem Neoptolemi Molossorum Regis filiam in vxorem ducit.

4 Nato Alexandro, Respub. Græcorum omnes, Cappadociam, & Thraciam inuadit, spoliatq;.

5 Alexandri 12. annorum pueri indoles.

6 Aristotelis institutioni traditur. Responsio Apollinis, necnon Bucephali equi qualitas.

7 Centum septuaginta nauium spolia rapit Philippus, Scythiam expugnat, tandem à Pausania interficitur.

1 Hilippus Macedo (qui primus omnium Regum eius gentis, Macedoniæ Regnum, subacta tota Græcia, ad summam potentiã euexit) Amyntæ, viri prudentissimi, omnibusq; imperatorijs virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas, ex Eurydice vxore tres filios susceperat, Alexandrũ, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni patrẽ, atq; filiam Euryonẽ. Insidijs autem Eurydices vxoris, quæ nuptias

generi, mariti morte pacta, occidendum virum, regnumq; adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset; ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntæ, Alexander maior natu filius, regno potitus est. Qui inter initia regni, cogente sanè durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyrijs pacta mercede, datoq; Philippo fratre obside, redemit. Interiecto quoq; tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura Epaminondæ strenuissimo Thebanorum duci, atq; Philosopho præstantissimo, hac conditione demandata est, vt commissum sibi puerum, diligenter seruaret, & summo studio in id iuxta incumberet, vt moribus principe dignis, atque honestis disciplinis quàm optimè imbueretur. Fouebat ea tempestate laudatissimus princeps domi filio suo Epaminondæ pręceptorē Pythagoricum, sub quo Philippus multum profecit. Intereà temporis Alexander insidijs matris Eurydices adpetitus, occubuit: cui tamen anteà Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoq; exitiosam fore, pepercerat. Frater quoq; eius Perdiccas, simili insidiarum fraude, relicto paruulo filio, decipitur. Sub idem tempus, Philippus commodum è custodia elapsus, diu se non Regem, sed tutorem pupilli egit.

2 At vbi grauiora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo regnum Macedonicum male affectum, cùm bellicis artibus, tum Philosophiæ præceptis, præmunitus, apprehendit, anno quatuor centum ab Vrbe condita, Olymp. CV. Circa prima itaq; regni primordia, rerum in-

infinita multitudine in diuersas trahente partes, finitimis vndiq; in Macedoniam irruentibus populis, bellisq; veluti conspiratione quadã ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diuersis locis, vno tempore confluentibus, Rex Philippus cautius omnino agendum esse considerans, (omnibus enim par esse non poterat) alia, interposita pactione, composuit, alia redemit, facillimis aggressis, vt militũ trepidos firmaret animos & sibi hostium contemptum demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit, quibus per insidias victis, metu grauioris belli, cùm interficere posset, omnes incolumes, sine pretio dimisit: quæ res illi magnam & gratiam, & auctoritatem conciliauit. Captis deinde Pæonibus, bellum in Illyrios transtulit: ibi multis hostium millibus cæsis, Larissæam vrbem nobilissimam cepit. Hinc Thessalos, non cupiditate prędæ, sed quòd exercitui suo robur Thessalorũ equitũ adiũgere gestiebat, nihil minus, quã bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improuiso pręoccupatis, atq; in potestatẽ redactis, iungendo equitũ, peditũq; fortissimas turmas, & copias, inuictissimũ fecit exercitũ.

3 Quibus rebus feliciter gestis Olympiada, Neoptolemi Regis Molossorum filiam, vxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba Rege Molossorum, qui sororẽ Olympiadis Troadam, in matrimonium habebat: quæ causa illi exitij, malorumq; omnium fuit. Nam cùm regni incrementa, affinitate Philippi se acquisiturũ sperat, proprio regno ab eodẽ priuatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietẽ bi visus est, coniugis aluo insignem affixisse bullam, cuius sculptura, quemadmodum is existimauerat, Leonis haberet imaginem. Quod vates ita erãt interpretati: Ipsam quidem esse grauidã, animosum quoq; & Leonis natura præditum infan-

tem parituram. Deindè cùm Philippus vrbem Methonem expugnaret, ictu sagittæ dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisq; etiam aduersus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio suo adiecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, inuadens, omnia vno velut impetu, deuicit.

4 Debellatis finitimis, atq; confirmato iam Macedoniæ Regno, cùm domum rediјsset, natus est ipsi Alexãder filius ex Olympiade vxore viij. Id. Aprilis, dicit Plutarchus: ab eo autem, qui illum in Latinum conuertit, scribitur circa Idus Augusti, quod sanè cuius sit error, dubium est.

5 Porrò Philippus, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, Græcorum ciuitates, quæ dominandi libidine singulæ imperare cogitauerant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus adinuicem callidè incitatis, à Thebanis etiam (qui tamen antea eum tanquam hostem repellere conabantur) contra Lacedæmonios, & Phocenses, qui templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate vrgente, dux electus, oppressis sacrilegis, magnãq; inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad vltimum efficitur dominus, ac princeps, & victos pariter, atq; victores seruitutem subire coegit. Inde in Cappadociam traiјciens, captis, & occisis finitimis Regibus, vniuersam prouinciã Imperio Macedoniæ adiecit, Olyntho quoque expugnata, Thraciam inuasit. Nam cùm eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis Regni ambigentes, disceptationum suarum iudicem eligerent; Philippus ad iudicium velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & vtrumq; regno, de quo disceptabant, spoliauit: omnes sanè
prin-

principes docens, concordiam maximum ad conseruanda Imperia, atq; principatus stabiliendos, adminiculum esse.

5 Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsæ indolis manifestissima proferre indicia cœpit. Cùmq; ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum nunquid stadium libens decertaret (plurimum enim pedum celeritate pollebat) bibens equidem, inquit, si decertaturos mecum Reges sim habiturus. Olim cùm forte absente Philippo, legati à Persarum Rege venissent, eos cùm hospitio, tum consuetudine captos, iucundissima sibi familiaritate coniunxit: admirantes, quòd is nihil aut humile, aut puerile sciscitaretur, sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat, multa super Rege, qualis in hostes esset, nunc super Persis, quæ vires, aut quæ esset potentia, rogitabat. Quas res admirati legati, latè diffusam Philippi grauitatẽ nihil prę huius pueri indole, & maiore, quã ętas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnoperè lætabatur: cæterum ad suos aiebat æquales: Omnia, ò pueri, genitor occupabit, ita vt ne vobiscum grande vllum, ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum vlla illecebrarum, aut pecuniæ, sed sola virtutis, ac gloriæ cupido tenebat: quòque maiores à patre facultates acciperet, eò se minora gerere posse existimabat. Quocirca crescente dominio gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum vsus, verum certamina, & pugnas ardebat, & principatum: vnde sibi ob virtutem, gloriam, nominisque immortalitatem

(quæ

(quæ ſpes nec Alexandrũ, nec quemquam alium bonũ vnquã fefellit) compararet, affectabat: Quamobrẽ ipſius cura complurib. (vti par erat) nutritoribus, pędagogis, ac præceptorib. eſt demãdata.

6 In primis tamen Ariſtoteli, ex cuius diſciplina decem fermè annis informatus eſt. Eodem ferè tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore, reſponſumq; tale accepiſſe ferunt: Is demum tuo Imperio, omniq; orbe potietur, quemcumq; Bucephalus ſeſſorem paſſus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma ſpectabilis, atq; ferociſſimus, quẽ Philonicus Theſſalus Philippo XII. talentis emerat. Hunc diu Philippus ſub clauſtris præferratis aſſeruari iuſſit: manſit tamen ita ferus, vt planè nullus eum ne tangere quidem auſus fuerit: quare factum eſt, vt eũ Philippus remoueri, atq; abijci iuſſerit. Alexander verò cùm forte adeſſet: qualem, inquit, iſti equũ perdunt, dum eo per imperitiam, ac mollitiem vti neſciunt. Cumq; mira arte, ſine verberibus, tractaſſet equũ, & tandẽ conſcenſum ad curſum admiſiſſet; tum calcibus vſus eſt, ac molliter flexis habenis, cũ equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater, emiſſis lachrymis: Aliud, inquit ò fili, par tibi Regnũ quære, quando te iam Macedonia non capit. Præſagijt vir prudens, tam excelſæ indoli non ſuffecturã paternam ditionem. Poſt hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre ſtatuit: ad quod percommodum ratus, ſi Byzantiũ nobilem, & maritimam vrbem in poteſtatem redegiſſet: eandem ſibi reſiſtentem, obſidione cinxit, relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum xvj. annos nato. Hæc vrbs à Pauſania Spartanorum Rege condita, à Conſtantino poſtmodũ gloria, opibuſq; aucta, atq; renouata, & à nomine ſuo Conſtantinopolis dicta circiter M C X L. annos ſacratiſſimi Imperij ſedes, totiuſque

Orien-

Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor!) fœdissimæ, atq; impijssimæ Turcarum gentis Imperio subiacet.

7 Sed vt ad Philippum redeam, exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumq; septuaginta nauium spolia rapuit, atq; militibus suis distribuit. Ne autem in vnius vrbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonnesi vrbes expugnauit: filium deinde Alexandrum xviij. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis, manifestissimæ, vt sub patris militia tyrocinij rudimenta deponeret, ad se accersiuit. Cum quo in Scythiam prædandi causa, more negotiantium, impēsas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaq; expugnata, viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri, ārgētiq; nihil. XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed reuertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum daturos, ni portionem accipiant prędæ. Hinc iurgium, mox & prælium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, vt per corpus eius equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Quamprimum ex vulnere conualuit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Cuius causa Thebani se iunxere, metuentes, ne victis Ahenien sibus, veluti vicinum belli incendium, ad se transiret. Inita societate inter ciuitates paulo ante infestissimas, legationibus totam fatigant Græciam, communē hostem communibus viribus summouendum putantes. Quædam ciuitates motæ, Atheniensibus sese iungunt: quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Vbi laudatissimi Herois virtus clarissimè emicuit. Talem enim

enim in eadem pugna se præstitit, vt non inferior patre, imò etiam nulli secundus extiterit: postea quoq; eam victoriam sibi inuidia, ac fraude patris præreptam fuisse conquestus sit. Commisso itaq; apud Chæroneam prælio, & si Athenienses numero militum longè præstarent, à Macedonibus tamen continuo, ac diuturno bellandi vsu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinæ gloriæ cecidere. Hic dies vniuersæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finijt. Cęterum cùm Philippus semper erga Alexandrum optimè affectus fuisset; tandem ex Cleopatra nouerca, Olympiadi super inducta, discordia orta est. Causam adhibuit Attalus auũculus Cleopatræ, qui cùm in nuptijs Macedones exhortaretur, Deos orarent, vt ad regni successionem, legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur hæres; excandescens Alexander, O improbum caput, inquit, nos verò tibi nothi videmur? simulque in eum coniecit poculum. Insurgens inde pater contra Alexandrum, stricto eum petit ferro: ictus tamen, inclinatione corporis, ab Alexandro euitatus, inanis excidit. Tunc Alexander conuitijs patrem adortus, receptam Olympiadem matrem secum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata sibi à Demarato Corinthio hac eorum discordia, paulò post, multis precibus ægrè reuocauit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis, quē pulso Arisba, Regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum Regum, & collocantis filiam, & vxorem ducentis, insignis: Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum spectaculum Philippus cùm sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumq; procederet; Pausanias nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus adolescens, occupatum an-

angustijs Philippum, in transitu obtruncauit, diemq; lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum etiam postea, tanquam virile scortum, libidini conuiuarum subiecit. De quo Philippo conquestus, qui multum quidem ex rei turpitudine est motus; sed Attalo ob magnam familiaritatem, & quod eius opera tunc vteretur, vt noceret, induci haud potuit. Erat enim Attalus ob Cleopatram, proximè à Rege in matrimonium acceptam, arctissima ei iunctus cognatione, copiarumq; in Asiam præmissarum dux fuerat delectus, vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcircò Rex potius vt Pausaniæ animum iustissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisq; ei magnis muneribus, loco insuper honestiori inter corporis sui custodes, honorauit. Sed ille implacabili ardens ira, decreuit, nõ tantùm de eo, qui sibi iniuriam intulisset, sed & qui vlcisci illatam noluisset, pœnam sumere. Vixit Philippus annos 47. regnauit 25. Macedonum Rex vigesimus tertius: cui maximæ opes erant instrumenta bellorum: diuitiarum quæstu, quàm custodia solertior: itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo, & perfidia pari iure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi: blandus pariter, & insidiosus alloquio: qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria, & iocos artifex; amicitias vtilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio; instruere inter concordantes odia; apud vtrumque gratiam quærere, solemnis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, acuminis, & solertiæ plena; vt nec ornatui facilitas, nec facilitati inuentionum deesset ornatus.

SVP.

SVPPLEMENTI IN Q. CVRTIVM DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVN.

1 *Vigeſimo ætatis anno aſſumitur ad Imperium, & Magnus appellatur.*

2 *Virtutes, & animi dotes Alexandri memorantur, Thraces ſuperantur.*

3 *Getas, Triballos, Agrianos, & Pæonas fundit.*

4 *Clytum, Glauciamq; Reges vincit.*

5 *Thebas funditùs euertit.*

6 *Contra Darij milites arduos labores ſuſtinens, magnas victorias defert.*

7 *Demum Epheſum, Miletum capit, Halicarnaſſum ſolo æquat, Caria ſubacta in Lydiam, & Pamphyliam tendit.*

1 ANno ab Vrbe condita CDXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius (ob magnitudinem rerum Magnus appellatus) vigeſimo ætatis anno, plenum inuidia, & grauiſſimis odijs, ac periculis vndiq; circumſeptum aſsequutus eſt Imperium. Nec enim vicinæ barbarorum prouinciæ, & nationes modeſtè ſeruitutem ferebant; auita verò dominia, patrioſq; principatus affectabant. Primo omnium autẽ quotquot paternæ cædis cauſa fuerant, grauibus affecit pœnis. Deinde ſepulturæ eiuſdem maximam impendit curam. Principatum verò multo melius, quàm quiſquam exiſtimaſ-

massset, confirmauit. Iuuenis enim, atq; ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus, ita in sui beneuolentiam traxit, vt & spem maximam omnibus faceret, & metum simul, atq; contemptum sui vniuersis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum sibi conciliauit fauorem, vt alij corpus, nō virtutem; alij verò nomen Regis solum immutatum esse dicerent. Et cùm initio tumultus vndiq; contra ipsum exorti essent, audacia, & animi constantia incredibili, citissimè motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas, (quorum erat eo tempore summum in terris Imperium, quique Græciam sæpè multis cladibus afflixerant) Imperator est designatus; Si quidem pater eius idem bellum inchoauerat, morte tamen præuentus, cōsummare haud potuerat. In huius belli apparatu nunciatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremq; eius defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem Oratorem extitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate, instructo, paratoq; exercitu Græciam oppressit, vt quē venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusq; humanissimis, vt magna à se sperarent, persuasos, induxit, vt communi totius Thessaliæ decreto, vniuersæ gentis dux crearetur, omniaque vectigalia, atq; reditus suos ei traderent.

2 Tanta autem in iuuene celeritas, tamq; efficax in rebus agendis diligentia, omnes qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit.

Athe-

Athenienses itaq; sicut primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt, pueritiam Alexandri antea spretã, supra virtutem veterum ducum extollentes, missisq; legatis bellum deprecabantur. Quibus auditis, & grauiter increpatis, bellum remisit. In ea legatione Demosthenem quoq; fuisse ferunt, sed cum cæteris ad Alexandrum non peruenit: siquidem à Cytherone Athenas reuersus est, siue correptus timore, quòd frequenter Philippum cum suis vituperasset, atque in sua Republica contra Macedones verba fecisset: siue vt Regi Persarum (à quo magnam auri summam, vt Macedonum causam oppugnaret, accepisse dicebatur) omnem de se suspicionem eximeret. Hoc quoq; ipsi ab Æschine exprobratum aiunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus, ita dicit: In præsens sanè regium aurum sumptus huic suppeditat. Sed hoc deinceps haud sufficiet; cùm nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander sedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu traijceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos petere, quos nouis rebus studere acceperat. Nam quòd Regno eius tum finitimi, tum maximè infidi erant, minimè negligendos censuit, præsertim cùm in tam longinquas à domo regiones cũm exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copijs profectus in Thraces (quos Græci Autonomos vocant, nullius Imperio, nullius legibus obnoxios) decem dierum itinere ad Hæmum montem peruenit: Ibi circa aditus angustias, negotiatorum, atque Thracum ingentem manum collectam obuiam habuit. Insederant montis verticem, curribusque pro vallo, quà patebat aditus, tebantur, inde pugnaturi, si necessitas postulasset. Sin autem ex aduersa montis parte peterent-

rentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immissuri, quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alij laxatis ordinibus, alij corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne deuitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eosq; vno impetu superauere. Alexander protinus superato iugo, per Hæmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum Rex erat: is cognito Alexandri aduentu, vxores, ac pueros, cæteramq; imbellem Turbam, ad Danubium in Insulam Peucam confestim misit, quò & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multò post, & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander mouerat, sitam. Alexander Triballos repetens, hostes ex syluis in aperta prouocatos, superat, III. millibus cæsis, reliquis in fugam coniectis, paucisq; captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam, in quam Triballi, ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa vi restiterunt, quod erat ijs facilius, quoniam & naues paucæ erant, & insulæ maxima pars prærupta, ac præceps, & fluminis cursus, vtpotè in angusto conclusus, concitatior. Quapropter Alexander abductis inde nauibus, traiecto noctu flumine, MD. equitibus, peditibusq; quatuor millibus, Getas (quorum circiter quatuor millia equitum, peditumq; supra decem millia prohibendi animo, in aduersa ripa armatos viderat) petijt. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinuere. Res prorsus ingentis audaciæ ijs visa, Alexandrum tam facile vnica nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum, atque altissimum, nullo alio ponte iniecto

tam

transisse. Confugientibus igitur illis in syluarum solitudines, atque latebras, Rex vrbem vacuam nactus cepit, soloque æquauit. Huc loci venere legati à cæteris Danubij accolis, à Syrmo Triballorum Rege, atque Germanis ad Alexandrum, vt cum eo amicitię fædus inirent. Quibus in fidem, & amicitiam acceptis, è Germanis quæsiuit. Quid nam in humanis rebus præ cęteris extimescerent, ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere responderunt, ne forte in sese aliquando cęlum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantum adiecit: Germanos superbos esse, eosque domum remisit.

4 Inde in Agrianos, & Pæonas iter persequēti nuntiatū est, Clitū Bardylei ab eo defecisse, Glauciāq; Taulantiorū Regē, se ei coniunxisse. Erant, & qui nuntiarent fore, vt Autariatæ ipsum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autaritatis Lagaro Agrianorum Regi (qui patri Philippo admodum carus Alexandro quoque perquam familiaris erat) commisso, insuper Cyna sorore, vbi Pellam reuertisset, vltrò in vxorem promissa, ipse ad Clitum Glauciamque magna celeritate contendit, eosque vario prælio vicit, atq; prostrauit. Hæc agenti superueniunt nuntij, multos in Græcia res nouas moliri, ciuitatesque non paucas, & in primis Thebanos ab eo defecisse.

5 Qua re motus Alexander in in Macedoniam est reuersus, vt factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præsidium Macedonicū ex arce Thebana (quam Cadmeam vocant) depellere, ipsamque præaltis fossis, & munitissimo vallo cinctam, obsidentibus, Rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longe à Thebis, cum omnibus copijs consedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander

præter

præter ſpem omnium aduenerat, ac incertum erat, vtrum auxilia ſicuti à nonnullis ciuitatibus petierunt, illis aduentura eſſent, de belli ratione conſultare cœperunt. Omnibus tandem conſentientibus belli diſcrimen ſubire conſtituerũt. Sed Rex ſuos continuit, illis ſpatium pœnitendi, mutandique conſilij exhibens, nullo pacto futurum existimans, vt vna ciuitas contra tantas copias eſſet pugnatura. Habebat enim vltra XXX. millia peditum, equitumque ad III. millia, omnes laboribus bellicis exercitatiſſimos. Quorum virtuti confiſus, Perſicum bellum ſuſceperat. Sanè ſi Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petijſſent, Rex eorum poſtulatis libentiſſimè annuiſſet: nam tum mirifico ſtudio ad Perſas in Aſiam tranſire properabat. Cùm tamen armis, non precibus, vti decreuiſſent, Alexander Macedones ad prælium inſtruxit. A Thebanis contra hoſtes numero longè ſuperiores, ſummis viribus, atque impigrè decertatum eſt. Interim Macedonibus, qui cuſtodiæ Cadmeæ arcis præerant, à tergo inuadentibus, circumuenti Thebani, in ipſa pugna ceciderunt. Capta ciuitas, & direpta, vrbs euerſa funditus eſt. Qua quidem in re ea ſpes, idque conſilium extitit Alexandro, vt huiuſmodi caſu, ac terrore compreſſi Græci, quietius, dum abeſſet, agerent: cùm alioqui excuſantibus Thebanos ſocijs Phocenſibus, ac Plateenſibus, morem gerere, gratificarique concupiſceret. Plures ſex millibus oppetiere. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti ſummam coegit. Pindari vatis tamen ſtirpi pepercit, ſummum in doctos fauorem manifeſtiſſimo exemplo teſtatus. Non omittendũ videtur quod hic rerũ geſtarũ Alexandri ſcriptores de Timoclea referunt. Quam inſignem Thebanã fœminã Thracius quidam dux conſtu-
praſſe

praſſe dicitur. Cùmq; poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteum ſeductus fuiſſe, in quo diceret pretioſiora rerum ſuarum occultari. Ducem igitur ſuper os putei, ſpectandi cauſſa inclinatum, illa in profundum detruſit, ſupernèq; iniectis lapidibus, oppreſſit. Ob id facinus adductam ad ſe in vinculis fęminam, percunctatus eſt Alexander, quænam eſſet? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, ſum ſoror, qui contra Philippum electus Imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris, & conſtantiam admiratus Rex, liberam eam cum filijs dimiſit. Athenienſes Thebarum caſum moleſtè, & cum ſumma commiſeratione ferentes, profugis portas contra Regis edictũ aperuerũt. Quam rem ita grauiter tulit Alexander, vt ſecunda legatione, denuò bellum deprecantibus, ita demum remiſerit, vt Oratores, & duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur. Eò tamen demum res eſt deducta, vt retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confeſtim ad Dariũ Regem Perſarum profecti ſunt. Cæterũ coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionem in Perſas decernentibus, Alexandro plures philoſophi, & oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum verſabatur Corinthi, & Alexandrum paruifaciens, in Cranio habitabat: miratus Alexander, ad eum in Sole apricantem venit, rogans, rei ne cuiuſquã indigeat: at ille, vt paulum, inquit, à ſole diſcedas. Quo reſponſo Alexandrum adeò delectatum ferunt, vt ad ſuos conuerſus, dixerit, ſe Diogenem eſſe velle, ſi Alexander non eſſet.

6 Rebus Græciæ compoſitis, aduentante vere, ipſaq; Græcia cum Macedonia, Antipatro, (cui ex amicis maximè fidebat) commiſſis, ad Helleſpontum cum exercitu profectus, in Aſiam incredibili ardore mentis accenſus, traiecit. Cùm autem delati

lati in continentem essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram coniecit; armatusq; de naui, tripudianti similis, prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se Regem illæ terræ inuitæ accipiant. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerint. In exercitu eius fuerunt XXXII. millia peditum, non supra V. millia equitum, nauesque CLXXX. Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem, vtrum sit admirabilius, quòd vicerit, an quòd aggredi ausus fuerit, incertum est: cũ ad tam periculosum bellum non iuuenes robustos, nec primo ętatis flore; sed veteranos, plerosq; etiã emeritæ militiæ, qui cum patre, patruisq; militauerant, elegit: vt non tam milites, quàm militiæ magistros, electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, vt si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius priscæ Reipublicæ videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant; nec in pedibus cuiquã spes, sed in lacertis fuit. Alexander deindè passim peractis sacrificijs, maximè apud Troiam ad Achillis tumulum, in quem genus suũ ex materna linea referebat, eum ob id fęlicissimũ adolescentem prædicans, quòd suarum virtutum præconem Homerum inuenisset, ad interiora Darij Regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium, qui decimus quartus à Cyro, totius orientis monarchiam tenebat, hac potissimùm causa aggredi voluit, quòd à patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem missa prius superba, contumeliosa, atq; imperiosissima legatione, se Regem Regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum verò famulum suum appellans, Satrapis suis id negotij dederat, vt insanientem istum Philippi adolescentulũ, (sic .n. eum

per contemptum appellabat) verberibus puerilibus grauiter cęsum, indutumq; post veste purpurea, sibi vinctum traderent, nauibusq; vna cum nautis submersis, omnes eius milites ad vlteriora maris Rubri transportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem à Propontide disterminat) magna manu, videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, quà Alexandro omninò traijciēdum erat, obsiderunt. Alexander etiam si præsentissimum periculum instare cerneret: quippe cum suis ex inferiore, atque instabili loco (erat enim cùm vdus, tum cœno lubricus) vtpotè ex flumine aduersus hostes in eminenti ripa stantes dimicandum foret; suæ tamen fortunæ, ac virtuti, simulq; fortitudini militum confisus, amnem traiecit. Et primo quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes non tam sua arte, quàm virtute Macedonum, vicit, atque prostrauit. In eo conflictu Persarum XX. millia peditum, & CCL. equites, cæsa: Macedonum non plus XXXIV. interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardis enim maritimi barbarorum imperij propugnaculum, cepit, ijsq; ac ceteris Lydiæ populis, vt legibus vterentur suis, concessit. Ephesum, quarto post pugnam die, elapso inde præ metu præsidio, occupauit. Interim ex Magnesia, & Trallibus legati venerunt, vrbium suarum deditionem pollicentes, ad quas in fidem recipiendas Parmenionē cum duobus millibus, & quingentis mercenarijs, pariq; Macedonum numero equitibus ex amicis circiter CC. misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnauit: eaq; potitus, versus Halicarnassum iter ingreditur. Omnibus interiacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnassum vrbem

bem

bem permunitam obsedit, eamq; non sine labore expugnatam, solo æquauit. Ingressus Cariam, Ada Cariæ Regina, (quæ Regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria, præter Alinda, eius prouinciæ vrbem munitissimam, tenebat) Alexandro obuiam profecta, Alindis vrbe tradita, eum in filium adoptauit. Rex nec liberalitatem fœminæ, nec filij nomen aspernatus, vrbem eidem custodiendam reliquit. Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficij, eam vniuersam Adæ Imperio subiecit. Hinc in Lyciam, & Pamphyliam tendit, eo consilio, vt ora maritima ad Phœniciam, & Ciliciam vsque in potestatem redacta, nauales copias hostibus inutiles redderet, deuictisq; rebellibus Pisidiæ populis, summò mentis ardore, nec minori alacritate, aduersus Darium, quem cum multis militantium millibus aduentare constabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.
LIBER TERTIVS.
ARGVMENTVM.

1 Celænarum vrbe, & arce recepta, primariam Phrygiæ vrbem Alexander ingreditur, in qua fatalem Gordij nodum soluit; deinde constituit Dario ire obuiam.

2 Exercitus Persici lustratio, de quo quum Darij iussu Charidemus Atheniensis verum, ac li-

liberum protulisset iudiciũ, capite mulctatus est.

3 *Pompa Persarum Regum, orto Sole demum procedentium, & copiarum Alexandri ad pugnam aptarum descriptio.*

4 *Desertas ab Arsane, Darij præfecto Ciliciæ fauces Alexander opportunè occupat.*

5 *Quòd in Cydnum flumen intempestiuè descendisset Alexander, corporis abluendi gratia, grauissimo morbo corripitur.*

6 *Pristinæ restituitur sanitati à fido, sapientiq́ medico Philippo, cui à toto exercitu ingentes habentur gratiæ.*

7 *Vegetior factus Darium aggredi cogitat, Sisenemq́ Persam, imprudentia delinquentem occidi iubet.*

8 *Darij cõsilia ante pugnã: & exercitus Persici consternatio, proximæ internecionis præsagium.*

9 *Vtriusq́ exercitus membra præcipua, & collocatio.*

10 *Alexandri oratio ad milites.*

11 *Pugna cruenta, in qua* 100000. *peditum, ac* 10000. *equitum Persarum millia occumbunt, reliquis fusis, fugatisq́ deindè castris Darij Alexander potitur cum ingenti præda.*

13 *Matris, & vxoris Darij, necnon aliarũ nobiliũ captiuarũ luctũ ob Regẽ, quem interfectũ putabant, Alexander regio prorsus animo leuat.*

14 *Darij gazam immensam cum ingenti nobilium numero Damasci præfectus Parmenioni proditoriè tradit.*

1
Nter hęc Alexander ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso, Lyciæ, Pamphyliæq; rebus compositis, ad vrbem Celænas exercitum admouit. Media illa tempestate mœnia interfluebat Marsias amnis, fabulosis Græcorum carminibus

bus inclytus. Fons eius ex summo montis cacumine excurrens, in subiectã petram magno strepitu aquarũ cadit: inde diffusus, circumiectos rigat campos, liquidus, & suas duntaxat vndas trahens. Itaq; color eius, placido mari similis, locum poetarum mendacio fecit: quippe traditum est, Nymphas amore amnis retentas, in illa rupe considere. Cæterũ quam diu intra muros fluit, nomẽ suum retinet. At cùm extra munimẽta se euoluit, maiore vi, ac mole agentẽ vndas, Lycũ appellant. Alexander quidẽ vrbem destitutam à suis intrat: arcem verò, in quã confugerãt, oppugnare adorsus, caduceatorẽ præmisit, qui denunciaret, Ni se dederent, ipsos vltima esse passuros. Illi caduceatorẽ in turrim & situ, & opere multũ editam perductũ, quanta esset altitudo, intueri iubent, ac nũciare Alexandro, non eadẽ ipsum & incolas æstimatione munimẽta metiri: se scire inexpugnabiles esse: ad vltimũ pro fide morituros. Cæterũ, vt circumsideri arcem, & omnia sibi in dies arctiora viderunt esse: 60. dierũ inducias pacti, vt nisi intra eos auxiliũ Datius ipsis misisset, dederent vrbem: postquã nihil inde præsidij mittebatur, ad pręstitutam diẽ permisere se regi. Superueniunt deinde legati Atheniensiũ, petentes, vt capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille nõ hos modo, sed etiam cęteros Græcos restitui suis, iussurũ respondit, finito Persico bello. Cæterum Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognouerat, vndiq; omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimẽ aditurus: Phrygia erat, per quã ducebatur exercitus, pluribus vicis, quàm vrbibus frequẽs. Tunc habebat quondam nobilẽ Midæ regiã, Gordium nomen est vrbi, quã Sangarius amnis pręterfluit, pari interuallo Põtico, & Cilicio mari distantẽ. Inter hęc maria angustissimũ Asię spatiũ esse comperimus: vtroq; in arctas

fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet: ac, nisi tenue discrimen obijceret, maria, quæ nunc diuidit, committeret. Alexander, vrbe in suam ditionẽ redacta, Iouis tẽplũ intrat: vehiculũ, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sanè à vilioribus, vulgatisq; vsu abhorrẽs. Notabile erat vinculũ adstrictum compluribus nodis in semet-ipsos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortẽ, Asiæ potiturum, qui inexplicabile vinculum soluisset, cupido incessit animo sortis eius explendæ. Circa Regem erat & Phrygum turba, & Macedonum; illa explicatione suspensa, hęc solicita ex temeraria Regis fiducia: quippè series vinculorum erat ita adstricta, vt vnde nexus inciperet, quòve se cõderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Soluere aggressus iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequidquam diu luctatus cum latentibus nodis, Nihil, inquit, interest, quomodo soluantur: gladioq; ruptis omnibus loris, oraculi sortem vel elusit, vel impleuit. Cũ deinde Darium, vbicumq; esset, occupare statuisset: vt à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad orã Hellesponti; copijs autem pręfecit Egelocũ, Lesbum, Chium, & Con, præsidijs hostium liberaturos. His talenta ad belli vsum quingenta attributa. Ad Antipatrũ, & eos, qui Gręcas vrbes tuebantur, sexcenta missa. Ex fœdere naues socijs imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognouerat, in quem omnes intenderat curas, satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moueretur. Iamq; ad vrbem Ancyram ventum erat; vbi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic iuncti erãt Eneti, vnde quidam Venetos trahere originẽ credunt:

dunt: omnisq; hæc regio paruit Regi, datisq; obsidibus, tributum (quod ne Persis quidē tulissent) pendere ne cogerentur, impetrauerāt. Calas huic regioni præpositus est: ipse, assumptis qui ex Macedonia nuper aduenerant, Cappadociam petit.

2 At Darius nunciata Memnonis morte, haud secus, quàm par erat, motus, omissa omni alia spe, statuit ipse decernere: quippe quæ per duces suos acta erant, cuncta damnabat: ratus pluribus curā, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babyloniam positis, quo maiore animo capesserent bellum, vniuersas vires in conspectū dedit: & circundato vallo, quod decies centenū millium armatorum multitudinē caperet, Xerxis exemplo numerū copiarū inijt. Orto Sole ad noctē agmina, sicut descripta erant, intrauere vallum. Inde emissa occupauerant Mesopotamię campos: equitū, peditumq; propemodū innumerabilis turba, maiorē, quàm pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decē equitū, quinquaginta millia peditū habebant. Bactrianorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, leuibusq; scutis, cetræ maximè speciem reddentibus, peditum decē millia pari armatura sequebantur. Armeni 40000. miserant peditum, additis 7000. equitū, Hyrcani egregij, vt inter illas gentes, 6000. expleuerant, equis militatura. Deruices 40000. peditum armauerant. Pluribus hærebant ferro pręfixæ hastæ: quidam lignum igni durauerant. Hos quoq; 2000. equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerāt, ducenti equites. Cū his erant ignobiles aliæ gentes, 2000. peditum, equitum duplicem parauerant numerum. His copijs 30000. Gręcorum mercede conducta, egregię iuuentutis adiecta sunt. Nam Arachosios, & Sogdianos, &

Indos, cœterosq; rubri maris accolas, ignota etiã ipsi gentium nomina, festinatio prohibeat acciri. Nec quidquam illi minus, quàm multitudo militum defuit: cuius tum vniuersæ aspectu admodum lætus, purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus conuersus ad Charidemũ Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro (quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus) percunctari cæpit, satisne ei videretur instructus ad obterendũ hostem. At ille & suæ sortis, & regiæ superbiæ oblitus: Verũ, inquit, & tu forsam audire nolis: & ego, nisi nũc dixero, aliàs nequidquã confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gẽtiũ, & totius oriẽtis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis: nitet purpura, auroq; fulget, armis & opulentia, quantã qui oculis nõ subiecere, animis cõcipere nõ possent. Sed Macedonum acies torua sanè, & inculta, clypeis, hastisq; immobiles cuneos, & conserta robora virorũ teget. Ipsi phalangem vocant peditũ stabile agmen. Vir viro, armis arma cõserta sunt: ad nutum monentis intenti: sequi signa, ordines seruare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circuire, discurrere, in cornu mutare pugnã, non duces magis quam milites callent. Et ne auri, argẽtiq; studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Fatigatis humus cubile est: cibus, quẽ occupant, satiat: tẽpora somni arctiora, quàm noctis sunt. Iam Thessali equites, & Acarnanes, Aetolique inuicta bello manus, fundis, credo, & hastis igne duratis repellentur: pari robore opus est. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda sunt. Argentum istud, atq; aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, nisi etiam suam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, hospitem, ac supplicem,

tunc

tunc maximè vtilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus, Habeo inquit, paratum mortis meæ vltorem: expetet pœnas mei consilij spreti ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidē licentia regni subito mutatus, documentum eris posteris, homines, cùm se permisere fortunæ, etiam naturā dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, iugulant. Sera deinde pœnitentia subijt regem: ac vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit.

3 Thymodes erat Mentoris filius, impiger iuuenis, cui præceptū est à rege, vt omnes peregrinos milites, in queis plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet, opera eorū vsurus in bello. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat: Anxium de instantibus curis, agitabant etiā per somnum species imminentiū rerum: siue illas ægritudo, siue diuinatio animi præsagientis accersit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt: & paulo post Alexander deduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset, cū appellatus esset Rex: equo deinde per Babylonē vectus, subito cū ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc vates varia interpretatione curā distraxerant: alij lętū id regi somniū esse dicebant, quòd castra hostiū arsissent, quòd Alexandrum, deposita regia veste, in Persico, & vulgari habitu productū esse vidisset. Quidā non ita augurabūtur: quippe illustria Macedonum castra visa fulgorem Alexandro portendere, quē regnū Asiæ occupaturum esse haud ambigere, quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cùm appellatus est rex. Vetera quoque omnia, vt fit, solicitudo reuocauerat. Darium enim in principio imperij vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua Græci vterentur: protinusque Chaldæos interpretatos, imperium Persarum

ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterum ipse & vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quę per somnum oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratē mouere iubet. Patrio more Persarum traditum est, orto Sole demum procedente die iam illustri, signum è tabernaculo Regis buccina dabatur. Super tabernaculum, vnde ab omnibus conspici posset, imago Solis cristallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum, & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti, & sexaginta quinq; iuuenes sequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoq; in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Ioui sacratum albentes vehebant equi: hos eximię magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureæ virgæ, & albæ vestes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoq; cælata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, varijs armis, & moribus. Proximi ibant, quos Persæ immortales vocant, ad decem millia: cultus opulentiæ barbarę non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasq; tunicas gēmis etiam adornatas. Exiguo interuallo, quos cognatos Regis appellant, decem & quinque millia hominum; hæc verò turba muliebriter propemodū culta, luxu magis, quàm decoris armis conspicua erat: Doryphori vocabantur. Proximum his agmen soliti vestem excipere regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Vtrumq; currus latus deorum simulacra ex auro, argentoq; expressa decorabant: distinguebant intermitentes gēmæ iugum: ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorū alterum pacis, al-

alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam pennas extendenti similem sacrauerant. Cultus Regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se concurrerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Persæ regiũ capitis vocabant insigne; hoc cærulea fascia albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento adornatas, spicula auro præfixa gestabant. Dextera, læuaq; Regem ducenti fermè nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditũ, quos equi Regis quadringenti sequebantur. Interuallo deinde vnius stadij, matrem Darij Sysigambim currus vehebat, & in alio erat coniux. Turba fęminarũ Reginas comitantium, equis vectabatur. Quindecim dein, quas Armamaxas appellabant, sequebantur. In his erãt liberi Regis, & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sanè illis gentibus vilis. Tum regiæ pellices trecentæ sexaginta vehebantur, & ipsæ regali cultu, ornatuq;: post quas pecuniam Regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum, amicorumq; coniuges huic agmini proximæ, lixarumq; & calonum greges vehebantur. Vltimi erant cũ suis quisq; ducibus, qui cogerent agmẽ, leuiter armati. Contra, si quis aciem Macedonum intueretur, dispar facies erat, equis, virisque, non auro, non discolori veste, sed ferro, atq; ære fulgentibus. Agmen & stare paratum, & sequi: nec turba, nec sarcinis prægraue: intentum ad ducis non signum modò, sed etiam nutum. Et castris locus, & exercitui commeatus suppetebant.

4 Ergo Alexandro in acie miles non defuit;

Darius tantæ multitudinis rex, loci, in quo pugnauit, angustijs redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat.

Interea Alexander, Abistamene Cappadociæ præposito, Ciliciam petens cum omnibus copijs in regionem, quæ castra Cyri appellatur, peruenerat. Statiua illic habuerat Cyrus, cùm aduersus Crœsum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolæ dicunt, arctissimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus naturali situ imitante, Igitur Arsanes, qui Cilicię præerat, reputans quid in initio belli Memnon suasisset, quondam salubre consilium serò exequi statuit: igne, ferroq; Ciliciam vastat, vt hosti solitudinem faciat: quidquid vsui esse potest, corrumpit: sterile, ac nudum solum, quod tueri nequibat relicturus. Sed longè vtilius fuit, angustias aditus, qui Ciliciā aperit, valido occupare præsidio, iugumque opportunè itineri imminens obtinere, vnde inuitus subeuntem hostem aut prohibere, aut opprimere potuisset. Tunc paucis, qui callibus præsiderent, relictis, retro ipse concessit, populator terræ, quā à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, quum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo iugo montis asperi, ac prærupti Cilicia includitur: quod quum à mari surgat, velut sinu quodam, flexuque curuatum rursus altero cornu in diuersum litus excurrit. Per hoc dorsum, quà maximè introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt, quorum vno Cilicia intranda est: campestris eadem quà vergit ad mare, planiciē eius crebris distinguentibus riuis. Pyramus, & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarū, sed liquore memorabilis: quippe leni tra-

ctu

ctu è fontibus labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placidè manantis alueū turbent. Itaq; incorruptus, idemq; frigidissimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, vbiq; fontibus suis similis in mare euadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur vrbium sedes, Lyrnessi, & Cebesti: Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, vbi crocum gignitur, cęteraq; in quibus nihil præter famam durauerat. Alexander fauces iugi, quæ Pylæ appellantur, intrauit: contēplatus locorū situm, non aliàs magis dicitur admiratus esse felicitatē suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui subeūtes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viæ, non angustæ modò, sed plerumq; præruptæ; crebris oberrātibus riuis, qui ex radicib. montiū manant. Thracas tamē leuiter armatos præcedere iusserat, scrutariq; calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoq; manus occupauerat iugū: intentos arcus habebant, moniti, nō iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen peruenit ad vrbem Tarson, cui tum maxime Persæ subijciebāt ignē, ne opulentum oppidum hostis inuaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu pręmisso, posteaquam Barbaros aduentu suorum fugatos esse cognouit, vrbem à se conseruatam intrat.

5 Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictū est, interfluit: & tunc æstas erat, cuius calor non aliā magis, quàm Cilicię oram vapore solis accendit, & diei feruidissimum tempus cœperat. Puluere, ac sudore simul perfusum Regē inuitauit liquor fluminis, vt calidum adhuc corpus ablueret. Itaq; veste deposita, in conspectu agminis (decorum quoq; futurum ratus, si ostendisset suis, leui,

leui, ac parabili cultu corporis se esse contentum) descendit in flumen, vixq; ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodũ corpus vitalis calor liquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculũ deferunt. Ingens solicitudo, & pęnè iam luctus in castris erat: Flentes querebãtur in tanto impetu, cursuq; rerum, omnis ætatis, ac memoriæ clarissimum Regem non in acie saltem, non ab hoste deiectũ, sed abluentem aqua corpus ereptum esse, & extinctum: instare Darium, victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populatos: per vastas solitudines, etiã si nemo insequi velit, euntes, fame, atq; inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam vt ad Hellespontum fuga penetrarent: classem, quà transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum Regem misericordia versa, illum florem iuuentæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem diuelli à se, & abripi; immemores sui querebãtur. Inter hæc liberius meare spiritus cęperat; alleuabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circumstantes amicos agnouerat: laxataq; vix morbi ad hoc solum videbatur, quia magnitudinẽ mali sentiebat: animum autem ægritudo corporis vrgebat, quippè Darium quinto die in Ciliciã fore nunciabatur. Vinctum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraq; & ignobili morte in tabernaculo extingui se, querebatur; admissisq; amicis, pariter & medicis: in quo me, inquit, articulo rerum mearũ fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor: & qui vltro intuli bellum, iam prouocor. Darius ergo, cùm tam superbas literas

teras scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequidquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expectant tempora mea. Vel mori strenuè, quàm tardè conualescere, mihi melius est: Proinde, si quid opis, si quid artis in medicis est, sciant, me non tam mortis, quàm belli remedium quærere. Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas. Ergo pro se quisque precari cępere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud iniuria ipsis esse suspecta, quum ad perniciem eius etiam à latere ipsius pecunia solicitaret hostis: quippè Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciari iusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter nouitatem posset esse suspectum.

6 Erat inter nobiles medicos è Macedonia, Regem secutus Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi puero comes, & custos salutis datus: non vt Regem modò, sed etiam vt alumnum eximia charitate diligebat: is non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamq; vim morbi potione medicata leuaturũ esse promisit. Nulli promissum eius placebat, præter ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia quippè faciliùs, quàm moram, perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant, & victoriã in eo positam esse arbitrabatur, si tantũ ante signa stare potuisset: id ipsum, quòd post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) ægrè ferens. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis à Dario, & spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentẽ animo solicitudinẽ literæ incusserant, &

quid-

quidquid in vtramq; partem aut metus, aut ſpes ſubiecerat, ſecreta æſtimatione penſabat. Bibere perſeuerem? vt ſi venenum datum fuerit, ne immeritò quidem quidquid acciderit, eueniſſe videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? Atqui ſatius eſt, alieno me mori ſcelere, quàm metu noſtro. Diu animo in diuerſa verſato, nulli quid ſcriptum eſſet enunciat, epiſtolamq; ſigillo anuli ſui impreſſo, puluino, cui incubabat, ſubiecit. Inter has cogitationes biduo abſumpto, illuxit à medico deſtinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intrauit. Quo viſo, Alexander, leuato corpore in cubitum, epiſtolam à Parmenione miſſam ſiniſtra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus: tum epiſtolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conſcientiæ notas in ipſo ore poſſe deprehendere. Ille, epiſtola perlecta, plus indignationis, quàm pauoris oſtendit: proiectiſq; amiculo, & literis ante lectum, Rex, inquit, ſemper quidem ſpiritus meus ex te pependit: ſed nunc verè arbitror, ſacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidij, quod mihi obiectum eſt, tua ſalus diluet. Seruatus à me vitam mihi dederis, oro, quæſoq; omiſſo metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa pauliſper animum, quem intempeſtiua ſolicitudine amici ſanè fideles, ſed moleſtè ſeduli turbant. Non ſecurum modò hæc vox, ſed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ ſpei fecit. Itaq; ſi dij, inquit, Philippe, tibi permiſiſſent, quo maximè modo velles animum experiri meum, alio profectò voluiſſes. Sed certiorem, quàm expertus es, ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen, quod dilueras, bibi: & nunc credo te non minus tua fide, quàm pro mea ſalute eſſe ſolicitum. Hæc elocutus, dextram Philippo offert.

Ca-

Cæterùm tanta vis medicamenti fuit, vt quæ secuta sunt, criminationē Parmenionis adiuuerint. Interclusus spiritus arctè meabat, nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admouit, ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitauit. Atque vt primum mentis compotem esse sensit, modo matris, sororumq;, modo appropinquantis tantæ victoriæ admonere non destitit. Vt vero medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit: primò animus vigorem suum, deinde corpus quoq; maturiùs recuperauit: quippè post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit: nec auidiùs ipsum Regem, quàm Philippum intuebatur exercitus: pro se quisque dexteram eius amplexi, grates habebant velut præsenti Deo. Namq; haud facile dictu est, præter ingenitam illi genti erga Reges suos venerationem, quantum huius vtiq; Regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagrauerint. Iam primum nihil nisi diuina ope aggredi videbatur. Nam quum præsto esset vbiq; fortuna, temeritas in gloriam cesserat: ætas quoq; vix tantis matura rebus, sed abundè sufficiens, omnia etiam eius opera honestabat: & quæ leuiora haberi solent, plerumque in re militari, gratiora vulgo sunt: exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusq; paululum à priuato abhorrens, militatis vigor, queis ille vel ingenij dotibus, vel animi artibus, vt pariter charus, ac venerādus esset, effecerat.

7 At Darius, nuncio de aduersa valetudine eius accepto, celeritate, quanta poterat tam graue agmen, ad Euphratem contendit: iunctoque eo pontibus, quinq; tamen diebus traiecit exercitū, Ciliciam occupare festinans. Iam Alexander viribus corporis receptis, ad vrbem Solos peruenerat: cuius potitus, ducentis talentis mulctæ nomine

mine

mine exactis, arci præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atq; ocium reddens, ostendit quanta fiducia barbaros sperneret, quippè Æsculapio, & Mineruæ ludos celebrauit. Spectanti nuncius lætus affertur Halicarnasso, Persas acie à suis esse superatos: Myndios quoq; & Canyndios, & pleraq; tractus eius, suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castrisq; motis, & Pyramo amne ponte iuncto, ad vrbem Mallon peruenit: inde alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad vrbem, Isson nomine, penetrandū erat. Atq; ille angustijs ejus occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoq; desertam à barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis qui interiora montium obsidebant, præsidijs cuncta firmauit: occupatoq; itinere, sicut paulò ante dictum est, idem & author, & nuncius venit. Isson deinde Rex copias admouit: vbi consilio habito, vtrùmne vltra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent noui milites, quos ex Macedonia aduentare constabat: Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse censebat, quippè illic vtriusq; Regis copias numero futuras pares, quum angustiæ multitudinem nō caperent: planiciem ipsis, camposq; esse vitandos, vbi circuiri, vbi ancipiti acie opprimi possent: timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur: Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facilè ratio tam salubris consilij accepta est. Itaq; inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu Regis Sisenes Perses, quondam à Prætore Ægypti missus ad Philippum, donisq; & omni honore cultus, exilium patria sede mutauerat: secutus deindè in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis

miles,

miles, obsignatam anulo, cuius signum haud sanè notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darij miserat eam, hortabaturq; Sisenem, vt dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Sisenes, vtpotè innoxius, ad Alexandrum sæpè deferre tentauit. Sed quum tot curis, apparatuq; belli Regem videret vrgeri, aptius subinde tempus expectans, suspicionem initi scelesti consilij præbuit: namq; epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri peruenerat, lectamq; eam, ignoti anuli sigillo impresso, Siseni dari iusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui quia per complures dies non adierat Regem, scelesto consilio eam visus est suppressisse, & in agmine à Cretensibus haud dubiè iussu Regis occisus est.

8 Iamq; Græci milites, quos Thymondas à Pharnabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum vnica, ad Darium peruenerant. Hi magnoperè suadebant, vt retrò abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id consilium damnaret, at ille diuideret saltem copias innumerabiles, neu sub vnum fortunæ ictū totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc consiliū Regi, quàm purpuratis eius displicebat: ancipitem fidē, mercede venalem proditionem: imminui, & diuidi non ob aliud copias velle, quàm vt ipsi in diuersa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentū nō inultæ perfidiæ futuros. At Darius, vt erat sanctus, & mitis, se verò tantum facinus negat esse facturū, vt suam secutos fidē, suos milites iubeat trucidari. Quem deindè ampliùs nationum exterarum salutē suam crediturū sibi, si tot militū sanguine imbuisset manus? Neminē stolidum consiliū capite luere debere. Defuturos, qui suaderent, si suasisse

ſiſſe periculum eſſet. Denique, ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, variaſq; ſententias dicere: nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentiùs ſuaſerit. Itaque Græcis nunciari iubet, ipſum quidem beneuolentiæ illorum gratias agere: cæterũ, ſi retrò ire pergat, haud dubiè regnum hoſtibus traditurum. Fama bella ſtare: & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli vix vllam eſſe rationem. Tantæ enim multitudini, vtique quum iam hyems inſtaret, in regione vaſta, & inuicem à ſuis, atque hoſte vexata, non ſuffectura alimẽta: ne diuidi quidem copias poſſe ſeruato more maiorum, qui vniuerſas vires ſemper diſcrimini bellorum obtulerint. Et herclè terribilem antea regem, & abſentia ſua ad vanam fiduciam elatum, poſteaquam aduentare ſe ſenſerit, cautum pro temerario factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, ſtrepitu prętereũtium audito, ſyluarum latebris ſe occulerent. Iam etiam valetudinis ſimulatione fruſtrari ſuos milites, ſed non amplius ipſum eſſe paſſurum detrectare certamen. In illo ſpecu, in quem pauidi receſſiſſent, oppreſsurum eſſe cunctantes. Hæc magnificentius iactata, quàm verius. Cęterum pecunia omni, rebusq; precioſiſſimis Damaſcum Syriæ cum modico præſidio militum miſſis, reliquas copias in Ciliciam duxit, inſequentibus more patrio agmen coniuge, & matre: virgines quoque cum paruo filio comitabantur patrem. Forte eadẽ nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, peruenit. Nec dubitauere Perſæ, quin Iſſo relicta, quam cæperant, Macedones fugerent. Nam etiam ſaucij quidam, & inualidi, qui agmen non poterãt perſequi, excepti erant. Quos omnes, inſtinctu purpuratorum, barbara feritate ſæuientium, pręciſis, aduſtiſque manibus circumduci,

duci, vt copias suas noscerent: satisque omnibus spectatis nunciare, quæ vidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris, superat Pyramum amnen, in tergis, vt credebat, fugientium hæsurus. At illi, quorum amputauerat manus, ad castra Macedonum penetrant, Dariũ, quàm maximo cursu posset, sequi nunciantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissos Alexãder explorare iubet, ipsene adesset, an præfectorum aliquis speciem prębuisset vniuersi veniẽtis exercitus. Sed cũ speculatores reuerterẽtur, procul ingens multitudo cõspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperũt, omniaq; velut continenti incendio ardere visa, cùm incondita multitudo, maximè propter iumenta, laxiùs tenderet. Itaq; eo ipso loco metari suos castra iusserat, lætus, quod omni expetierat voto, in illis potissimũ angustijs decernendũ fore. Cęterũ, vt solet, cũ vltimi descriminis tempus aduentat, in solicitudinem versa fiducia est. Illã ipsam fortunã, qua aspirante res tã prosperè gesserat, verebatur: nec iniuria. Ex his, quę tribuisset sibi, quàm mutabilis esset, reputabat. Vnam superesse noctẽ, quæ tanti discriminis moraretur euentum. Rursus occurrebant maiora periculis præmia: &, sicut dubium esset, an vinceret, ita illud vtiq; certum esse, honestè, & cum magna laude moriturũ. Itaque corpora milites curare iussit, ac deinde tertia vigilia instructos, & armatos esse. Ipse in iugũ editi montis ascendit, multisq; collucentibus facibus, patrio more sacrificium Dijs præsidibus loci fecit. Iamq; tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus, & pręlio: strenuèque iussit procedere, oriente luce peruenerunt ad angustias, quas occupare decreuerãt. Darium 30. inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen iubet, armisque ipse

suum

sumptis aciem ordinat. Dario aduentum hostium pauidi agrestes nunciauerunt, vix credenti, occurrere etiam, quos vt fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat: quippè itineri, quàm prælio aptiores erant, raptimq; arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosq; ad arma vocantium, maiorem metum incussit. Alij in iugum montis euaserant, vt hostium agmen inde prospicerent: equos pleriq; frenabant: discors exercitus, nec ad vnum intentus imperiũ, vario tumultu cuncta turbauerat. Darius initio montis iugum cum parte copiarũ occupare statuit, & à fronte, & à tergo circuiturus hostem: à mari quoq;, quo dexterum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, vt vndique vrgeret: præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & obijcere sese Macedonum copijs iusserat. Si id præstare non possent, retrocedere in mõtes, & occultè circuire vltimos hostiũ. Cæterũ destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit: quippè alij præ metu imperium exequi non audebant, alij frustrà exequebãtur: quia, vbi partes labãt, summa turbatur.

9 Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dexterum cornu tuebatur, additis funditorum, sagittariorumq; viginti fermè millibus. In eodem Thymodes erat, Gręcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. Hoc erat haud dubiè robur exercitus, par Macedonicę phalangi acies. In lęuo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat, in subsidijs pugnacissimas locauerat gentes. Ipsum Regem in eodẽ cornu dimicaturũ tria millia delectorum equitũ, assueta corporis custodiæ, & pedestris acies quadraginta millia sequebãtur. Hyrcani deindè, Mediq; equites: his proximi cęterarũ

gen-

gentium equites dextra, læuaq; dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est instructum, sex millia iaculatorũ, funditorũq; antecedebant. Quicquid in illis angustijs adiri poterat, impleuerunt copię: cornuaq; hinc à iugo, illinc à mari stabant: vxorem, matremq; Regis, & alium fœminarũ gregem in mediũ agmen acceperant. Alexander phalangẽ, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Cęnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemęus, & Amyntas sui quisq; agminis duces. In læuo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab vtroq; cornu locati: dexterum Macedones Thessalis adiunctis, lęuũ Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittarijs admixtis. Thraces quoq; & Cretenses ante agmẽ ibant, & ipsi leuiter armati. At his, qui præmissi à Dario iugum montis insederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper aduectos. Parmenioni autẽ præceperat, vt quantũ posset, agmen ad mare extenderet, quò longius abesset montibus, quos occupauerant Barbari. At illi neq; obstare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maximè adspectu territi profugerãt. Eaq; res tutũ Alexandro agminis latus, quod ne supernè incesseretur timuerat, præstitit. Triginta, & duo armatorum ordines ibant: neq; enim latius extendi aciẽ patiebantur angustiæ. Paulatim deindè se laxare sinus montiũ, & maius spatiũ aperire cœperant, itavt non pedes solũ pluribus ordinib. incedere, sed etiã laterib. circũfundi posset equitatus.

10 Iam in cõspectu, sed extra teli iactũ vtraq; acies erat, cũ priores Persæ inconditũ, & trucem sustulere clamorẽ. Redditur & à Macedonib. maior, iugis montium, vastisq; saltibus repercussus: quippè

quippe ſemper circũiecta nemora, petræq; quãtamcũq;accepere,vocem multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat,identidem manu ſuos inhibens,ne impenſius ob nimiã feſtinationem concitato ſpiritu capeſserent prælium, Cùmq;agmini obequitaret, varia oratione,vt cuiuſq;animis aptũ erat,milites alloquebatur. Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad ſubigendam Aſiam, atque vltima Orientis, non ipſius magis, quàm ſuo ductu profectos, inueteratę virtutis admonebat.Illos terrarum orbis liberatores,emenſoſq; olim Herculis,& Liberi patris terminos,non Perſis modò, ſed etiã omnibus gentibus impoſituros iugũ. Macedonũ Bactra,& Indos fore:minima eſse,quæ nunc intuerẽtur:ſed omnia victoria parari.Non in præruptis petris Illyriorum, & Thraciæ ſaxis ſterilem laborem fore: ſpolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem ſuo pauore fluctuantem vmbonibus poſſe propelli. Victor ad hæc Athenienſium Philippus pater inuocabatur, domitæq; nuper Bæotiæ, & vrbis in ea nobiliſſimæ ad ſolũ dirutæ ſpecies repræſentabatur animis. Iam Granicum amnem, iam tot vrbes aut expugnatas,aut in fidem acceptas,omniaq;quæ poſt tergum erãt, ſtrata, & pedibus ipſorum ſubiecta, memorabat. Cùm adierat Græcos, admonebat,ab ijs gentibus illata Gręciæ bella:Darij prius,deinde Xerxis inſolentia,aquam ipſam, terramque poſtulantium, vt neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent: dedita dijs templa ruinis, & ignibus eſse deleta: vrbes eorum expugnatas, fœdera diuini,humanique iuris violata referebat. Illyrios verò,& Thracas rapto viuere aſsuetos, aciem hoſtium,auro, purpuraque fulgentem, intueri iubebat,prædam,non arma geſtantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent: aſpera

mon-

suorum iuga, nudosque colles, & perpetuo rigẽtes gelu, ditibus Persarum campis, agrisq; mutarent.

11 Iam ad teli iactũ peruenerant, cũ Persarũ equites ferociter in lęuũ cornu hostiũ inuectisũt: quippe Darius equestri pręlio decernere optabat, phalangẽ Macedonici exercitus robur esse coniectans: iamq; etiã dextrũ Alexandri cornu circuibatur: quod vbi Macedo cõspexit, duab. alis equitũ ad iugũ mõtis iussis subsistere, cęteros in mediũ belli discrimẽ strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitib., præfectũ eorũ occultè circuire tergum suorum iubet, Parmenioniq; coniungi, & quod is imperasset, impigrè exequi. Iãq; ipsi in mediũ Persarũ vndiq; circũfusi, egregiè se tuebãtur: sed cõferti, & quasi cohęrẽtes, tela vibrare non poterant. Simul vt erant emissa, in eosdem cõcurrẽtia implicabãtur, leuiq;, & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conserere, gladios impigrè stringunt. Tum verò multum sanguinis fusum est: duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignauo cessare tum licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarẽt, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, cùm hostem prostrauerant. At illos nouus excipiebat aduersarius fatigatos, nec vulnerati (vt aliàs solent) acie poterant excedere, cùm hostis instaret à fronte, à tergo sui vrgerent. Alexander non ducis magis, quàm militis munia exsequebatur, opimum decus cæso rege expetens: quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxatres cùm Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum currum re-

leui, ac parabili cultu corporis se esse contentum) descendit in flumen, vixq; ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodũ corpus vitalis calor liquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculũ deferunt. Ingens solicitudo, & pęnè iam luctus in castris erat: Flentes querebãtur in tanto impetu, cursuq; rerum, omnis ætatis, ac memoriæ clarissimum Regem non in acie saltem, non ab hoste deiectũ, sed abluentem aqua corpus ereptum esse, & extinctum: instare Darium, victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populatos: per vastas solitudines, etiã si nemo insequi velit, euntes, fame, atq; inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam vt ad Hellespontum fuga penetrarent: classem, quà transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum Regem misericordia versa, illum florem iuuentæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem diuelli à se, & abripi, immemores sui querebãtur. Inter hæc liberius meare spiritus cęperat; alleuabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circumstantes amicos agnouerat: laxataq; vis morbi ad hoc solum videbatur, quia magnitudinẽ mali sentiebat: animum autem ægritudo corporis vrgebat, quippè Darium quinto die in Ciliciã fore nunciabatur. Vinctum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraq; & ignobili morte in tabernaculo extingui se, querebatur; admissisq; amicis, pariter & medicis: in quo me, inquit, articulo rerum mearũ fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor: & qui vltro intuli bellum, iam prouocor. Darius ergo, cùm tam superbas literas

teras scriberet, fortunam meam in consilio habuit:sed nequidquam,si mihi arbitrio meo curari licet.Lenta remedia,& segnes medicos non expectant tempora mea. Vel mori strenuè,quàm tardè conualescere,mihi melius est: Proinde,si quid opis, si quid artis in medicis est, sciant, me non tam mortis,quàm belli remedium quærere. Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas.Ergo pro se quisque precari cępere,ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium.Inexperta remedia haud iniuria ipsis esse suspecta,quum ad perniciem eius etiam à latere ipsius pecunia solicitaret hostis: quippè Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciari iusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter nouitatem posset esse suspectum.

6 Erat inter nobiles medicos è Macedonia Regem secutus Philippus,natione Acarnan,fidus admodum regi puero comes,& custos salutis datus:non vt Regem modò, sed etiam vt alumnum eximia charitate diligebat: is non præceps se,sed strenuum remedium afferre,tantamq; vim morbi potione medicata leuaturũ esse promisit.Nulli promissum eius placebat,præter ipsum, cuius periculo pollicebatur.Omnia quippè faciliùs,quàm moram,perpeti poterat. Arma,& acies in oculis erant, & victoriã in eo positam esse arbitrabatur, si tantũ ante signa stare potuisset: id ipsum,quòd post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) ægrè ferens. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis à Dario,& spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentẽ animo solicitudinẽ literæ incusserant, &

quid-

quidquid in vtramq; partem aut metus, aut spes subiecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseuerem? vt si venenum datum fuerit, ne immeritò quidem quidquid acciderit, euenisse videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? Atqui satius est, alieno me mori scelere, quàm metu nostro. Diu animo in diuersa versato, nulli quid scriptum esset enunciat, epistolamq; sigillo anuli sui impresso, puluino, cui incubabat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intrauit. Quo viso, Alexander, leuato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus: tum epistolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille, epistola perlecta, plus indignationis, quàm pauoris ostendit: proiectisq; amiculo, & literis ante lectum, Rex, inquit, semper quidem spiritus meus ex te pependit: sed nunc verè arbitror, sacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidij, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Seruatus à me vitam mihi dederis, oro, quæsoq; omisso metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem intempestiua solicitudine amici sanè fideles, sed molestè sedulì turbant. Non securum modò hæc vox, sed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ spei fecit. Itaq; si dij, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maximè modo velles animum experiri meum, alio profectò voluisses. Sed certiorem, quàm expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta, tamen, quod dilueras, bibi: & nunc credo te non minus tua fide, quàm pro mea salute esse solicitum. Hæc elocutus, dextram Philippo offert.

Ca-

Cæterùm tanta vis medicamenti fuit, vt quæ secuta sunt, criminationẽ Parmenionis adiuuerint. Interclusus spiritus arctè meabat, nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admouit, ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitauit. Atque vt primum mentis compotem esse sensit, modo matris, sororumq;, modo appropinquantis tantæ victoriæ admonere non destitit. Vt vero medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit: primò animus vigorem suum, deinde corpus quoq; maturiùs recuperauit: quippè post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit: nec auidiùs ipsum Regem, quàm Philippum intuebatur exercitus: pro se quisque dexteram eius amplexi, grates habebant velut præsenti Deo. Namq; haud facile dictu est, præter ingenitam illi genti erga Reges suos venerationem, quantùm huius vtiq; Regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagrauerint. Iam primum nihil nisi diuina ope aggredi videbatur. Nam quum præsto esset vbiq; fortuna, temeritas in gloriam cesserat: ætas quoq; vix tantis matura rebus, sed abundè sufficiens, omnia etiam eius opera honestabat: & quæ leuiora haberi solent, plerumque in re militari, gratiora vulgo sunt: exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusq; paululum à priuato abhorrens, militaris vigor, queis ille vel ingenij dotibus, vel animi artibus, vt pariter charus, ac venerãdus esset, effecerat.

7 At Darius, nuncio de aduersa valetudine eius accepto, celeritate, quanta poterat tam graue agmen, ad Euphratem contendit: iunctoque eo pontibus, quinq; tamen diebus traiecit exercitũ, Ciliciam occupare festinans. Iam Alexander viribus corporis receptis, ad vrbem Solos peruenerat: cuius potitus, ducentis talentis mulctæ nomine

mine exactis, arci præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atq; ocium reddens, ostendit quanta fiducia barbaros sperneret, quippè Æsculapio, & Mineruæ ludos celebrauit. Spectanti nuncius lætus affertur Halicarnasso, Persas acie à suis esse superatos: Myndios quoq; & Canyndios, & pleraq; tractus eius, suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castrisq; motis, & Pyramo amne ponte iuncto, ad vrbem Mallon peruenit: inde alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad vrbem, Isson nomine, penetrandũ erat. Atq; ille angustijs eius occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoq; desertam à barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis qui interiora montium obsidebant, præsidijs cuncta firmauit: occupatoq; itinere, sicut paulò ante dictum est, idem & author, & nuncius venit. Isson deinde Rex copias admouit: vbi consilio habito, vtrùmne vltra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent noui milites, quos ex Macedonia aduentare constabat: Parmenio non alium locum prçlio aptiorem esse censebat, quippè illic vtriusq; Regis copias numero futuras pares, quum angustiæ multitudinem nõ caperent: planiciem ipsis, camposq; esse vitandos, vbi circuiri, vbi ancipiti acie opprimi possent: timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur: Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facilè ratio tam salubris consilij accepta est. Itaq; inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu Regis Sisenes Perses, quondam à Prætore Ægypti missus ad Philippum, donisq; & omni honore cultus, exilium patria sede mutauerat: secutus deindè in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles,

miles, obsignatam anulo, cuius signum haud sanè notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darij miserat eam, hortabaturq; Sisenem, vt dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Sisenes, vtpotè innoxius, ad Alexandrum sæpè deferre tentauit. Sed quum tot curis, apparatuq; belli Regem videret vrgeri, aptius subinde tempus expectans, suspicionem initi scelesti consilij prębuit: namq; epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri peruenerat, lectamq; eam, ignoti anuli sigillo impresso, Siseni dari iusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui quia per complures dies non adierat Regem, scelesto consilio eam visus est suppressisse, & in agmine à Cretensibus haud dubiè iussu Regis occisus est.

8 Iamq; Græci milites, quos Thymondas à Pharnabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum vnica, ad Darium peruenerant. Hi magnoperè suadebant, vt retrò abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id consilium damnaret, at ille diuideret saltem copias innumerabiles, neu sub vnum fortunæ ictū totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc consiliū Regi, quàm purpuratis eius displicebat: ancipitem fidē, mercede venalem proditionem: imminui, & diuidi non ob aliud copias velle, quàm vt ipsi in diuersa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentū nō inultæ perfidiæ futuros. At Darius, vt erat sanctus, & mitis, se verò tantum facinus negat esse facturū, vt suam secutos fidē, suos milites iubeat trucidari. Quem deindè ampliùs nationum exterarum salutē suam crediturū sibi, si tot militū sanguine imbuisset manus? Neminē stolidum consiliū capite luere debere. Defuturos, qui suaderent, si suasisse

fisse periculum esset. Denique, ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasq; sententias dicere: nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentiùs suaserit. Itaque Græcis nunciari iubet, ipsum quidem beneuolentiæ illorum gratias agere: cæterũ, si retrò ire pergat, haud dubiè regnum hostibus traditurum. Fama bella stare: & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli vix vllam esse rationem. Tantæ enim multitudini, vtique quum iam hyems instaret, in regione vasta, & inuicem à suis, atque hoste vexata, non suffectura alimẽta: ne diuidi quidem copias posse seruato more maiorum, qui vniuersas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et herclè terribilem antea regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam aduentare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prętereũtium audito, syluarum latebris se occulerent. Iam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites, sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. In illo specu, in quem pauidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius iactata, quàm verius. Cęterum pecunia omni, rebusq; pretiosissimis Damascum Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen coniuge, & matre: virgines quoque cum paruo filio comitabantur patrem. Forte eadẽ nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, peruenit. Nec dubitauere Persæ, quin Isso relicta, quam cæperant, Macedones fugerent. Nam etiam saucij quidam, & inualidi, qui agmen non poterãt persequi, excepti erant. Quos omnes, instinctu purpuratorum, barbara feritate sæuientium, pręcisis, adustisque manibus circum-
duci,

duci,vt copias suas noscerent: satisque omnibus spectatis nunciare, quæ vidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris, superat Pyramum amnen, in tergis, vt credebat, fugientium hæsurus. At illi, quorum amputauerat manus, ad castra Macedonum penetrant, Dariũ,quàm maximo cursu posset,sequi nunciantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissos Alexāder explorare iubet, ipsene adesset,an præfectorum aliquis speciem prębuisset vniuersi veniētis exercitus.Sed cũ speculatores reuerterētur, procul ingens multitudo cōspecta est.Ignes deinde totis campis collucere cœperũt,omniaq;velut continenti incendio ardere visa, cùm incondita multitudo,maximè propter iumenta, laxiùs tenderet. Itaq; eo ipso loco metari suos castra iusserat,lætus,quod omni expetierat voto, in illis potissimũ angustijs decernendũ fore. Cęterũ, vt solet, cũ vltimi descriminis tempus aduentat,in solicitudinem versa fiducia est. Illā ipsam fortunā, qua aspirante res tā prosperè gesserat, verebatur: nec iniuria.Ex his,quę tribuisset sibi,quàm mutabilis esset,reputabat. Vnam superesse noctē, quæ tanti discriminis moraretur euentum.Rursus occurrebant maiora periculis præmia: &, sicut dubium esset, an vinceret, ita illud vtiq; certum esse,honestè,& cum magna laude moriturũ.Itaque corpora milites curare iussit, ac deinde tertia vigilia instructos,& armatos esse.Ipse in iugũ editi montis ascendit, multisq; collucentibus facibus, patrio more sacrificium Dijs præsidibus loci fecit. Iamq; tertium,sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat,itineri simul paratus,& prętio: strenuèque iussit procedere, oriente luce peruenerunt ad angustias,quas occupare decreuerāt. Darium 30. inde stadia abesse, præmissi indicabant.Tunc consistere agmen iubet,armisque ipse

suum

ſumptis aciem ordinat. Dario aduentum hoſtium pauidi agreſtes nunciauerunt, vix credenti, occurrere etiam, quos vt fugientes ſequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido inceſſerat: quippè itineri, quàm prælio aptiores erant, raptimq; arma capiebant. Sed ipſa feſtinatio diſcurrentium, ſuoſq; ad arma vocantium, maiorem metum incuſſit. Alij in iugum montis euaſerant, vt hoſtium agmen inde proſpicerent: equos pleriq; frenabant: diſcors exercitus, nec ad vnum intentus imperiũ, vario tumultu cuncta turbauerat. Darius initio montis iugum cum parte copiarũ occupare ſtatuit, & à fronte, & à tergo circuiturus hoſtem: à mari quoq;, quo dexterum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, vt vndique vrgeret: præter hæc viginti millia præmiſſa cum ſagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina interfluebat, tranſire, & obijcere ſeſe Macedonum copijs iuſſerat. Si id præſtare non poſſent, retrocedere in mõtes, & occultè circuire vltimos hoſtiũ. Cæterũ deſtinata ſalubriter omni ratione potentior fortuna diſcuſſit: quippè alij præ metu imperium exequi non audebant, alij fruſtrà exequebãtur: quia, vbi partes labãt, ſumma turbatur.

9 Acies autem hoc modo ſtetit. Nabarzanes equitatu dexterum cornu tuebatur, additis funditorum, ſagittariorumq; viginti fermè millibus. In eodem Thymodes erat, Gręcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpoſitus. Hoc erat haud dubiè robur exercitus, par Macedonicę phalangi acies. In lęuo cornu Ariſtomedes Theſſalus viginti millia Barbarorum peditum habebat, in ſubſidijs pugnaciſſimas locauerat gentes. Ipſum Regem in eodẽ cornu dimicaturũ tria millia delectorum equitũ, aſſueta corporis cuſtodiæ, & pedeſtris acies quadraginta millia ſequebãtur. Hyrcani deindè, Mediq; equites: his proximi cęterarũ

gen-

gentium equites dextra,læuaq; dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est instructum, sex millia iaculatorũ, funditorũq; antecedebant. Quicquid in illis angustijs adiri poterat, impleuerunt copię: cornuaq; hinc à iugo, illinc à mari stabant: vxorem, matremq; Regis, & alium fœminarũ gregem in mediũ agmen acceperant. Alexander phalangẽ, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Cęnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemęus, & Amyntas sui quisq; agminis duces. In læuo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab vtroq; cornu locati: dexterum Macedones Thessalis adiunctis, lęuũ Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittarijs admixtis. Thraces quoq; & Cretenses ante agmẽ ibant, & ipsi leuiter armati. At his, qui præmissi à Dario iugum montis insederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper aduectos. Parmenioni autẽ præceperat, vt quantũ posset, agmen ad mare extenderet, quò longius abesset montibus, quos occupauerant Barbari. At illi neq; obstare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maximè adspectu territi profugerãt. Eaq; res tutũ Alexandro agminis latus, quod ne supernè incesseretur timuerat, præstitit. Triginta, & duo armatorum ordines ibant: neq; enim latius extendi aciẽ patiebantur angustiæ. Paulatim deindè se laxare sinus montiũ, & maius spatiũ aperire cœperant, itavt non pedes solũ pluribus ordinib. incedere, sed etiã laterib. circũfundi posset equitatus.

10 Iam in cõspectu, sed extra teli iactũ vtraq; acies erat, cũ priores Persæ inconditũ, & trucem sustulere clamorẽ. Redditur & à Macedonib. maior, iugis montium, vastisq; saltibus repercussus:

quippè

quippe semper circũiecta nemora, petræq; quãtamcũq; accepere, vocem multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne impensius ob nimiã festinationem concitato spiritu capesserent prælium. Cùmq; agmini obequitaret, varia oratione, vt cuiusq; animis aptũ erat, milites alloquebatur. Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam, atque vltima Orientis, non ipsius magis, quàm suo ductu profectos, inueteratę virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emensosq; olim Herculis, & Liberi patris terminos, non Persis modò, sed etiã omnibus gentibus imposituros iugũ. Macedonũ Bactra, & Indos fore: minima esse, quæ nunc intuerẽtur: sed omnia victoria parari. Non in præruptis petris Illyriorum, & Thraciæ saxis sterilem laborem fore: spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli. Victor ad hæc Atheniensium Philippus pater inuocabatur, domitæq; nuper Bæotiæ, & vrbis in ea nobilissimæ ad solũ dirutæ species repræsentabatur animis. Iam Granicum amnem, iam tot vrbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaq; quæ post tergum erãt, strata, & pedibus ipsorum subiecta, memorabat. Cùm adierat Græcos, admonebat, ab ijs gentibus illata Gręciæ bella: Darij prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam, terramque postulantium, vt neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent: dedita dijs templa ruinis, & ignibus esse deleta: vrbes eorum expugnatas, fœdera diuini, humanique iuris violata referebat. Illyrios verò, & Thracas rapto viuere assuetos, aciem hostium, auro, purpuraque fulgentem, intueri iubebat, prædam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent: aspera

mon-

ſuorum iuga, nudoſque colles, & perpetuo rigẽtes gelu, ditibus Perſarum campis, agriſq; mutarent.

11 Iam ad teli iactũ peruenerant, cũ Perſarũ equites ferociter in lęuũ cornu hoſtiũ inuectiſũt: quippe Darius equeſtri pręlio decernere optabat, phalangẽ Macedonici exercitus robur eſſe coniectans: iamq; etiã dextrũ Alexandri cornu circuibatur: quod vbi Macedo cõſpexit, duab. alis equitũ ad iugũ mõtis iuſſisſubſiſtere, cęteros in mediũ belli diſcrimẽ ſtrenuè transfert. Subductis deinde ex acie Theſsalis equitib., præfectũ eorũ occultè circuire tergum ſuorum iubet, Parmenioniq; coniungi, & quod is imperaſſet, impigrè exequi. Iãq; ipſi in mediũ Perſarũ vndiq; circũfuſi, egregiè ſe tuebãtur: ſed cõferti, & quaſi cohęrẽtes, tela vibrare non poterant. Simul vt erant emiſſa, in eoſdem cõcurrẽtia implicabãtur, leuiq;, & vano ictu pauca in hoſtem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conſerere, gladios impigrè ſtringunt. Tum verò multum ſanguinis fuſum eſt: duæ quippe acies ita cohærebant, vt armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignauo ceſſare tum licuit: collato pede quaſi ſinguli inter ſe dimicarẽt, in eodem veſtigio ſtabant, donec vincendo locum ſibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, cùm hoſtem proſtrauerant. At illos nouus excipiebat aduerſarius fatigatos, nec vulnerati (vt aliàs ſolent) acie poterant excedere, cùm hoſtis inſtaret à fronte, à tergo ſui vrgerent. Alexander non ducis magis, quàm militis munia exſequebatur, opimum decus cæſo rege expetens: quippe Darius curru ſublimis eminebat, & ſuis ad ſe tuendum, & hoſtibus ad inceſſendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxatres cùm Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipſum currum

regis obiecit, armis, & robore corporis multum super cæteros eminens: animo verò, & pietate in paucissimis. Illo vtique prælio clarus, alios improuidè instantes prostrauit, alios in fugam auertit. At Macedones, vt circa regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmẽ irrumpunt. Tum verò similis ruinæ strages erat. Circa currum Darij iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, aduerso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Atizies, & Rheomithres, & Saraces prætor Ægypti, magnorum exercituum Præfecti, noscitabantur: circa eos cumulata erat peditum, equitumq; obscurior turba. Macedonum quoq; non quidem multi, sed promptissimi tamen cæsi sunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leuiter mucrone perstrictum est. Iamq; qui Darium vehebant equi confossi hastis, & dolore efferati, iugum quatere, & regem curru excutere cęperant; cùm ille, veritus ne viuus veniret in hostium potestatem, desilit, & in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, insignibus quoque imperij, ne fugam proderent, indecorè abiectis. Tum verò cęteri dissipantur metu, & quæ cuique patebat, ad fugã via erumpunt, arma iacientes, quæ paulò ante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pauor etiam auxilia formidat. Instabat fugientibus eques à Parmenione missus, & fortè in illud cornu omnes fuga abstulerat. At in dextero Persæ Thessalos equites vehementer vrgebant. Iamq; vna ala ipso impetu proculcata erat, cum Thessali strenuè circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, sparsosque incompositos victorię fiducia barbaros ingenti cæde prosternunt. Equi pariter, equitesque Persarum, serie laminarum graues, agmen, quod celeritate maximè constat, ægre mo-

moliebantur: quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupauerant. Hac tam prospera pugna nunciata, Alexander non ante ausus persequi barbaros, vtrimque iam victor instare fugiẽtibus cæpit. Haud amplius regem quàm mille equites sequebantur, cùm ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darij partibus steterant, Amynta duce (prætor hic Alexandri fuit, tunc transfuga) abrupti à cæteris, haud sanè fugientibus similes euaserant. Barbari longè diuersam fugam intenderũt, alij quà rectum iter in Persidẽ ducebat, quidam circuitu rupes, saltusque montium occultos petiuere, pauci castra Darij. Sed iam illa quoque hostis victor intrauerat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus non belli, sed luxuriæ apparatum, diripuerant milites. Cùmque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum auaritia contempserat. Iamque ad fœminas peruentum erat, quibus, quò chariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur; nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuiq; fortuna erat castra repleuerant; nec vlla facies mali deerat, cùm per omnes ordines, ætatesq; victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortunæ species conspici potuit, cùm ij, qui tum Dario tabernaculum exornauerant omni luxu, & opulentia instructum: eadem illa Alexandro, quasi veteri domino reseruabant. Namq; id solum intactum omiserant milites, ita tradito more, vt victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animosque in semet auerterant captiuæ mater, coniuxque Darij. Illa

non maiestate solum, sed etiam ætate venerabilis: hæc formæ pulchritudine, nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinu filium, nondum sextũ ætatis annum egressum, in spem tantæ fortunæ, quantã paulo ante pater eius amiserat, genitum. At in gremio anus auiæ iacebant adultæ duæ virgines, non suo tantum, sed illius mę rore etiã confectæ. Ingens circa eam nobilium fęminarũ turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaq; veste, pristini decoris immemores, reginas, dominasq; veris quondam, tunc alienis nominib. vocantes. Illę suę calamitatis oblitę, vtro cornu Darius stetisset, quę fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabãt se captas, si viueret rex. Sed illum equos subinde mutantem, longiùs fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia: decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor & quingenti saucij fuere; triginta omninò, & duo expeditibus desiderati sunt: equitum CL. interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit.

12 Rex, diu Darium persequendo fatigatus postquam, & nox appetebat, & consequendi spes nõ erat, in castra paulò ante à suis capta, peruenit. Inuitari deinde amicos, quib. maximè assueuerat, iussit: quippe summa duntaxat cutis in femore perstricta, nõ prohibebat interesse conuiuio: cùm repentè è proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro vlulatu, planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoq; quæ excubabat ad tabernaculum regis, verita ne maioris motus principiũ esset, armare se cęperat. Causa subiti pauoris fuit, quòd mater, vxorq; Darij cũ captiuis nobilib. regem, quẽ interfectũ esse credebant, ingenti gemitu, eiulatuq; deflebant. Vnus namq; de captiuis spadonibus, qui fortè ante ipsarum tabernaculũ steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulo antè di-

dictũ est)ne cultu proderetur,abiecerat; in manibus eius,qui repertum ferebat,agnouit: ratusque, interfecto detractum esse, falsum nunciũ mortis eius attulerat. Hoc mulierũ errore cõperto, Alexander fortunæ Darij, & pietati earum illachrymasse fertur, Ac primò Mithrenem, qui Sardeis prodiderat,peritum Persicæ linguæ,ire ad consolandas eas iusserat. Veritus deinde, ne proditor captiuarum iram,doloremque grauaret,Leonatũ ex purpuratis suis misit,iussum indicare, falsò lamentari eas Dariũ viuum.Ille cũ paucis armigeris in tabernaculũ,in quo captiuæ erãt, peruenit, missũq; se à rege nunciare iubet. At hi,qui in vestibulo erant, vt armatos cõspexere, rati actũ esse de dominis,in tabernaculum currunt,vociferãtes adesse supremam horã, missosq; qui occiderent captas. Itaq;vt quæ nec prohibere possent,nec admittere auderent, nullo responso dato, tacitè opperiebãtur victoris arbitriũ. Leonatus exspectato diu qui se introduceret:posteaquã nemo procedere audebat,relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum.Ea ipsa res turbauerat fœminas, quòd irrupisse,non admissus videbatur.Itaq; mater, & coniunx, prouolutæ ad pedes, orare cœperunt,vt, priusquam interficerentur, Darij corpus ipsis patrio more sepelire permitteret:functas supremo in regem officio, se impigrè morituras. Leonatus,& viuere Dariũ, & ipsas nõ incolumes modò,sed etiã apparatu pristinæ fortunæ reginas fore. Tum demum mater Darij alleuari se passa est. Alexander postero die cum cura sepultis militibus, quorum corpora inuenerat, Persarũ quoque nobilissimis eundem honorem haberi iubet; matrique Darij permittit,quos vellet,patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate coniũctos pro habitu præsẽtis fortunæ humari iussit,apparatũ funerum, quo Persæ suprema officia

celebrarent, inuidiosum fore existimans, quum victores haud preciosè cremarentur. Iamq; iustis defunctorũ corporib. solutis, præmittit ad captiuas, qui nunciarent ipsum venire: inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephestione intrat. Is longè omniũ amicorum charissimus erat regi, cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter: libertatis quoque in admonendo eo non alius ius habebat, quod tamen ita vsurpabat, vt magis à rege permissum, quam vendicatum ab eo videretur: & sicut ętate par erat regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo reginæ illum regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex ceptiuis spadonibus, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis aduoluta est pedibus eius, ignorationem numquam anteà visi regis excusans. Quam manu alleuans rex, Non errasti, inquit, mater: nam & hic Alexander est. Equidem hac continentia animi si ad vltimum vitæ perseuerare potuisset, feliciorem fuisse, crederẽ, quàm visus est esse, cùm Liberi patris imitaretur triũphum, ab Hellespõto vsque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus: si vicisset profectò superbiam, atque iram, mala inuicta: si abstinuisset inter epulas cædibus amicorum; egregiosque bello viros, & tot gentium secum domitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo eius superfuderat. Itaq; orientem eam moderatè, & prudenter tulit, ad vltimum magnitudinem eius non cepit: tum quidem ita se gessit, vt omnes ante ęum reges, & continentia, & clementia vincerentur. Virgines, & reginas excellẽtis formæ tam sanctè habuit, quàm si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Coniugem eiusdem, quam nulla ætatis suę pulchritudine corporis vicit, adeò ipse non violauit, vt summã adhibuerit curam, ne quis captiuo corpori illuderet. Omnẽ

cul-

cultum reddi fęminis iussit: nec quidquam ex pristinæ fortunę magnificentia captiuis, præter fiduciam, defuit. Itaq; Sysigambis, rex, inquit, mereris, vt ea precemur tibi, quæ Dario nostro quondam præcatæ sumus: & (vt video) dignus es, qui tantum regem non felicitate solùm, sed etiam æquitate superaueris. Tu quidem matrem me, & reginam vocas: sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis iugum pati possum. Tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia, quàm sæuitia vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darij deinde filium collo suo admouit. Atque nil ille conspectu tunc primùm à se visi cõterritus, ceruicem eius manibus amplectitur. Motus ergo rex cõstantia pueri, Hephestionẽ intuẽs, Quàm vellẽ, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset! Tum tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Ioui, atq; Herculi, Mineruæq; sacratis, Syriam petit, Damascum, vbi regis gaza erat, Parmenione præmisso.

13 Atq; is, cùm pręcessisse Darij satrapã comperisset, veritus, ne paucitas suorũ sperneretur, accersere maiorem manum statuit. Sed fortè in exploratores ab eo præmissos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrũ à Præfecto Damasci missas tradit ei; nec dubitare eũ, quin omnẽ regiã supellectilẽ cũ pecunia traderet, adiecit. Parmenio, asseruari eo iusso, literas aperit, in queis erat scriptum, vt maturè Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cũ manu exigua. Itaq; re cognita, Mardum, datis comitibus ad proditorem remittit. Ille è manibus custodientium lapsus, Damascũ ante lucẽ intrat. Turbauerat ea res Parmenionis animum insidias timentis; & ignotũ iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamẽ regis sui confisus, agrestes,

qui duces itineris essent, excipi iussit; quibus celeriter repertis, quarto die ad vrbẽ peruenit, iã metuente Præfecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur quasi parũ munimentis oppidi fidẽs, ante solis ortũ pecuniã regiã (quã gazam Persæ vocãt) cũ pretiosissimis rerũ efferri iubet, fugã simulãs, reuera vt prædã hosti offerret. Multa millia virorũ, fœminarũq; excedentem oppido sequebantur omnibus miserabilis turba, prçter eum, cuius fidei commissa fuerat; quippe quò maior proditoris merces foret, obijcere hosti parabat gratiorẽ omni pecunia prædam, nobiles viros, Prætorũ Darij coniuges, liberosq; præter hos Græcarum vrbiũ legatos, quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onera portantes; hi quum frigus tolerare non possent, quippe, & procella subitò niuem effuderat, & humus rigebat gelu, tũ astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura insignes induunt, nullo prohibere auso, cùm fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciẽ: qui intẽtiore cura suos quasi ad iustũ prçliũ paucis adhortatus, equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hostem inuehi. At illi, qui sub oneribus erant, omissis illis, per metum capessunt fugam. Armati quoq; qui eos persequebantur, eodem metu arma iactare, ac nota diuerticula petere cœperunt. Prçfectus, quasi & ipse conterritus, simulans, cuncta pauore compleuerat. Iacebant totis campis opes regiç: illa pecunia stipendio ingenti militum præparata: ille cultus tot nobilium virorum, tot illustriũ fœminarum; aurea vasa, aurei frani, tabernacula regali magnificentia ornata. Vehicula quoque à suis destituta ingentis opulentiæ plena, facies etiam prçdantibus tristis, si qua res auaritiam moraretur; quip-

quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus dilacerata, alia in cœnum demersa eruebantur; non sufficiebant prædantium manus prædæ. Iamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat; Fœminæ pleræque paruos trahentes liberos ibant, inter quas fuere tres virgines Ochi (qui ante Darium regnauerat) filiæ, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractæ, sed tum sortẽ crudeliùs aggrauante fortuna. In eodem grege vxor quoq; eiusdem Ochi fuit, Oxatrisque (frater hic erat Darij) filia, & coniux Artabazi principis purpuratorum: & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperiũ maritimę oræ Rex dederat, vxor cum filio excepta est. Mentoris filiæ tres, ac nobilissimi ducis Mẽnonis coniux, & filius: vixq; vlla domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonij quoq;, & Athenienses, societatis fide violata, Persas secuti, Aristogiton, Dropides, & Iphicrates, inter Athenienses, genere, famaque longè clarissimi; Lacedæmonij, Perisippos, & Onomastorides cum Omaio, & Callicratide, ij quoque domi nobiles. Summa pecuniæ signata fuit, talentorum duo millia, & sexaginta, facilè argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum septem millibus iumentorum, dorso onera portantium capta sunt. Cæterùm Dij tantæ fortunæ proditorem, celeriter cum debita pœna persecuti sunt. Namque vnus è conscijs eius, credo, Regis vicem etiam in illa sorte reueritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito; quippe & vultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam maiestatis suæ exoleuisse cernebat.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI
Regis Macedonum.

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

1 *Alexander literis à Dario superbè scriptis regiè respondit: Abdolominũ Sidonijs Regẽ præfecit: Amyntas transfuga miro modo à Persis ipsis occiditur: varia varijs locis præfect. Darij clades.*

2 *Tyrij Alexandrum recipere recusantes, obsidentur.*

3 *Dubijs belli euẽtibus Tyrij obsidio fit nobiliũ.*

4 *Tandem Tyrus vi capta, maximaq; hominũ strage corrupta, luctuoso incendio deformatur.*

5 *Darij iterata de pace ad Alexandrum submissior legatio, qua repudiata Græci Alexandrum corona aurea donant: ille autem per præfectos multas superat prouincias.*

6 *Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam expugnat, eiusq; præfectum Batim crudeli afficit supplicio.*

7 *Profectio, & varia Alexandri quæsita ad Iouis Hamnonis oraculum.*

8 *In Aegypto Alexandria condita, & varia Alexandri bellica expeditiones.*

9 *Darius ad Arbellas peruenit, eoq; inuito, Alexander Granicum superat.*

10 *Mililes ob Lunæ eclipsim turbatos, Alexander per Aegyptios vates confirmat: Persas vastatores conijcit in fugam: Darij vxor captiua, mœrore confecta, supremum diem claudit, vnde Alexandri lachrymæ. Darij suspiciones, luctus, & vota.*

11 *Pacem tertiò quæsitam Darius non impetrat, imò ad deditionem, aut ad bellum ab Alexandro prouocatur.*

12 *Ad prælium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones lymphatico quodam terrore liberati, alacriter arma capessunt.*

13 *Consilia de nocturno prælio Parmenionis & Polypercontis Alexander damnat, somnoq́; refectus interrito vultu, suos ad pugnam accendit.*

14 *Alexandri ad Græcorum, Dariiq́; ad Persarum exercitus, ante pugnam orationes.*

15 *Cruenti ad Arbellas prælij descriptio: victor Alexander Darium victum persequitur.*

16 *Parmenio in discrimine constitutus Alexãdrũ retrahit: tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis suorum millibus desideratis fuga sibi salutem quærere cogunt.*

1 DArius tanti modò exercitus Rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more curru sublimis inierat prælium, per loca, quæ propè immensis agminibus compleuerat, iam inania, & ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci Regem sequebantur: nam nec eodẽ omnes fugã intenderant, & deficientibus equis cursum eorũ, quos Rex subindè mutabat, æquare non poterant. Vnchas deindè peruenit: vbi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate prçripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascũ recepta erat præda, iussum eam ipsam, & captiuos diligenti asseruare custodia, Syriæ, quã Cçlen vocant, præfecit. Nouum imperium Syri nondũ belli cladibus satis domiti aspernabãtur: sed celeriter subacti, obediẽter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram,

& pleraq; longiùs etiam à mari recedentia, rex eius insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra mouit ad vrbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur, quibus, vt superbè scriptis, vehementer offensus est. Præcipuè eum mouit, quòd Darius sibi regis titulũ, nec eumdẽ Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quã petebat, vt accepta pecunia, quantãcumq; tota Macedonia caperet, matrẽ sibi, ac coniugem, liberosq; restitueret. De regno, æquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora cõsilia tandẽ pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperij finibus, socius, amicusq; esset: in ea se fidem, & dare paratum, & accipere. Contrà Alexander in hunc maximè modum rescripsit. Rex Alexander Dario. Ille, cuius nomen sumpsisti, Darius, Græcos, qui oram Hellesponti tenent, coloniasq; Græcorum Ionas omni clade vastauit, cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedoniç, & Græciæ bello. Rursus rex Xerxes gentis eiusdem ad oppugnandos nos cum immanium barbarorũ copijs venit: qui nauali prælio victus, Mardoniũ tamen reliquit in Græcia, vt absens quoque popularetur vrbes, agros vreret: Philippum verò parentem meum quis ignorat ab his interfectũ esse, quos ingentis pecuniæ spe solicitauerant vestri? Impia enim bella suscipitis, & quum habeatis arma, licitamini hostium capita: sicut tu proximè talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et dijs quoque pro meliore stantibus causa, magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam: teipsum acie vici: quem etsi nihil à me impetrare oportebat: vtpote, qui ne belli quidem in me iura seruaueris: tamen, si veneris supplex, & matrem, & coniugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. Et

vincere, & consulere victis scio. Quòd si te committere nobis times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cùm mihi scribes, memento non solùm regi te, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus. Ipse in Phœnicem deindè descendit, & oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, vrbem vetustate, famaq; conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato Darij opibus adiutus: sed quia deditionem magis popularium, quàm sua sponte fecerat, regno visus indignus: Hephestioniq; permissum, vt quemcũque fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret regem. Erant Hephestioni hospites clari inter suos iuuenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negauerunt quenquam patrio more in id fastigiũ recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephestion magnitudinẽ animi spernentis, quod alij per ignes, ferrumq; peterent: Vos quidẽ macti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quantò maius esset regnũ fastidire, quàm accipere. Cæterùm date aliquem regiæ stirpis, qui meminerit à vobis acceptũ habere se regnum. Atque illi cùm multos imminere tantæ spei cernerent, singulis amicorũ Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, statuunt, neminem esse potiorem, quàm Abdolonymũ quendã, longa quidem cognationę stirpi regię annexum, sed ob inopiam suburbanum hortũ exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisq; probitas erat: intentusq; operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subitò deindè, de quibus ante dictum est, cum regiæ vestis insignibus hortum intrant: quẽ fortè steriles herbas eligens Abdolonymus repugnabat. Tunc rege eo salutato: Alter ex his, Habitus inquit, hic, quem cernis in meis manibus, cũ isto squalore permutandus tibi est: ablue

corpus,

corpus illuvie,æternisq; sordibus squalidum:cape Regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es,istam continentiam profer. Et cùm in regali solio residebis,vitæ, necisq; omniū ciuium dominus,caue obliuiscaris huius status, in quo accipis regnum:immo herculè,propter quem. Somnio similis res Abdolonymo videbatur. Interdum,satisne sani essent,qui tàm proteruè sibi illuderent, percunctabatur. Sed vt cunctanti squalor ablutus est, & iniecta vestis purpura, auroque distincta, & fides à iurantibus facta seriò: iàm rex ijsdem comitantibus in regiā peruenit. Fama (vt solet) strenuè tota vrbe discurrit: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatē, inopiamq; eius apud amicos Alexandri criminabatur: admitti eū rex protinus iussit, diùq; cōtemplatus,Corporis,inquit,habitus famę generis non repugnat, sed libet scire, inopiā qua patientia tuleris. Tum ille, Vtinam, inquit, eodē animo regnum pati possim? Hæ manus suffecere desiderio meo: nihil habenti,nihil defuit. Magnæ indolis speciem ex hoc sermone Abdolonymi cæpit. Itaq; non Stratonis modò regiam supellectilem attribui ei iussit, sed pleraq; etiam ex Persica præda. Regionem quoq; vrbi appositam ditioni eius adiecit. Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus,cum quatuor millibus Græcorum ipsum ex acie persecutis fuga Tripolin peruenit. Inde in naues militibus impositis Cyprum transmisit: & cùm in illo statu rerum id quemq; quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure possessum, Ægyptū petere decreuit,vtriq;regi hostis,& semper ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatusq; milites ad spem tantæ rei, docet Sataccem prætorē Aegypti cecidisse in acie: Persarum præsidiū, & sine duce esse, & inualidū: Aegyptios sem-

semper prętoribus eorũ infensos, pro socijs ipsos, non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas subigebat: quippè cùm primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videntur esse potiora. Igitur conclamãt, duceret, quò videretur. Atq; ille vtendum animis, dum spe calerent, ratus ad Pelusij ostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potius ergo Pelusij, Memphin copias promouit: ad cuius famam Aegypti vana gens, & nouandis quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisq; vicis, vrbibusq; ad ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum: qui territi, tamen spē obtinendi Aegyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in vrbem compellit; castrisq; positis, victores ad popolandos agros, velut in medio positis hostiũ cũctis, agebat. Itaq; Mazaces, quãquã infelici prælio suorũ animos territos esse cognouerat: tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos ostentans, perpulit ne dubitarent ex vrbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentiùs, quàm euentu feliciùs fuit. Ad vnum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas vtrique regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deseruerat. Darij prætores, qui prælio apud Isson superfuerant, cum omni manu, quæ fugiẽtes secuta erat, assũpta etiam Cappadocum, & Paphlagonum iuuentute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus prętor Alexandri Lydiæ, præerat; qui quamquam, plerosque militum ex præsidijs ad regem dimiserat, tamen, barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus prælijs alia, atque alia regione commissis Persæ funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellesponti oram recuperandam à Dario erat missus, captis eius, aut demersis

na-

nauibus, superat. A Milesijs deindè Pharnabazus præfectus Persicę classis pecunia exacta, & præsidium in vrbem Chium introducto, centum nauibus Andrum,& indè Syphnum petijt. Idas quoq; insulas præsidijs occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europę, Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque, & Cretę arma cōmouerat. Agis Lacedæmoniorū Rex 8. millibus Gręcorū, qui ex Cilicia profugi domos repetierāt, cōtractis, bellū Antipatro Macedoniæ pręfecto moliebatur. Cretenses has, aut illas partes secuti, nūc Spartanorū, nūc Macedonū præsidijs occupabantur. Sed leuiora inter illos fuere descrimina, vnū certamē, ex quo cętera pendebāt, intuēte fortuna.

2 Iam tota Syria, iam Phœnice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque Rex castra in continenti, à quo vrbem angustum fretum dirimit. Tyrus, & claritate, & magnitudine ante omnes vrbes Syriæ, Phœnicesq; memorabilis faciliùs societatem Alexādri acceptura videbatur, quā imperium. Coronam igitur auream legati donū afferebant, cōmeatusque largè, & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, vt ab amicis, accipi iussit: benignèque legatos allocutus, Herculi (quē præcipuè Tyrij colerent) sacrificare velle se dixit: Macedonū Reges credere ab illo deo ipsos genus ducere: se verò vt id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra vrbem in ea sede, quam Palætyron ipsi vocant: ibi Regem deo sacrum ritè facturum. Non tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaque, Vos, quidem inquit, fiducia loci, quòd insulā incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed breui ostendā in continenti vos esse. Proindè sciatis licet, aut intraturum me vrbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos, mo-

uere

nere amici cęperunt, vt Regem, quem Syria, quẽ Phęnice recepisset, ipsi quoque vrbem intrare paterentur. At illi, loco satis fisi, obsidionẽ ferre decreuerunt: namque vrbem à continenti quatuor stadiorum fretũ diuidit, Africo maximè obiectũ crebros, ex alto fluctus in litus euoluit: nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam iungere parabant, quicquã magis, quàm ille ventus, obstabat: quippè vix leui, & tranquillo mari moles agi possunt. Africus verò prima quæque congesta pulsu illisa mari subruit: nec vlla tã firma moles est, quam non exedant vndæ, per nexus operum manãtes, & vbi acrior flatus existit, sũmi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatẽ haud minor alia erat: muros, turresque vrbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, nisi è nauibus procul excussa, emitti, non scalæ mœnibus applicari poterãt: præceps insulam murus, pedestre interceperat iter: naues nec habebat Rex, & si admouisset, pendentes, & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ haud parua dictu res Tyriorũ fiduciã accendit: Carthaginensium legati ad celebrandum sacrum anniuersariũ more patrio tunc venerant: quippè Carthaginem Tyrij condiderũt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, vt obsidionem forti animo paterentur, breui Carthagine auxilia ventura: namque ea tẽpestate magna ex parte Punicis classib. maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros, turresque tormẽta disponũt, arma iuniorib. diuidunt, opifices, quorũ copia vrbs abũdabat, in officinas distribuũt, omnia belli apparatu strepũt: ferreæ quoque manus (harpagonas vocãt) quas operibus hostiũ inijcerẽt, coruiq; & alia tuendis vrbibus excogitata, præparabantur. Sed cũ fornacibus ferrum, quod excudi opportebat, impositũ esset, admotisque follibus ignẽ flatu accenderent, sanguinis riui

sub

sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque tamen in Macedonum metum verterunt Tyrij. Apud Macedonas quoque, cùm fortè panem quidã militum frangerent, manantis sanguinis guttas notauerũt: territoq; rege, Aristãder peritissimus vatũ respõdit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonib. id triste futurum: contrà, cùm interiore parte manauerit, vrbi, quam obsidere destinassent exitium portendere. Alexandrum, cùm & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cętera impedimẽto videret fore, caduceatores, qui ad pacẽ eos compellerent, misit: quos Tyrij cõtra ius gentium occisos præcipitauerunt in altũ. Atq; ille suorum tàm indigna nece commotus, vrbem obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, quæ vrbem continenti committeret. Ingens ergo animis militum desperatio incessit, cernentium profundũ mare, quod vix diuina ope posset impleri: quæ saxa tàm vasta, quas tàm proceras arbores posse reperiri? exhauriendas esse regiones, vt illud spatium aggeraretur: exæstuare semper fretum: quoque arctiùs volutetur inter insulam, & continentem, hoc acriùs furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, speciẽ sibi Herculis in somno oblatã esse pronunciat, dextramque porrigentis, illo duce, illo aperiente, in vrbem intrare se visũ. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium iura violata referebat. Vnam esse vrbẽ, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deindè negotium datur, vt suos quisque castiget: satisque omnibus stimulatis, opus orsus est. Magna vis saxorũ ad manum erat Tyro vetere præbente materies ex Libano monte ratibus, & turribus faciendis vehebatur. Iamq; à fundo maris in altitudinem mõtis: opus excreuerat, nondum tamen aquæ fastigium ęquabat: & quò longiùs moles agebatur à litore, hoc magis quidquid ingereba-

batur, præaltum abſorbebat mare: cùm Tyrij paruis nauigijs admotis per ludibrium exprobrabāt, Illos armis inclytos, dorſo, ſicut iumenta, onera geſtare: interrogabant etiam, num maior Neptuno eſſet Alexander? Hæc ipſa inſectatio alacritatē militum accendit. Iamque paulùm moles aquam eminebat, & ſimul aggeris latitudo creſcebat, vrbiq; admouebatur: cùm Tirij magnitudine molis, cuius incrementum eos ante fefellerat, conſpecta, leuibus nauigijs nondū commiſſum opus circuire cœperūt: miſſilibus eos quoq;, qui pro opere ſtabant, inceſſere. Multis ergo impunè vulneratis, cùm, & remouere, & appellere ſcaphas in expedito non eſſet, ad curam ſemetipſos tuendi ab opere conuerterant. Igitur ex iumentis coria, velaq; iuſſit obtendi, vt extra teli iactū eſſent: duaſq; turres ex capite molis erexit, è quibus in ſubeuntes ſcaphas tela ingeri poſſent. Contra Tyrij nauigia procul à conſpectu hoſtium litori appellunt, expoſitiſque militibus, eos, qui ſaxa geſtabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agreſtes, incompoſitos Macedonas adorti, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis.

3 Ea res Alexandrū diuidere copias coegit. Et ne ſegniter aſſidere vni vrbi videretur, operi Perdiccam, Craterumq; præfecit: ipſe cum expedita manu Arabiam petijt. Inter hæc Tyrij nauē magnitudine eximia, ſaxis, arenaq; à puppi oneratā, ita vt multum prora emineret, bitumine, ac ſulphure illitam, remis cōcitauerunt, & cum magnā vim venti vela quoque concepiſſent, celeriter ad molem ſucceſſit. Tunc, prora eius accēſa, remiges deſiluere in ſcaphas, quæ ad hoc ipſum præparatæ ſequebantur. Nauis autem, igne cōcepto, latius fundere incendium cæpit: quod priuſquàm poſſet occurri, turres, & cetera opera in capite molis poſita comprehendit. At qui deſiluerant in parua

na-

nauigia, faces, & quicquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamq; non modò Macedonum turres, sed etiàm summa tabulata conceperant ignem: cùm ij, qui in turribus erāt, partìm haurirentur incendio, partim armis omissis; in mare semetipsi immitterent. At Tyrij, qui capere eos, quàm interficere mallent, natantium manus stipitibus, saxisq; lacerabant, donec debilitati impunè nauigijs excipi possent. nec incendio solùm opera consumpta: sed fortè eodem die vehemētior ventus totum ex profundo maris illisit in molē, crebrisq; fluctibus compages operis verberatæ se laxauere, saxaq; interfluens vnda mediū opus rupit: Proruptis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, præceps in profundū ruit, tanteq; molis vix vlla vestigia inuenit ab Arabia rediens Alexāder. Hic (quod in aduersis reb. solet fieri) alius in aliū culpā referebant, quū omnes veriùs de sæuitia maris queri possent. Rex noui operis molem orsus, in aduersum ventum non latere, sed recta fronte direxit: ea cętera opera velut sub ipsa latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adiecit, vt turres in medio erectæ procul teli ictu abessent. Totas autem arbores cū ingentibus ramis in altum iaciebant: deinde saxis onerabant, rursùsq; cumulo eorum alias arbores inijciebant. Tum humus aggerebatur, super quæ alia strue saxorum, arborūmque cumulata, velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrij, quicquid ad impediendam molē excogitari poterat, segniter exequebantur. Præcipuū auxilium erat, qui procùl hostium conspectu subibant aquam, occultoq; lapsu ad molem vsq; penetrabant, falcibus palmites arborum eminentiū ad se trahentes, quæ vbi secutæ, pleraq; secum in profundū dabant: tùm lauatos onere stipites, truncosq; arborum haud ægrè moliebantur. Deindè

totum

totum opus, quod ſtipitibus fuerat innixum, fundamento lapſo ſequebatur. Ægro animi Alexandro, & vtrum perſeueraret, an abiret, ſatis incerto, claſſis Cypro aduenit. Eodemq; tempore Cleander cum Græcis militibus in Aſiam nuper aduectis 190. nauium claſſem in duo diuidit cornua. Læuum Pythagoras Rex Cypriorum cum Cratero tuebatur. Alexãdrum in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrij, quanquam claſſem habebant, auſi nauale inire certamen, triremes omnes ante ipſa mœnia oppoſuerunt, quibus Rex inuectus, ipſas demerſit. Poſtera die ad mœnia claſſe admota, vndiq; tormentis, & maxime arietum pulſu muros quatit: quos Tyrij, raptim obſtructis ſaxis refecerunt: interiorem quoque murum, vt ſi prior fefelliſſet, illo ſe tuerentur, vndiq; orſi. Sed vndiq; vis mali vrgebat: moles intra teli iactũ erat claſſis męnia circuibat: terreſtri ſimul, naualiq; clade obruebantur: quippè binas quadriremes Macedones inter ſeità iunxerant, vt proræ cohęrerent, puppes interuallo quantũ capere poterant, diſtarent. Hoc puppiũ interuallũ, antennis, aſſeribuſq; validis deligatis, ſuperq; eos pontibus ſtratis, qui militẽ ſuſtinerent, impleuerant: ſic inſtructas quadriremes ad vrbẽ agebãt: indè miſſilia in propugnantes ingerebãtur tutò, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cũ claſsẽ (ſicuti dictũ eſt) paratã circuire vrbẽ iubet: iãq; naues vrbi vndique admouebantur, & Tyrij deſperatione torpebant, cũ ſubitò ſpiſſę nubes intẽdere ſe cęlo, & quicquid lucis internitebat, effuſa caligine extinctũ eſt. Tũ inhorreſcens mare paulatim leuari, deindè acriori vento cõcitatũ fluctus ciere, & inter ſe nauigia collidere. Iãq; ſcindi cęperant vincula, quib. cõnexæ quadriremes erant: ruereq; tabulata, & cũ ingenti fragore in profundũ ſecum milites trahere. Neque enim conſerta nauigia vlla ope in turbido

regi

regi poterant. Miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, & quod in huiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippè gubernatores aliàs imperare soliti, tùm metu mortis iussa exequebantur. Tandèm remis pertinaciùs euerberatum mare, veluti eripientib. nauigia classicis cessit, appulsaq; sunt litori lacerata pleraque. Ijsdem diebus fortè Carthaginensium legati triginta superueniunt, magis obsessis solatiū, quàm auxilium: quippè domestico bello Pęnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nūciabāt. Syracusani tūc Africā vrebant, & haud procul Carthaginis muris locauerant castra. Non tamen defecere animis Tyrij, quanquam ab ingenti spe destituti erant; sed coniuges, liberosq; deuehēdos Carthaginem tradiderunt, fortiùs, quicquid accideret laturi, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cùmq; vnus è ciuibus concioni indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, vrbem deserentis, molemq; à Macedonibus in salo iactam, in syluestrem saltū esse mutatam: quanquam author leuis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu aurea catena deuinxere simulacrum, aræque Hercolis, cuius nūmini vrbem dicauerant, inseruere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi, Syracusis id simulacrum deuexerant Pœni, & in maiore locauerāt patria, multisq; alijs spolijs vrbiū à semet captarū non Cartaginē magis, quàm Tyrum ornauerant, Sacrum quoque, quod quidē dijs minimè cordi esse crediderim multis seculis intermissum repetendi autores quidam erant, vt ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium veriùs, quā sacrum, Carthaginenses à conditorib. traditum, vsque ad excidium vrbis suæ fecisse dicuntur: ac, nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta

ageban-

agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Cæterùm efficacior omni arte imminens necessitas, non vsitata modò præsidia, sed quędam etiam noua admonuit. Namque ad implicanda nauigia, quæ muros subibant, validis asseribus coruos, & ferreas manus cum vncis, ac falcibus illigauerant, vt cùm tormento asseres promouissent, subitò laxatis funibus inijcerent. Vnci quoque & falces ex ijsdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa nauigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebãt, quos repletos feruida arena, cœnoque decocto, è muris subitò deuoluebant: nec vlla pestis magis timebatur: quippè vbi loricam, corpusque feruens arena penetrauerat, nec vlla vi excuti poterat, & quidquid attigerat, perurebat: iacientesque arma, laceratis omnibus queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corui verò, & ferreæ manus, tormentis emissę, plerosque rapiebant.

4 Hic rex fatigatus, statuerat, soluta obsidione, Ægyptum petere: quippe quum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros vnius vrbis hærebat, tot maximarũ rerum opportunitate dimissa. Cæterùm tam discedere irritũ, quàm morari pudebat: famã quoque, qua plura, quã armis euerterat, ratus leuiorem fore, si Tyrum, quasi testẽ se possę vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naues admoueri iubet, delectosq; militum imponi. Et fortè bellua inusitatæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens, ad molem, quam Macedones iecerant, ingẽs corpus applicuit, diuerberatisq; fluctibus alleuans semet, vtrimque conspecta est. Deinde à capite molis rursùs alto se immersit, ac modò super vndas eminens magna sui parte, modò superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis vrbis emersit. Vtrisq; lætus fuit belluæ adspectus. Ma-

ce-

cedones, iter iaciẽdo operi mõstrasse eã augurabantur: Tyrij, Neptunum occupati maris vindicẽ abripuisse belluã, ac molẽ breui profectò ruiturã: lætiq;omine eo ad epulas dilapsi,onerauere se vino:quo graues,orto sole nauigia cõscẽdunt redimita coronis,floribusque adeò victoriæ non omẽ modò,sed etiã gratulationẽ præceperãt. Fortè rex classẽ in diuersam partẽ agi iusserat, 30.minorib. nauigijs relictis in litore: è quibus Tyrij duobus captis,cætera ingẽti terruerunt metu, donec suorũ clamore audito Alexander, classẽ litori,à quo fremitus acciderat, admouit. Prima è Macedonũ nauibus quinqueremis velocitate inter cæteras eminẽs occurrit:quã vt conspexere Tyrij,duę è diuerso in latera eius inuectæ sunt, in quarũ alterã quinqueremis eadẽ concitata, & ipsa rostro icta est,& illã inuicẽ tenuit. Iamq;ea,quæ non cohærebat, libero impetu euecta, in aliud quinqueremis latus inuehebatur,cũ opportunitate mira triremis è classe Alexãdri in eam ipsam,quæ quinqueremi imminebat,tanta vi impulsa est, vt Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deindè Macedonum naues superueniunt, & Rex quoque aderat, quum Tyrij inhibentes remis ægrè euellunt nauẽ,quæ hærebat,portũq; omnia simul nauigia repetunt. Confestim Rex insecutus,portum quidem intrare non potuit,quum procul è muris missilibus submoueretur: naues autem omnes ferè aut demersit,aut cepit. Biduo deindè ad quietẽ dato militibus, iussisque, & classem, & machinas pariter admouere, & vndique territis instare, ipse in altissimam turrim ascendit ingenti animo, periculo maiore: quippè regio insigni,& armis fulgentibus conspicuus vnus præcipuè telis petebatur: & digna prorsùs spectaculo edidit, multos è muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam cominus gladio, clypeoque impulsos,

præ-

præcipitauit: quippè turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Iamque crebris arietibus saxorum compage laxata munimenta defecerant, & classis intrauerat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas euaserant; cùm Tyrij tot simul malis victi, alij supplices in templa confugiunt, alij foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nõnulli ruunt in hostem, haud inultè tamen perituri. Magna pars summa tectorũ obtinebat, saxa, & quidquid in manus sors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemq; tectis inijci iubet. His per præcones pronunciatis, nemo tamen armatus opẽ à dijs petere sustinuit. Pueri, virginesque templa cõpleuerant: viri in vestibulo suarum quisq; ædium stabant, parata sæuientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonij, qui intra Macedonum præsidia erant: hi vrbem quidem inter victores intrauerant, sed cognationis cum Tyrijs memores (quippè vtramq; vrbem Agenorem cõdidisse credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad sua perduxere nauigia: quibus occultati Sidona vecti sunt. XV.M. hoc furto subducta sæuitiæ sunt: quantumq; sanguinis fusum sit, vel ex hoc existimari potest, quòd intra munimenta vrbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deindè spectaculum victoribus ira præbuit regis: duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens litoris spatium pependerũt. Carthaginensiũ legatis pepercit, addita denũtiatione belli, quod præsentium rerũ necessitas moraretur. Tyrus septimo mense quã oppugnari cœpta erat, capta est: vrbs, & vetustate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam posteritatis insignis: condita ab Agenore, diu mare non vicinum modò, sed quodcumq; classes eius adierũt,

ditionis suæ fecit: & si famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit, aut didicit. Coloniç certè eius penè orbe toto diffusæ sunt, Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum, credo, libero commeantes mari, sepiùsq; adeundo cæteris incognitas terras elegisse sedes iuuẽtuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motib. terrę (nam hoc quoq; traditur) cultores eius fatigati, noua, & externa domicilia armis sibimet quærere cogebãtur. Multis ergo casib. defuncta, & post excidium renata, nunc tamen lõga pace cũcta refouẽte, sub tutela Romanę mãsuetudinis acquiescit.

Ijsdem fermè diebus Darij literæ allatæ sunt, tandem vt Regi scriptæ. Petebat, vt filiam suam (Saptinæ erat nomen) nuptijs Alexãder sibi adiũgeret. Dotẽ forè omnem regionem inter Hellespontum, & Alyn amnẽ sitam, inde orientem spectantib. terris contentũ se fore. Si fortè dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortunam; semperq; homines, quantamcumq; felicitatem habeant, inuidiam tamen sentire maiorem. Vereri se, ne auium modo, quas naturalis leuitas ageret ad sidera, inani, ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quàm in illa ætate tantam capere fortunam: multas se adhùc reliquias habere, nec semper inter angustias posse deprehendi. Transeundum esse Alexãdro Euphratem, Tygrimq; & Araxem, & Hydaspen, magna munimẽta regni sui. Veniendum in campos, vbi paucitate suorum erubescendum sit. In Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolas, quando aditurum? vel Sogdianos, & Arachosios nomine tantum notos, cæterasq; gentes ad Caucasum, & Tanaim pertinentes? Senescẽdũ fore tantum terrarum, vel sine prælio obeunti. Se verò ad ipsum vocare desineret: namq; illius exitio esse venturũ. Alexander his, qui litteras attulerant,

rant,respōdit. Dariū sibi aliena promittere: quod totū amiserat, velle partiri. Doti sibi dari Lydiā, Ioniam, Æolydem, Hellespōti oram, victoriæ suę præmia: leges autem à victoribus dici, accipi à victis. In vtro statu ambo essent, si solus ignoraret, quàm primùm Marte decerneret: se quoq; cùm transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiā ignorare: quippè tanti belli exiguam hanc esse mercedem: sed Persepolim caput regni eius, Bactra deindè, & Ecbatana, vltimique orientis oram imperio suo destinasse, quocunque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem inuicem hæc scripserant. Sed Rhodij vrbē suā, portusque debebant Alexandro. Idem Ciliciam Socrati tradiderat, Philota Regioni circa Tyrū iusso præsidere, Syriam, quæ Cęle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat interfuturus. Rex, Hephestione Phœnicis oram classe prętervehi iusso, ad vrbem Gazam cum omnibus copijs venit. Ijsdem ferè diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conuentu totius Græciæ celebratur. In eo Cōcilio, vt sunt Græcorū tēporaria ingenia, decernunt, vt duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute, ac libertate Græciæ gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Ijdem paulò ante incertæ famæ captauerant auram, vt quocunque pendētes animos tulisset fortuna, sequerentur. Cæterùm non ipse modò Rex obibat vrbes, imperij iugum adhùc recusantes: sed Prętores quoq; ipsius egregij duces pleraque inuaserāt. Chalas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus Idarne Prætore Darij superato, Miletum cepit. Amphoterus, & Egilochus centū sexaginta nauiū classe insulas inter Achaiā atq; Asiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedon quoq; hostiū receptaculū, incolis vltrò

vocantibus. Statuerant & Chion occupare. Sed Pharnabazus Darij Prætor, comprehensis, qui res ad Macedonas trahebant, rursus Appollinidi, & Athenagorę suarum partium viris vrbem cũ modieo præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione vrbis perseuerabant, non tàm suis viribus, quàm ipsorum, qui obsidebantur, voluntate: nec fefellit opinio; namq; inter Apollonidem, & duces militum orta seditio, irrumpendi in vrbem occasionẽ dedit. Cùmq; porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero, & Egilocho, Persarumq; præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora vincti tradunt. Duodecim triremes cum suo milite, ac remige, præter eas 30. naues, & piratici Lembi, Græcorumq; tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captiuos remiges adiecere classi suæ. Fortè Aristonicus Methymnæ oræ tyrannus cum piraticis nauibus, ignarus omnium, quæ ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusq; à custodibus quis esset, Aristonicũ ad Pharnabazũ venire respõdit. Illi Pharnabazũ quidẽ iam quiescere, & non posse tũ adiri; cęterùm patere socio, atq; hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore affirmant. Nec dubitauit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt ducem piratici lembi, ac dum applicant nauigia crepidini portus, obijcitur à vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant ab eisdem exci-tantur: nulloq; ex his auso repugnare, omnibus cathenæ iniectæ sũt. Amphotero deinde, Egilochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Persarum pręsidio tenebat; sed cùm obsidionem tolerare non posset, vrbe

tradita pactus, vt incolumi abire liceret, Imbrum petit: deditis Macedones pepercerunt.

6 Darius desperata pace, quam per literas, legatosq; impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumq; impigrè renouandū intendit animū. Duces ergo copiarū Babyloniā cōuenire, Bessum quoq; Bactrianorū ducē, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autē Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingenijs, multumq; à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul à Scytharum bellicosissima gente, & rapto viuere assueta: semperq; in armis errant. Sed Bessus, suspecta perfidia, haud sanè æquo animo in secundo se continens gradu, Regem terrebat. Nam quum regnum affectaret, proditio qua sola id assequi poterat, timebatur. Cæterum Alexander, quam regionem Darius petijsset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat: more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide: non metus, nō spes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus disciplina regū, silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua grauiùs castigatur, quàm vllum probrum, nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus vrbem Gazam obsidebat. Præerat ei Batis eximiæ in regem suū fidei, modicoque præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æstimato locorum situ, agi cuniculos iussit, facili, ac leui humo acceptāte occultum opus: quippe multam arenam vicinum mare euomit: nec saxa cotesque, quæ interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, vt à sensu eius auerteret, turres muri admoueri iubet. Sed eadem humus admouendis inutilis turri-

bus, desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur,& tabulata turrium perfringebat;multique vulnerabantur impunè;cùm idem recipiẽdis, qui admouendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circundari iussit.Ortoq;sole,priusquam admoueret exercitum, opem Deũ exposcens, sacrum patrio more faciebat. Forte præteruolans coruus, glebam, quam vnguibus ferebat, subitò omisit: quę cùm regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipsa autẽ auis in proxima turre cõsedit.Illita erat turris bitumine,ac sulphure:in qua alis hærentib. frustra se alleuare conata,à circumstantibus capitur.Digna res visa,de qua vates consulerentur, & erat rex non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander,cui maxima fides habebatur, vrbis quidẽ excidium augurio illo portendi, cæterum periculum esse,ne rex vulnus acciperet.Itaq; monuit,ne quid eo die inciperet.Ille quanquam vnã vrbem sibi, quo minus securus Ægyptum intraret,obstare ęgrè ferebat:tamen paruit vati,signũque receptui dedit. Hinc animus creuit obsessis, egressique porta recedentibus inferunt signa: cũctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acriùs, quàm constantiùs prælium inierunt: quippe vt Macedonũ signa circumagi videre, repentè sistũt gradum. Iamq; ad regem præliantiũ clamor peruenerat,cùm denunciati periculi haud sanè memor,loricam tamen,quã raro induebat, amicis orantibus sumpsit, & ad prima signa peruenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darij miles maius fortuna sua facinus ausus,clypeo gladiũ tegens,quasi transfuga genibus regis aduoluitur. Ille assurgere supplicem,recipiq;inter suos iussit.At gladio barbarus strenuè in dextram translato,ceruicẽ appetit Regis: qui exigua corporis declinatione euitato ictu, in vanũ manũ barbari lapsam

am-

amputat gladio, denunciato in illum diẽ periculo (vt arbitrabatur ipſe) defũctus: Sed (vt opinor) ineuitabile eſt fatum; quippe dũ inter primores prõptiùs dimicat, ſagitta ictus eſt, quã per loricam adactam ſtantem in numero, medicus eius Philippus euellit: plurimus deinde ſanguis manare cœpit. Omnibus territis, quia quã altè penetraſſet telum, lorica obſtante, non cognouerant: ipſe ne oris quidẽ colore mutato, ſupprimi ſanguinem, & vulnus obligari iuſſit. Diu ante ipſa ſigna vel diſſimulato, vel victo dolore perſtiterat, cũ ſuppreſſus paulo ante ſanguis medicamẽto, longius manare cępit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non mouerat, frigẽte ſanguine intumuit. Linqui deinde animo, & ſubmitti genu cępit: quẽ proximi exceptum in caſtra receperunt. Et Batis interfectum ratus, vrbem ouans victoria repetit. At Alexãder, nondum percurato vulnere, aggerem, quo męniũ altitudinem æquaret, exſtruxit, & pluribus cuniculis muros ſubrui iuſſit. Oppidani ad priſtinum faſtigium murorum nouum extruxere munimẽtum: ſed ne id quidem turres aggeri impoſitas æquare poterat. Itaq; interiora quoq; vrbis infeſta telis erant. Vltima peſtis vrbi fuit cuniculo ſubrutus murus, per cuius ruinas hoſtis intrauit. Ducebat ipſe Rex anteſignanos: dum incautiùs ſubit, ſaxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accenſus, quòd duo in obſidione vrbis eius vulnera acceperat. Batim, egregia edita pugna, multiſque vulneribus confectum deſeruerant ſui: nec tamen ſegniùs prælium capeſſebat, lubricis armis ſuo pariter, atque hoſtium ſanguine: cùm vndique telis circumducto Alexander, inſolenti gaudio iuuenis elatus, aliàs virtutem etiam in hoſte miratus, Non, vt voluiſti inquit, morieris Bati; ſed quidquid tormentorum

in captiuum inueniri potest, passurum esse te cogita. Ille non interrito modò, sed contumaci quoque vultu intuēs regem, nullā ad minas eius reddidit vocem. Tum Alexander, Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit, num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium & si nihil aliud, certe gemitu interpellabo. Iram deinde vertit in rabiem, iam tum peregrinos ritus noua subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumq; ad currum traxere circa vrbē equi, gloriante rege, Achillem, à quo genus ipse duceret, imitatum se esse pœna in hostem capienda. Cecidere Persarum, Arabumq; circa X.M. nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certè non tam claritate vrbis nobilitata est, quam geminato periculo regis: qui Aegyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem nouorum militum misit. Namque prælijs etiam secūdis atterebantur copię, deuictarumque gentium militi minor, quàm domestico fides habebatur.

7 Aegyptij olim Persarū opibus infensi, quippe auarè, & superbè imperitatum sibi esse credebant, ad spē aduentus eius erexerant animos, vtpotè qui Amyntā quoq; transfugā, & cū precario imperio venientē læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusiū, quà intraturus Rex videbatur, cōuenerat. Atq; ille septimo die, postquā à Gaza copias mouerat, in regionem Aegypti, quam nunc Castra Alexandri vocant, peruenit. Deinde pedestribus copijs Pelusium petere iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinuere aduentum eius Persæ, defectione quoq; perterriti. Iāq; haud procul Memphi erat, in cuius præsidio Astaces Prætor Darij relictus, Oxio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omneēq; regiā supellectilē tradidit. A Mēphi

eodem

eodē flumine vectus, ad interiora Aegypti penetrat, compositisq; rebus, ita vt nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iouis Hammonis oraculum statuit. Iter expeditis quoque, & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra, cœloq; aquarū penuria est: steriles arenæ iacent: quas vbi vapor solis accendit, feruido solo exurente vestigia, intolerabilis æstus existit: luctandumq; est nō tantum cum ardore, & siccitate regionis, sed etiā cum tenacissimo sabulo, quod præaltum, & vestigio cedens ægrè moliuntur pedes. Hæc Aegyptij vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animū stimulabat adeundi Ionē, quem generis sui authorē, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse, aut credi volebat. Ergo cum ijs, quos ducere secū statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludē. Eò legati Cyrenensiū dona attulere: pacem, & vt adiret vrbes suas, petentes. Ille donis acceptis, amicitiaq; coniuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem, & sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tàm vastis, nudisq; solitudinibus aditis, iam tamen sterili, & emoriente terra. Sed vt aperuere se campi, alto obruti sabulo, haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullū culti soli occurrebat vestigiū. Aqua etiam defecerat, quam vtribus cameli deuexerant; & in arido solo, ac feruido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaq; & adusta erant omnia: cum repētè, siue illud deorum munus, siue casus fuit, obductæ cœlo nubes condidere solem, ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimverò vt largum quoque imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui, ore quoque hiante captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Iamque haud procul

oraculi sede aberant, cùm complures corui agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: & modo humi residebant, cùm lentius agmen incenderet, modò se pennis leuabant, antecedentiũ, iterq; monstrantium ritu. Tandẽ ad sedẽ consecratam Deo vẽtum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines, ita vndiq; ambientibus ramis vix in densam vmbram cadente sole contecta est: multique fontes dulcibus aquis passis manantibus alunt syluas. Cœli quoque mira tẽperies verno tempore maximè similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriẽte proximi Aethiopiam, meridiẽ versus Arabes, Troglodytis cognomen est: horum Regio vsque ad Rubrũ mare excurrit: at quà vergit ad Occidentẽ, alij Aethiopes colunt, quos Symnos vocant. A Septẽtrione Nasamones sunt, gẽs Syrtica nauigiorum spolijs quæstuosa: quippè obsident litora, & æstu destituta nauigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hãmonios vocãt, dispersis tugurijs habitant: mediũ nemus pro arce habẽt triplici muro circũdatũ. Prima munitio tyrannorũ veterẽ regiam clausit. In proxima coniuges eorũ cum liberis, & pellicibus habitant: hic quoq; Dei oraculum est: vltima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant. Est aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem, Solis aquam vocant: sub lucis ortum tepida manat: medio die, cùm vehemẽtissimus est calor, frigida eadẽ fluit: inclinato in vesperam, calescit: media nocte feruida exæstuat: quoque nox propiùs vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat. Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiẽ habebat, quam vulgò dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico tenus arieti similis est, habitus smaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm re-

responſum petitur, nauigio aurato geſtant ſacerdotes multis argenteis pateris ab vtroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ, virgineſque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iouē credunt, vt certum edat oraculum. At tum quidē regem propiùs adeuntem maximus natu è ſacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentē Iouē reddere affirmans. Ille vero, & accepere ſe ait, & agnoſcere, humanæ ſortis oblitus. Conſuluit deinde, an totius orbis imperiū fatis ſibi deſtinaret pater? vates æquè in adulationem compoſitus, terrarū omniū rectorē fore oſtendit. Poſt hæc inſtitit quærere, an omnes parentis ſui interfectores pœnas dediſſent? Sacerdos parentem eius negat vllius ſcelere poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores luiſſe ſupplicia; adiecit, inuictum fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto, dona, & ſacerdotibus, & deo data ſunt, permiſſumque amicis, vt ipſi quoq; conſulerent Iouē. Nihil amplius quæſiuerunt, quā, an author eſſet ſibi diuinis honoribus colendi ſuum regem. Hoc quoque acceptum fore Ioui vates reſpondit, vt ipſi victorem regem diuino honore colerent. Verè, & ſalubriter æſtimanti fidē oraculi, vana profecto reſpōſa videri potuiſſent. Sed fortuna quos vni ſibi credere cogit, magna ex parte auidos gloriæ magis, quam capaces facit. Iouis igitur filium ſe non ſolum appellari paſſus eſt, ſed etiam iuſſit: rerumq; geſtarum famā dū augere vult, tali appellatione corrupit. Et Macedones aſſueti quidē regio imperio, ſed maiore libertatis vmbra, quā cæteræ gētes, immortalitatē affectātē contumaciùs, quàm aut ipſis expediebat, aut regi, auerſati ſunt. Sed hæc ſuo quæque tempori referuentur; nunc cætera exequi pergam.

8. Alexander ab Hammone rediens, vt ad Mareotim paludē haud procul inſula Pharo ſitā venit

oraculi ſede aberant, cùm complures corui agmini occurrunt, modico volatu prima ſigna antecedentes: & modo humi reſidebant, cùm lentius agmen incenderet, modò ſe pennis leuabant, antecedentiũ, iterq; monſtrantium ritu. Tandẽ ad ſedẽ conſecratam Deo uẽtum eſt. Incredibile dictu, inter vaſtas ſolitudines, ita vndiq; ambientibus ramis vix in denſam vmbram cadente ſole contecta eſt: multique fontes dulcibus aquis paſſis manantibus alunt ſyluas. Cœli quoque mira tẽperies verno tempore maximè ſimilis, omnes anni partes pari ſalubritate percurrit. Accolæ ſedis ſunt ab Oriẽte proximi Aethiopiam, meridiẽ verſus Arabes, Troglodytis cognomen eſt: horum Regio vſque ad Rubrũ mare excurrit: at quà vergit ad Occidentẽ, alij Aethiopes colunt, quos Symnos vocant. A Septẽtrione Naſamones ſunt, gẽs Syrtica nauigiorum ſpolijs quæſtuoſa: quippè obſident litora, & ęſtu deſtituta nauigia notis ſibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hãmonios vocãt, diſperſis tugurijs habitant: mediũ nemus pro arce habẽt triplici muro circũdatũ. Prima munitio tyrannorũ veterẽ regiam clauſit. In proxima coniuges eorũ cum liberis, & pellicibus habitant: hic quoq; Dei oraculum eſt: vltima munimenta ſatellitum armigerorumque ſedes erant. Eſt aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem, Solis aquam vocant: ſub lucis ortum tepida manat: medio die, cùm vehemẽtiſſimus eſt calor, frigida eadẽ fluit: inclinato in veſperam, caleſcit: media nocte feruida exæſtuat: quoque nox propiùs vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tempore langueſcat. Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiẽ habebat, quam vulgò dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico tenus arieti ſimilis eſt, habitus ſmaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm

re-

responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes multis argenteis pateris ab vtroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ, virginesque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iouē credunt, vt certum edat oraculum. At tum quidē regem propiùs adeuntem maximus natu è sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentē Iouē reddere affirmans. Ille vero, & accepere sē ait, & agnoscere, humanæ sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis imperiū fatis sibi destinaret pater? vates æquè in adulationem compositus, terrarū omniū rectorē fore ostendit. Post hæc institit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent? Sacerdos parentem eius negat vllius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia; adiecit, inuictum fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto, dona, & sacerdotibus, & deo data sunt, permissumque amicis, vt ipsi quoq; consulerent Iouē. Nihil amplius quæsierunt, quā, an author esset sibi diuinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum fore Ioui vates respondit, vt ipsi victorem regem diuino honore colerent. Verè, & salubriter æstimanti fidē oraculi, vana profecto respōsa videri potuissent. Sed fortuna quos vni sibi credere cogit, magna ex parte auidos gloriæ magis, quam capaces facit. Iouis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit: rerumq; gestarum famā dū augere vult, tali appellatione corrupit. Et Macedones assueti quidē regio imperio, sed maiore libertatis vmbra, quā cæteræ gētes, immortalitatē affectātē contumaciùs, quàm aut ipsis expediebat, aut regi, auersati sunt. Sed hæc suo quæque tempori reseruentur, nunc cætera exequi pergam.

8 Alexander ab Hammone rediens, vt ad Mareotim paludē haud procul insula Pharo sitā venit

contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat vrbem nouã condere. Inde, vt apparuit, magnæ sedis insulã haud capacem, elegit vrbi locum, vbi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine authoris: complexus quidquid soli est inter paludem, & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat: & qui ædificandæ vrbi præessent relictis, Memphim petit. Cupido haud iniusta quidem cęterum intempestiua incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam inuisere. Memnonis, Tithonique celebrata regia cognoscendæ vetustatis auidum trahebat pænè extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecerat Aeschylum Rhodium, & Peucesten Macedonem, quatuor millibus militum in præsidiũ regionis eius datis: claustra Nili fluminis Polymenem tueri iubet. XXX. ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Aegypto iuncta est, prępositus Apollonius, vectigalibus eiusdem Africæ, Aegyptique Cleomenes. Ex finitimis vrbibus cõmigrare Alexãdriam iussis, nouam vrbem magna multitudine impleuit. Fama est, cùm rex vrbis futuris muris polentã, vt Macedonũ mos est, destinasset, auium greges aduolasse, & polenta esse pastas. Cũmque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum: respondisse vates, magnam illam vrbẽ aduenarum frequentiam culturam, multisq; eam terris alimenta præbituram. Regem, cùm secũdo amne deflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore, in paucis Alexãdro charus, paruum nauigium conscendit, pluribꝰ quàm capere posset impositis. Itaque mersa nauis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cùm madens vestis, & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis eua-

sit:

sit:& vt primum fatigatus spiritum laxauit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adiuuante, quippe in diuersum euaserant alij, exanimatus est. Rex amissi eius desiderio vehementer afflictus est, repertumq; corpus magnifico extulit funere. Onerauit hūc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ: viuū Samaritæ cremauerant: ad cuius interitum vindicandū, quanta maxime celeritate potuit, contendit; aduenientiq; sunt traditi tanti sceleris authores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui pretorem interemerant. Tyrannos interea Mathymnæorum Aristonicum, & Chrysolaū, popularibus suis tradidit: quos illi ob iniurias tortos necauerunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumq; & Chiorum legatos audiuit. Athenienses victoriam gratulabantur, &, vt captiui Græcorū suis restituerentur, orabant. Rhodij, & Chij de præsidio quærebantur. Omnes æqua desiderare visi, impetrauerūt. Mitylenæis quoq; ob egregiam in partes suas fidem, & pecuniam, quā in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finib. eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui, & à Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrū miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis præfectus ad liberandam Cretam missus (namque, & Persarum, & piratarum armis pleraque eius insulæ obsidebantur) ante omnia mare à piraticis classib. vindicare iussus: quippe obnoxiū prædonib. erat, in bellū vtroque rege conuerso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro craterā cū triginta pateris dicauit, imminensq; Dario iter ad Euphratē pronunciari iussit.

9 At Darius cùm Aegypto diuertisse in Africā hostem comperisset: dubitauerat, vtrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret, haud dubiè potentior author præ-

sens

sens futurus vltimis gentibus impigrè bellum capessendi, quas ægrè per præfectos suos moliebatur. Sed vt idoneis authoribus forma vulgauit, Alexandrũ cũ omnibus copijs, quamcumque ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus quàm cum strenuo res esset: omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi iussit. Bactriani, Scythæque, & Indi conuenerant. Nam, & cæterarum gentium copiæ partibus simul affuerunt. Cæterum, cùm dimidio fermè maior esset exercitus, quàm in Cilicia fuerat; multis arma deerant: quæ summa cura cõparabantur. Equitibus, equisque tegumẽta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. Queis antea præter iacula nihil dederat, scuta, gladijque adijciebantur. Equorum domandi greges peditibus distributi sunt, vt maior pristino esset equitatus: ingensq; (vt crediderat) terror hostium ducentæ falcatæ quadrigæ, vnicum illarum gentium auxiliũ, secutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Vtrinq; à iugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarũ plura spicula eminebant in aduersum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissę, quidquid obuiũ concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias mouit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluuius; læuã tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ cãpos impleuerat. Tigri deinde superato, cũ audisset haud procul abesse hostẽ: Satropacem equitũ perfectũ cum mille delectis præmisit. Mazæo prætori 6. millia data, quibus hostẽ transitu amnis arceret. Eidẽ mandatũ, vt regionẽ, quam Alexãder esset aditurus, popularetur, aut vreret: quippe credebat inopia debellari posse nihil habentẽ, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus alij terra, alij Tigri amne subuehebantur.

tur. Iam peruenerat Arbellam Vicum nobilem sua clade facturus: hic commeatuum, sarcinarumque maiore parte deposita Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinque, sicut ante Euphratem, traiecit exercitũ. Octoginta ferè stadia progressus ad alterum amnem, Boumello nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copijs regio erat, equitabilis, & vasta planicies: ne stirpes quidem, & breuia virgulta operiunt solum, liberque prosspectus oculorum, etiã quæ procul recessere, permittitur. Itaq; si quà campi eminebãt, iussit æquari, totumq; fastigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarũ eius, quantum procul coniectari poterat, æstimabant, vix fecerunt fidẽ, tot millibus cæsis maiores copias esse reparatas. Cęterũ omnis periculi, & maximè multitudinis contẽptor, vndecimis castris peruenit ad Euphratẽ: quo põtibus iuncto, equites primos ire, phalangem sequi iubet, Mazæo, qui ad inhibendum transitum cum 6. millibus æquitum occurrerat, non auso periculũ sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad præparandos animos, diebus datis militi, strenuè hostem insequi cepit, metuẽs ne interiora regni sui peteret, sequendusque esset per loca omni solitudine, atq; inopia vasta. Igitur quarto die prę- ter Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio vltra amnem recẽti fumabat incendio: quippe Mazæus, quęcumque adierat, haud secus quàm hostis vrebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit. Deinde vt speculatores præmissi tuta omnia nunciauerũt, paucos equitũ ad tentandũ vadum fluminis præmisit: cuius altitudo primò summa equorum pectora, mox vt in medium alueum vẽtum est, ceruices quoque æquabat, nec sanè alius ad Orientis plagã tã violentus inuehitur, multorũ torrentium nõ aquas solum, sed etiã saxa secũ

trahens.

trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, Tigris nomen est inditum: quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Igitur pedes velut diuisus in cornua, circumdato equitatu, leuatis super capita armis, haud ægrè ad ipsũ alueũ penetrat. Primus inter pedites rex egressus in ripam, vadum militibus manu (quando vox exaudiri non poterat) ostendit: sed gradum firmare vix poterant, cũ modò saxa lubrica vestigiũ fallerent, modò rapidior vnda subduceret. Præcipuus erat labor eorũ, qui humeris onera portabant: quippe cùm semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incõmodo onere auferebantur. Et dum sua quisq; spolia consequi studet, maior inter ipsos, quàm cum amne orta luctatio est, cumuliq; sarcinarũ passim fluitãtes plerosq; perculerãt. Rex monere, vt satis haberent, arma retinere, cætera se redditurũ: sed neque consilium, neq; imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc inuicem natantiũ mutuus clamor. Tandem quà leniore tractu amnis aperit vadum, emersere, nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere. Sed perpetua fortuna regis auertit inde hostes. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in vlteriore stantibus ripa, superauit: sic angustis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui potest: quia nũquã in discrimen venit, an temerè fecisset. Mazæus, si trãseũtib. flumẽ superuenisset, haud dubiè oppressurus fuit incõpositos in ripa: demũ etiã per armatos adequitare cæpit. Mille admodum equites præmiserat, quorũ paucitate Alex. explorata deinde contẽpta, præfectũ Pæonũ equitũ Aristona laxatis habenis inuehi iussit. Insignis eo die pugna equitũ, & præcipuè Aristonis fuit. Præfect. equitatus Persar. Satropacẽ directa in gutture hasta trãsfixit su-

fugientéq; per medios hostes consecutus, ex equo precipitauit, & obluctāti caput gladio dēpsit, quod relatū magna cum laude ante regis pedes posuit.

10 Biduo ibi statiua Rex habuit, in proximum deinde pronunciari iussit. Sed prima ferè vigilia, luna deficiens, primum nitorē sideris sui condidit: deinde sanguinis colore suffuso, lumen omne fœdauit. solicitisq; sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, & ex ea formido quædam incussa est. Dijs inuitis in vltimas terras trahi se quærebātur. Iam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinū præstare fulgorē. Vastas terras, deserta omnia occurrere: vnius hominis iactatione, tot milliū sanguinem impendi. Fastidio esse patriā, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus peti. Iam prope seditionem res erat, cū ad omnia interritus, duces, principesq; militū frequētes adesse pretorio iubet; Ægyptiosq; vates, quos celi, ac siderum peritissimos credebāt, quid sentirent expromere iubet. At illi, qui satis scirent temporum orbes implere destinatas vices, lunamq; deficere, cū aut terrā subiret, aut Sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocēt vulgus: cæterum affirmant, Solem Grecorum, Lunam esse Persarum: quoties illa deficiat, ruinam, stragemq; illis gentibus portendi: veteraq; exempla percensent Persidis Regum, quos auersis dijs pugnasse, Lunæ ostendisset defectio. Nulla res multitudinē efficaciùs regit, quàm superstitio: alioquin impotens, sæua, mutabilis, vbi vana religione capta est, melius vatibus, quā ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum responsa, rursus ad spem, & fiduciā erexere torpentes. Rex impetu animorum vtendum ratus, secunda vigilia castra mouit. Dextra Tigrim habebat: leua mōtes, quos Cordacos vocāt. Hoc ingresso iter, speculatores, qui premissi erāt, sub lucis ortū Dariū aduētare nunciauc-

uerunt. Instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille fermè, qui speciē agminis magni fecerant: quippe vbi explorari vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, rex cū paucis suorum assecutus agmen refugientiū ad suos, alios cæcidit, alios cæpit; equitesque præmisit simul speculatū, simul vt ignem, quo Barbari cremauerant vicos, extinguerent: quippe fugientes raptim tectis, aceruisq; frumenti iniecerant flammas, quę cū in sūmo hæsissent, ad inferiora nondū penetrauerāt. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertū est. Copia aliarum, quoq; rerū abūdare cęperunt. Ea res ipsa militi ad persequēdum hostē animū incendit: quippe vrente, & populante eo terram, festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo necessitas versa: quippe Mazæus, qui antea per otiū vicos incenderat, iàm fugere contentus pleraq; inuiolata hosti reliquit. Alexāder haud lōgiùs centū quinquaginta stadijs Darium abesse compererat. Itaq; ad satietatem quoq; copia commeatuum instructus, quatriduo in eodē loco substitit. Interceptæ deinde Darij literæ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, vt regem interficerent, aut proderēt: dubitauitque, an eas pro concione recitaret, satis confisus Gręcorum quoque erga se beneuolentię, ac fidei. Sed Parmenio terruit, non esse talibus promissis imbuēdas aures militū: patere vel vnius insidijs regem: nihil nefas esse auaritiæ. Secutus consilij autorem, castra mouit. Iter facienti, spado vnus ex captiuis, qui Darij vxorem comitabantur, deficere eam nunciat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter socrus, & virginum filiarum manus collapsa erat, deinde, & extincta. Idipsum nuncians alius superuenit. Et Rex haud secus, quàm

quàm si parentis suæ mors nunciata esset, crebros edidit gemitus: lachrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darij, defuncto assidens corpori, venit. Hìc verò renouatus est mœror, vt prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quòque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia, sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos paruulus, ob id ipsum miserabilis, quòd nondũ sẽtiebat calamitatẽ maxima parte ad ipsũ redundantem. Crederes Alexandrum inter suas necessitudines flere, & solatia non adhibere, sed quęrere; cibo certè abstinuit, omnẽq; honorem funeri patrio Persarũ more seruauit: dignus hercule, qui nũc quoque tantũ, & mansuetudinis, & continentiæ ferat fructũ. Semel omninò eam viderat, quo die capta est, nec vt ipsam, sed vt Darij matrem videret: eximiãq; pulchritudinẽ formæ eius non libidinis habuerat incitamentũ, sed gloriæ. E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes inter trepidationẽ lugentium elapsus per eam portam, quæ quia ab hoste auersa erat, leuiùs custodiebatur, ad Darij castra peruenit: exceptusq; à vigilibus in tabernaculum regis perducitur, gemens, & veste lacerata. Quem vt conspexit Darius, multiplici doloris exspectatione commotus, & quid potissimum timeret, incertus: Vultus tuus, inquit, nescio quod ingens malum præfert: sed caue miseri hominis auribus parcas: didici enim esse infelix, & sæpe calamitatis solatium est, nosse sortem suam. Num, quod maximè suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nunciaturus es mihi, & (vt credo) ipsis quoque omni tristiora supplicio? Ad hæc Tyriotes, Istud quidem procul abest, inquit. Quantuscũque enim reginis honor ab ijs, qui parent, haberi potest, tuis à victore seruatus est: sed vxor tua

paulo

paulò ante excessit è vita. Tum verò non gemitus modò, sed etiam eiulatus totis castris exaudiebantur: nec dubitauit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliā pati: exclamatq; amēs dolore, Quod ego tantum nefas commisi Alexander? quem tuorum propinquorū necaui, vt hanc vicem sæuitiæ meæ reddas? Odisti me, non quidē prouocatus. Sed finge iustum intulisse te bellum: cum fęminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per deos patrios, nihil in eam grauius esse consultum. Ingemuisse etiam Alexandrū morti, & nō parciùs fleuisse, quàm ipse lachrymaretur. Ob hæc ipsa amantis animus in solicitudinem, suspicionemq; reuolutus est, desiderium captiuæ profecto à consuetudine stupri ortū esse coniectans. Submotis igitur arbitris, vno duntaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, Videsne in te Tyriote locū mendacio non esse? Tormenta iam hic erūt: sed ne expectaueris, per deos, si quid tibi tui regis reuerentię est, num, quod & scire expeto & quęrere pudet, ausus ēst, & dominus, & iuuenis? Ille quęstioni corpus offerre, deos testes inuocare, castè, sanctèq; habitam esse reginam. Tandem vt fides facta est, vera esse quæ affirmaret spado, capite velato diu fleuit: manantibusq; adhuc lachrymis, veste ab ore reiecta, ad cælum manus tendens, Dij patrij, inquit, primum mihi stabilite Regnum: deinde si de me iam transactum est, precor, ne quis Asiæ rex sit, quàm iste tam iustus hostis, tam misericors victor.

11 Itaq; quamquam pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia cōuerterat: victus tamē continentia hostis, ad nouas pacis conditiones ferendas decem legatos cognatorū principes misit: quos Alexander, concilio aduocato, introduci iussit, è quibus maximus natu: Darium, inquit, vt pacem à te iam tertiò peteret, nulla vis subegit, sed iu-

iustitia,& continentia tua expressit. Matrem,coniugem,liberosq; eius,nisi quòd sine illo sunt,captos esse non sensit:pudicitię earum,quę supersunt curam,haud secùs,quã parens agens, reginas appellas,speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darij fuit, cùm dimitteremur ab eo: & ille tamen vxorem,tu hostẽ luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturæ eius moraretur.Et quid mirum est,si tam ab amico animo pacẽ petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Alyn amnẽ,qui Lydiã terminat. Nunc quidquid inter Hellespontũ,& Euphratem est,in dotem filiæ offert,quã tibi tradit.Ochum filium, quem habes,pacis,& fidei obsidem retine. Matrẽ, & duas virgines filias redde, pro tribus corporibus triginta millia talentum auri, precatur, accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerẽ hoc esse tempus,quo pacem non dare solũ,sed etiã occupare deberes.Respice quãtũ post te reliqueris,intuere quantũ petas.Periculosum est prægraue imperium:difficile est continere,quod capere non possis. Videsne vt nauigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? nescio an Darius ideo tam multa amiserit,quia nimię opes magnæ iacturæ locum faciunt.Facilius est quędã vincere,quàm tueri. Quã herculè expeditiùs manus nostræ rapiunt, quàm continent! ipsa mors vxoris Darij admonere potest,minus iam misericordiæ tuæ licere,quàm licuit. Alexander,legatis excedere tabernaculo iussis,quid placeret ad concilium refert. Diu nemo,quid sentiret, ausus est dicere,incerta regis voluntate. Tandem Parmenio:Ante suasisse,ait,vt captiuos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex ijs, qui multi vincti virorum fortium occupauerant manus. Et nunc magnoperè

censerem,vt vnam anum, & duas puellas,itinerũ, agminumq; impedimenta, XXX. M.talentũ auri permutes. Opimum regnum occupari posse,conditione,nõ bello: nec quemquã alium inter Istrũ, & Euphratẽ possedisse terras ingenti spatio,interualloq; discretas. Macedoniam potius respiceres, quàm Bactra, & Indos intuereris oratio regi fuit. Itaque, vt finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pecuniam quàm gloriam mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander,de paupertate securus sum, & me non mercatorem memini,sed regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam vtiq; non vendo. Captiuos,si placet reddi,honestiùs dono dabimus, quã pretio remittemus. Introductis deinde legatis,ad hunc modum respondit. Nunciate Dario gratiarũ actionẽ apud hostẽ superuacaneã esse,& me,quæ fecerim clemẽter, & liberaliter,non amicitię eius tribuisse, sed naturæ meæ. Bellũ cũ captiuis,& fœminis gerere nõ soleo. Armatus sit oportet, quẽ oderim. Quod si saltẽ pacẽ bona fide peteret,deliberarem forsitan ,an darem. Verum eminuero quum modò milites meos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem meã,pecunia solicitet, ad internecionẽ mihi persequendus est,nõ vt iustus hostis, sed vt percussor veneficus. Conditiones verò pacis,quas fertis,si accepero,victorem eum faciunt. Quæ post Euphratem sunt,liberaliter donat. Vbi igitur me affami? nempè vltra Euphratem sum. Sũmũ ergo donis quam promittit, terminũ castra mea transeũt: Hinc me depellite, vt sciam vestrũ esse, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam, nempe quam scio alicui seruorum eius nupturã. Multum vero mihi præstat, si me Mazæo generũ præponit. Ite, nunciate regi vestro,& quæ amisit, quæ adhuc habet, pręmia esse belli. Hoc regente vtriusque terminos regni,id quemque habiturum

quod

quod proximæ lucis aſſignatur à fortuna eſt: & me in Aſiam non veniſſe,vt ab alijs acciperem,, ſed vt alijs darem. Si ſecundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forſitan, quæ petit. Cœterùm nec mundus duobus ſolibus poteſt regi, nec duo ſumma regna ſaluo ſtatu terrarum poteſt habere. Proinde aut deditionem hodie,aut in craſtinum bellum paret: nec aliam ſibi,quam expertus eſt,polliceatur fortunam. Legati reſpondent, Cùm bellum in animo ſit,facere eum ſimpliciter quòd ſpe pacis non fruſtraretur: ipſos petere,quãprimum dimittantur ad regem:eum quoq; bellũ parare debere. Dimiſſi,nunciant adeſſe certamẽ.

12 Ille quidem confeſtim Mazæum cũ tribus Equitum millibus,ad itinera,quæ hoſtis petiturus erat,occupanda,præmiſit. Alexander,corpori vxoris eius iuſtis perſolutis, omniq; grauiore comitatu intra eadem munimẽta cum modico præſidio relicto,ad hoſtem contendit. Duo cornua diuiſerat peditum, in vtrumq; latus Equite circumdato:impedimenta ſequebantur agmen præmiſſum. Deindè cum Scythis Equitibus Menidam iubet explorare, vbi Darius eſſet. At ille, cùm Mazæus haud procul conſediſſet, non auſus vltra procedere,nihil aliud quàm fremitum hominum, hinnitumq; Equorum exaudiſſe nunciat. Mazæus quoque,conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recipit,aduentus hoſtium nuncius. Igitur Darius, qui in patentibus cãpis decernere optabat,armari militem iubet,aciemque diſponit. In læuo cornu Bactriani ibant equites mille admodum. Dahæ totidem,& Arachoſij, Suſijque quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus ſequebantur, Proximus quadrigis erat Beſſus, cum octo millibus equitum item Bactrianis. Maſſagetæ duobus millibus agmen eius claudebant. Pedites his plurium gentium non immixtas, ſed ſuæ quiſque

na-

nationis iunxerant copias. Persas deindè cũ Mardis, Sogdianisq; Ariobarzanes,& Oriobates ducebant. Illis partibus copiarum Orsines præerat, à septem Persis oriũndus, ad Cyrum quoq: nobilissimum Regem originem sui referens. Hos aliæ gentes, ne socijs quidem satis notæ, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caspianorum agmine antecedebat: Indi, cæteriq; Rubri maris accolæ, nomina veriùs, quàm auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmẽ alijs falcatis currib. quinquaginta, queis peregrinum militẽ adiunxerat. Hunc Armenij, quos minores appellant; Armenios Babylonij; vtrosq; Belitæ,& qui montes Cossæorum incolebant, sequebãtur: Post hos ibant Gortuę gentes quidẽ Euboicæ, Medos quondam secuti, sed iam degeneres, & patrij moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Catæonas. Parthienorũ deindè gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit. Dexterum tenebat natio maioris Armeniæ, Cadusijq; & Cappadoces,& Syri,& Medi, his quoq; falcati currus erant 50. Sũma totius exercitus, equites 145000. pedestris acies 200000 expleuerat. Hoc modo instructi, decem stadia procedunt: iussiq; subsistere armati, hostem expectabant.

12 Alexandri exercitũ pauor, cuius causa non suberat, inuasit: quippè lymphati trepidare cœperunt, omniũ pectora occulto metu percurrente. Cæli fulgor tẽpore æstiuo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem, flammasq; ex Darij castris splẽdere velut illatas temerè præsidijs credebant. Quòd si perculsis Mazæus, qui præsidebat itineri, superuenisset: ingens clades accipi potuit. Ille segnis in eo, quem occupauerat, tumulo sedit, contentus non lacessi. Alexander, cognito pauore exercitus, signũ vt consisterẽt dari, ipsos arma de-

po-

ponere, ac leuare corpora iubet, admonens, nullā subiti causā esse terroris, hostem procul stare. Tādem cōpotes sui, pariter arma, & animos recepere, nec quicquam ex præsentibus tutius visum est, quā in eodē loco castra munire. Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, consederat, siue metu, siue quia speculari modò iussus erat, ad Darium redijt. Macedones eum ipsū collē, quē deseruerat, occupauerunt: nā, & tutior planicie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, vniuersam quidem rei faciem nō abstulit: cæterùm agminum discrimina, atque ordinē prohibuit perspici. Multitudo inundauerat campos, fremitusque tot milliū etiā procul stantium aures impleuerat. Fluctuare animo Rex, & modò suum, modò Parmenionis consilium sera æstimatione perpendere: quippe eò ventum erat, vnde recipi exercitus nisi victor, aut sine clade non posset. Mouebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suæ gentis. Sed interdū reputabat, quantas res cum hac gēte gessisset, quantosq; populos fudisset. Itaq; cū spes metū vinceret, periculosiùs bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret: dissimulato eo, mercenariū equitē ex Pęonia præcedere iubet. Ipse phalāgē, sicut antea dictū est, in duo cornua extēderat: Vtrūq; cornu equites tegebāt. Iāq; nitidior lux discussa caligine, aciē hostiū ostēderat: & Macedones siue alacritate, siue tædio expectationis, ingētē pugnātiū more edidere clamorē. Redditus & à Persis nemora, vallesq; circūiectas terribili sono impleuerat. Nec iā contineri Macedones poterant, quin cursu quoq; ad hostē cōtēderēt. Melius adhuc ratus Alex. in eodē tumulo castra munire, vallū iaci iussit: strenuèq; opere perfecto, in tabernaculū, ex

quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit.

Tum verò vniuersa futuri discriminis facies in oculis erat, armis insignibus equi, viriq; splēdebāt, & omnia intētiore cura præparari, solicitudo prętorū agmina sua interequitantium ostendebat: ac pleraq; inania, sicut fremitus hominū, equorū hinnitus, armorū internitētiū fulgor, solicitā expectatione mentē turbauerat. Igitur, siue dubius animi, siue vt suos experiretur, consilium adhibet, quid optimū factu esset exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artiū belli, furto, non prælio opus esse cēsebat: intēpesta nocte opprimi posse hostes, discordes moribus, linguis, ad hæc somno, & improuiso periculo territos, quādo in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum terribiles occursuras facies Scytharum, Bactrianorumque hirta illis ora, & intonsas comas esse. Præterea eximiam vastorum magnitudinē corporū: vanis & inanib. militē magis, quā iustis formidinis caussis moueri: deinde tantā multitudinē circūfundi paucioribus. posse. Non in Ciliciæ angustijs, & inuijs callib. sed in aperta, & lata planicie dimicādū fore. Omnes fermè Parmenioni assentiebātur Polypercon haud dubiè in eo consilio positā victoriā arbitrabatur: quē intuēs rex (nāq; Parmenionē nuper acrius, quā vellet increpitum rursus castigare nō sustinebat.) Latrūculorū, inquit, & furū ista solertia est, quā præcipitis mihi, quippè illorū votū vnicū est, fallere. Meæ verò gloriæ sēper aut absentiā Darij, aut angustias locorū, aut furtū noctis obstare nō patiar: palā luce aggredi certū est. Malo me fortunæ pęniteat, quā victoriæ pudeat. Ad hæc illud quoq; accedit, vigilas agere barbaros, & in armis stare, vt ne decipi quidē possint, cōpertū habeo. Itaq; ad præliū vos parate. Sic incitatos, ad corpora curāda dimisit. Darius id, quod Parmenio suaserat, hostē facturū esse cōiectans, frænatos equos

quos ſtare, magnãq; exercitus partẽ in armis eſse, ac vigilias intẽtiore cura ſeruari iuſſerat. Ignib. ergo tota eius caſtra fulgebãt. Ipſe cũ ducib. propinquiſq; agmina in armis ſtantiũ circuibat, Solẽ, & Martẽ, ſacrũq; & æternũ inuocans ignẽ, vt illis dignã vetere gloria, maiorũq; monumentis fortitudinẽ inſpirarẽt: & profectò, ſi qua diuinæ opis auguria humana mente conſpici poſſent, deos ſtare ſecũ: illos nuper Macedonũ animis ſubitã incuſſiſſe formidinẽ, adhuc lymphatos ferri, agiq; arma iacientes. Expetere præſides Perſarũ imperij deos debitas à vecordibus pœnas, nec ipſum ducem ſaniorem eſſe: quippe ritu ferarũ prædã modo, quã expeteret, intuentẽ, in perniciem, quæ ante prædã poſita eſſet, incurrere. Similis apud Macedones quoque ſolicitudo erat: noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non aliàs magis territus, ad vota, & preces Ariſtandrũ vocari iubet. Ille in candida veſte verbenas manu præferens, capite velato præibat preces regis, Iouem, Mineruam, Victoriamq; propitiantis. Tunc quidem ſacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus, in tabernaculũ redijt. Sed nec ſomnum capere, nec quietem pati poterat, modò è iugo montis aciẽ in dexterũ Perſarũ cornu demittere agitabat, modò recta fronte cõcurrere hoſti, interdũ hæſitare, an potiùs in læuũ torqueret agmen. Tandem grauatũ animi anxietate corpus altior sõnus oppreſſit. Iãq; luce orta, duces ad accipienda imperia conuenerant, inſolito circa Prętorium ſilentio attoniti: quippe aliàs accerſire ipſos, & interdũ morantes caſtigare aſſueuerat, tunc ne vltimo quidẽ rerũ diſcrimine excitatum eſſe mirabantur, & non ſomno quieſcere, ſed pauore marcere credebant. Non tamen quiſquã è cuſtodibus corporis intrare tabernaculũ audebat, & iã tempus inſtabat, nec miles iniuſſu ducis aut arma

capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum vt caperent, ipse pronunciat. Iãque exire necesse erat, tunc demum intra tabernaculum, sæpiusq; nomine compellatum, cùm voce nõ posset tactu excitauit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admouit: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Vbi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Adhæc Alexander: Credisne me prius somnum capere potuisse, quã exonerarẽ animum solicitudine, quæ quietẽ morabatur? signũq; pugnę tuba dari iussit, & cũ in eadẽ admiratione Parmenio perseueraret quòd securus somnũ cępisset, Minime, inquit, mirũ est: Ego enim, cũ Darius terras vreret, vicos excideret alimenta corrũmperet, potens mei non erã. Nunc verò quid metuam, cùm acie decernere paret: herculè votũ meũ impleuit, sed huius quoque consilij ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisq; præest: ego iam adero, & quid fieri velim, exponã. Rarò admodũ admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, vti solebat. Tunc quoq; munimento corporis sumpto, processit ad milites. Haud aliàs tam alacrem viderant Regem, & vultu eius interrito, certã spem victoriæ augurabantur. Atq; ille prorupto vallo exire copias iubet, aciẽq; disponit. In dextero cornu locati sũt equites, quos agmina appellãt. Pręerat his Clytus, cui iunxit Philotæ turmas, cęterosq; Pręfectos equitũ lateri eius applicauit. Vltima Meleagri ala stabat, quam phalãx sequeqatur. Post phalangem argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat, in subsidijs cum manu sua Cœnos. Post eum Horestes, Lyncestaq; Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Huius Agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat in societatem nuper ascitos: hęc dexteri cornu facies erat. In læuo Craterus Peloponnensium

Equites habebat, Achæorumq; & Locrensium, & Maleonensium turmis sibi adiunctis:hos Thessali Equites claudebant, Philippo duce. Peditũ acies equitatu tegebatur. Frons læui cornu hæc erat. Sed ne circuiri posset à multitudine, vltimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoq; subsidijs firmauit, non recta fronte, sed à latere positis, vt si hostis circumuenire aciem tentasset, parata pugnę forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adiunctis sagittarijs Cretensib. Vltimos ordines auertit à fronte, vt totam aciem orbe muniret. Illyrici hic erant, adiuncto milite mercede conducto. Thracas quoq; simul obiecerat leuiter armatos, adeoq; aciem versatilem posuit, vt qui vltimi stabant, ne circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quàm latera, non latera munitiora fuere, quàm terga. His ita ordinatis pręcipit, vt si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetũ occurrentiũ silẽtio exciperent: haud dubius sine noxa transcursos, si nemo se opponeret. Sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerẽt pauidosq; equos telis vtrinq; suffoderent. Qui cornibus præerant extendere ea iussi, ita vt ne circumuenirentur, si arctius starent, nec tamen mediã aciem exinanirent. Impedimenta cum captiuis, inter quos mater, liberiq; Darij custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico præsidio relicto. Læuum cornu, sicut aliàs, Parmenioni tuendũ datum: ipse in dextro stabat. Nondũ ad teli iactum peruenerant, cùm Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad Regem peruenit, nuntians murices ferreos in terram defodisse Darium, quà hostem Equites emissurum esse credebat: notatumque certo signo locũ, vt fraus euitari à suis posset. Asseruari transfuga iusso, duces conuocat, expositoque, quod

nuntiatum erat, monet vt regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant. Cæterùm hoc tantus exercitus exaudire non poterat, vsum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium, duces, & proximum quenque interequitans alloquebatur.

14 Emensis tot terras in spem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc vnum superesse discrimē. Granicū hic amnem, Ciliciæq; montes, & Syriam Ægyptumq; præeūtibus raptas, ingentia spei, gloriæq; incitamenta referebat: reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent, tertiū diem iam metu exangues, armis suis oneratos in eodem vestigio hærere: nullum desperationis illorum maius indicium esse, quā quòd vrbes, quòd agros suos vrerent: quicquid non corrupissent, hostiū esse confessi. Nomina verò vana gentiū ignotarum ne extimescerent: neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Cadusij appellentur: ob id ipsum, quòd ignoti essēt, ignobiles esse. Nunquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute assecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret: intuerētur Barbarorū inconditū agmen: aliū nihil præter iaculū habere, aliū funda saxa librare, paucis iusta arma esse. Itaq; illhinc plures stare, hinc plures dimicaturos: nec postulare se vt fortiter capesserent prælium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum, se ante prima signa dimicaturum spondere. Pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipsos vnum penè se prædæ cōmunis exortem, in illis colendis, ornandisq; vsurpare victoriæ præmia. Hęc se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: peruenisse eò, vnde fugere non possent, tot terrarum spatia emensis, tot amnibus, montibusq; post tergū obie-

obiectis, iter in patriã, & penates manu esse faciẽdum. Sic duces, sic proximi militum instructi sũt. Darius in læuo cornu erat, magno agmine suorũ delectis equitum, peditumq; stipatus: contempsetatq; paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis cornibus ratus. Cæterùm sicut curru eminebat, dextera, læuaque ad circumstantiũ agmina oculos manusq; circumferens: Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illhinc claudit Hellespontus, paulo antè domini, iã nõ de gloria, sed de salute, & quod saluti præponitis, de libertate pugnãdũ est. Hic dies imperiũ, quo nullum amplius vidit ætas aut constituet, aut finiet. Apud Granicum minima viriũ parte cum hoste certauimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimẽta regni Tigris, atque Euphrates erant. Ventum est eò, vnde pulsis ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos vrbes, nõ cultores habent terræ. Coniuges quoq; & liberi sequuntur hanc aciẽ, parata hostib. prędã, nisi pro charissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearũ fuit partiũ, exercitũ, quem penè immensa planitie vix caperet, cõparaui: equos, arma distribui: cõmeatus, ne tantæ multitudini deessent, prouidi, locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate sunt: audete modò vincere, famamq; infirmissimum aduersus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quæ vbi primum impetum effudit, velut quædam animalia amisso aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciæ montes abscondérant. Viditis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, & exhaustam. Nam vltimi quos locauit aduersos, terga iam præbent: obteri mehercule equorum vngulis possunt, etiam si nil præter falcatos currus emisero, & bello vi-

cerimus, si vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illhinc Tigris prohibet inclusos: & quę anteà pro illis erãt, in contrarium conuersa sunt. Nostrum mobile, & expeditum agmen est, illud præda graue. Implicatores ergo spolijs nostris trucidabimus: eademque res, & causa victorię erit, & fructus. Quòd si quem è vobis nomẽ gentis mouet, cogitet Macedonum illhic arma esse, non corpora. Multũ enim sanguinis inuicẽ hausimus, & semper grauior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscũque ignauis, & timidis videri potest, vnũ animal est: & si quid mihi creditis, temerarium, & vecors, adhuc nostro pauore, quã sua virtute felicius. Nihil autẽ potest esse diuturnũ, cui non subest ratio. Licet felicitas aspirare videatur, tamen ad vltimũ temeritati non sufficit. Prætereà breues, & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquã simpliciter indulget. Forsitan ita Dij fata ordinauerunt, vt Persarũ imperiũ, quod secundo cursu per 230. annos ad summum fastigium euexerant, magno motu concuterent magis quàm affligerẽt, admonerentq; nos fragilitatis humanæ, cuius nimia in prosperis rebus obliuio est. Modò Græcis vltro bello inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur inuicẽ varietate fortunæ. Videlicet imperiũ, quod mutuò affectamus vna gens non capit. Cœterùm etiam si spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema peruentum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spẽ huius imperij genitum, illos principes illam sobolem regiæ stirpis, duces vestros Regũ instar vinctos habet: nisi quod in vobis est, ipse ego maiore parte captiuus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam coniugem in illo carcere amisi) credite

nunc omnes extendere ad vos manus implorare patrios Deos, opem vestram misericordiam, fidem exposcere, vt seruitute, vt compedibus, vt precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo ijs seruire, quorum Reges esse fastidiunt? Video admoueri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus ijs, quæ dixi, possum esse contentus. Præcor vos per Deos patrios, æternūq; ignem, qui præfertur altaribus, fulgoremq; Solis intra fines regni mei Orientis, per æternā memoriam Cyri, qui ademptum Medis, Lydisq; imperiū primus in Persidem intulit, vindicate ab vltimo dedecore nomen, gentemq; Persarum. Ite alacres, & spe pleni, vt quam gloriam accepistis à maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit, timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam, vt conspici possim, curru vehor: nec recuso, quò minus imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignauiæ fuero.

15 Interim Alexander (vt est demonstratum à transfuga) cùm insidiarum locum circumiret, & Dario, qui læuum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet. Darius quoq; eodem suū obuertit, Besso admonito, vt Massagetes Equites in læuum Alexandri cornu inuehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato vniuersos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quo plures nondum satis prouiso impetu obtererēt. Alios ergo hastæ multū supra temones eminentes, alios ab vtroque latere demissæ falces lacerauere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa turbauerant fuga ordines. Mazæus quoq; perculsis metū incussit, mille Equitib. ad diripienda hostis impedimēta circumuehi iussis, ratus captiuos quoq; qui simul asseruabantur,

rupturos vincula, cùm suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in læuo cornu erat. Properè igitur Polydamanta mittit ad Regē, qui, & periculū ostenderet, & quid fieri iuberet consuleret. Ille, audito Polydamante, Abi, nuntia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia, quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde non est, quòd quicquam viriū subducat ex acie, sed vt me, & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarū damno, fortiter dimicet. Interim barbari impedimenta turbauerant, cæsisq; plerisq; custodū, captiui vinculis ruptis quicquid obuium erat, quo armari possent, rapiunt, & aggregati suorum equitib. Macedonas ancipiti circumuentos malo inuadunt: lętique circa Sysigambim, vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad vltimū etiam impedimentis exutos esse nuntiant: quippe eandem fortunam vbique esse credebant, & victores Persas ad prædam discurrisse. Sysigambis, hortantibus captiuis vt animū à mœrore alleuaret, in eodem, quo antea fuit, perseuerauit: non vox vlla excidit ei, nō oris color, vultusque mutatus est: sed sedit immobilis, credo pręcoce gaudio verita fortunā irritare, adeò vt quid mallet intuentibus eam, fuerit incertum. Inter hęc Amyntas Præfectus equitū Alexādri cū paucis turmis opē impedimentis laturus aduenerat, incertum, suo ne consilio, an Regis imperio: sed non sustinuit Caucasiorum, Scytharumque impetum: quippe vix tentato certamine effugit ad Regem, amissorum impedimentorum testis magis, quam vindex. Iam consilium Alexandri vicerat dolor, & ne cura recuperandi sua militem à prælio auerteret, non immeritò verebatur. Itaque Areten ducē hastatorum, quos Sarissophoros vocabant, aduersus Scythas mittit. Inter hęc currus, qui circa prima signa turbauerant aciem,

in

in phalangem inuecti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat, iunxerant hastas, & ab vtroq; latere temerè incurrentiũ illa suffodiebant: circuire deinde currus, & propugnatores pręcipitare cęperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumq; aciem cõpleuerat. Hi territi, regi non poterant: equi crebra iactatione ceruicum, non iugũ modò excusserant, sed etiã currus euerterant: vulnerati interfectos trahebãt, nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucæ tamen euasere quadrigæ in vltimã aciem, ijs, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorũ mẽbra humi iacebãt, & quia calidis adhuc vulnerib. aberat dolor, trunci quoq; & debiles arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes Scytharum, qui impedimẽta diripiebãt duce occiso, grauius territis instabat. Superuenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnęq; vertere fortunam. Multi ergo Macedonũ primo impetu obtriti sunt, plures ad Alexandrũ refugerunt. Tum Persæ clamore sublato qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi vbiq; profligatũ incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari; prælium, quod iam elanguerat, solus accendere confirmatisq; tandem animis ire in hostẽ iubet. Rarior acies erat in dextero cornu Persarũ: namq; inde Bactriani decesserãt ad opprimenda impedimenta. Itaq; Alexander laxatos ordines inuadit, & multa cæde hostium inuehitur. At qui in lęuo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt. Ingensq; periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis effusos Regi Barbaros adorti essent, auersosq; cædendo in se conuerti coegissent. Turbata erat vtraque acies. Alexander à fronte, & à tergo hostem

habebat: qui auerso ei instabant, ab Agrianis militibus præmebantur: & Bactriani, impedimētis hostiū direptis reuersi, ordines suos recuperare non poterant. Plura simul abrupta à cæteris agmina, vbicumq; alium alij sors miscuerat, dimicabant. Duo Reges iunctis propè agminibus prælium accēdebant. Plures Persæ cadebant, par fermè vtrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander Equo vehebatur: vtrumq; Regem delecti tuebantur sui immemores: quippe amisso Rege nec volebant salui esse, nec poterant. Nā ante oculos sui quisq; Regis mortem occumbere ducebat egregiū. Maximū tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe sibi quisque cæsi Regis expetebat decus. Cęterum siue ludibrium oculorū siue vera species fuit, qui circa Regē Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paululū super caput Regis placide volātem aquilā, nec sonitu armorū, nec gemitu morientiū territā: diuq; circa Equum Alexandri pendenti magis, quam volanti similis apparuit. Certè vates Aristāder alba veste indutus, & dextera præferens lauream, militibus in pugnā intentis auem monstrauit, haud dubium victorię auspicium. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulo antè territos accendit ad pugnam, vtiq; posteà, quā auriga Darij, qui ante ipsum sedens Equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitauere, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo vlulatu, & incondito clamore, gemituque totā ferè aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbauere. Cognati Darij, & armigeri, lęuūque tuentes cornu, in fugam effusum destituerant currum, quem à dextera parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret, Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciē prælio excedentem destituere erubescebat: dumq;

inter

inter spem,& desperationem hæsitat, sensim Persæ,cedebant,& laxauerant ordines. Alexāder mutato Equo,quippè plures fatigauerat,resistentium aduersa ora fodiebat,fugientium terga.Iamq;non pugna , sed cędes erat,cùm Darius quoq; currum suum in fugam vertit , hærebat in tergis fugientium victor, & prospectum oculorum nubes pulueris,quæ ad cœlum ferebatur , abstulerat. Ergo haud secus,quàm in tenebris errabant,ad sonitum horæ vocis vt signum subindè coeuntes. Exaudiebantur tantum strepitus habenarum,quibus Equi currum trahentes identidem verberabantur : hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

16 At in læuo Macedonum cornu , quod Parmenio,sicut ante dictū est,tuebatur, lōgè alia fortuna vtriusq;partis res gerebatur.Mazæus cū omni suorū Equitatu vehementer inuectus , vrgebat Macedonū alas.Iāq; abundans multitudine aciem circumuehi cęperat, cùm Parmenio Equites nunciare iubet. Alexand.in quo discrimine ipsi essent: nisi maturè subueniretur,non posse sisti fugam.Iā multum vię processerat Rex,imminens fugientiū tergis cum à Parmenione tristis nuntiusvenit.Refręnare Equos iussit,qui vehebātur,agmenq;cōstitit:frendente Alex.eripi sibi victoriā è manibus,& Darium feliciùs fugere,quā sequi se . Interim ad Mazęum superati Regis fama peruenerat. Itaque quanquā validior erat, fortuna tamē partiū territus perculsis languidiùs instabat. Parmenio ignorabat quidem causā sua spōte pugnæ remissæ; sed occasione vincendi strenuè est vsus . Thessalos Equites ad se vocari iubet : Ecquid, inquit, videtis istos,qui ferociter modò instabāt,pedē referre,subito pauore perterritos?Nimirū nobis quoq;reg.s nostri fortuna vincit:omnia Persarum cęde strata sunt,quid cessatis?an ne fugientibus quidem pares estis ? Vera dicere videbatur , & spes languentes

quoq;

quoq; erexerat: subitis calcaribus proruere in hostem,& illi iã non sensim;sed citato gradu recedebant,nec quicquam fugę,nisi quòd terga nondum verterant,deerat. Parmenio tamen ignarus,quænam in dextero cornu fortuna regis esset,repressit suos.Mazæus dato fugæ spatio, non recto itinere, sed maiore,& ob id tutiore circuitu Tigrim superat,& Babyloniã cũ reliquijs deuicti exercitus intrat.Darius,paucis fugæ comitib.ad Lycum amnẽ contẽderat: quo traiecto dubitauit an solueret põtẽ:quippe hostẽ iã affore nũtiabatur. Sed tot millia suorum,quæ nondum ad amnem peruenerant ponte reciso prædam hostis fore videbat.Abeuntẽ cùm intactum sineret pontẽ,dixisse constat:Malle se insequentibus iter dare,quàm auferre fugientibus.Ipse ingens spatium fuga emensus,media ferè nocte Arbellam peruenit. Quis tot ludibria fortunæ,ducum,agminumq;cædẽ multiplicem deuictorum fugam,clades nũc singulorum, nunc vniuersorũ aut animo assequi queat, aut oratione cõplecti?Propemodũ seculi res in vnum illum diem fortuna cumulauit. Alij quà breuissimum patebat iter, alij diuersos saltus,& ignotos sequentib. calles petebant. Eques, pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebãtur. Sitis præcipuè fatigatos, & saucios exurebat, passimque omnibus vijs prostrauerant corpora, præterfluentẽ aquã hianti ore captantes,quã cum diu auidi turbidam hausissent, tendebantur exemplo præcordia præmente limo:resolutisq; & torpentibus membris,cùm superuenisset hostis, nouis vulneribus excitabãtur. Quidam,occupatis proximis riuis,diuerterant longiùs,vt,quicquid occulti humoris vsquã manaret,exciperent. Nec vlla adeò auia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim

falle-

falleret. E proximis verò itineri vicis senũ vlulatus, fœminarũq; exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantiũ. Alexander, vt supra dictũ est, inhibito suorũ cursu, ad Lycũ amnẽ peruenerat vbi ingens multitudo fugientiũ onerauerat pontẽ, & pleriq; cũ hostis vrgeret, in flumẽ se præcipitauerant, grauesq; armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Iamq; non pons modò fugiẽtes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improuidæ fugæ subindè cumulantes: quippe vbi intrauit animos pauor, id solum metuunt, quod primũ formidare cœperunt. Alexander, instantibus suis ne impunè abeuntem hostẽ inde permitteret sequi, hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceps in noctẽ diei tẽpus causatus est. Re vera de læuo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, solicitus, reuerti ad ferendã opẽ suis statuit. Iamque signa conuerterat, cũ equites à Parmenione missi, illius quoque partis victoriã nuntiant. Sed nullũ eo die maius periculum fuit, quã dum copias reducit in castra. Pauci eum, & incompositi sequebantur ouantes victoria: quippe omnes hostes, aut in fugam effusos, aut in acie credebant cecidisse, cùm repentè ex aduersu apparuit agmen equitũ: qui primo inhibuere cursum, deinde Macedonũ paucitate conspecta, turmas in obuios concitauerunt. Ante signa Rex ibat, dissimulato magis periculo, quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubijs rebus felicitas: namque Præfectũ equitatus auidum certaminis, & ob ipsum incautiùs in se ruentem, hasta transfixit. Quo ex equo lapso, proximum, ac deindè plures eodem telo confodit. Inuasere turbatos amici quoque: nec Persæ inulti cadebant: quippè non vniuersæ acies, quàm hæ tumultuariæ manus vehementiùs iniere certamen. Tandẽ Barbari, cùm obscura luce fuga tutior vide-
de-

deretur esse, quã pugna, diuersis agminibus abie-re. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit ad castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia quadraginta: Macedonũ minus, quàm 300. desiderati sunt. Cæterùm hanc victoriã Rex maiore ex parte virtuti, quã fortunæ suæ debuit: animo, non (vt antea) loco vicit. Nã & aciem peritissimè instruxit, & promptissimè ipse pugnauit, & magno consilio iacturam sarcinarum, impedimentorũq; contempsit, cùm in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioq; adhuc pugnæ euentu, pro victore se gessit: perculsos deindè hostes fudit: fugientes, quòd in illo ardore animi vix credi potest, prudentiùs, quã auidiùs persecutus est. Nã si parte exercitus adhuc in acie stãte, instare cedentibus perseuerasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurrentiũ extimuisset victor, aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudãdi sunt: quippè vulnera, quæ quisq; excipit, inditia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est. Perdiccas, ac Cęnos, & Menidas, sagittis propè occisi. Et si verè æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus: fatebimur & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum:

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

1 Dario Media fines ingresso, Arbella potitur Ale-

Alexander, & Babylone, cuius situs amplitudo, & corrupti mores describuntur.

2 Militibus præmia proponit, vt ijs otium excuteret, Susianam vrbem, ac Regum Persiæ thesauros recipit, & Sysigambim solatur.

3 Vxiorum regione superata, Madatem præfectum, ac deditos, & captiuos, tum libertate, tum immunitate donat: Persidemq; intrare cogitans, ab Ariobarzane retrocedere cogitur.

4 Captiuo quodam iter paucis cognitum aperiente, Alexander delet Persarum exercitum ipso Ariobarzane occiso.

5 Ad Persepolim properans, captiuos Græcos IIII. M. liberat.

6 Opulentissima Persepoli direpta, interiorem Persidis regionem petit, domatq; Mardorũ gentẽ.

7 Alexander in conuiuio à Thaide, & alijs castrensibus scoriis impulsus incendit Persarum regiam: deinde Darium persequi statuit.

8 Darij, suos ad pugnam hortantis, Oratio.

9 Variæ Magnatum sententiæ, & tumultus ob Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat consilium.

10 Bessi, & Nabarzanis de Dario prodendo, aut occidendo nefaria deliberatio, quam miris artibus occultant.

11 Insidiæ proditorum aperiuntur Dario, qui Græcorum præsens, & tutum respuit auxilium, perire volens, si saluum esse nollent sui milites.

12 Bessus Darium fictis verbis, & lacrymis delusum comprehendit, & cõpedibus aureis vinctũ in sordido vehiculo ad Alexãdrũ deduci curat.

13 Alexander audito Darij periculo, ad Persarum exercitum contendit: Bessus autem arma, vultumq; victoris metuens, & alij parricidæ Darium multis confossum vulneribus relinquunt, & fuga sibi consulere conantur.

14

deretur esse, quã pugna, diuersis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit ad castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia quadraginta: Macedonũ minus, quàm 300. desiderati sunt. Cæterùm hanc victoriã Rex maiore ex parte virtuti, quã fortunæ suæ debuit: animo, non (vt antea) loco vicit. Nã & aciem peritissimè instruxit, & promptissimè ipse pugnauit, & magno consilio iacturam sarcinarum, impedimentorũq; contempsit, cùm in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioq; adhuc pugnæ euentu, pro victore se gessit: perculsos deindè hostes fudit: fugientes, quòd in illo ardore animi vix credi potest, prudentiùs, quã auidiùs persecutus est. Nã si parte exercitus adhuc in acie stãte, instare cedentibus perseuerasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurrentiũ extimuisset victor, aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudãdi sunt: quippè vulnera, quæ quisq; excipit, inditia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est. Perdiccas, ac Cęnos, & Menidas, sagittis propè occisi. Et si verè æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus: fatebimur & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum:
LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

1 *Dario Media fines ingresso, Arbella potitur Ale-*

Alexander, & Babylone, cuius situs amplitudo, & corrupti mores describuntur.

2 *Militibus præmia proponit, vt ijs otium excuteret; Susianam vrbem, ac Regum Persiæ thesauros recipit, & Sysigambim solatur.*

3 *Vxiorum regione superata, Madatem præfectum, ac deditos, & captiuos, tum libertate, tum immunitate donat: Persidemq; intrare cogitans, ab Ariobarzane retrocedere cogitur.*

4 *Captiuo quodam iter paucis cognitum aperiente, Alexander delet Persarum exercitum ipso Ariobarzane occiso.*

5 *Ad Persepolim properans, captiuos Græcos IIII. M. liberat.*

6 *Opulentissima Persepoli direpta, interiorem Persidis regionem petit, domatq; Mardorũ gentẽ.*

7 *Alexander in conuiuio à Thaide, & alijs castrensibus scortis impulsus incendit Persarum regiam: deindè Darium persequi statuit.*

8 *Darij, suos ad pugnam hortantis, Oratio.*

9 *Variæ Magnatum sententiæ, & tumultus ob Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat consilium.*

10 *Bessi, & Nabarzanis de Dario prodendo, aut occidendo nefaria deliberatio, quam miris artibus occultant.*

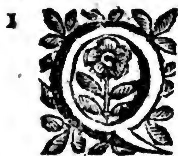
11 *Insidiæ proditorum aperiuntur Dario, qui Græcorum præsens, & tutum respuit auxilium, perire volens, si saluum esse nollent sui milites.*

12 *Bessus Darium fictis verbis, & lacrymis delusum comprehendit, & cõpedibus aureis vinctũ in sordido vehiculo ad Alexãdrũ deduci curat.*

13 *Alexander audito Darij periculo, ad Persarum exercitum contendit: Bessus autem arma, vultumq; victoris metuens, & alij parricidæ Darium multis confossum vulneribus relinquunt, & fuga sibi consulere conantur.*

14

14 *Darij corpus repertum Alexander lacrymis prosequitur, & ad Sysigambim sepeliendum mittit.*

1 Væ interim ductu, imperioq; Alexandri vel in Græcia, vel in Illyricis, ac Thracia gesta sunt, si queq; suis temporibus reddere voluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas vtiq; ad fugã, mortemq; Darij vniuersas in conspectũ dari, & sicut inter se cohęrent tempore ita opere ipso coniungi haud paulò aptius videri potest. Igitur antè, quæ prælio apud Arbellã coniuncta sunt, ordiar dicere. Darius media ferè nocte Arbellã peruenit: eodemq; magnę partis amicorũ eius, ac militũ fugã fortuna cõpulerat. Quibus conuocatis, exponit, haud dubitare se, quin Alexãder celeberrimas vrbes, agrosq; omni copia rerũ abundantes petiturus esset: prædã opimã, paratãq; ipsum, & milites eius spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore: quippè se deserta cũ expedita manu petiturũ. Vltima regni adhuc intacta esse: inde bello vires haud ægrè reparaturũ. Occuparet sanè gazã auidissima gens, & ex longa fame satiaret se auro, mox futura prædæ sibi: didicisse vsu preciosã supellectilẽ, pellicesq; & spadonum agmina, nihil aliud fuisse, quàm onera, & impedimenta. Eadẽ trahentem Alexandrũ, quibus rebus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippè Babylonẽ vrbem opulentissimã dedi cernentibus: iam Susam, iam cætera ornamenta regni, causãq; belli victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed vsu necessaria in rebus aduersis sesequenda esse. Ferro geri bella, non auro: viris, nõ vrbium tectis: omnia sequi armatos. Sic maiores suos perculsos in principio rerũ, celeriter pristinã recuperasse fortunam. Igitur, siue confirmatis eorum

rmu animis, siue imperium magis, quã consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est. Paulò post Alexãdro traditur Arbella, regia supellectili, Dariiq; gaza repleta. Quatuor millia talentũ fuere: prætereà pretiosę vestes, totius (vt supra dictũ est) exercitus opibus in illam sedẽ congestis. Ingruentibus deindè morbis, quos odor cadauerũ totis iacentiũ campis vulgauerat, maturiùs castra mouit. Euntibus à parte læua, Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tigrim, & Euphratem iacentia, tã vberi, & pingui solo sunt, vt à pastu repelli pecora dicãtur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex vtroque amne manat, toto ferè solo per venas aquarũ rerũ resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarũ diuortio iter, quod cępere, percurrunt: 2500. stadia mensi sunt, qui amplissimum interuallũ circa Armeniæ mõtes notauerunt. Iidem cũ Mediæ, & Gordianorum terras secare cæperunt, paulatim in arctius coeũt. Et quò longiùs manant, hoc angustiùs inter se spatiũ terræ relinquunt. Vicini maximè sunt his campis, quos incolæ Mesopotamiã appellãt: Mediam namq; ab vtroq; latere conclndunt. Eadem per Babyloniorũ fines in rubrum mare prorumpunt. Alexãder quartis castris ad Memniũ vrbem peruenit. Cauerna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeò vt satis cõstet, Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos fuisse. Ceterùm Babyloniã procedenti Alexandro Mazęus, qui ex acie in vrbem eã confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, vrbem, seq; dedens. Gratus aduentus eius regi fuit: quippè magni operis futura erat obsidio tam munitæ vrbis. Ad hæc vir illustris, & manu prõptus, famaq; etiã proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo vide-

de-

debatur. Igitur hunc quidem benignè cum liberis eius excepit. Cęterùm quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut in acie irent, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum cõstiterat in muris, auida cognoscendi nouũ Regẽ. Plures obuiã egressi sunt, inter quos Bagophanes arcis, & regiæ pecuniæ custos, ne studio à Mazæo vinceretur, totũ iter floribus, coronisq; constrauerat, argenteis altaribus ab vtroq; latere dispositis, quæ nõ thure modò, sed omnib. odoribus cumulauerat. Eum dona sequebantur, greges pecorum, equorumq; leones quoq; & pardales caueis præferebantur. Magi deindè suo more patrium carmen canentes. Post hos Chaldæi, Babyloniorumq; nõ vates modò, sed etiã artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes ij regum canere soliti. Chaldęi syderũ motus, & statas tẽporum vices ostendere. Equites deinde Babylonij, suo, Equorumq; cultu, ad luxuriã magis, quã ad magnificẽtiã exacto, vltimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbã post vltimos pedites ire iussit. Ipse cum curru vrbem, ac deinde regiam intrauit. Postero die suppellectilẽ Darij, & omnem pecuniam recognouit. Cæterùm ipsius vrbis pulchritudo, ac venustas, nõ regis modò, sed etiam omnium oculos in semet haud immeritò conuertit. Semiramis eam condiderat, vel (vt plerìq; credidere) Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili bitumine interlitus, spatium 30. & duorum pedũ latitudinem amplectitur. Quadrigæ inter se occurrentes sine periculo cõmeare dicuntur. Altitudo muri 100. cubitorũ eminet spatio. Turres denis pedibus, quã murus, altiores sunt. Totius operis ambitus 368. stadia cõplectitur: singulorum stadiorum structurã singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Aedificia non sunt admota muris, sed ferè spatium vnius iugeri absunt. Ac ne totam quidem

vrbem

vrbem tectis occupauerunt, per xc. stadia habitatur: nec omnia contigua sunt, credo, quia totius visum est pluribus locis spargi. Cętera serunt, coluntq; vt si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius vrbis solo subministrẽt. Euphrates interfluit magnæq; molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumueniunt cauernæ ingentes, in altitudinẽ pressæ ad accipiẽdum impetum fluminis: quod vbi appositæ crepidinis fastigium excessit, vrbis tecta corriperet, nisi essent specus, lacusq; qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt, totum opus bitumine astringitur Pons lapideus flumini impositus, iungit vrbẽ. Hic quoq; inter mirabilia Orientis opera numeratus est: quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta iacienda egesto, vix suffic iendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatæ, & saxis, quibus pons sustinetur, annexæ, morantur amnem: qui retentus acriùs, quàm si libero cursu mearet, illiditur: Arcẽ quoq; ambitu 20. stadia complexã habent: 30. pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt, ad 80. summum munimenti fastigium peruenit. Super arce vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, multarumq; arborum vmbra, & proceritate amęni. Saxo pylæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pylas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altã inijciunt, & humoris, quo rigant terras: adeoq; validas arbores sustinent moles, vt stipites earum 8. cubitorum spatium crassitudine ęquent, in 50. pedũ altitudinem emineãt, & frugiferę sint, vt si terra sua alerentur. Et cùm vetustas non opera solùm manu facta, sed etiam ipsam naturam, paulatim exedendo perimat; hæc moles, quæ tot arborum radicibus præmitur, tantique nemoris pondere onerata est, inuiolata durat: quippe xx.

lati

lati parietes sustinent xj. pedũ interuallo distantes vt procul visentibus syluæ montib. suis imminere videantur. Syriæ Regẽ Babylone regnantẽ hoc opus esse molitum memoriæ proditum est, amore coniugis victũ, quę desiderio nemorum, syluarũque in cãpestribus locis virũ compulit amœnitatẽ naturæ genere huius operis imitari. Diutiùs in hac vrbe, quã vsquã constitit Rex, nec vllus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil vrbis eius corruptius morib. nec ad irritandas, illiciendasque immodicas voluptates instructius. Liberos, coniugesque cũ hospitibus stupro coire, modò pretium flagitij, detur, parentes, maritiq; patiuntur. Conuiuales ludi tota Perside Regib. purpuratisq; cordi sunt. Babylonij maximè in vinũ, & quæ ebrietatẽ sequuntur, effusi sunt. Fœminarũ conuiuia ineuntium in principio modestus est habitus: dendè sũma quæque amicula exuunt, paulatimque pudorẽ prophanant. Ad vltimum opus (honos auribus habitus sit) ima corporum velamẽta proijciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarũ, virorumq; apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Asiæ per xxxiv. dies saginatus ad ea, quæ sequebãtur discrimina, haud dubiè debilior futurus fuit, si hostẽ habuisset. Cæterum quò minus damnum sentirent, identidem incremẽto nouabantur. Namq; Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit, ccccc. præterea eiusdem generis Equites. Cum his. cccccc. Thracas, adiunctis peditibus suæ gentis iij. millib. & ccccc. & ex Peloponneso mercenarius miles ad 4000. aduenerãt, cum 358. Equitib. Idem Amyntas adduxerat 50. principum Macedoniæ liberos adultos, ad custodiã corporis: quippè inter epulas hi sunt ministri. Ijdemq; Equos ineunti prælium admouẽt, venantẽq; comitantur, & vigiliarum vices

ces ante cubiculi fores seruant: magnorumq; Præfectorum, & ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur arci Babylonia Rex Agathone præsidere iusso, cum septingentis Macedonum, trecẽtisque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babyloniæ, & ciuitati pręeßẽt, Menetam, & Apollodorum reliquit: his duo millia peditum dat cũ mille talentis. Vtriq; præceptum, vt in supplemẽtum milites legerent, Mazæum transfugam Satrapia Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit. Armenia Mythreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deindè Babyloniæ Macedonib. Equibus 600. denarij tributi, peregrinus Eques quingenos accepit, 200. pedestrium stipendium mensum est.

2 His ita compositis in regionẽ, quæ Satrapene vocatur peruenit: fertilis terra, copia rerum, & omni commeatu abundans. Itaq; diutiùs ibi substitit: ac ne desides otio demitterẽt animos, iudices dedit præmiaq; proposuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortissimi iudicati eßẽt, singulis militum millibus præfuturi erant: Chiliarchas vocabat, tum primùm in hunc numerum copijs distributis. Namq; anteà quinquagenaria cohortes erant, nec fortitudinis præmia gesserant. Ingẽs militum turba conuenerat, egregio interfutura certamini, testis eadem cuiusq; factorum, & de iudicibus latura sententiam: quippe verone, an falsò honos cuiq; haberetur, ignorari non poterat. Primus omniũ virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnason à iuniorib. præliũ, vnus maximè accenderat. Proximus ei Antigonus visus est. Tertium locũ Philotas Angeus obtinuit. Quartus Amyntę datus est. Post hos Antigonus, & ab eo Lyncestes Amyntas fuit. Septimum locũ Theodotus. Vltimũ obtinuit Hellanicus. In disciplina quoq; militaris rei pleraque à

ma-

maioribus tradita vtiliter mutauit. Nam cùm antè Equites in ſuam quiſq; gentem deſcriberentur ſeorſum à cęteris: exēpto nationum diſcrimine, Præfectos non vtiq; ſuarū gentium, ſed delectos attribuit. Tuba, cū caſtra mouere vellet, ſignū dabat, cuius ſonus plerumq; tumultuantium fremitu exoriente haud ſatis exaudiebatur. Ergo perticā, quæ vndiq; conſpici poſſet, ſupra prætoriū ſtatuit, ex qua ſignū eminebat pariter omnib. conſpicuū obſeruabatur ignis noctu, fumus interdiu. Iamq; Suſam adituro, Abulites regionis eius Præfectus, ſiue Darij iuſſu, vt Alexandrum præda retineret, ſiue ſponte, filium obuiā miſit, traditurum ſe vrbē promittens. Benignè iuuenem excepit Rex, & eo duce ad Hydaſpin amnem peruenit, delicatam (vt fama eſt) vehemtē aquā. Hic Abulites cū donis regalis opulentiæ occurrit: Dromades, cameli inter dona erant velocitatis eximiæ: xij. Elephanti à Dario ex India acciti, non iā terror (vt ſperauerāt) Macedonum, ſed auxilium, opes victi ad victorē trāsferente fortuna. Vt verò vrbem intrauit, incredibilē ex theſauris ſumma pecuniæ egeſſit. Quinquaginta millia talentū argenti nō ſignati forma ſed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa ætate cumulauerant liberis, poſteriſq; vt arbitrabantur, quas vna hora in externi regis manus intulit. Conſedit deinde in regia ſella multò excelſiore, quā pro habitu corporis. Itaq; pedes cū imū gradū nō contingerent, vnus ex regis pueris mēſā ſubdidit pedib. & cùm ſpadonē, qui Darij fuerat, ingemiſcentē conſpexiſſet rex, causā mœſtitię requiſiuit. Ille indicat Darium veſci in ea ſolitum: ſeq; ſacrā eius menſam ad ludibrium recidentem ſine lachrymis conſpicere non poſſe. Subijt ergo regem verecundia violandi hoſpitales deos. Iamq; ſubduci iubebat, cùm Philotas: Minimè verò hæc feceris, Rex, ſed omen quoque accipe, menſam;

cx

ex qua libauit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam. Rex Persidis fines aditurus, Susam vrbem Archelao, & præsidium iij. millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est: Macedonum ætate graues præsidere arcis custodiæ iussit. Thesaurorũ Callicrati tutela permissa. Satrapea regionis Susiæ restituta Abuliti. Matrem quoq; Darij, & liberos in eadem vrbe deponit. Ac fortè Macedonicas vestes, multamq; purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum ijs, qui eam confecerant, tradi Sysigambi iussit. Omni namq; honore eam, & filij quoq; pietate prosequebatur. Admoueri iussit, vt si cordi quoq; vestis esset, conficere eã neptes suas assuefaceret, donoq; doceret dare. Ad hãc vocẽ lachrymæ obortæ, prodidere animũ aspernantis id munus: quippe nõ aliud magis in contumeliam Persarum feminæ accipiunt, quàm admouere lanæ manus. Nuntiant, qui dona tulerant, tristem esse Sysigambim: dignaq; res excusatione, & consolatione visa. Ipse ergo peruenit ad eam, &: Mater, inquit, hanc vestem, qua indutus sum, sororum non solũ donũ, sed etiã opus vides: nostri decepere me mores. Caue, obsecro, in contumeliam accipias ignorationẽ meã. Quæ tui moris esse cognoui, vt spero, abundè seruata sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris nefas esse considere, nisi cùm illa permisit. Quotiescumq; ad te veni, donec vt considerem annueres, restiti. Procumbẽs venerari me sæpe voluisti, inhibui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debitum tibi reddo.

3 Mitigato animo eius, rex quartis castris peruenit ad Tigrim fluuium. Pasitigrim incolæ vocant: oritur in montib. Vxiorũ, & per L. stadia syluestrib. ripis præceps inter saxa deuoluitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alueo præterit, iam nauium patiens: sexcenta stadia sunt mollioris soli, per quod leui tractu aquarum

F Per,

Persico mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum 9. millib. peditum, & Agrianis, Sattianisq; Græcorum mercenarijs, 30. millib. additis Thracum, in regionem Vxiorum peruenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit, arctum inter se, & Susianos aditum relinquens. Madathes erat huius regionis Præfectus, haud sanè temporum multorū homo: quippe vltima pro fide experiri decreuerat. Sed periti locorum Alexandrū docent, occultum iter esse per calles, & auersum ab vrbe si paucos immisisset leuiter armatos, super capita hostiū euasuros. Cùm cōsiliū placuisset, ijdem itinerum fuerunt duces. M. & D. mercede conducti, & Agriani ferè M. Tauroni Præfecto dati, ac post solis occasum iter ingredi iussi. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superauerat angustias: cæsaq; materia cratibus, & pluteis faciendis, vt qui turres admouerent, extra teli iactum essent, vrbem obsidere cępit. Prærupta erāt omnia, saxis, & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, vt quibus non cum hoste solùm, sed etiam cùm loco dimicandum esset, subibant tamen: quia Rex inter primos constiterat, interrogans tot vrbium victores, an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui, & ignobilis? simul admonens iā inter hæc eminus petebatur, cùm testudine obiecta milites, qui vt inde discederet, pellere nequiuerant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem vrbis se cum suo agmine ostendit: ad cuius conspectum, & animi hostiū labare, & Macedones acriùs prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum vrgebat, nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde 30. oratoribus missis ad deprecandū, triste responsum à rege redditur, nō esse veniæ locum. Itaque suppliciorū metu perculsi, ad Sysigambim Darij

ma-

matrē occulto itinere, ignotoq; hostib. mittūt, qui peterent, vt ipsa Regē mitigaret, haud ignari parentis eam loco diligi, coliq; Et Madathes sororis filiam secum matrimonio iunxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sysigambis supplicū precib. repugnauit abnuens deprecationē pro illis non conuenire fortunæ, in qua esset: adiecitq; metuere sese ne victoris indulgentiā fatigaret: sæpius cogitare, captiuā esse se, quàm Reginā fuisse ad vltimū victa literis, Alexandrum ita deprecata est, vt ipsū excusaret, quod deprecaretur. Petere se vt illis quoque: si minus sibi ignosceret. Pro necessario, ac propinquo suo, iam non hoste, sed supplice tantū vitam precari. Moderationem, clementiamq; Regis, quæ tunc fuit, vel vna hæc res possit ostendere: non Madathi modò ignouit, sed omnes, & deditos, & captiuos libertate, atq; immunitate donauit: vrbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Vxiorum deinde gentem subactam, Susianorum Satrapiæ contribuit: diuisisq; cum Parmenione copijs, illum campestri itinere procedere iubet: ipse cum expedito agmine iugum montium cępit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, 3. die Persidem, 5. angustias (quas illi Susidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum 15. millibus peditum occupauerat rupes, abscissas, & vndique præruptas, in quarum cacuminibus extra teli iactum Barbari stabant, de industria quieti, & & pauentibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod vbi contēptu sui pergere vident, tum verò ingentis magnitudinis saxa per montium prona deuoluunt, quæ incussa sępiùs iacentibus petris maiore vi incidebant: nec singulos modò, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussis lapides, & sagittæ ingerebantur.

undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quòd inulti quidem ferarum ritu velut in fouea deprehensi cæderentur. Ira igitur in rabiem versa eminentia saxa complexi, vt ad hostem perueniant, alius alium leuantes conabantur ascendere: ea ipsa multorum simul manibus correpta, & conuulsa, in eos, qui commouerant, recidebant. Nec stare ergò, nec niti, nec testudine quidē protegi poterãt, cùm tantæ molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modò, sed etiam pudor temere in illas angustias eiecti exercitus angebat. Inuictus ante eam diem fuerat, nihil frustra ausus impunè Ciliciæ fauces intrauerat, mari quoq; nouum inter in Pamphyliã aperuerat. Tunc hęsitabat deprehensa felicitas, nec aliud remedium erat, quàm reuerti, quà venerat. Itaque signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retro euadere Rex angustijs iubet. xxx. fuere stadia, quæ remensi sunt.

4 Tum castris vndiq; aperto loco positis, non consultare modò quid agendum esset, sed vates quoq; adhibere cępit à superstitione animi. Sed quid tunc præcidere Aristander, cui tum plurimũ credebatur ex vatibus, poterat? Itaq; damnatis intempestiuis sacrificijs, peritos locorum conuocari iubet. Medium iter ostendebant tutum, apertũque. Sed Rex dimittere milites insepultos erubescebat: ita tradito more, vt vix vllum militiæ tàm solemne esset munus, quàm humandi suos. Captiuos ergo, quos nuper exceperat, vocari iubet: inter quos erat quidam Græcæq; Persicæque linguę peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat, syluestres esse calles, vix singulis peruios, omnia cõtegi frõdibus, amplexósq; arborum ramos syluas cõmittere. Namq; Persis ab altero latere perpetuis montiũ iugis clauditur, quod in longitudinem 1600. stadia,

ſtadia, in latitudinem 170. percurrit. Hoc dorsũ à Caucaſo monte ad rubrum mare pertinet, quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum obiectum eſt. Planities deinde ſub radicibus montiũ ſpatioſa procumbit, fertilis terra, multiſq; vicis, atque vrbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorũ aquas torrentium euoluit in Medũ. Inde Medus ad mare, & ad meridiem verſus, minor amnis eo, quem recipit, euehitur: gignendæq; herbæ non alius eſt aptior, quicquid alluit florib. veſtiens. Platani quoq; & populi contegunt ripas, ita vt procul viſentibus continua videantur montibus nemora riparũ: quippe obumbratus amnis, preſſo in ſolum dilabitur alueo: imminentq; colles ipſi quoq; frondib. læti, radices eorũ humore ſubeunte. Regio non alia tota Aſia ſalubrior habetur: tẽperatum cęlum: hinc perpetuum iugum opacũ, & vmbroſum, quod æſtus læuat: illhinc mare adiunctum, quod modico tempore terras fouet. His expoſitis, captiuus interrogatus à Rege, auditunè, an oculis cõperta haberet, quæ diceret: paſtorẽ ſe fuiſſe, & omnes eos calles percurriſſe reſpõdit: bis captũ, ſemel à Perſis in Lycia, iterum ab ipſo. Subit animum memoria regis oraculo editæ ſortis: quippe conſulenti reſponſum erat, ducem in Perſidem ferentis viæ Lycium ciuem fore. Igitur promiſſis quanta, & præſens neceſſitas exigebat, & ipſius fortuna capiebat, oneratũ, armari iubet Macedonũ more: & quod benè verteret, monſtraret iter, quãuis arduũ, & pręceps, euaſurum ſe eſſe cũ paucis: niſi fortè crederet, quò ipſe pecoris cauſa iſſet, Alexandrũ pro gloria, & perpetua laude ire non poſſe. Etiam, atq; etiam docere captiuus, quã difficile iter eſſet, maximè armatis. Tũ Rex, Prędem me, inquit, accipe, neminẽ eorum qui ſequũtur, recuſaturum ire, quà duces. Cratero igitur ad cuſtodiã caſtrorum relicto, cũ peditibus, queis aſ-

fueuerat, & ijs copijs, quas Melager ducebat, & sagittarijs ducentis, & Equitibus M. præcipit vt castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet, quo magis Barbari crederent ipsum regem in castris esse. Cęterũ si fortè Ariobarzanes cognouisset, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere: Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculum conuersum agmen. Sin autem ipse hostẽ fefellisset, & saltũ occupasset, cũ trepidãtium Barbarorum tumultum exaudisset persequentium Regem; id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet auersis. Ipse tertia vigilia silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demõstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem iusserat leuiter armatum. Sed præter inuias rupes, ac prærupta saxa vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento ingredientes fatigabat: quippe velut in foueas delati hauriebãtur, & cùm à cõmilitonib. leuarentur, trahebãt magis adiuuantes, quàm sequebantur. Nox quoq; & ignota regio, ac dux incertum, an satis fidus, multiplicabãt metũ. Si custes non fefellissent, quasi feras bestias ipsos posse deprehẽdi. Ex vnius captiui vel fide, vel animo, pendere, & Regis salutem, & suam. Tandem venere in iugũ. A dextera iter ad ipsum Ariobarzanẽ erat, hic Philotam, & Cœnon cũ Amynta, & Poliperconte expeditã habẽtes manum reliquit, monitos, vt quia eques pediti erat mixtus, quà pinguissimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces erãt itineris de captiuis dati. Ipse cum armigeris, & ala, quam Agema appellãt, ardua semita, sed longiùs à stationibus hostium remota, multa cũ vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies: quippe tantumdem itineris supererat,
quan-

quantum emensi erant,sed minus præcipitis,atq; ardui. Ita refectis cibo,somnoque militibus,secũda vigilia surgit,& cętera quidem haud ægrè prętcrijt. Cęterùm quà se iugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cauata torrentium,iter ruperat.Ad hæc arborum rami alius alio implicati, & coeuntes,vt perpetuam obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens,adeò vt vix lachrymis abstinerent, incesserat: præcipuè obscurritas terrori erat. Nam etiam si qua sydera internitebant,continenti fronde tectæ arbores cõspicere prohibebant. Ne auriũ quidem vsus supererat, syluas quatiente vento, qui concutientibus ramis maiorem,quàm pro flatu sonum reddebat. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat,minuit:circumiri breui spatio poterat eluuies, & sibi quisque dux itineris cęperat fieri. Euadunt ergo in editum verticem, ex quo hostiũ statione conspecta, strenuè armati à tergo se ostẽdunt nihil tale metuentibus: quorum pauci, qui congredi ausi erant,cęsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus,hinc ad suos recurrentium miserabilis facies,integros quoque antea quàm discrimẽ experirentur,in fugam auertit. Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitarat, miles educitur. Simul Philotas cum Polypercõte,Amyntaque,& Cęno diuersum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo vndiq; Macedonum armis fulgentib. ancipiti malo,oppressi,memorabile tamen prælium edũt:vt opinor,ignauiã quoq;necessitas acuit, & sæpè desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos,& ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes,ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen 40. fermè Equitibus, & quinque millib. peditũ stipatus per mediam aciem Macedonum cũ

multo suorum, atque hostium sanguine erupit, Persepolim vrbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus vrbis exclusus, consecutis strenuè hostibus, cum omnibus fugæ comitibus renouato prælio ceciderit. Craterus quoque raptim agmine acto superuenit.

5 Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quamquàm enim vndique fugati hostes victoriam concesserant, tamen præaltæ, præcipitesq; fossæ pluribus locis obiectæ abruperant iter, sensimq; & cautè progrediendũ erat iã non hostiũ, sed locorũ fraude suspecta. Procedenti ei literæ reddũtur à Tyridate custode regiæ pecuniæ, indicantes eos, qui in vrbe essent, audito eius aduentu diripere velle thesauros, properaret occupare thesauros dimissos: expeditum iter esse, quãquã Araxes amnis interfluat. Nullam virtutẽ Regis istius magis, quã celeritatẽ laudauerim: relictis.n.pedestrib.copijs, tota nocte cum Equitibus itineris tanto spatio fatigatis, ad Araxẽ prima luce peruenit. Vici erant in propinquo: quib. direptis, ac dirutis pontẽ ex materia eorũ subditis saxis strenuè induxit. Iãq; haud procul vrbe erant, cùm miserabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandũ, Regi occurrit. Captiui erant Græci ad quatuor millia ferè, quos Persæ vario suppliciorũ modo affecerãt. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusq; amputatis, inustisq; barbarorũ litterarũ notis, in longũ sui ludibriũ reseruauerant, & cùm se quoq; alienæ ditionis esse cernerent, volẽtes regi occurrere nõ prohibuerãt. Inusitata simulacra, non homines videbãtur, nec quicquã in illis prę- ter vocẽ poterat agnosci. Plures igitur lachrymas commouere, quã profuderant ipsi quippe in tam multiplici, variaq; fortuna singulorum, intuentib. similes quidẽ, sed tamen dispares pęnas, quis maximè miserabilis esset, liquere nõ poterat. Vt verò

Iouem illi tandem Græciæ vltorẽ apperuisse oculos conclamauere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex, abstersis, quas profuderat lachrymis, bonũ habere animũ iubet, visuros vrbes suas coniugesq; & castra inde duo ab vrbe stadia communit. Græci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimũ à Rege peterent. Cumq; alijs sedes in Asia rogare, alijs reuerti domos placeret, Euthymon Cymæus ita locutus ad eos fertur: Hi, qui modò ad opẽ petendã ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, vt nunc simplicitas nostra est, supplicia, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertũ est, ostentare Græciæ velut lætũ spectaculũ cupimus. At ij optimè miserias ferunt, qui abscondunt: nec vlla est tã familiaris infelicib. patria quã solitudo, & status prioris obliuio. Nã qui multùm in suorũ misericordia ponunt, ignorant, quã celeriter lachrymæ inarescãt. Nemo fideliter diligit, quẽ fastidit: nã & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisq; fortunam in consilio habet, cũ de aliena deliberat: & nisi mutuò essemus miseri, olim alius alij potuissemus esse fastidio. Quid mirum est, fortunatos semper parem quærere? Obsecro vos, olim vita defuncti, quæramus locũ, in quo hæc semesa mẽbra obruamus, vbi horribiles cicatrices celet exiliũ. Ingrati prorsus coniugib., quas iuuenes duximus, reuertemur. Liberi in flore, & ætatis, & rerum agnoscent, & fratres, ergastuli detrimenta; & quota pars nostri tot obire terras potest? procul Europa in vltima oriẽtis relegati, senes, debiles, maiore membrorũ parte mutilati, tolerabimus scilicet, quæ armatos, & victores fatigauerunt? Coniuges demũ, quas captis sors, & necessitas vnicũ solatiũ applicuit, paruosque liberos, trahimus nobiscum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo extemplo præsentium pignora,

cùm incertum sit, an visuri simus ea, quę petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cęperunt. Hæc Euthymon. Contra Theatus Atheniensis orsus est dicere: Neminē pium habitu corporis suos æstimaturum, vtique sæuitia hostis, nō natura, calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortuita: tristem enim de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiā, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos (quod ipsi nunquam ausi optare forent) offerre patriā, coniuges, liberos, & quicquid homines vel vita æstimant, vel morte redimunt: quin illi ex hoc carcere erūperēt, alium domi esse cęli haustū, aliū lucis aspectū mores, sacra, linguæ cōmerciū etiā à Barbaris expeti, quę ingentia ipsi omissuri sunt sua sponte: nō ob aliud tàm calamitosi, quā quod illis carere coacti essent, se certè rediturum ad penates, & in patriam; tantoq; beneficio Regis vsurum: si quos contubernij, liberorumq; quos seruitus coegisset agnoscere, amor detineret, relinquerent; quibus nil patria charius est. Pauci huius sententiæ fuere: cęteros consuetudo natura potentior, vicit. Consenserunt, petendum esse à rege, vt aliquam ipsis attribueret sedem. Centū ad hoc electi sunt: quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros: Iumenta, inquit, assignari, quæ vos veherent, & singulis vestrum mille denarium dari iussi. Cū redieritis in Gręciam, præstabo, ne quis statū suū, si hęc calamtas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lachrymis terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiæ causā exigente, Euthymon similia ijs, quę in consilio dixerat, respondit. Atq; ille nō fortunę solū eorū, sed etiā pęnitētiæ misertus, terna millia denarium singulis dari iussit. Denæ vestes adiectæ sunt, & armenta cum pecorib. ac frumento data, vt coli, serique attributus ijs ager posset.

Po-

Postero die conuocatos Duces copiarum docet nullam infestiorem vrbem Græcis esse, quàm regiam veterum Persidis regum. Hinc illa immēsa agmina infusa; hinc Darium prius, deinde Xerxē Europæ impium intulisse bellum. Excidio illius parentandū esse maiorib. Iāq; Barbari, deserto oppido, quà quemq; metus agebat, diffugerant, cùm Rex phalangē nil cunctatus inducit. Multas vrbes refertas opulentia regia partim expugnauerat, partim in fidem acceperat, sed vrbis huius diuitiæ vicere præterita: in hanc totius Persidis opes congesserant barbari: aurum, argentumq; cumulatum erat: vestis ingens modus: supellex nō ad vsū modò, sed ad ostentationem luxus comparata: itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur: pro hoste erat, qui pretiosiorem occupauerat prædā. Et cum omnia, quæ reperiebantur, capere non possent (nā res non occupabantur, sed æstimabantur) lacerabant regias vestes, ad se quisq; partē trahentes dolabris pretiosæ artis vasa cædebant: nihil neq; intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorū membra, vt quisq; auellerat: trahebat: neq; auaritia solùm, sed etiam crudelitas in capta vrbe grassata est. Auro, argentoq; onusti, vilia captiuorum corpora trucidabant; passimq; obuij cædebantur, quos anteà pretiū sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupauerunt, pretiosissima vestium induti, è muris semetipsos cū coniugib. ac liberis in præceps iactātes. Quidam ignes, quod paulò post facturus hostis videbatur subiecerant ædibus, vt cū suis viui cremarētur. Tandē suis Rex corporibus, & cultu fœminarum abstinere iussit. Ingens pecuniæ captiuæ modus traditur, propè vt fidem excedat. Cæterùm aut de alijs quoq; dubitauimus, aut credimus in huius vrbis gaza fuisse 120. millia talenta, ad quæ vehenda (namq; ad vsus belli secum

portare decreuerat) iumenta,& camelos à Susis,& Babylone contrahi iussit. Accessere ad hanc pecuniæ summã captis Persagadis sex millia talentorum. Cyrus Persagadum vrbem condiderat, quam Alexan. Præfectus eius Globaris tradidit. Rex arcẽ Persepolis, tribus millibus Macedonũ pręsidio relictis, Nicartiden tueri iubet. Tyridati quoq; qui gazam tradiderat, seruatus est honos, quem apud Darium habuerat: magnaq; exercitus parte,& impedimẽtis ibi relictis Parmenionẽ, Craterũq; pręfecit. Ipse cum mille Equitibus, peditũq; expedita manu, interiorem Persidis regionẽ sub ipsũ Vergiliarum sidus petijt: multisq; imbribus & propè intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quò intẽderat, perseuerauit. Vẽtũ erat ad iter perpetuis obsitũ niuib. quas frigoris vis gelu astrinxerat: locorũ squalor,& solitudines inuitæ fatigatũ militẽ terrebãt humanarũ rerũ terminos se videre credentẽ. Omnia vasta, atq; sine vllo humani cultus vestigio attoniti intuebantur: & antequam lux quoq;& cœlum ipsos deficerent, reuerti volebant. Rex castigare territos supersedit. Cæterùm ipse equo desilijt, pedesq; per niuem,& concretam glaciem ingredi cępit. Erubuerunt non sequi primùm amici, deinde copiarum duces, ad vltimum milites: primusq; Rex dolabra glaciẽ perfringens, iter sibi fecit. Exẽplum Regis cæteri imitati sunt. Tandem propemodum inuias syluas emensi, humani cultus rara vestigia, & passim errantes pecorũ greges repperere; & incolæ, qui sparsis tugurijs habitabãt, cũ se callib. inuijs septos esse credidissent, vt conspexere hostiũ agmẽ, interfectis, qui fugiẽtes comitari nõ poterant, deuios montes, & obsitos niuib. petiuerunt. Inde per colloquia captiuorũ paulatim feritate mitigata, tradidere se regi; nec in deditos grauiùs consultũ. Vastatis deinde agris Persidis, vicisq; cõpluribus redactis in pote-
sta-

ſtatem, ventũ eſt in Mardorũ gẽtẽ bellicoſam, & multùm à cæteris Perſis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos ſe, ac coniuges, & liberos cõdunt: pecorũ aut ferarũ carne veſcuntur. Nec fęminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia ſunt. Comæ prominent hirtæ, veſtis ſuper genua eſt, funda vinciunt frontẽ; hoc & ornamẽtum capitis, & telum eſt: ſed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaq; trigeſimo die, poſtea quàm à Perſepoli profectus erat, eodem redijt. Dona deinde amicis, cæteriſq; pro cuiuſq; merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea vrbe cęperat, diſtributa.

7 Cęterùm ingentia animi bona, illam indolẽ qua omnes reges anteceſſit, illam in ſubeundis periculis conſtantiã, in rebus moliendis, efficiendiſq; velocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiã, in voluptatibus permiſſis quoq; & vſitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdauit. Hoſte, & ęmulo regni reparante tum maximè bellum, nuper ſubactis, quos vicerat, nouũ imperiũ aſpernantibus, de die inibat conuiuia: quibus fœminæ intererant, non quidem quas violare nefas eſſet, quippè pellices licentiùs, quàm decebat cum armato viuerę aſsuetæ. Ex his vna Thais, & ipſa temulenta, maximam apud omnes Græcorũ initurum gratiã affirmat, ſi regiã Perſarũ iuſſiſset incendi: expectare hoc eos, quorum vrbes Barbarĩ deleſsent. Ebrio ſcorto de tanta re ferenti ſententiam, vnus, & alter, & ipſi mero onerati aſsentiunt. Rex quoq; fuit auidior, quàm patiẽtior. Quin igitur vlciſcimur Græciam, & vrbi faces ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaq; ſurgunt temulenti ad incendendam vrbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiæ iniecit: tum conuiuæ, & miniſtri, pelliceſq;. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto latè fudit incendium.

dium. Quod vbi exercitus, qui haud procul ab vrbe tendebat, conspexit: fortuitum ratus, ad opẽ ferendam concurrit. Sed vt ad vestibulum regiæ ventum est, vident regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quã portauerant, aqua, igni aridam materiam in incendium iacere cęperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, vnde tot gentes antè iura petebant, patria tot regũ vnicus quondã Gręcię terror, molita x. milliũ nauium classem, & exercitus, quib. Europa inundata est, consabulato mari molib. perfossisq; montib. in quorum specus fretum immissum est. Ac ne tam longa quidẽ ætate, quæ excidium eius secuta est, resurrexit. Alias vrbes habuere Macedonũ reges, quas nunc habent Parthi. Huius vestigiũ non inueniretur, nisi Araxes amnis ostẽderet. Haud procul męnibus fluxerat: inde vrbem fuisse xx. stadijs distantem credunt magis, quàm sciunt accolę. Pudebat Macedones tam claram vrbẽ à comessabũdo Rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, & imperauerunt sibi, vt crederent illo potissimùm modo fuisse delendam. Ipsum vt primum grauatam ebrietate mentem quies reddidit, pęnituisse cõstat, & dixisse, Maiores pęnas Persas Gręcis daturos fuisse, si ipsum in solio, regiaq; Xerxis respicere coacti essent. Postero die Lycio itineris, quo Persidem intrauerat, duci, xxx. talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediæ transijt, vbi supplementum nouorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, Equites mille: vtrisque Plato Atheniensis præerat. His copijs auctus, Darium persequi statuit.

8 Ille iam Ecbanata peruenerat, caput Mediæ. Vrbem hanc nunc tenent Parthi: eaq; æstiua agẽtib. sedes est. Adire deinde Bactra decreuerat: sed veritus, ne celeritate Alexan. occuparetur, consiliũ iterque mutauit. Aberat ab eo Alexander stadia

M. D.

M. D. ſed iam nullum interuallum aduerſus celeritatem eius ſatis longum videbatur. Itaq; prælio magis, quàm fugæ ſe præparabat. xxx. millia peditum ſequebantur in quibus Græcorum erant iv. millia, fide erga Regem ad vltimū inuicta: funditorum quoque, & ſagittariorum manus quatuor millia expleuerat, præter hos tria millia, & ccc. Equites erant maximè Partheniorum, his Beſſus præerat, Bactrianæ vrbis, regioniſq; Præfectus. Cū hoc agmine Darius paulùm declinauit via militari, iuſſis præcedere lixis impedimentorū cuſtodibus. Concilio deinde aduocato, Si me cū ignauis, inquit, & pluris qualemcunq; vitam morte honeſta æſtimantibus fortuna iunxiſſet, tacerem potius quàm fruſtra verba conſumerem: ſed maiore, quàm vellem documento, & virtutem veſtram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, vt dignus talibus amicis ſim, quàm dubitare, an veſtri ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub imperio fuerūt meo, his victū, his fugientē perſecuti eſtis. Fides veſtra, & conſtātia, vt regem me eſſe credam, facit. Proditores, & transfugæ in vrbib. meis regnant, non hercule, qui tanto honore digni habeantur, ſed vt præmijs eorum veſtri ſolicitentur animi. Meam tamē fortunam, quā victoris maluiſtis ſequi: digniſſimi, quibus, ſi ego non poſſim, Dij pro me gratiam referant, & me herculè referēt. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cælum vos debitis laudibus ferat. Itaq; etiam ſi conſilium fugæ, à qua multum abhorret animus, agitaſſem; veſtra tamen virtute fretus obuiam iſſe hoſti. Quouſq; enim in regno exultabo, & per fines imperij mei fugiam externum, & aduenam Regem, cùm liceat experto belli fortunam, aut reparare, quæ amiſi, aut honeſta morte defungi? niſi fortè ſatius eſt expectare victoris arbitrium, & Mazæi, & Mithrenis exemplo

plo

plo precarium accipere regnum nationis vnius, vt iam malit ille gloriæ suæ, quàm irę obsequi. Nec Dij sciuerint, vt hoc decus mei capitis, aut demere mihi quisquam, aut condonare possit: nec hoc imperium viuus amittam, idemq; erit regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex, nulli nõ parta libertas est: nemo è vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextera aut vltionẽ tot malorum pariet, aut finem. Equidem quàm versabilis fortuna sit, documentum ipsa sunt. Nec immeritò mitiores vices eius expecto. Sed si iusta, ac pia bella Dij auersantur, fortibus tamen viris licebit honestè mori. Per ego vos decora maiorum, qui totius Orientis regna cũ memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondã tulit, per tot nauium classes in Græciam missas per tot trophęa Regũ oro, & obtestor, vt nobilitate vestra, gẽtisq; dignos spiritus capiatis, vt eadẽ cõstantia animorũ, qua preterita tolerastis, experiamini quicquid deindè sors tulerit: me certè in perpetuũ, aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

9 Hæc dicente Dario, præsentis periculi species omnium simul corda, animosq; horrore perstrinxerat: nec aut consilium suppetebat, aut vox, cũ Artabazus vetustitissimus amicorum, quẽ hospitẽ fuisse Philippi sępè diximus: Nos verò, inquit pretiosissimam vestẽ induti, armisq; quanto maximo cultu possumus adornati, Regẽ in aciem sequemur, ea quidẽ mente, victoriam vt speremus, mortem non recusemus. Assensu excepere cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, Regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere, & vincire decreuerant: ea mente, vt si Alexander ipsos insecutus foret, tradito rege viuo, inirent gratiam victoris,

magni

magni profectò cepisse Dariū æstimaturi. Sin autē eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumq; renouarent. Hoc paricidium cùm diu volutassent, Nabarzanes aditum nefariæ spei præparans: Scio me, inquit, sententiā esse dicturū prima specie haudquaquā auribus tuis gratā: sed medici quoq; grauiores morbos asperis remedijs curant: & gubernator, vbi naufragium timet, iactura, quicquid seruari potest, redimit. Ego tamen, non vt damnum quidem facias, suadeo: sed vt te, ac regnū tuū salubri ratione conserues. Dijs aduersis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas vrgere non desinit. Nouis initijs, & hominibus opus est. Auspicium, & imperium alij trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis. Victor deinde regnum tibi reddat: hoc autem breui futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt: Indi, & Sagæ in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot Equitum, peditumq; M. ad renouandum bellū vires paratas habent, vt maior belli moles supersit, quā exhausta sit. Quid ruimus belluarū ritu in perniciē non necessariā? Fortium virorum est magis mortem contemnere quàm odisse vitam. Sæpè tædio laboris ad vilitatē sui compelluntur ignaui: at virtus nihil inexpertū omittit. Itaq; vltimū omniū mors est, ad quam nō pigrè ire satis est. Proindè si Bactra, quod tutissimum receptaculū est, petimus, Præfectum regionis eius Bessum, Regē temporis gratia statuamus. Compositis rebus, iusto Regi tibi fiduciarium restituet imperium. Haud mirum est, Darium non nunc temperasse animo: quanquā tam impiæ voci quantum nefas subesset, latebat. Itaq; Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires? strictoque acinace interfecturus videbatur, ni properè Bessus, Bactrianique deprecarentur, tristium specie;

cæ-

cęterùm si perseueraret, vincturi circumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus secutus, copias quibus præerant à cætero exercitu secedere iubent, secretū inituri cōsilium. Artabazus conuenientē pręsenti fortunę sententiā orsus, mitigare Dariū, temporū identidē admonens cępit. Ferret æquo animo qualiumcumq;, suorū tamē vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum grauem, etiamsi omnes præstò essent. Quid futurum, si persecuti fugā ipsius alienentur à Rege? Ea re paruit Artabazo: & quanquā mouere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus mœstitia, simul & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regebātur imperio, varij animorū motus erant: nec in commune, vt antea, consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos iubet, paratósq; esse ad exequendum imperiū. Persæ secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatq; Persas abducere, Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulq; quæ manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omniū eadem ferè fuit vox, nefas esse deseri Regem. Inter hæc Artabazus omnibus imperatorijs fungebatur officijs. Ille Persarum tabernacula circuire, hortari, monere nunc singulos, nunc vniuersos non antè destitit, quàm satis constaret imperata, facturos. Idem ægrè à Dario impetrauit, vt cibum caperet, animumq; Regis aduerteret.

10 At Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi statuunt, regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant: quippè in illis gentibus regum eximia maiestas est: ad nomē quoq; Barbari conueniunt, & pristinæ veneratio fortunæ sequitur aduersam. Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis virisq; & spatio locorum nulli earum gentium

se-

ſecunda. Tertiam partem Aſiæ tenet. Multitudo iuniorum, exercitus, quos amiſerat Darius, æquabat. Itaq; non illum modò, ſed etiam Alexandrũ ſpernebant: inde vires imperij repetituri, ſi regionis potiri contigiſſet. Diu omnibus cogitatis, placuit per milites Bactrianos ad omne obſequium deſtinatos, Regẽ comprehendere, mittiq; nunciũ ad Alexãdrum, qui indicaret viuum aſſeruari eũ. Si id, quod timebant, proditionẽ aſpernatus eſſet, occiſuri Darium, & Bactra cum ſuarum gentium manu petituri. Cæterùm propalam comprehendi Darius non poterat, tot Perſarum millibus laturis opem Regi. Græcorũ quoq; fides timebatur. Itaq; quod non poterant vi, fraude aſſequi tentant. Pęnitentiam ſeceſſionis ſimulare decreuerant, & excuſare apud Regem cõſternationem ſuã. Interim qui Perſas ſolicitarent, mittuntur: hinc ſpe, hinc metu militares animos verſant, ruinę rerum illos ſubdere capita, in perniciem trahi, cùm Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantã animis concipere non poſſint. Hæc agitantibus Artabazus ſuperuenit, ſiue Regis iuſſu, ſiue ſua ſponte, affirmans mitigatum eſſe Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lachrymantes nunc purgare ſe, nunc Artabazum orare, vt cauſam ipſorum tueretur, preceſq; perferret. Sic peracta nocte ſub lucis ortu Nabarzanes cum Bactrianis militibus in veſtibulo Prætorij aderat, titulum ſolemnis officij occulto ſceleri preferens. Darius ſigno ad eumdẽ dato, currũ priſtino more conſcendit. Nabarzanes, cæterique parricidæ procumbentes humi, quem paulò poſt in vinculis habituri erant, ſuſtinuere venerari, lachrymas etiã pęnitentię indices profuderũt: adeò humanis ingenijs parata ſimulatio eſt. Preces deindè ſuppliciter admotę, Dariũ natura ſimplicem & mitem non credere modò quæ affirmabat, ſed

etiam

etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, cùm intuerentur qualem, & Regem, & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

11 Patron autem Grecorum dux, præcepit suis, vt arma, quæ in sarcinis anteà ferebantur, induerent, ad omne imperium suũ parati, & intenti. Ipse currũ Regis sequebatur occasioni imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus præsẽserat. Sed Bessus id ipsũ metuens, custos veriùs, quã comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac sæpius sermone reuocatus, inter fidem, timoremq; hæsitans, Regẽ intuebatur, qui vt tandem auertit oculos, Bubacẽ spadonem inter proximos currum sequentem percunctari iubet, nunquid ipse velit dicere? Patron se verò, sed remotis arbitris loqui velle cum eo respondit. Iussusq; propiùs accedere, sine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum supersumus pauci, omnes fortunę tuę comites, & in hoc tuo statu ijdẽ, qui florẽte te fuimus, quascunque sedes elegeris, pro patria, & domesticis rebus petituri. Secũdę, aduersęq; res tuæ copulauere nos tecum. Per hanc fidem inuictam oro, & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciã, nulla Bactra sunt nobis: spes omnis in te, vtinã & in cęteris esset. Plura dici nõ attinet. Custodiã corporis tui externus, & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse præstare. Bessus, quanquam erat Gręci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indiciũ profectò Patronem detulisse credebat: & interpretis Græci relato sermone, exẽpta dubitatio est. Darius autẽ, quantũ ex vultu concipi poterat, haud sanè territus, percunctari Patrona causam

tam consilij, quòd afferret, cœpit. Ille nõ vltra differendum ratus: Bessus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in vltimo discrimine, & fortunæ tuæ, & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus vltimus. Et Patron quidẽ egregiam conseruati Regis gloriam tulerat. Eludant licet, quibus fortè, ac temere humana negotia volui, agiq; persuasum est: equidem æterna constitutione crediderim, nexuq; causarum latẽtium, & multò ante destinatarũ, suum quenq; ordinẽ immutabili lege percurrere. Darius certè respondit, Quanquã sibi Græcorũ militum fides nota sit, nunquam tamen à popularibus suis recessurũ: difficilius sibi esse damnare, quàm decipi: quicquid sors tulisset, inter suos perpeti malle, quàm transfugam fieri: serò se perire, si saluum esse sui milites nollent. Patron desperata salute Regis, ad eos quibus præerat, redijt, omnia pro fide experiri paratus.

13 At Bessus occidendi protinus Regis impetũ conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni viuum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximã noctem sceleris cõsilio, agere gratias incipit, quòd perfidi hominis insidias iam Alexandi opes spectantis prudenter, cautèq; vitasset: donum eum hosti laturum fuisse Regis caput: nec mirari, hominẽ mercede conductũ omnia habere venalia, sine pignore, sine lare, terrarũ orbis exulẽ, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, Deosque patrios testes fidei suæ inuocanti, Darius vultu assentiebat, haud dubius, quin vera deferrentur à Græcis: sed eò rerum ventum erat, vt tàm periculosum esset non credere suis, quàm decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in scelus leuitas timebatur: quatuor millia Patron habebat, quibus si credidisset salutẽ suam, damnata populariũ fide, paricidio excusationem videbat offerri. Itaq; præoptabat imme-

immeritò, quàm iure violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit: Alexādri sibi non minus iustitiam, quàm virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmiū expectent. Violatæ fidei neminem acriorē fore vindicem, vltoremq́; Iamq́; nox appetebat, cū Persæ more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (vt imperatum erat à Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazū acciri iubet, expositisq́; quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quia trāseundum esset in castra Grecorū: Persas quoq; periculo vulgato secuturos. Destinatus sorti suæ, & iam nullius salubris consilij patiens, vnicam in illa fortuna opē Artabazum vltimùm illū visurus amplectitur, perfusisq́; mutuis lachrymis, inhærentem sibi auelli iubet: capite deindè velato, ne inter gemitus digredietē velut à rogo intueretur, in humū pronū corpus abiecit. Tum verò custodiæ eius assueti, quos regis salutē vel periculis vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis, quos iam aduentare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quò discederent non habebant) circumstantibus Regem. At ille remotis arbitris, diu aliud, atq; aliud cōsiliū animo volutabat. Iamque solitudinem, quā paulò antè pro solatio petierat, perosus, Bubacem vocari iubet: quē intuens, Ite, inquit, consulite vobis, ad vltimū Regi vestro (vt decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forsitan mireris, quòd vitam nō finiam: alieno scelere, quā meo mori malo. Post hanc vocem spado gemitu non modò tabernaculum, sed etiam castra compleuit. Irrupere deindè alij, laceratisq́; vestibus, lugubri, & barbaro vlulatu Regē deplorare cœperunt. Persæ ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos

nos inciderent: nec quiescere audebant, ne impiè deserere Regem viderentur. Varius, ac dissonus clamor sine duce, ac sine imperio, totis castris referebatur. Besso, & Nabarzani nunciauerant sui, Regem à semetipso interemptum esse. Planctus eos deceperat. Itaq; ciuitatis equis aduolant, sequentibus, quos ad ministerium sceleris delegerant: & cũ tabernaculũ intrassent, quia Regem viuere spadones indicabant, comprehendi, vinciriq; iusserunt. Rex curru paulò ante vectus, & Deorũ auspicijs à suis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captiuus seruorũ suorũ, in sordidum vehiculum, pellibus vndiq; contectũ imponitur. Pecunia Regis, & supellex quasi iure belli diripitur, onustiq; præda per scelus vltimũ parta, fugã intendunt. Artabazus cum ijs, qui imperio parebant, Græcisq; militibus, Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarũ contuitu ratus. Persæ promissis Bessi onerati, maximè quia nemo alius erat quem sequerentur, coniunxere se Bactrianis, agmẽ eorũ tertio assecuti die. Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, noua ludibria subindè excogitante fortuna. Et ne fortè cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculũ intexerant: ignoti iumenta agebant, ne percunctãtibus in agmine monstrari posset, custodes procul sequebantur. Alexãder, audito Dariũ mouisse ab Ecbatanis, omisso itinere, quod petebat, in Mediã fugientem insequi pergit strenuè. Tabas oppidum est in Paretacenæ vltima: quò vbi peruenit, ibi transfugę nunciant, pręcipitem fuga Bactra petere Darium. Certiora deindè cognoscit ex Bagisthene Babylonio: nõ equidem vinctũ regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum affirmabat. Rex ducibus conuocatis, Maximum, inquit, opus, sed labor breuissimus superest. Darius haud procul destitutus à suis, aut

vinctus,aut oppressus est. In illo corpore posita est victoria nostra, & tanta res celeritatis est præmiũ. Omnes pariter conclamant,paratos ipsos sequi,nec labori,nec periculo parceret. Igitur raptim agmẽ cursus magis,quã itineris modo ducit, ne nocturna quidẽ quiete diurnum laborẽ relaxante. Itaq;quingenta stadia processit,peruentũq; erat in vicum,in quo Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melõ Darij interpres excipitur:corpore æger, nõ potuerat agmẽ sequi;& deprehensus celeritate Regis,transfugã se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit:sed fatigatis necessaria quies erat. Itaq;delectis Equitũ 6000.trecentos, quos Dimachas appellant,adiungit. Dorso hi grauiora arma portabant, cæterùm Equis vehebantur: cũ res,locusq; posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos,& Mythracenes,qui Bessi parricidiũ exosi transfugerant: nuntiabantq; stadia D.abesse Persas,ipsos breuius iter monstraturos. Gratus Regi aduentus transfugarũ fuit. Itaque prima vespera,ducibus ijsdẽ,cum expedita equitũ manu monstratam viam ingreditur, phalãge,quãtũ festinare posset,sequi iussa. Ipse quadrato agmine incedens ita cursum regebat, vt primi coniungi vltimis posset. ccc. stadia processerant,cũ occurrit Broculus Mazæi filius Syriæ quondam Prætor. Is quoq;transfuga nuntiabat Bessum haud amplius quã cc.stadia abesse. Exercitũ,vtpotè qui nihil præcauerat,incompositum,inordinatũq;procedere, Hyrcaniã videri petituros, si festinaret sequi,palãtes superuẽturũ. Dariũ adhuc viuere. Strenuo alioqui cupiditatẽ consequẽdi transfuga iniecerat. Itaq; calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Iamq; fremitus hostiũ iter ingredientiũ exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulueris nubes. Paulisper ergò inhibuit cursum,donec consideret puluis. Iamq;conspecti à Barbaris erant,& abeun-

tium

tium agmen conspexerant, nequaquã futuri pares si Bello tantum animi fuisset ad prælium, quantũ ad paricidium fuerat, namque, & numero Barbari præstabant, & robore. Ad hoc, refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexan. & fama, maximum in bello vtiq; momentũ, pauidos in fugam conuertit. Bessus, & cæteri facinoris eius participes vehiculum Darij assecuti, cęperũt hortari eum, vt conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille Deos vltores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se parricidas velle comitari. Tum verò ira quoque accensi tela inijciunt in Regem, multisq; confossum vulneribus relinquunt. Iumēta quoq; ne longius prosequi possent, conuulnerantur, duobus seruis qui Regẽ comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, vt vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant. Barbari ducibus destituti, quà quēq; aut spes ducebat, aut pauor, dissipabantur. Quingenti tantũ Equites congregauerant se, incerti adhuc resistere ne melius esset, an fugere. Alexander, hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum Equitũ parte ad inhibendam fugam præmittit. Ipse cum cæteris sequitur, tria fermè millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, iubente Rege, vt cædibus abstineretur. Nemo captiuorum erat, qui monstrare Darij vehiculum posset: singuli, vt quemq; prehenderant, scrutabantur: nec tamen vllum vestigium fugæ Regis extabat. Festinantem Alexandrũ vix tria millia equitum persecũta sunt. At in eos, qui lentiùs sequebantur, incidebant vniuersa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captiui, quàm qui caperent, erant adeò omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, vt nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. In-

terim iumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, & errore delata per quatuor stadia in quadam valle constiterant, æstu simulq; vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quē monstratum à peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquam sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixa conspexit. Miratusq; confossa potius, quàm abacta esse, semiuiui hominis corpus, cùm propiùs accessisset, in sordido vehiculo pellibus contecto, situm reperit: atq; Dariū, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantē esse cognouit. Qui applicito captiuo, cùm ciue ex voce cognouisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quòd apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus: Hæcq; Alexandro perferri iubet: Se nullis in eum meritorum officijs, maximorum autē illi debitorē mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficijs in matrē, coniugem, liberosq; suos impensis: ijs enim vitam, & pristini status reuerentiam, dignitatemq; concessam: sibi autem à cognatis, atque amicis, quibus, & regna, & vitā dederit, illa omnia erepta esse. Præcari se, vt illi victori terrarū omniū imperiū contingat. Vltionē sceleris erga se perpetrati, non solùm sua, sed exēpli, omniumq; Regum causa, non negligere, illi cùm decorum, tùm vtile futurum. Iamq; deficiens aquam poposcit, quam allatam postquā bibit, Polystrato, qui eam tulerat: Quisquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum vniuersæ calamitatis genus accidit, vt pro tanto in me beneficio, dignas tibi grates referre nequeā, at referat Alexan.: Alexandro verò Dij pro eius sūma in meos humanitate, ac clementia. Cui hoc, fidei regiæ, vnicū dextræ pignus, pro me dabis. Hæc dicētē, accepta Polystrati manu, vita destituit. Quib. Alex. nuntiatis,

ad corpus demortui perueniens,tā indignā illo fastigio mortē,lachrymis prosecutus est. Dēptaq;sibi chlamyde corpus illius cōtexit,atq;regio ornatum cultu, ad matrem Sysigambim,patrio,regioque more sepeliendum, atque regijs maiorum suorum tumulis inferendum misit.

Hic prima pars VI. libri intercidit,qua causa belli inter Lacedamonios, & Macedonas, & apparatus vtriusque gentis referebantur.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
Regis Macedonum.

LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

1 *Pralij inter Lacedamonios, atque Macedones descriptio, & pax ab Alexandro victore Gracis, qui eo absente defecerant, concessa.*

2 *Alexander bello inuictus, otio, & delitijs frangitur, vnde rumor iu castris, qui torpentem excitat.*

3 *Hortatoria Alexandri ad milites oratio,vt bellum in Asia inchoatum persequantur, & absoluant.*

4 *Zioberi miro flumine descripto, Alexander Nabarzani per literas salutem quarenti veniam pollicetur: deindè mari Caspio, & Hircania proximus, quosdam Darij Prafectos recipit in gratiam.*

5 *Artabazo summa cum animi beneuolentia excepto, Gracis quos Artabazus adduxerat parcit Alexander, & Mardorum gente debellata, Amazonida cuiusdam Regina petitioni satisfacit.*

6 Macedones Alexandri moribus perditis offenduntur, qui vt seditionem auerteret, ad bellum Besso inferendum mentem conuertit, quod etiam vtili stratagemate inchoat, ac Satibarzanem, quòd defecisset, primùm persequitur, Barbaros à montibus fortiter depellit, & Artacacnam expugnat.

7 Coniurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Ceballinum fratrem Alexandro detegit: vnde sequitur mors Dymni, qui sibi ipsi manus infert.

8 Amicorum regiorum consilio Philotas Parmenionis filius, coniurationis author, & particeps creditus, capitur, & velato capite abducitur in regiam.

9 De coniuratione aduersus Philotam expostulatoria Alexandri oratio ad milites, coram quibus Philotas adductus defensionem parat.

10 Apologetica Philotæ oratio, qua coniurationis accusationem prolixè refellit.

11 Concio à quodam Belone accensa in Philotam surgit. Is paulò post, vt se à cruciatibus liberaret, ficta coniurationis circumstantias aperit, & cum alijs nominatis à Nicomacho, saxis obruitur.

1 PVgnæ discrimen immisit, obtruncatisq; qui promptiùs resistebant, magnam partem hostium propulit. Cęperant fugere victores, donec auidiùs sequentes in planum deduxere. Multi cadebant: sed vt primùm locus, in quo stare possent, fuit, æquis viribus dimicatũ est. Inter omnes tamen Lacedæmonios rex eminebat, non armorũ modò, & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo vno vinci non potuit. Vndiq; nunc cominus, nunc eminus petebatur, diuq; arma circũferẽs, alia tela clypeo excipiebat, cor-

corpore alia vitabat;donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptũ armigeri raptim in castra referebant,iactationẽ vulnerũ haud facilè tolerantem. Nec tamen omisere Lacedæmonij pugnam, & vt primũ sibi,quàm hosti æquiorẽ locũ capere potuerunt,densatis ordinibus effusi,fluentẽ in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse,memoriæ proditũ est.Duarum nobilissimarũ bello gentiũ exercitus pari Marte pugnabant.Lacedæmonij vetera,Macedones presentia decora intuebãtur.Illi pro libertate,hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmonijs dux,Macedonibus locus deerat. Diei quoq; vnius tam multiplex casus modò spem, modò metum vtriúsque partis augebat,velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante fortuna. Cęterũ angustię loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spęctabant ergo plures,quàm inierant pręliũ:& qui extra teli iactũ erãt,clamore inuicẽ suos accendebant. Tandẽ Laconũ acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinẽs,pedẽ deindè referre cępit, vt vrgente hoste apertiùs fugeret.Insequebatur dissipatos victor,& emensus cursu omne spatiũ,quod acies Laconũ obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille,vt fugã suorũ,& proximos hostiũ conspexit,deponi se iussit:expertusq; mẽbra,an impetũ animi sequi possent,postquã deficere se sensit,poplitibus semet excepit:galeaq; strenuè sumpta, clypeo protegẽs corpus,hastã dextra vibrabat,vltrò vocans hostẽ, si quis iacenti spolia demere auderet; nec quisquã fuit,qui sustineret cominus cõgredi. Procul missilibus appetebatur,ea ipsa in hostẽ retorquens,donec lãcea nudo pectori infixa est: quia ex vulnere euulsa,inclinatum,ac deficiẽs caput clypeo paulisper excepit, Deindè linquente spiritu,pariter ac sanguine,

moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum 5360. ex Macedonibus haud amplius 300. Cęterùm vix quisquam, nisi saucius, reuertit in castra. Hęc victoria non Spartam modò, sociosque eius, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectauerant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus: sed bellum finire cupienti, opus erat decipi, & quamquã fortuna rerum placebat, inuidiam tamen, quia maiores res erant, quàm quas præfecti modus caperet, metuebat: quippe Alexander hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse ne tacitus quidem indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probè nosset spiritum eius, non est ausus ipse agere arbitrum victoriæ: sed concilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit: à quo Lacedæmonij nihil aliud, quàm vt oratores mittere ad regem liceret precati: non grauatè veniam defectionis, præter authores, impetrauerunt: Megalopolitani, quorum vrbs obsessa erat, ad defectionis eius mulctam Achæis, & Ætolis 120. talẽta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repentè ortum, priùs tamen finitũ est, quàm Darium Alexan. apud Arbellam superaret.

2 Sed vt primùm instantibus curis laxatus est animus, militariũ rerum, quàm quietis, otijq; patientior, excepere eum voluptates: & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiua conuiuia, & perpotandi, peruigilãdiq; insana dulcedo, ludiq; & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem æmulatus quasi potiorem suo, ita popularium animos, oculosque pariter offendit, vt à plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinæ suæ, solitosque parco, ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina, & euictarum gentium mala impulerat. Hinc sæpiùs comparatę

in

in caput eius insidiæ, secessio militum, & libertior inter mutuas querelas dolor: ipsius deindè nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pauor, cæteraq; his similia, quę deinde dicentur. Igitur cùm intępestiuis conuiuijs dies pariter, noctesq; consumeret, satietatē epularum ludis interpolabat, non cōtentus musica artificū, quos è Græcia exciuerat: turbæ quippe captiuæ fœminarū iubebantur suo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas vnam Rex ipse conspexit męstiorem, quàm cæteras, & producentibus eas verecundè reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat, deiectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit regi, nobiliorem esse, quàm vt inter conuiuales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, quænam esset, neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitā esse respondit: vxorē Histaspis fuisse. Propinquus hic Darij fuerat, magni, & ipse exercitus prætor. Adhuc in animo regis tenues reliquiæ pristini moris hærebant. Itaq; fortunā regia stirpe genitæ, & tam celebre nomen neptē Ochi reueritus, non dimitti modò captiuā, sed etiā restitui ei suas opes iussit: virū quoq; requiri, vt reperto coniugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, vt omnes captiuos in regiam iuberet adduci, vbi singulorū nobilitate spectata, secreuit à vulgo, quorum eminebat genus: decem hi fuerunt, inter quos repertus est Oxyatres Darij frater, non illius fortuna, quā indole animi sui clarior. Viginti sex millia talentorum proxima præda redacta erant, è queis 12000. in congiarium militū absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Perses, qui à Dario capitali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapeā Medię attribuit, fratrēq;

Darij recepit in cohortẽ amicorũ, omni vetustæ claritatis honore seruato. Hinc in Parthienẽ peruẽtum est, tunc ignobil gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem, & Tigrim amnes siti, rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem, ac fertilem occupauerunt, graues adhuc incolæ. Sedes habẽt, & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorũ mare colunt, ascribũtur Asiæ. At qui in Europa sunt, à læuo Thraciæ latere ad Boristhenem, atq; inde ad Tanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam, & Asiã medius interfluit: nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, nõ à Bosphoro, sed ex Europę regione penetrauerint. Vrbs erat ea tẽpestate clara Hecatõpylos, condita à Græcis. Ibi statiua rex habuit, commeatibus vndique aduectis. Itaq; rumor otiosi militis viritim sine authore percrebuit regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant: signo dato crederes, vt vasa colligerẽt. Totis castris tumultus, hinc cõtubernales suos requirentiũ, hinc onerantiũ plaustra, perfertur ad regẽ. Fecerant fidem rumori temerè vulgato Græci milites, redire iussi domos, quorũ equitib. singulis denariorũ sena millia dono dederat. Ipsis quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus, quàm par erat, territus Alexan. qui Indos, atq; vltima orientis peragrare statuisset, præfectos copiarum in prætoriũ contrahit: obortisq; lachrymis ex medio gloriæ spatio reuocari se, victi magis, quàm victoris fortunã in patriã relaturum, cõquestus est: nec sibi ignauiam militum obstare, sed Deorum inuidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admouissent, paulo post in eandem cum maiore laude, famaque redituris. Tum verò pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæq;

po-

poſcere, polliceri militum quoq;obſequium, ſi animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluiſſet. Numquam infractos, & abiectos receſſiſſe, & quoties ipſius alacritatem, & tanti animi ſpiritus haurire potuiſſent. Ita ſe facturum eſſe reſpondit, illi modò vulgi aures præparent ſibi: ſatiſq; omnibus, quæ in rem videbantur eſſe, compoſitis, vocari ad concionem exercitum iuſſit; apud quem talem orationem habuit.

3 Magnitudinem rerum, quas geſſimus milites, intuentibus vobis, minimè mirum eſt, & deſiderium quietis, & ſatietatem glorię occurrere: vt omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponneſum, quorum alia ductu meo, alia imperio, auſpicioq; perdomui. Ecce orſi bellum ad Helleſpontum, Ionas, Æolidem ſeruitio Barbariæ impotentis exemimus. Cariam, Lydiam, Capadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Piſides, Ciliciam, Syriam, Phœnicē, Armeniam, Perſidem, Medos, Parthienem habemus in poteſtate. Plures prouincias complexus ſum, quàm alij vrbes ceperunt, & neſcio an enumeranti mihi quædam ipſarum rerum multitudo ſubduxerit. Itaq; ſi crederem ſatis certam eſſe poſſeſſionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego verò, milites, ad pennates meos, ad parentem, ſororeſq; & cæteros ciues, vel renitentibus vobis erumperem, vt ibi potiſſimùm parta vobiſcum laude, & gloria fruerer, vbi nos vberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, coniugum, parentumq; lætitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum ſecura poſſeſſio. Sed in nouo, & (ſi verum fateri volumus) precario imperio, adhuc iugum eius rigida ceruice ſubeuntibus Barbaris, tempore, milites, opus eſt: dum mitioribus ingenijs imbuuntur, & efferatos mollior conſuetudo permulcet. Fruges quoq; maturitatem ſta-

tuto tempore expectant, adeò etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid creditis tot gentes alterius imperio, ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ nobiscũ cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continẽtur, non suis moribus: sed qui præsentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cũ feris bestijs res est, quas captas, & inclusas, quia ipsarum natura non potest longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quæ fuerunt in ditione Darij. Hyrcaniam Nabarzanes occupauit, Bactra non possidet solùm paricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahę, Massagetę, Sagę, Indi sui iuris sunt. Omnes hi simul, si terga nostra viderint, sequẽtur. Illi .n. eiusdẽ nationis sunt, nos alienigenæ, & externi. Suis autem quique parent placidiùs, etiam cùm is præest, qui magis timeri potest. Proinde aut quę cepimus, omittenda sunt: aut quæ nõ habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil quod nociturum est medici relinquunt: sic nos, quicquid obstat imperio, recidamus. Parua sæpe scintilla contempta, magnum excitauit incendium. Nil tutò in hoste despicitur: quem spreueris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hæreditarium Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoę castrati hominis admissus: ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos verè peccauimus milites, si Darium ob hoc vicimus, vt seruo eius traderemus imperium: qui vltimum ausus scelus, Regem suum etiam externæ opis egentem, certè cui nos victores pepercissemus, quasi captiuum in vinculis habuit: ad vltimum, ne à nobis conseruari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem crucifixũ videre festino, omnibus Regibus, gentibusq; fidei

quam

quam violauit, meritas pœnas soluentem. At hercule si mox eundem Græcorum vrbes, aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestræ occupasse victoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quantò autẽ præstat territũ adhuc, & vix mentis suæ compotẽ opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcauimus niues, tot amnes superauimus, tot montiũ iuga trãscurrimus; nõ mare illud quod exęstuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur; non Ciliciæ fauces, & angustiæ includunt: plana omnia, & prona sunt, in ipso limine victorię stamus. Pauci nobis fugitiui, & domini sui interfectores supersunt. Egregiũ mehercule opus, & inter præmia gloriæ vestræ numerandũ, posteritati, famęq; tradetis: Darij quoque hostis, finito post mortem eius odio, paricidas esse vos vltos: neminẽ impiũ effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quantò creditis Persas obsequentiores fore, cùm intellexerint vos pia bella suscipere, & Bessi sceleri, non nomini suo irasci.

4 Summa militum alacritate, subclamantium quocumq; vellet, duceret, oratio excepta est: nec Rex moratus impetum: tertioq; per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat. Cratero relicto cũ ijs copijs, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis 6. millibus Equitib. & totidem sagittarijs, vt ab incursione Barbarorũ Parthienem tueretur, Erigyum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere iubet. Ipse cum phalange, & Equitatu 150 stadia emensus, castra in valle, quà Hyrcaniã adeunt, communit. Nemus præaltis, densisq; arboribus vmbrosum est, pingue, vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentib. manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria ferè stadia in longitudinem vniuersus fluit: deinde saxo,

quod altius colum interpolat, repercuſſus, duo itinera velut diſpenſatis aquis aperit. Indè torrens, & ſaxorum, per quæ incurrit, aſperitate violentior terrã præceps ſubit. Per ccc. ſtadia conditus labitur, rurſuſq; velut ex alio fonte conceptus editur, & nouũ alueũ intẽdit, priore ſui parte ſpatioſior: quippè in latitudinẽ xiij. ſtadiorum diffunditur: rurſuſq; anguſtioribus coercitus ripis iter cogit: tandẽ in alterũ amnẽ cadit, cui Rhyndaco nomẽ eſt. Incolæ affirmabant, quicumq; dimiſſi eſsent in cauernã, quæ propior eſt fonti, rurſus ibi alius os amnis in apertum exiſtere. Itaq; Alexander duos tauros, quà ſubeunt aquæ terram præcipitari iubet: quorũ corpora, vbi rurſus erumpit, expulſa videre, qui miſſi erant, vt exciperent. Quartum iam diẽ eodẽ loco quietem militi dederat, cùm literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſso interceperat, accipit, quarum ſententia hæc erat: Se Dario non fuiſse inimicũ, imò etiam, quæ credidiſset vtilia eſse, ſuaſiſse: & quia fidele conſiliũ Regi dediſset, propè occiſum ab eo. Agitaſse Darium, cuſtodiam corporis ſui contra ius, faſq; peregrino militi tradere, damnata populariũ fide, quã per ducentos, & xxx. annos inuiolatã Regibus ſuis præſtitiſsent. Se in præcipiti, & lubrico ſtantẽ, conſilium à preſenti neceſſitate reperiſse. Darium quoq; cùm occidiſset Bagoan, hac excuſatione ſatisfeciſse popularibus, quòd inſidiantẽ ſibi intereniſset. Nihil eſse miſeris mortalib. ſpiritu charius. Amore eius ad vltima eſse propulſum: ſed ea magis eſse ſecutũ, quę coegiſset neceſſitas, quàm quæ optaſset. In cõmuni calamitate ſuã quẽq; habere fortunã. Si venire ſe iuberet, ſine metu eſſe venturũ. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos à Deo falli non ſolere. Cæterùm ſi, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugiẽti. Patriam eſse, vbicumq; vir fortis ſedem elegerit.

rit. Nec dubitauit Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant, dare: inuiolatũ, si venisset, fore. Quadrato tamen agmine, & composito ibat, speculatores subindè præmittens, qui explorarent loca. Leuis armatura ducebat agmen: phalanx eam sequebatur: post pedites erant impedimẽta: & gẽs bellicosa, & natura situs difficilis aditu, curam regi intenderat. Namq; perpetua vallis iacet vsq; ad mare Caspium patens. Duo terræ eius velut brachia excurrunt media, flexu modico sinum faciũt Lunæ maximè similem, cùm eminent cornua, nondum totum orbem sidere implente. Cercetæ, Mossini, & Chalybes à læua sunt. Et ab altera parte Leucosyris, & Amazonum campi: & illos quà vergunt ad Septentrionem: hos ad Occasum conuersa prospectat. Mare Caspium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis serpentes alit, pisces longè diuersi ab alijs coloris: quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. Alij sunt qui Meotida paludem in id cadere putent, & argumentum afferunt aquam, quæ dulcior sit, quàm cætera maria, infuso paludis humore mitescere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longèq; agit fluctus & magna parte exæstuans stagnat. Idem alio cęli statu recipit in se fretum, eodẽq; impetu, quo effusum est, relabens, terram naturæ suę reddit, & quidam credidere Caspiũ mare esse, sed ex India in Hyrcaniã cadere, cuius fastigium (vt supra dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex xx stadia processit, semita propemodũ inuia, cui sylua imminebat. Torrentesq; & eluuies iter morabantur: nullo tamen hoste obuio penetrauit, tandemq; ad vlteriora peruentum est. Præter alios commeatus, quorũ tum copia regio abundabat, pomorũ quoque ingens modus nascitur, & vberrimum gignẽdis vvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet cuius folia multo melle tinguntur: sed nisi

Solis ortum incolæ occupauerint, vel modico tẽpore succus extinguitur. 30. hinc stadia processerat, cùm Phrataphernes ei occurrit, seq; & eos, qui post Darij mortem profugerant, dedens. Quibus benignè exceptis, ad oppidum Arnas peruenit. Hic ei Craterus, & Erigonus occurrunt, Præfectũ Tapurorum gẽtis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiã Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim, exul hic regnante Ocho, ad Philippum peruenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

5 Iãq; Rex vlima Hyrcaniæ intrauerat, cũ Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cũ propinquis Darij, ac suis liberis, modicaq; Grçcorũ militum manu occurrit; dextrã venienti obtulit Rex: quippe & hospes Philippi fuerat, cũ Ocho regnãte, exularet, & hospitij pignora in regẽ suũ ad vltimũ fides cõseruata vincebat. Comiter igitur exceptus. Tu quidẽ, inquit, rex perpetua felicitate floreas. Ego cçteris lætus hoc vno torqueor, quòd prçcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. XCV. annum agebat. Nouẽ iuuenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admouit, precatus vt tàm diu viuerent, donec vtiles Alexandro essent. Rex pedibus iter faciebat plerumq; Tunc admoueri sibi, & Artabazo Equos iussit, ne ipso ingrediente pedibus, senex Equo vehi erubesceret. Deinde vt castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, conuocari iubet. At illi, nisi Lacedæmonijs fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Dariũ, quo victo, applicuerant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionũ, fideiq; pignorib. venire eos iussit, fortunã, quã ipse dedisset, habituros. Diu cũ-

ctan-

ctantes, pleriſq; conſilia variantib. tandẽ venturos ſe pollicentur. At Democrates Atheniẽſis, qui maximè Macedonũ opibus sẽper obſtiterat, venia deſperata, gladio ſe transfigit. Cęteri, ſicut conſtituerant, ditioni Alexan. ſe ipſos permittunt: decem millia, & quingẽti milites erant. Præter hos legati ad Dariũ miſſi 90. In ſupplemẽtũ diſtributus miles, cęteri remiſſi domum, præter Lacedæmonios quos tradi in cuſtodiã iuſſit. Mardorũ erat gẽs cõfinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aſpera, & latrocinijs aſſueta. Hæc ſola nec legatos miſerat, nec videbatur imperata factura. Itaq; rex indignatus, ſi vna gens poſſet efficere, ne inuictus eſſet, impedimentis cũ præſidio relictis, inuicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hoſtis in cõſpectu erat. Tumultus magis, quã præliũ fuit. Deturbati ex collibus, quos occupauerãt Barbari, profugiũt, proximiq; vici ab incolis deſerti capiuntur. Interiora regionis eius haud ſanè adire ſine magna vexatione exercitus poterat. Iuga montium, præaltę ſyluæ, rupeſq; inuiæ ſæpiunt: ea, quæ plana ſunt nouo munimẽti genere impedierant Barbari. Arbores dẽſę ſunt ex induſtria cõſitæ, quarũ teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rurſus inſerunt terræ. Inde velut ex alia radice lætiores virent trunci: hos, quà natura fert, adoleſcere non ſinunt; quippe aliũ alij quaſi nexu conſerunt: qui vbi multa frõde veſtiti ſunt, operiunt terram. Itaq; occultus nexus ramorũ, velut laquei, perpetua ſępe iter claudit. Vna ratio erat, cædendo aperire ſaltũ. Sed hoc quoq; magni operis. Crebri nãque nodi nudauerant ſtipites, & in ſe implicati arborũ rami ſuſpenſis circulis ſimiles lento vimine fruſtrabãtur ictus. Incolæ autẽ ritu ferarũ virgulta ſubire ſoliti, tum quoq; intrauerant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit: ad

vl-

vltimum circuire saltum milites iubet, vt si quà pateret, irrumperent. Sed ignotis locis pleriq; oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodẽ, quo cæteras pecudes, animo æstimabat. Nã ille nec in dorso insidere suo patiebatur aliũ: & regem, cùm vellet ascendere, sponte sua genua submittens, excipiebat, credebaturq; sentire, quem veheret. Maiore ergo, quàm decebat, ira, simul ac dolore stimulatus, equũ vestigari iubet, & per interpretem pronunciari, ni reddidissent, neminẽ esse victurũ. Hac denuntiatiõne territi, cum cæteris donis equũ adducunt. Sed ne sic quidẽ mitigatus, cędi syluas iubet, aggestaq; humo è montibus planitiem ramis impeditam exaggerari. Iam aliquãtulum altitudinis opus creuerat, cùm Barbari, desperati regionem, quam occupauerant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis, Phradati tradere eos iussit. Inde quinto die in statiua reuertitur. Artabazum deindè geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domũ. Iam ad vrbem Hyrcaniæ, in qua regia Darij fuit, ventũ erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingẽtia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atq; in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assueuit: eiusq; maximè precibus motus, Nabarzani ignouit. Erat, vt supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem Themiscyræ incolentium campos, Reginã habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montẽ, & Phasim amnẽ imperitantem. Hæc cupidine visendi Regis accensa, finibus regni sui excessit: & cùm haud procul abesset, præmisit indicantes, venisse reginam adeundi eius, cognoscendiq; auidã. Protinus facta potestate veniendi, cæteris iussis subsistere, c c c. fœminarum comitatu processit.

At-

Atq; vt primùm Rex in conſpectu fuit, equo ipſa deſiluit, duas lanceas dextra præferens. Veſtis non toto Amazonũ corpori obducitur, nam lęua pars ad pectus eſt nuda; cætera deindè velantur: nec tamen ſinus veſtis, quem nodo colligũt, infra genua deſcendit. Altera papilla intacta ſeruatur, qua muliebris ſexus liberos alant: aduritur dextera, vt arcus faciliùs intendãt, & tela vibrent. Interrito vultu Regẽ Thaleſtris intuebatur, habitũ eius haudquaquam rerum famæ parem oculis perluſtrans. Quippè hominibus barbaris in corporũ maieſtate veneratio eſt, magnorumq́; operum non alios capaces putant, quàm quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt. Cęterùm interrogata, num aliquid petere vellet: haud dubitauit fateri, ad communicandos cum Rege liberos ſe veniſſe, dignam ex qua ipſe regni generaret hæredes. Fœminini ſexus ſe retenturã, marem reddituram patri. Alexander, an cum ipſo militare vellet, interrogat: & illa cauſata ſine cuſtode regnum reliquiſſe, petere perſeuerabat, ne ſe irritam ſpei pateretur abire. Acrior ad Venerem fęminę cupido, quàm Regis, vt paucos dies ſubſiſteret, perpulit: tredecim dies in obſequium deſiderij abſumpti ſunt. Tum illa regnum ſuum, Rex Parthienem, petiuerunt.

6 Hic verò palam cupiditates ſuas ſoluit: continentiamq́; & moderationem, in altiſſima quaq; fortuna eminentia bona, in ſuperbiam, ac laſciuiam vertit. Patrios mores, diſciplinamq́; Macedonum Regum ſalubriter temperatam, & ciuilem habitũ, velut leuiora magnitudine ſua ducẽs, Perſicæ regiæ par Deorum potentiæ faſtigium, ęmulabatur. Iacere humi venerabũdos pati cępit, paulatimq́; ſeruilibus miniſterijs tot victores gentiũ imbuere, & captiuis pares facere expetebat. Itaq; purpureum diadema diſtinctũ albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtemq́; Perſicam ſum-

sumpsit, ne omen quidem veritus, quòd à victoris insignibus in deuicti transiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat, sed cũ illis quoq; mores induerat, superbiamq; habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoq; quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obsignabat: ijs, quas in Asiam scriberet, Darij anulus imprimebatur, vt appareret, vnum animum duorum non capere fortunã. Amicos verò, & equites, cumq; his principes militum aspernantes quidẽ, sed recusare nõ ausos, Persicis ornauerat vestibus. Pellices CCC. & LX. totidẽ, quot Darij fuerãt, regiã implebãt, quas spadonũ greges & ipsi muliebria pati assueti, sequebãtur. Hoc luxu, & peregrinis infecti moribus veteres Philippi milites, rudis naturæ, voluptates palàm auersabantur: totisq; castris vnus omniũ sensus, ac sermo erat, plus amissum victoria, quàm bello quæsitum esse. Tũ maximè vinci ipsos, dediq; alienis moribus, & externis: tantę morę pretiũ, domos quasi in captiuo habitu reuersuros: pudere iam sui Regẽ, victis, quã victoribus similiorem, ex Macedoniæ Imperatore Darij Satrapen factum. Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum grauiter offendi, gratiã liberalitate, donisq; recuperare tẽtabat. Sed vt opinor, liberis pretium seruitutis ingratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cuius materia opportunè alebatur. Namq; Bessus, veste Regia sumpta, Artaxerxem appellari se iusserat, Scythasq; & cæteros Tanais accolas cõtrahebat. Hęc Nabarzanes nunciabat, quem receptum in fidẽ, regioni, quam anteà obtinuerat, præfecit. Et cùm graue spolijs, apparatuq; luxuriæ agmen vix moueretur, suas primũ, deindè totius exercitus sarcinas, exceptis admodũ necessarijs, conferri iussit in mediũ. Planities spatiosa erat, in quã vehicula onusta perduxerat.

rat. Expectantibus cunctis, quid deindè esset imperaturus, iumenta iussit abduci, suisq; primũ sarcinis face subdita, cęteras incendi pręcipit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ vt intacta ex vrbibus hostium raperent, sępè flammas restinxerant, nullo sanguinis pretiũ audente deflere, cũ regias opes idem ignis exureret. Breuis deindè oratio mitigauit dolorem, habilesq; militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarũ potius, quã disciplinę fecisse iacturã. Igitur Bactrianã regionẽ petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cũctos. Rex ante omnes męstus cupiebat quidẽ subsistere, funeri affuturus, sed penuria commeatuũ festinare cogebat. Itaq; Philotas cum 2600. relictus, vt iusta fratri persolueret: ipse contendit ad Besũ. Iter facienti liierę ei afferuntur à finitimis Satrapatũ: è quibus cognoscit Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: cæterùm Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse pręfecisset, defecisse ab eo. Itaq; quamquam Besso imminebat: tamẽ ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus, leuem armaturã, & equestres copias educit: totaq; nocte strenuè facto itinere, improuisus hosti superuenit. Cuius cognito aduentu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec .n. plures subitò contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupauerunt. Prærupta rupes erat, quà spectat Occidentem. Eadem quà vergit ad Orientẽ, leuiore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontẽ, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus eius triginta, & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem considere iubent. Ipsi, quà rupes erat, arborum truncos, & saxa obmoliuntur. 13000. armata erant: in horũ obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem

sc-

sequi festinat. Et quia longiùs eum abesse cognouerat, ad expugnandos eos, qui edita montiũ occupauerant, redit. Ac primò repurgari iubet, quicquid ingredi posset: deindè vt occurrebãt inuię cotes, pręruptæq; rupes, irritus labor videbatur obstante natura. Ille vt erat animi semper obluctantis difficultatibus, cùm & progredi arduum, & reuerti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud, atq; aliud (ita vt fieri solet, vbi prima quæq; damnamus) subijciente animo: hęsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consiliũ subministrauit. Vehemens Fauonius erat, & multam materiam cęciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores iubet, & igni dari alimẽta: celeriterq; stipitibus cumulatis, fastigiũ montis æquatũ est. Tunc vndiq; ignis iniectus cuncta comprehẽdit: flammã in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cęlũ. Sonabant incendio syluæ, atq; ea quoq; quæ incẽderat miles, concepto igne proxima quæq; adurebant. Barbari suppliciorũ vltimum, si quà intermitteret ignis, effugere tentabant: sed quà flamma dederat locũ, hostis obstabat. Varia igitur cęde consumpti sunt. Alij in medios ignes, alij in petras pręcipitauere se, quidã manibus hostiũ se obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, redit. Ille omnibus præparatis, Regis expectabat aduentũ, captę vrbis titulo (sicuti par erat) cedens. Igitur Alexãder turres admoueri iubet, ipsoq; aspectu territi Barbari è muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis authorem reseruaret, supplicibus semet dedentibus parceret. Rex data venia non obsidionem modò soluit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac vrbe digresso, supplementũ nouorum militũ occurrit;

Zo-

Zolus 500. equites ex Græcia adduxerat, 3000. ex Illyrico Antipater miserat, Thessali equites 130. cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & sexcenti, peregrinus miles aduenerat, 300. equites gentis eiusdem sequebantur. Hac manu adiecta Drangas peruenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Nabarzanes, sceleris in Regem suum particeps cum Besso. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

7 Iam nonum diem statiua erant, cùm externa vi non tutus modò Rex, sed inuictus, intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem authoritatis, & gratię, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio vni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoq; perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris cũ iuuene secessit in templũ, arcana se, & silenda afferre præfatus, suspensumq; expectatione, per mutuam charitatem, & pignora vtriusq; animi rogat, vt affirmet iure iurando, quæ commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus, nihil quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, per pręsentes Deos iurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem insidias Regi comparatas, seq; eius consilij fortibus viris, & illustribus esse participem. Quibus iuuenis auditis, se verò fidem in paricidio dedisse constanter abnuit, nec vlla religione, vt scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lachrymans, orare primùm cępit, vt particeps consilij, operisq; fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cuius erga ipsum beneuolẽtię præter alia hoc quoq; haberet fortissimũ pignus, quòd caput suũ permisisset fidei adhuc inexpertę. Ad vltimum auersari scelus perseuerantem, metu mortis terret. Ab illo capite coniuratos pulcherrimũ facinus inchoaturos. Aliàs deindè effęminatũ

& muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdū que regnum quoq; versabat animum tāto facinore procul abhorrentē, strictum deinde gladium modò illius, modò suo admouens iugulo, supplex idē, & infestus expressit, vt tandē non solū silentiū sed etiā operam polliceretur. Namq; abundè constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutauerat: sed se captū Dymni amore simulabat, nihilque recusare. Sciscitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem iniisset. Plurimum referre, quales diri tàm memorabili operi admoturi manus essent. Ille & amore, & scelere male sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quòd fortissimis iuuenum non dubitasset se iungere, Demetrio corporis custodi, Peculao, Nicanori. Adijcit his Aphobetum, Loceum, Diosemum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc sermone dimissus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, defert. Placet ipsum subsistere in tabernuculo, ne si regiā intrasset, non assuetus adire Regē, coniurati proditos se esse rescirent. Ipse Ceballinus ante vestibulum regiæ (neq; enim propiùs aditus ei patebat) cōsistit, operiens aliquē ex prima cohortē amicorum, quo introduceretur ad Regē. Fortè, cęteris dimissis, vnus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, substiterat in regia. Huic Ceballinus ore confuso magnæ perturbationis notas præ se ferēs aperit, quæ ex fratre compererat, & sine cūctatione nuntiari Regi iubet. Philotas, laudato eo protinus intrat ad Alexandrum: multoque inuicem de alijs rebus consumpto sermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognouerat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntē in vestibulo Regię excipit iuuenis, an mandatū executus foret, requirens. Ille nō vacasse sermoni suo Regē causatus, discessit. Postero

ro die Ceballinus venienti in regiã prẹsto est: intrantẽq; admonet pridie communicatę cum ipso rei. Ille curę sibi esse, respondit: ac ne tum quidem Regi, quę audierat, aperit. Cęperat Ceballino esse suspectus. Itaq; non vltra interpolandum ratus, nobili iuueni (Metrõ erat nomen ei) super armamẽtariũ posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille Ceballino in armamentario abscondito, protinus Regi corpus fortè curanti quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendẽdum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, Habeo te, inquit, incolumen ex impiorum manibus ereptũ. Percunctatus deindè Alexander, quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusq; institit quærere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indiciũ atq; illo fatẽte, iam tertium esse: existimans haud incorrupta fide tanto post deferre quæ audierat, vinciri eum iussit. Ille clamitare cępit, eodẽ tẽporis momẽto quo audisset, ad Philotã decurisse: ab eo percontaretur. Rex item quęrens, an Philotam adisset, an institisset ei, vt perueniret ad se, perseuerante eo affirmare, quæ dixerat, manus ad cœlum tendens, manãtibus lachrymis, hãc sibi à charissimo quondã amicorũ relatã gratiã quærebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus quam ob causã accerseretur à Rege, gladio, quo fortè erat cinctus grauiter se vulnerat: occursuq; satellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quẽ intuens Rex: Quod, inquit, in te Dymne, tantum cogitaui nefas, vt tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur? Illum iam defecerat vox. Itaq; edito gemitu, vultuq; à conspectu Regis auerso, subindè collapsus extinguitur. Rex, Philota venire in Regiam iusso: Ceballinus, inquit, vltimum supplicium meritus esset, si in caput meum præparatas insidias biduo texisset. Huius criminis reum

Phi-

Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propiore gradu amicitiæ me contingis hoc maius est dissimulationis tuæ facinus: & ego Ceballino magis, quàm Philotæ id conuenire fateor. Fauentem habes iudicem, si quod admitti non potuit, saltē negari potest. Ad hoc Philotas haud sane trepidus, si animus vultu æstimaretur, Ceballinum quidem scorti sermonē ad se detulisse, sed ipsum tam leui authori nihil credidisse respondit, veritum, ne iurgium inter amatorem, & exoletum non sine risu aliorum detulisset. Cùm Dymnus interemerit seipsum, qualiacumque erant, non fuisse reticenda: complexusque Regem, orare cępit, vt præteritam vitam potius, quàm culpam, silentij tamen, non facti vllius intueretur. Haud facilè dixerim, crediderit ne ei Rex an altiùs iram suppresserit: dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quàm celatum indicium esse, videri, sibi dixit.

8 Aduocato tamen consilio amicorum, cui tū Philotas adhibitus non est, Nicomachū introduci iubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regē, ordine exposuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationē dignitatis aduersus. Neq; ignorabat, sæpè Alexan. auribus nimia iactatione virtutis, atq; operæ grauē fuisse, & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam premendi inimici occasionē aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciē. Vtinam, inquit, in principio quoque huius rei nobiscū deliberasses. Suasissemus, si Philotæ velles ignoscere, paterere potius ignorare eum, quantū deberet tibi, quàm vsq; ad mortis metum adductū cogere potius de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est quòd existimes, eum, qui tantum facinus ausus

ausus est, venia posse mutari. Scit eos, qui misericordiã consumpserunt, amplius sperare non posse. At ego etiam si ipse, vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus, quiescere volet, patrem eius Parmenionem tanti ducem exercitus, & inueterata apud milites tuos authoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigium positum, scio non æquo animo salutem filij sui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse mortẽ, confiteri pudet. Superest, vt malit videri iniuriã accepisse, quàm vitam. Proindè scio tibi cum illis de salute esse pugnandũ. Satis hostiũ superest, ad quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si submoueas, nihil metuo ab externo, Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin coniurationis indicium suppressus nõ fuisset, nisi author, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis non amicum modò, sed ex vltima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuisse cursurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiasset. Parmenionis filium, Præfectum Equitatus, omniũ arcanorum Regis arbitrum, simulasse etiam non vacasse sermoni suo Regem, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quoque Deum astrictum, conscientiam suam exonerare properasse. Philotam consumpto per ludum, iocumque penè toto die grauatum esse, pauca verba ad caput Regis pertinentia tam longo, & forsitan superuacuo inserere sermoni. At enim si non credidisset talia deferentibus pueris, cur igitur extraxisset biduum, tanquam inditio haberet fidem? Dimittendum fuisse Ceballinum, si delationem eius damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere: cùm de salute Regis timeretur, credulos esse debere, vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de

to vt participes sceleris indicare cogeretur, habẽdam esse decernunt. Rex, admonitos vt consilium silentio premerent, dimittit. Pronuntiari deindè iter in posterum diem iubet, ne qua noui initi cõsilij daretur nota. Inuitatus est etiam Philotas ad vltimas ipsius epulas: & non cęnare modò Rex, sed etiam familiariter alloqui cum eo, quẽ damnauerat, sustinuit. Secunda deindè vigilia luminibus extinctis, cũ paucis in regiã coeunt Hephæstion, & Craterus, & Cęnus, & Erygius. Hi ex amicis. Ex armigeris autem Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, vt qui iuxta Prætorium excubabant, armati vigilarent. Iam ad omnes aditus dispositi milites, equites itinera quoque obsidere iussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magnisq; copijs præerat, occultus euaderet. Attarras autem cum tercentis armatis intrauerat regiã, huic decem satellites traduntur: quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ij ad alios coniuratos comprehendendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotã missus, clausum aditũ domus moliebatur, quinquaginta iuuenum promptissimis stipatus. Nam cæteros cingere vndique domũ iusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illũ siue securitate animi, siue fatigatione resolutum, somnus oppresserat: quẽ Attarras torpentẽ adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso cùm inijcerentur cathenæ: vicit, inquit, bonitatem tuam, Rex inimicorũ meorũ acerbitas. Nec plura locutũ capite velato in regiam abducunt. Postero die Rex edixit, vt omnes armati coirent. VI. millia fere militũ venerant: præterea turba lixarum, calonũque impleuerant regiã. Philotã armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset à vulgo, quã Rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus Reges vetusto Macedonum modo inquirebant. Exercitus in parte erat vulgi, nihil potestas Regũ vale-

valebat, nisi prius valuisset authoritas. Igitur primùm Dymni cadauer infertur plerisque quid patrasset, quovè casu extinctus esset, ignaris.

Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoq; mœstitia expectationem haud paruam ei fecerat. Diu Rex, demisso in terram vultu, attonito, stupentiq; similis stetit. Tandem recepto animo: Penè, inquit milites, paucorum hominũ scelere vobis ereptus sum. Deum prouidentia, & misericordia viuo: cõspectusque vester venerabilis coegit, vt vehementiùs paricidis irascerer: quoniam spiritus, imò vitæ meæ vnus fructus est, tot fortissimis viris de me optimè meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupit orationem militum gemitus, oborttæq; sunt omnibus lachrymæ. Tum Rex, inquit: Quantò maiorem in animis vestris motum excitabo, cùm tanti sceleris auctores ostendero, quorũ mẽtionem adhuc reformido, & tanquam salui esse possint, nominibus abstineo? Sed vincenda est memoria pristinæ charitatis, & coniuratio impiorũ ciuiũ detegẽda. Quomodo autẽ tantũ nefas sileã? Parmenio illa ætate, tot meis, tot parentis meritis deuinctus, omniũ nobis amicorum vetustitissimus ducem tanto sceleri se præbuit. Minister eius Philotas Leucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cuius corpus aspicitis, ceterosque eius amentiæ comites in caput meum subornauit. Fremitus vndiq; indignantiũ, querentiumq; tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maximè militaris, vbi aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, & Metron, & Ceballinus producti, quę quisq; detulerat, exponunt: nullius eorũ indicio Philotas in participes sceleris destinabatur. Itaq; indignatione pressa, vox indicum silentio excepta est: Tum Rex. Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium

idipsum suppressit? quod non fuisse vanũ, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, torméta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, vt eò, vbi lauabar irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum. Iste Regis periculo cùm moneretur, vultum non mutaret? indicem tantę rei solicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & auida spes regni præcipitem animum ad vltimum nefas impulit. Pater Mediæ pręest. Ipse apud multos copiarum duces meis præpotens viribus, maiora, quàm capit, sperat. Orbitas quoq; mea, quòd sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo. Vobis saluis orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam scripserat, recitat, haud sane indicium grauioris consilij ferenté. Namq; summa eius hæc erat. Primùm vestri curam agite, deinde vestrorũ: sic enim, quę destinauimus, faciemus. Adiecitque Rex, sic esse scriptam, vt, siue ad filios peruenisset, à conscijs posset intelligi: siue intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominauit. Hoc quidem illius non innocentię, sed potentię indicium est, quòd sic ab ijs timetur etiam, à quibus prodi potest, vt cum de se fateantur, illum tamen celẽt. Cæterùm Philotã ipsius indicat vita. Hic Amyntę, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparauit insidias, socium se, & conscium adiunxit. Hic Attalo, quo grauiorem inimicorum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cùm scripsissem ei pro iure tam familiaris vsus, atque amicitiæ, qualis sors edita esset Iouis Ammonis oraculo: sustinuit, scribere mihi: Se quidem gratulari quòd in

nu-

numerum Deorum receptus essem: cęterùm miseri eorum, quibus viuendũ esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hęc sunt etiam animi pridẽ alienati à me, & inuidentis glorię meę indicia, quę equidẽ milites, quandiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba punienda sunt, linguę temeritas peruenit ad gladios. Hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit si ipsum dimisero, quò me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ iuuentutis vnum prędeci salutem, spem, victoriam meam fidei eius tutelęque commisi, patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, admoui. Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot ciuium, sociorumq; millia imperio eius, ditioniq; subieci. Vndè prędidium petieram, periculum existit. Quàm fœliciter in acie occidissem potius hostis pręda, quàm ciuis victima. Nunc seruatus ex periculis, quę sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, vt saluti meę parcam. Ipsi mihi pręstare potestis, quod suadetis, vt faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: inuitis vobis saluus esse nolo: volentibus non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum iussit induci. Facilè apparebat, motos esse tam miserabili habitu, nõ sine inuidia paulò ante conspecti. Ducẽ Equitatus pridie viderant, sciebant Regis interfuisse conuiuio: repentè non reum quidem modò, sed etiam damnatum, imò vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoq; tanti ducis, tam clari ciuis fortuna, qui modò duobus filijs Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fe-

cerat, absens diceret causam. Itaq; Amyntas Regis Prætor, inclinatam ad misericordiam concionem, rursus aspera in Philotam oratione commouit. Proditos eos esse Barbaris: neminem ad coniugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse rediturum: velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futuros. Haudquaquam pro re ipsius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quòd coniugum, quòd patriæ admonitos pigriores ad cætera munia exequenda fecisset. Tunc Cœnus, quanquam Philotæ sororem matrimonio secum coniũxerat, tamen acriùs, quàm quisquam in Philotam inuectus est, paricidam esse Regis, patriæ, exercitus clamitans: saxumq; quod fortè ante pedes iacebat, arripuit, emissurus in eum, vt pleriq; credidere, tormentis subtrahere cupiens: sed Rex manum eius inhibuit, dicendæ prius causæ debere fieri potestatem, nec aliter iudicari passurum se affirmans. Tum dicere rursus permissus Philotas, siue conscientia sceleris, seu periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, nõ hiscere audebat. Lachrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit: abstersisque amiculo eius oculis, paulatim recipiens spiritum, ac vocẽ, dicturus videbatur. Iamq; Rex intuens eũ: Macedones, inquit, de te iudicaturi sunt: quæro, an patrio sermone sis apud eos vsurus. Tum Philotas: Præter Macedonas, inquit, pleriq; adsunt, quos faciliùs, quę dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua fuero vsus, qua tu egisti, non ob aliud, credo, quàm vt oratio tua intelligi posset à pluribus. Tum Rex: Ecquid videtis odio etiam sermonis patrij Philotam teneri? Solus quippè fastidit eum dicere. Sed dicat sanè vtcumq; cordi est, dum memineritis æquè illum à nostro more, atq; sermone abhorrere. Atque ita concione excessit.

10 Tum Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile est, modum verborum misero tenere difficile. Itaq; inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunā destitutus, ignoro quo modo, & animo meo, & tempori parcā. Abest quidē optimus causæ meæ iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non mehercule excogito, cùm illi vtiq;, cognita causa, tam damnare me liceat, quàm absoluere. Non cognita verò, liberari ab absente non possum, qui à præsente damnatus sum. Sed quanquam vincti hominis non superuacua solùm, sed etiā inuisa defensio est, quæ iudicem non docere videtur, sed arguere: tamen vtcumq; licet dicere, memetipse non deserā, nec committam, vt damnatus etiam mea sententia videas. Equidem cuius criminis reus sim, non video. Inter coniuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus quā audierat, scire nō potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? præsertim cùm quærenti socios vel falsò fuerim nominandus, quò facilius qui tentabatur posset impelli, non enim detecto facinore nomē meū præterijt, vt posset videri socio pepercisse. Nicomachus, quē taciturū arcana de semetipso credebat, cōfessus, alijs nominatis, me vnū subtrahebat. Quæso cōmilitones, si Ceballinus non me adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset, num hodie dicerē causā nullo me nominante? Dymnus sanè, & viuat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna est calamitas: & verè noxius, cū suo supplicio crucietur, acquiescit alieno. Tot conscij ne in equuleū quidē impositi verū fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, vt opinor. Ad verum crimen, & ad vnum reuertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacui-

sti? cur tam securus audisti? Hoc qualecumq; est, confesso mihi, vbicumque es. Alexander, remisisti: dexteram tuam amplexus reconciliati pignus animi conuiuio quoq; interfui: Si credidisti mihi, absolutus sum: si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuũ serua. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum à mẽsa tua, feci? quod nouum facinus delatum ad te, mutauit animum tuum? Graui sopore acquiescebam, cùm me malis indormientẽ meis inimici vinciendo excitarunt. Vndè, & paricidæ, & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstrepente cùm dormire non possint, agitant eos furiæ, non consummato modò, sed, & cogitato paricidio. At mihi securitatem primùm innocentia mea, deinde dextera tua obtulerãt. Nõ timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quã clementiæ tuæ. Sed ne te mihi credidisse pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non testẽ, non pignus indicij exhibere poterat, impleturus omnes metu, si cępisset audiri. Amatoris, & scorti iurgio interponi aures meas credidi infelix & fidẽ eius suspectam habui, quòd non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuisse periculi causa. Sic quoque cùm læserim neminem, inueni, qui mallet perire me, quàm incolumen esse. Quid inimicitiarum creditis accepturum fuisse, si insontes lacessissem? At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturũ eum diuinare potui? Minimè. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, cùm à Ceballino interpolatus sum, mouere non poterat. At herculè si conscius Dymno tanti sceleris fuissem, biduo illo proditos esse nos dissimulare non debui. Ceballinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Deinde, post delatum indicium quid opperiturus erã? Cubiculum Regis solus intraui, ferro quidẽ cinctus.

Cur

Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps coniurationis fuit. Sub illius vmbra Philotas latebam, qui regnũ Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus est donis? quem ducem, quem Præfectum impensiùs colui? Mihi quidẽ obijcitur, quòd societatem patrij sermonis asperner, quòd Macedonũ mores fastidiã. Sic ego imperio, quod dedignor, immineo. Iampridẽ natiuus ille sermo cõmercio aliarũ gentiũ exoleuit: tã victorib. quã victis peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis lędũt, quàm quòd Amyntas Perdicæ filius insidiatus est Regi: cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrẽ Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autẽ in illo fortunæ gradu positũ etiã venerari necesse erat, vtrum quæso, quod non diuinaui, reus sum? An impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si æquum est, cur tam diu viuo si iniustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, Misereri me eorum, quibus viuendum esset, sub eo, qui se Iouis filium crederet. Fides amicitiæ, veri consilij periculosa libertas, me decepistis: vos, quæ sentiebam, ne reticerẽ, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege: non enim faciebam inuidiam, sed pro eo timebã. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Iouis stirpẽ tacitus agnosceret, quã qui prędicatione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est, sit Deus causæ meæ testis: Retinete me in vinculis, dum consulitur. Ammonius in arcanum, & occultum scelus. Interim qui Regem nostrũ dignatus est filiũ, neminẽ eorũ, qui stirpi suæ insidiati sũt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidẽ exhibendę veritatis fidẽ deprecor. Solẽt rei capitis adhibere vobis parẽtes. Duos fratres ego nuper amisi: patrẽ nec ostendere possum, nec inuocare audeo, cùm & ipse tanti

criminis reus sit. Parum est enim tot modò liberorum parentem, in vnico filio acquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse in rogũ meum imponitur. Ergo charissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutẽ tuã extinguo: Quid enim me procreabas infelicem aduersantibus Dijs? an vt hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ętatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet, quem si fortuna expectare voluisset, natura poscebat. Admonuit me patris mei mentio, quàm timidè, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim cũ audisset venenum à Philippo medico Regi parari, deterrere eũ voluit epist. scripta, quò minùs medicamentũ biberet, quod medicus dare cõstituerat. Num creditũ est patri meo? Num vllam authoritatẽ eius literæ habuerunt? Ego ipse quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Sic & cùm indicamus, inuisi: & cùm tacemus, suspecti sumus: quid facere nos oportet? Cùmque vnus è circumstantium turba exclamasset, benè meritis non insidiari: Philotas, Rectè, inquit, quisquis es, dicis. Itaq; si insidiatus sum, pęnam non deprecor, & finem facio dicendi, quoniam vltima verba grauia sunt visa auribus vestris. Abducitur deinde ab ijs, qui custodiebant eum.

11 Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium, & ciuilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus, qui tacentibus cæteris, stolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties quisque diuersorijs, quæ occupassent, deturbatus esset vt purgamenta seruorum Philotæ reciperentur eò, vnde commilitones expulisset: auro argentoque vehicula eius onusta totius vicis stetisse:

tisse: at ne in vicina quidem diuersorij quenquam commilitonum receptum esse: sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu vllo murmurantium inter se, silẽtio verius, quã sono excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasq; & Paphlagonas appellatos, qui nõ erubesceret, Macedonatus, homines linguæ suæ per interpretem audire. Cur Ammonẽ consuli vellet? eundẽ Iouis arguisse mendaciũ, Alexandrũ filiũ agnoscentis, scilicet veritũ ne inuidiosũ esset, quod Dij offerrent: cũ insidiaretur capiti Regis, & amici, non consuluisse eum Iouẽ. Nunc ad oraculũ mittere, dum pater eius solicitetur, qui præsit in Media: & pecunia, quæ eius custodiæ commissa sit, perditos homines ad societatẽ sceleris impellat. Ipsos missuros ad oraculũ, nõ qui Iouem interrogent, quod ex Rege cognouerint, sed qui gratias agãt, qui vota pro incolumitate Regis optimi persoluant. Tum verò vniuersa concio accẽsa est, & à corporis custodibus initum factũ, clamantibus, discerpendũ esse parricidã manibus eorũ. Id quidẽ Philotas, qui grauiora supplicia metueret, haud sanè iniquo animo audiebat. Rex in concionem reuersus, siue vt in custodia quoq; torqueret, siue vt diligentiùs cuncta cognosceret consiliũ in posterũ diẽ distulit. Quanquàm in vesperam inclinabat dies, tamen amicos conuocari iubet: & cæteris quidẽ placebat, Macedonum more obrui saxis. Hephęstion autem, & Craterus, & Cęnus tormentis veritatem exprimẽdã esse dixerunt: & illi quoq; qui aliud suaserant, in horum sententiã transeunt. Concilio ergo dimisso, Hephęstion cum Cratero, & Cęno ad quæstionem de Philota habendam consurgunt. Rex, Cratero accersito, & sermone habito, cuius summa non edita est, in intimam diuersorij partẽ secessit, & remotis arbitris in multã noctẽ quęstionis

expectauit euentum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille vltrò: Quid cessatis, inquit, Regis inimicũ interfectorem confitentem occidere? quid quęstione opus est? Cogitaui, volui. Craterus exigere, vt quæ confiteretur, in tormentis quoq; diceret. Dũ corripitur, dum obligãtur oculi, dum vestis exuitur, gentium iura, Deos patrios nequicquam apud surdas aures inuocabat. Per vltimos deindè cruciatus, vtpotè damnatus, & inimicis in gratiã Regis torquentibus, laceratur. Ac primò quamquam hinc ignis, illhinc verbera iam non ad quæstionẽ, sed ad pęnam ingerebantur, non vocem modò, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postea quam intumescens corpus vlceribus flagellorum ictus nudis ossibus incussos ferre nõ poterat: si tormentis adhibituri modum essent, dicturũ se, quæ scire expeterent, pollicetur. Sed finẽ quęstioni fore, iurare eos per Alexandri salutem volebat, remoueriq; tortores. Et vtroq; impetrato, Cratero inquit: Dic quid me velis dicere. Illo indignante ludificari eum, rursusq; renouante tortores, tẽpus petere cępit, dum reciperet spiritũ, cuncta, quę sciret indicaturus. Interim equites nobilissimus quisque, & ij maximè, qui Parmenionẽ propinqua cognatione contingebãt, posteaquã Philotã torqueri fama vulgauerat, legẽ Macedonũ veriti, qua cautum erat, vt propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur: alij se interficiunt, alij in deuios montes, vastasq; solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso: donec Rex, tumultu cognito, legẽ se supplicij coniunctis sontium remittere edixit. Philotas veròne, an mendacio liberare se à cruciatu voluerit, anceps coniectura est: quoniam, & vera confessis, & falsa dicentibus idem doloris finis ostenditur. Cæterũ, Pater, inquit, meus Hegelocho quàm familiariter vsus

sit,

ſit,non ignoratis. Illum dico Hegelochum,qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis cauſa fuit. Nam cùm primùm Iouis filium ſe ſalutari iuſſit Rex,id indignè ferens ille, Hunc igitur Regem agnoſcimus,inquit,qui Philippũ dedignatur patrem? Actum eſt de nobis, ſi iſta perpeti poſſumus. Non homines ſolũ,ſed etiam Deos deſpicit, qui poſtulat Deus credi. Amiſimus Alexandrum, amiſimus Regem, incidimus in ſuperbiam, nec Dijs,quibus ſe exæquat, nec hominibus,quibus ſe eximit,tolerabilem. Noſtròne ſanguine Deum fecimus,qui nos faſtidiat? qui grauetur mortalium adire conciliũ? Credite mihi,& nos,ſi viri ſumus, à Dijs adoptabimur. Quis proauum eius Alexandrum,quis deindè Archelaum, quis Perdiccam occiſos vltus eſt? hic quidẽ interfectoribus patris ignouit. Hæc Hegelochus dixit ſupra cęnam, & poſtero die prima luce à patre accerſor. Triſtis erat, & me mœſtum videbat: audieramus .n. quæ ſolicitudinem incuterent. Itaq; vt experiremur, vtrumne vino grauatus effudiſſet illa, an altiore concepta conſilio,accerſiri eum placuit,ac venire: eodemq; ſermone vltrò repetito,adiecit, ſe ſiue auderemus, duces eſſe, proximas à nobis partes vindicaturum: ſiue deeſſet animus, conſiliũ ſilẽtio eſſe tecturum. Parmenioni,viuo adhuc Dario,intempeſtiua res videbatur, non enim ſibi,ſed hoſti eſſe occiſuros Alexandrum: Dario verò ſublato, pręmium Regis occiſi Aſiam,& totum Orientem interfectoribus eſſe ceſſurũ. Approbatoq; conſilio in hæc fides data eſt,& accepta. Quod ad Dymnũ pertinet,nihil ſcio:& hæc confeſſus,intelligo non prodeſſe mihi, quòd prorſus ſceleris expers ſum. Illi rurſus tormentis admotis,cùm ipſi quoq; haſtis os,oculoſq; eius euerberarent, vt hoc quoque crimen confiteretur,expreſſere. Exigentibus deindè,vt ordinem cogitati ſceleris exponeret:cùm diu

diu Bactra retentura Regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX. natus annos tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extingueretur, ipsiq; spoliato tantis viribus, occidendi Regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus. Repræsentasse consiliũ: cuius patrem fuisse authorem si crederent, tormenta quanquàm tolerare non posset, tamen non recusare. Illi collocuti, satis quæsitum videri, ad Regem reuertuntur: qui postero die, & quæ confessus erat Philotas, recitari: & ipsum, quia ingredi non poterat, iussit afferri. Omnia agnoscente eodem, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur, multa affirmatione, animiq; pariter constantia, & vultu abnuens, quicquam sibi in Regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Cùm Philotas circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul stantem, propiùs eum iussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum, Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusq; me excruciari? Calin vox, sanguisq; defecerant, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur: quia nec à Nicomacho, nec ab ipso Philota, cùm torqueretur, nominatus esset adolescens: qui vt præfectos Regis circunstantes se vidit, Demetrium, & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio dato signo, saxis obruerunt. Magno non modò salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenio, & Philotas principes amicorum, nisi palã sontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaq; anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur: post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

QVIN-

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

1 *Alexander ſanguine ſuorum madens Lynceſtem maieſtatis reum interfici curat, deinde in Amyntam, & Simmiã Philotæ amicos inquirit, qui ſuam innocentiam graui oratione tuentur.*

2 *Amynta, & fratribus in gratiam receptis, Polydamas à rege iuſſus, in Mediam celeriter profectus, Parmenionem interfici curat: vnde indignatio, & ſeditio, quæ tandem extinguitur.*

3 *Varios populos ſub iugum mittit Alexander, & ſeptendecim dierum ſpatio cum exercitu Caucaſum ſuperat.*

4 *Beſſus de bello aduerſus Alexandrum conſultat inter epulas, & ſapienti Cobaris conſilio minimè acquieſcit: dum Alexander Bactra peruenit, vbi de Græcorũ defectione, & Satibarzane ſingulari certamine occiſo aduenit ei nuncius.*

5 *Exercitus Alexandri ſiti liberatus Oxum amnem induſtriè traijcit: Beſſus dolo captus ad Alexandrum adducitur, à quo Darij fratri Oxatri crucifigendus traditur.*

6 *Barbarorum, & Macedonum erga Alexandrum beneuolentia Varias vrbes expugnat: Alexandriam ad Tanaim amnem condit, & breuiſſimo temporis ſpatio abſoluit.*

7 *De bello Scythis inferendo Alexander æger ex vulnere cum ſuis init conſilium. Ariſtander vates regis voluntati extorum ſignificata accommodat. Menedemus à Spitamene per inſidias*

cum

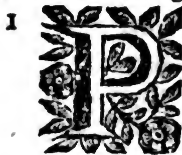
cum duobus peditum millibus, & 300. equitibus à Dahis interficitur: quod callidè admodum Alexander dissimulat.

8 *Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adueniunt, & de pace egregiam prorsus ad Alexandrum habent orationem.*

9 *Alexander legatis dimissis Tanaim traijcit bellum Scythis infert, & cum victis benignè agit.*

10 *Sogdianorum nobilium inuictus animus, Bessi supplicium: exercitus Alexandri nouo milite auctus.*

11 *Petram vrbem amplissimam, situ, naturaque loci ferè inexpugnabilem Alexander ad deditionem cogit.*

1 Hilotam sicut recentibus sceleris eius vestigijs iure affectum supplicio censuerant milites: ita posteaquam desierat esse, quem odissent, inuidia in misericordiam vertitur. Mouerat & claritas iuuenis, & patris eius senectus, atq; orbitas. Primus Asiam aperuerat Regi, omnium periculorum eius particeps semper alterum in acie cornu defenderat: Philippo quoq; ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, vt occidendi Attalum non alio ministro vti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosæq; voces referebantur ad Regem, queis ille haud sane motus, satisque prudens, otij vitia negotio discuti, edicit, vt omnes in vestibulo Regiæ præstò adforent; quos vbi frequentes adesse cognouit, in concionem processit. Haud dubiè ex composito Apharias postulare cępit, vt Lyncestes Alexander, qui multo antequam Philotas, Regem voluisset occidere exhiberetur. A duobus indicib. (sicut supra diximus) delatus, tertium iam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoq; cædē coniurasse cū Pausania, pro comperto fuit:

sed

sed quia primus Alexandrũ Regẽ salutauerat, supplicio magis, quàm crimini fuerat exẽptus. Tum quoq; Antipatri soceri eius preces iustam Regis irã morabantur. Cœterũ recruduit soporatus dolor: quippe veteris periculi memoriã, præsẽtis cura renouabat. Igitur Alexan. ex custodia educitur, iussusq; dicere, quãquã toto triennio meditatus erat defensionẽ, tamẽ hęsitans, & trepidus pauca ex ijs, quæ cõposuerat, protulit: ad vltimũ nõ memoria solũ, sed etiã mens eũ destituit. Nulli erat dubiũ, quin trepidatio conscientiæ indiciũ esset, nõ memoriæ vitiũ. Itaq; ex ijs, qui proximè astiterãt obluctantẽ adhuc obliuioni, lanceis confoderunt: cuius corpore sublato, Rex introduci iussit Amyntã, & Simmiã. Polemon verò minimus ex fratrib. cũ Philotã torqueri cõperisset, profugerat. Omniũ Philotæ amicorũ hi carissimi fuerant, ad magna & honorata ministeria illius maximè suffragatione producti: memineratq; Rex sũmo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat huius quoq; vltimi cõsilij fuisse participes. Igitur olim esse sibi suspectos matris suę literis, quib. esset admonitus, vt ab his salutẽ suã tueretur: cęterũ se inuitũ deteriora credentẽ, nunc manifestis indicijs victũ iussisse vinciri. Nã pridie quam detegeretur Philotæ scelus, quin in secreto cũ ipso fuissent, non posse dubitari: Fratrẽ verò, qui profugerit, cù Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinẽ officij specie amoris longiùs cęteris admouisse semetipsos lateri suo nulla probabili causa: seq; mirantẽ quòd non vice sua tali fungerẽtur officio, ex ipsa trepidatione eorũ perterritũ, strenuè ad armigeros, qui proximè sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quòd cũ Antiphanes scriba Equitũ Amyntæ denuntiasset, pridie quàm Philotæ scelus deprehensũ esset, vt ex suis equis, more solito, daret ijs, qui amisissent suos: superbè respon-

respondisse, nisi incepto desisteret, breui sciturum, quis ipse esset. Iam linguæ violentiam, temeritatemq; verborũ, quæ in semetipsum iacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicem, ac testem: quæ si vera essent, idẽ meruisse eos, quod Philotam: si falsa, exigere ipsum vt refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adiectis etiam superbè minis. Inde captus Amyntas: facta dicendi potestate: Nihil, inquit, interest Regis: peto, vt dum dico, vinculis liberer. Rex solui vtrunque iubet: desiderantiq; Amyntæ vt habitus quoq; redderetur, armigeri lanceam dari iussit: quam vt lęua comprehendit, euitato eo loco, in quo Alexãdri corpus paulò ante iacuerat: Qualiscunque, inquit, exitus nos manet Rex, confitemur, prosperum euentũ tibi debituros, tristiorem fortunæ imputaturos. Sine pręiudicio dicimus causam: liberis corporibus, animisq; habitũ etiã, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te quęso, permittas mihi id primum defendere, quod à te vltimum obiectum esset. Nos, Rex, sermonis aduersus maiestatẽ tuam habiti nullius cõscij sumus nobis. Dicerẽ iam pridem vicisse te inuidiam, nisi periculum esset, ne alia malignè dicta crederes blanda oratione purgari. Cęterùm etiã si militis tui, vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curãtis, aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, vt malles ea tempori nostro imputare, quàm animo. Cùm quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quæ vtiq; non odimus, infestas admouemus manus: parẽtes liberis, si occurrant, & ingrati, & inuisi sũt. Contra, cũ donis honoramur, cum præmijs onusti reuertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatẽ continere? Militantium nec indigna-

dignatio, nec lętitia moderata est. Ad omnes affe-ctus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, mi-seremur, irascimur. Vtcunq; præsens mouet affe-ctio, modò Indiã adire, & Oceanũ libet, modò cõ-iugũ, & liberorum, patrięq; memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentiũ voces signũ tuba datum finit. In suos ordines quisque currimus, & quicquid irarum in tabernaculo cõ-ceptum est, in hostiũ effunditur capita. Vtinã Phi-lotas quoq; intra verba peccasset. Proinde ad id re-uertar, propter quod rei sumus. Amicitiã, quæ no-bis cum Philota fuit, adeò non eo inficias, vt expe-tisse quoq; nos, magnosq; ex ea fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quẽ tibi proximũ esse voluisti, filiũ, omnes penè amicos tuos digna-tione vincentẽ, cultũ à nobis esse miraris? Tu her-culè (si verum audire vis) Rex, huius nobis pericu-li causa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotã decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo tradi-ti, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cuius gratiã expetere, & iram timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes te præeunte iurauimus, eosdem nos inimi-cos, amicosq; habituros esse, quos tu haberes? hoc sacramẽto pietatis obstricti aduersaremur scilicet quem tum omnibus præferebas? Igitur si hoc cri-men est, tu paucos innocentes habes, imò herculè neminem. Omnes enim Philotæ amici esse vo-luerunt: sed totidem, quot volebant, esse non po-terant. Ita si à conscijs amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idẽ esse vo-luerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indiciũ? vt opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris locutus est nobiscũ. At ego purgare non possẽ, si pridie quicquã ex vetere vita, ac more mutassẽ. Nũc verò, si, vt omnibus diebus, illo quoq; qui su-spectus est, fecimus, consuetudo diluet crimẽ. Sed

equos

equos Antiphani non dedimus,& pridie quã Philotas detectus est,hæc mihi cũ Antiphane res erat qui si nos suspectos facere vult, quòd illo die equos non dedimus,semetipsũ, quòd eos desiderauerit,purgare non poterit. Anceps enim crimẽ est inter retinentẽ,& exigentem,nisi quòd melior est causa suũ non tradentis,quã poscentis alienũ. Cęterũ,Rex,equos decem habui,è queis Antiphanes octo iã distribuerat ijs,qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebã: quos cũ vellet abducere homo superbissimus, certè iniquissimus, nisi pedes militare vellẽ,retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo locutũ esse me cũ ignauissimo,& hoc vnũ militiæ suæ vsurpante,vt alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est,vt verba mea eodẽ tempore,& Alexãdro excusem, & Antiphani. At hercule mater de nobis inimicis tuis scripsit. Vtinã prudentiùs esset solicita pro filio,& non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causã? Deniq; non ostendit authorem, quo facto, dictone nostro mota, tam trepidas tibi literas scripsit. O miserã conditionem meam,cui forsitan non periculosius est tacere, quàm dicere. Sed vtcunq; cessura res est,malo tibi defensionem meam displicere,quã causam. Agnosces autẽ quæ dicturus sum:quippe meministi,cũ me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te multos integros iuuenes in domo tuæ matris abscondi. Præcepisti igitur mihi, ne quem præter te intuerer,sed detrectantes militiã perducerẽ ad te. Quod equidem feci,& liberiùs, quàm expediebat mihi,executus sum imperium tuum. Gorgiam,& Hecatæum, & Gorgatam, quorum bona opera vteris,inde perduxi. Quid igitur iniquius est,quàm me,qui,si tibi non paruissem,iure daturus fui pœnas,nunc perire,quia parui? Neque enim vlla alia

matri

matri tuæ persequendi nos causa est, quàm quòd vtilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. VI. millia Macedonum peditum, & DC. equites adduxi: quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, vt quia illa propter hãc causam irascitur nobis: tu mitiges matrẽ, qui iræ eius nos obtulisti.

2 Dũ hæc Amyntas agit, fortè superuenerunt, qui fratrem eius Polemonem, de quo ante dictum est, fugientẽ consecuti victum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum iaceret. Atq; ille sanè interritus: Nihil, inquit, pro me deprecor, modò ne fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hoc si defendi nõ potest, meũ crimen sit. Horũ ob idipsũ melior est causa, quòd ego, qui profugi suspectus sũ. Hæc elocuto vniuersa concio assensa est. Lachrymæ deinde omnibus manare cœperũt, adeò in contrariũ repẽtè mutatis, vt solũ pro eo esset, quod maxime læserat. Iuuenis erat primo ætatis flore pubescens, quẽ inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Desertũ enim à comitibus, & hæsitantẽ inter reuertendi, fugiendiq; consilium, qui secuti erant, occupauerunt. Is tum flere cœpit, & os suũ conuerberare, mœstus non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moueratq; iam Regem, non concionem modò: sed vnus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum: Tum ait, demens lachrymare debueras, cũ equo calcaria subderes, fratrũ desertor, & desertorum comes. Miser, quò, & vnde fugiebas? Effecisti, vt reus capitis, accusatoris vterer verbis. Ille peccasse se, sed grauiùs in fratres, quàm in semetipsum fatebatur. Tũ verò neq; lachrymis, neq; acclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperauerunt. Vna vox erat pari emissa consensu, vt insõtibus, & fortibus viris parceret.

ceret. Amici quoque data misericordiæ occasione, consurgunt, flentesq; Regem deprecantur. Ille silentio facto: Et ipse, inquit, Amyntã mea sententia, fratresq; eius absoluo. Vos autẽ iuuenes malo beneficij mei obliuisci, quã periculi vestri meminisse. Eadẽ fide redite in gratiam mecũ, qua ipse vobiscũ reuertor. Nisi quæ delata essent, excussissem, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quã suspectos. Cogitate, neminem absolui posse, nisi qui dixerit causam. Tu Amynta, ignosce fratri tuo: erit hoc sẽper etiã mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari iubet. Longè acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quanquã conscientia fretus, in regiã venerat: tamen vt iussus est fratres suos exhibere admodũ iuuenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in solicitudinem versa, trepidare cœpit, sæpius quæ nocere possent, quã quibus eluderetur, reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cùm exanguẽ metu Polydamanta propiùs accedere iubet: submotisq; omnibus; Scelere, inquit, Parmenionis omnes pariter appetiti sumus, maxime ego, ac tu, quos amicitiæ specie fefellit: ad quẽ persequendũ, puniendumq; (vide quantum fidei tuæ credam) te ministro vti statui. Obsides, dum hoc peragis, erũt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Præfectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatẽ famæ antecedas. Noctu peruenire illhuc te volo: postero die quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionẽ quoque epistolas feres, vnã à me, alteram Philotæ nomine scriptã. Signum anuli eius in mea potestate est. Si pater credit à filio impressum, cùm te viderit, nihil metuet. Polydamas tanto liberatus metu, impensiùs etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collauda-

laudatusque, & præmijs oneratus, deposita veste, quã habebat, Arabica induitur: Duo Arabes, quorum interim coniuges, ac liberi vinculũ fidei obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca camelis vndecima die, quò destinauerat, peruenit. Et prius quàm ipsius nuntiaretur aduentus, rursus Polydamas vestẽ Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleãdri (Prætor hic regius erat) quarta vigilia peruenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cęteris quoque literas regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, cùm Parmenioni Polydamanta venisse nuntiauerunt: qui dum lætatur aduentu amici, simulq; noscendi, quæ Rex ageret, auidus (quippe longo interuallo nullã ab eo epistolam acceperat) Polydamãta requiri iubet. Diuersoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosq; nemoribus manu consitis. Ea præcipuè Regum, Satraparumq; voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatũ literis Regis, vt occiderent. Agendæ autẽ rei constituerant tẽpus, cùm Parmenion à Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamas procul veniens, vt à Parmenione conspectus est, vultu lætitiæ speciẽ pręferente, ad cõplectendum eũ cucurrit: mutuaq; gratulatione functi, Polydamas epistolã ab Rege scriptã ei tradidit: Parmenion vinculũ epistolæ soluens, quidnã Rex ageret, requirebat. Ille, ex ipsis literis cogniturum esse, respondit. Quibus Parmenion lectis: Rex, inquit, expeditionẽ parat in Aracosios. Strenuum hominẽ, & nunquam cessantem. Sed tẽpus saluti suæ, tanta iã parta gloria, parcere. Alterã deinde epistolam Philotę nomine scriptam lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit: cæteri exanimen quoq; confodiunt.

diunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cuius causa ignorabatur, in castra perueniunt, & tumultuoso nuntio milites cōcitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cędes erat, coeunt, & ni Polydamas, cęterique eiusdem noxæ participes dedantur, murū circumdatū nemori euersuros denuntiant, omniumq; sanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti iubet, literasq; Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regē, precesq; ,vt ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio cōpressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui saltem vt corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinaciùs deinde precantibus, materiam cōsternationis subtrahendam ratus, capite deciso trūcum humare permisit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ, domique clari viri. Multa sine Rege prosperè. Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum, satisfecit LXX. natus annos, iuuenis, ducis, & sæpe etiam gregarij militis munera explicuit, acer consilio, manu strenuus, charus principibus, vulgo militū acceptior. Hæc impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest: quia Philotas vltimis cruciatibus victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cū magis posset liquere, dubitatū est. Alexāder quos mortem Parmenionis conquestos esse cōpererat, separandos à cætero exercitu ratus, in vnam cohortem secreuit, ducemq; his Leonidā dedit, & ipsū Parmenioni quondā intima familiaritate coniunctū. Ferè ijdē erant, quos alioqui Rex habuerat

inuisos. Nam cùm experiri vellet militum animos, admouit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset, ijs, quos ipse mittebat, perlaturis cũ fide, traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisq; scripserat, quæ sentiebat. Alijs grauis erat, plerisq; non ingrata militia. Ita, & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ sunt. Et qui fortè tædium laboris per literas erant questi, hanc seorsũ cohortem à cęteris tendere ignominiæ causa iubet, fortitudine vsurus in bello libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus; & consilium temerarium forsitan, quippe fortissimi iuuenes contumelijs irritati erant, sicut omnia alia felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem, & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterãt.

3 His ita compositis, Alexander Arianorum Satrape constituto, iter pronuntiari iubet in Agriaspas, quos iam tunc mutato nomine, Euergetas appellabant, ex quo frigore, victusq; penuria Cyri exercitũ affectũ, tectis, & cõmmeatib. iuuerant. V. dies erat vt in eam regionem peruenerat: cognoscit Satibarzanem, qui ad Bessum defecerat, cum Equitum manu irrupisse rursus in Arieos. Itaque Caranum, & Erigyium cum Artabazo, & Andronico, & vj. millibus Græcorum peditũ DC. equites sequebãtur. Ipse 60. diebus gentem Euergetarum ordinauit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deindè, qui ijs pręesset, Amenide (scriba is Darij fuerat) Arachosios, quorum Regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupauit. Sex millia Macedonum erant, & ducenti nobiles, & quinque millia Græcorum, cum Equitibus ducentis, haud dubiè robur omnium virium Regis. Arachosijs datos Memnon Prætor, 4. millibus peditum, & DC. equitibus in pręsidium re-

lictis. Ipse Rex nationem ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo cõmercio volentem mutuos vsus, cum exercitu intrauit. Parapamisadæ appellantur, agreste hominum genus, & inter barbaros maximè incõditum: locorum asperitas, hominum quoq; ingenia durauerat. Gelidissimũ Septentrionis axem ex magna parte spectãt, Bactrianis ad Occidentem coniuncti sunt. Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt. Et quia sterilis est terra materiæ, in nudo etiã montis dorso vsq; ad summũ ædificiorũ fastigiũ eodẽ laterculo, vtuntur. Cęterum structura latior ab imo, paulatim incremẽto operis in arctius cogitur, ad vltimũ in carinæ maximè modũ coit. Ibi foramine relicto, supernè lumen accipiunt. Ad mediũ vites, & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hyeme defossæ latent. Cùm niue discussa, aperiri humus cœpit, cęlo, soliq; redduntur. Cęterũ adeò altæ niues premunt terram, gelu, & perpetuo penè rigore constrictæ, vt ne auium quidem, feræve vllius vestigium extet. Obscura cęli verius vmbra quàm lux, nocti similis premit terram vix, vt quæ propè sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quicquid malorum tolerari potest, pertulit inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimauit rigor insolitus niuis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis præcipuè perniciabilis fuit: fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cùm moueri desissẽt, vis frigoris ita astringebat, vt rursus ad surgendũ cõniti non possent. A comilitonibus torpentes excitabantur. Neq; aliud remedium erat, quàm vt ingredi cogerentur. Tum demũ vitali calore moto, mẽbris aliquis redibat vigor. Siqui tuguria Barbarorũ adire potuerũt, celeriter refecti sunt. Sed tãta

ta caligo erat, vt ædificia nulla alia res, quã fumus ostenderet. Illi nunquã antè in terris suis aduena viso, cùm armatos repentè cõspicerent, exanimati metu, quicquid in tugurijs erat, afferebant, vt corporibus ipsorũ parceretur orantes. Rex agmen circuibat pedes, iacẽtes quosdam erigens, & alios, cùm ægrè sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in mediũ, nũc in vltimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandẽ ad cultiora peruentum loca est, cõmeatuq; largo recreatus exercitus, simul, & qui consequi non poterant, in illa castra venerunt. Inde agmen processit ad Caucasum montem cuius dorsum Asiam perpetuo iugo diuidit hinc simul mare, quod Ciliciã subit: illhinc Caspiũ fretũ, & amnẽ Araxẽ, aliaq; regionis Scythiæ deserta spectat. Taurus secundæ magnitudinis mons cõmittitur Caucaso: à Cappadocia se attollens, Ciliciã præterit, Armeniæq; montibus iungitur: sic inter se tot iuga velut serie cohęrentia, perpetuum habẽt dorsum: ex quo Asiæ omnia ferè flumina alia in Rubrũ, alia in Caspiũ mare, alia in Hyrcanum, & Ponticũ decidunt. XVII. dierum spatio Caucasum superauit exercitus. Rupes in eo x. in circuitu stadia complectitur, quatuor in altitudinẽ excedit: in qua vinctũ Promethea fuisse antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis vrbi sedes electa est. VII. millibus seniorum Macedonum, & prætereà militibus, quorum opera vti desisset, permissum in nouam vrbem considere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appellauerunt.

4 At Bessus Alexandri celeritate perterritus, Dijs patrijs sacrificio ritè facto, sicut illis gentibus mos est, cum amicis, ducibusq; copiarum inter epulas de bello cõsultabat. Graues mero suas vires extollere, hostiũ nunc temeritatẽ, nunc paucitatẽ spernere incipiunt. Præcipuè Bessus ferox verbis,

& parto per scelus regno superbus ac vix potens mentis dicere orditur: Socordia Darij creuisse hostium famam. Occurrisse enim in Ciliciæ angustissimis faucibus, cũ retrocedendo posset perducere incautos in loca naturæ situ inuia, tot fluminibꝰ obiectis, tot montiũ latebris, inter quas deprehensus hostis, ne fugę quidem nedum resistendi, occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum obiecturũ hosti, dũ ex finitimis gentib. valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios, & Dahas, Sagasq; & Indos, & vltra Tanaim amnẽ colentes Scythas, quorum neminem adeò humilẽ esse, vt humeri eius non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti vnã hanc sententiam salubrem esse: & Bessus circumferri merum largiùs iubet, debellaturus super mẽsam Alexãdrum. Erat in eo conuiuio Cobares natione Medus, sed magicæ artis (si modò ars est, nõ vanissimi cuiusq; ludibrium) magis professione, quã sciẽtia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cũ præfatus esset, scire seruo vtilius parere dicto, quàm afferre consilium, cùm illos qui pareãt, idem quod ceteros maneat: qui verò suadeãt, proprium sibi periculum: poculum ei quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, Natura, inquit, mortalium hoc quoq; nomine praua, & sinistra dici potest, quòd in suo quisq; negotio hebetior est, quàm in alieno. Turbida profectò sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat alijs metus, alijs cupiditas, nonnumquàm naturalis eorũ, quæ cogitaueris, amor. Nã in te superbia non cadit. Expertus es, vnũquẽq; quod ipse repererit, aut solum, aut optimũ ducere. Magnum onus sustines capite regium insigne. Hoc aut moderatè perferẽdum est, aut (quod abominor) in te ruet. Consilio, non impetu opus est. Adijcit deindè quod apud

Ba-

Bactrianos vulgò vsurpabant, CANEM TIMIDVM VEHEMENTIVS LATRARE, QVAM MORDERE. Altissima quæque flumina minimo sono labi. Quæ inserui, vt qualiscumque inter barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientibus suspensam dederat expectationem sui. Tum consilium aperit, vtilius Besso, quā gratius. In vestibulo, inquit, Regiæ tuæ velocissimus consistit. Rex antè ille agmen, quàm tu mensam istam mouebis. Nunc ab Tanai exercitū accerses, & armis flumina oppones: scilicet, quà tu fugiturus es, hostis sequi non potest? Iter vtriq; commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisq; te? Vtcumq; cesserit, meliorē fortunam deditus, quā hostis habiturus. Alienū habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan iustus esse Rex, cùm ipse fecerit, qui tibi, & dare potest regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutiùs exequi superuacuum est. Nobilis equus vmbra quoque virgæ regitur, ignauus ne calcari quidē cōcitari potest. Bessus, & ingenio & multo mero ferox adeò exarsit, vt vix ab amicis, quo minus occideret eū (nam strinxerat quoq; acinacem) contineretur. Certè è conuiuio prosiliuit haudquaquàm potens mentis. Cobares inter tumultū elapsus ad Alexandrum transfugit. VIII. millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quandiu propter cœli intemperiem Indiam potiùs Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Posteaquā aduentare Alexandrū compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Besum liquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutauerant fidem, Oxo amne superato, exustisq; nauigijs, quibus transierat, ne ijsdem hostis vteretur, nouas copias in Sogdianis cōtrahebat. Alexander Caucasum quidem (vt suprà dictum est)

transierat: sed inopia frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus quàm oleo artus perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis denarijs amphoræ singulæ, mellis denarijs trecenis nonagenis, trecenis vini æstimabantur: tritici nihil, aut admodũ exiguum, reperiebatur. Sirrhos vocabant Barbari: quos ita solerter abscondunt, vt nisi qui defoderunt, inuenire non possint. In ijs conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluuiatili pisce, & herbis sustinebantur. Iamq; hęc ipsa alimenta defecerant, cùm iumẽta, quibus onera portabant, cædere iussi sunt: horũ carne, dũ in Bactrianos peruẽtum, traxere vitã. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis largos, mitesq; fructus alit. Solũ pingue crebri fontes rigant. Quę mitiora sunt, frumento conseruntur. Cętera armẽtorum pabulo cedunt. Magnam deindè partem eiusdẽ terræ steriles arenæ tenent. Squalida siccitate regio, non hominẽ, non frugẽ alit. Cùm verò venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in cãpis iacet, conuerrunt. Quod vbi cumulatum est, magnorũ colliũ procul species est, omniaq; pristini itineris vestigia intereunt. Itaq; qui trãseunt cãpos, nauigantiũ modo noctu sydera obseruant, ad quorũ cursũ iter dirigunt: & propemodũ clarior est noctis vmbra, quàm lux. Ergo interdiu inuia est regio: quia nec vestigium, quod sequantur, inueniunt, & nitor syderũ caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed quà mitior terra est, ingens hominum, equorũq; multitudo gignitur. Itaq; Bactriani equites triginta millia expleuerãt. Ipsa Bactra regionis eius caput, sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit mœnia. Is vrbi, & regioni dedit nomen. Hic Regi statiua habenti nunciatur ex Græcia Peloponnensium,

La-

Laconumq́; defectio. Nondũ enim victi erãt, cùm proficiſcentur tumultus eius principia nũtiaturi: & alius præſens terror affertur, Scythas, qui vltra Tanaim amnẽ colunt, aduentare Beſſo ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorũ Caranus, & Erigyius geſſerant, perferũtur. Commiſſum erat prælium inter Macedones Arioſq;. Trãsfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cùm pugnã ſegnẽ vtrinq; æquis virib. ſtare vidiſſet, in primos ordines adequitauit, demptaq; galea, inhibitis qui tela iaciebant, ſi quis viritim dimicare vellet, prouocauit ad pugnam, nudum ſe caput in certamine habiturum. Non tulit ferociã Barbari dux illius exercitus Erigyius, grauis quidem ætate, ſed & animi, & corporis robore nulli iuuenum poſtferendus. Is galea dempta canitiem oſtentans: Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honeſtiſſima, quales amicos, & milites Alexander habeat, oſtendã. Nec plura elocutus, equum in hoſtẽ egit. Crederes imperatum, vt acies vtræq́; tela cohiberent. Protinus certè receſſerunt, dato libero ſpatio intenti in euentum non duorũ modò, ſed etiam ſuæ ſortis: quippe alienum diſcrimen ſecuturi. Prior Barbarus emiſit haſtã: quam Erigyius modica capitis declinatione vitauit. At ipſe infeſtam ſariſſam, equo calcaribus concito in medio Barbari gutture ita fixit, vt per ceruicẽ emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere haſtam rurſus in os dirigit. Satibarzanes haſtã manu cõplexus, quo maturius interiret, ictũ hoſtis adiuuit: & Barbari duce amiſſo, quẽ magis neceſſitate quã ſponte ſecuti erant, tunc haud immemores meritorũ Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his quidẽ lętus, de Spartanis haudquaquã ſecurus, magno tamẽ animo defectionẽ eorũ tulit, dicẽs, Non antè auſos conſilia nudare, quàm ipſum ad fines

Indiæ peruenisse cognouissent. Ipse Bessum persequens copias mouit: cui Erigyius, spolia Barbarica, ceu opimum belli decus præferens occurrit.

5 Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas, & impedimenta ibi cum presidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (vt ante dictum est) penuria prius desperatione, quàm desiderio bibendi sitim accēdit. Per 400. stadia, ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstiui solis accendit, quæ vbi flagrare ceperunt, haud secus, quã continenti incendio cuncta torrētur. Caligo deindè immodico terræ feruore excitata, lucē tegit: camporumq; nō alia, quã vasti, & profundi æquoris species est. Nocturnũ iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora leuabantur. Cæterùm cùm ipsa luce æstus oritur, omnemq; naturalem absorbet humorē siccitas, ora, visceraq; penitus vruntur. Itaq; primum animi, deinde corpora deficere ceperunt. Pigebat, & consistere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti præpararant aquã. Hæc paulisper repressit sitim. Deinde crescēte estu, rursum desiderium humoris accensũ est. Ergo quicquid vini, oleiq; erat, hominibus ingerebatur. Tantaq; dulcedo bibendi fuit, vt in posterum sitis non timeretur. Graues deindè auidè hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere. Anxium Regem tantis malis circumfusi amici, vt meminisset sui orabant, animi sui magnitudinem vnicũ remediũ deficientis exercitus esse, cùm ex ijs qui præcesserant ad capiendũ locũ castris, duo occurrunt vtribus aquã gestãtes, vt filijs suis, quos in eodē agmine esse, & egrè pati sitim non ignorabant, occurrerent: qui cũ in Regē incidissent, al-

tcr

ter ex ijs vtre resoluto, vas, quod simul ferebat implet porrigens Regi: ille accipit, percõtatus, quib. aquã portarent, filijs ferre cognoscit. Tunc poculo pleno (sicut oblatũ est) reddito, Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum diuidere omnibus possũ. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date. Tandem ad flumen Oxũ ipse peruenit prima ferè vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat consequi. In edito monte ignes iubet fieri, vt ij, qui ęgrè sequebãtur, haud procul castris eos abesse cognoscerent. Eos autem qui primi agminis erant, maturè cibo, ac potione firmatos, implere alios vtres, alios vasa quibuscũ aqua posset portari, iussit, ac suis opem ferre. Sed qui intẽperantiùs hauserant, intercluso spiritu extincti sunt. Multoq; maior horum numerus fuit, quã vllo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus, aut potu, quà veniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandũ corpus recessit, quàm præterierant, qui agmen sequebantur: totãq; eam noctẽ cum magno animi motu perpetuis vigilijs egit. Nec postero die lętior erat: quia nulla nauigia habebat, nec põs erigi poterat circũ amnẽ nudo solo, & materiæ maximè sterili. Consiliũ igitur, quod vnum necessitas subiecerat, init. Vtres quã plurimos stramentis refertos diuidit. His incubantes transnauere amnẽ: quiq; primi trãsierãt, in statione erãt, dũ traijcerẽt cęteri. Hoc modo sexto demũ die in vlteriore ripa totũ exercitũ exposuit. Iãq; ad persequendum Bessum statuerat progredi, cùm ea, quę in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos pręcipuo honore cultus à Besso, sed nullis meritis perfidia mitigari potest, quæ tamen iam minus in eo inuisa esse poterat, quia nihil vlli nefas tunc in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulos facinoris speciosus præferebatur, vindictā

Darij. Sed fortunam, non scelus, oderant Bessi. Nã vt Alexandrum flumem Oxum superasse cognouit, Datapherně, & Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem rei, asciscit. Illi prõptiùs adeunt, quàm rogabantur: assumptisq; 8. fortissimis iuuenibus talem dolum intendunt. Spitamens pergit ad Bessum, & remotis arbitris comperisse ait se, insidiari ei Datahernem, & Catenẽ, vt viuum Alexandro traderent, agitantes à semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (vt credebat) obligatus, partim gratias agit, partim auidus explendi supplicij, adduci eos iubet. Illi manib. sua sponte religatis à participibus consilij trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens consurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circumsistunt eum, & frustra repugnantem vinciunt, direpto ex capite Regni insigni, laceràtaque veste, quàm spolijs occisi Regis induerat. Ille Deos sui sceleris vltores adesse confessus, adiecit. Non Dario iniquos fuisse, quem sic vlciscerentur: sed Alexandro propitios, cuius victoriam semper etiam hostis adiuuisset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinxerant, iussu Alexandri fecisse ipsos ementiti, dubios adhuc animos terruissent. In equum impositum Alexãdro tradituri ducunt. Inter hæc Rex, quibus matura erat missio, relictis XC. ferè, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitosq; vt liberos generarent, remisit domum. Cęteris gratiæ actæ, quòd ad reliqua belli nauaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Peruentum erat in paruulum oppidum. Branchiadæ ęius incolæ erant. Mileto quondam, iussu Xerxis, cũ è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant: qui tẽplum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violauerant: mores patrij nondum exoluerant, sed iam

bilingues erant, paulatim à domestico, externoq; sermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, vrbem, seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, conuocari iubet. Vetus odium miles gerebat in Branchiadarum gentem. Proditis ergo, siue iniuriæ, siue originis meminisse mallent liberum de Branchiadis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententijs, seipsum consideraturum, quod optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchiadas secū procedere iubet. Cùmq; ad vrbē ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circuire iussa, & dato signo diripere vrbē proditorum receptaculum, ipsosq; ad vnum cędere. Illi inermes passim trucidantur, nec aut cōmercio linguę, aut suppliciorū velamentis, precibusq; inhiberi crudelitas potest. Tandem vt deijcerent, fundamenta murorū ab imo moliuntur, ne quod vrbis vestigiū extaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cædunt modò, sed etiā extirpant, vt vasta solitudo, & sterilis humus excussis etiam radicibus linqueretur: quæ si in ipsos proditionis authores excogitata essent, iusta vltio esse, nō crudelitas videretur. Nunc culpam maiorum posteri luere, qui ne viderant quidem Miletum, adeo & Xerxi non potuerant prodere. Inde processit ad Tanaim amnē. Quò productus est Bessus, nō vinctus modò, sed etiā omni velamēto corporis spoliatus. Spitamenes eū tenebat collo inserta cathena, tàm Barbaris, quàm Macedonibus gratū spectaculū. Tum Spitamenes: Et te, inquit, & Dariū, Reges meos vltus, interfectorē domini sui adduxi eo modo captū, cuius ipse fecit exēplū. Aperiat ad hoc spectaculū oculos Darius. Existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est Alexander multū collaudato Spitamene conuersus ad Besū: Cuius, inquit, feræ rabies oc-

cupauit animum tuum, cum Regem de te optimè meritum prius vincere, deindè occidere sustinuisti? Sed huius paricidij mercedem falso Regis nomine persoluisti. Ibi ille facinus purgare non ausus, Regis titulum se vsurpare dixit, vt gentē suā tradere ipsi posset: qui si cessasset, alium fuisse regnū occupaturum. Et Alexander Oxyatrem fratrem Darij, quem inter corporis custodes habebat, propius iussit accedere, tradiq; Bessum ei: vt cruci affixum mutilatis auribus, naribusq; sagittis configerent barbari, asseruarentque corpus, vt ne aues quidem contingerent. Oxyatres cętera sibi curæ fore pollicetur. Aues non ab alio, quàm à Catene posse prohiberi adijcit, eximiam eius artem cupiens ostendere. Namque adeo certo ictu destinata feriebat, vt aues quoque exciperet. Nam & si forsitan sagittandi tàm celebri vsu minus admirabilis, videri hæc ars possit; tamen ingens visentibus miraculum, magnoq; honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Cęterùm supplicium eius distulit, vt eo loco in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

6 Interea Macedones ad petendum pabulum incōposito agmine egressi, à barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur, pluresq; capti sunt, quā occisi. Barbari autem captiuos præ se agentes, rursùs in montē recesserunt XX. millia latronū erant, fundis, sagittisq; pugnā inuadunt, quos dum obsideret Rex, inter prōptissimos dimicans sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculū. Illū quidē mœsti, & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaq; postero die misere legatos ad Regē, quos ille protinus iussit admitti, solutisq; fascijs magnitudinē vulneris dissimulās, crus barbaris ostēdit. Illi iussi cōsidere, af-

fir,

firmāt non Macedonas, quā ipsos fuisse tristiores cognito vulnere ipsius: cuius si authorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Dijs enim pugnare sacrilegos tantum. Cęterùm se gentem in fidem dedere superatos virtute illius. Rex fide data, & captiuis receptis, gentem in deditionē accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quàm pro se quisque eques, pedesq; subire certabant. Equites cum quibus Rex prælia inire solitus erat, sui muneris id esse cēsebant. Pedites contra, cùm saucios commilitones ipsi gestare assueuissent, eripi sibi proprium officium tum potissimū, cùm Rex gestandus esset, quærebantur. Rex in tanto vtriusque partis certamine, & sibi difficilem, & præteritis grauem electionem futuram ratus, inuicem subire eos iussit. Hinc quarto die ad vrbem Maracandā peruentum est. 70. stadia murus vrbis amplectitur: arx nullo cingitur muro. Præsidio vrbi relicto proximos vicos depopulatur, atque vrit. Legati deinde Albiorum Scytharum superueniunt, liberi ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos Barbarorum constabat: Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico, & æquali vsu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benignè allocutus, ad hos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret his, ne Tanaim amnem regionis iniussu Regis transirent. Eidem mandatum, vt contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphoro incolunt, viseret. Condendæ vrbi sedem super ripam Tanais eligeret, claustrum etiam perdomitorum, & quos deinde adire decreuerat. Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quę Bactrianos quoque traxit. Septem millia Equitum erant, quorum authoritatem cœteri sequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, à qui-

bus

bus ei traditus erat Beſſus,aut dubius,quin eorum opera redigi poſſent in poteſtatem,coercẽdo eos, qui mouerant res,iuſſit accerſiri. At illi defectionis,ad quam coercendam euocabantur,authores, vulgauerant fama,Bactrianos equites à Rege,omnes vt occiderentur, accerſiri: idq; imperatũ ipſis non ſuſtinuiſſe tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent non magis Alexãdri ſæuitiam,quã Beſſi paricidium ferre potuiſſe. Itaq; ſua ſponte iam motos,metu pœnæ haud difficulter concitauerunt ad arma. Alexãder transfugarum defectione comperta,Craterum obſidere Cyropolim iubet,ipſe aliam vrbem regionis eiuſdem corona capit, ſignoq; vt puberes interficerẽtur dato,reliqui in prædam ceſſere victoris. Vrbs diruta eſt,vt cęteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens,obſidionem,non vt honeſtiorem modò, ſed etiam vt tutiorem ferre decreuerant. Ad quorum pertinaciã mitigandam Rex quinquaginta equites præmiſit, qui clementiã ipſius in deditos,ſimulq; exorabilem animum in deuictos oſtenderent. Illi nec de fide,nec de potẽtia Regis ipſos dubitare reſpondent, equitesq; tendere extra munimenta vrbis iubent. Hoſpitaliter deinde exceptos,grauesq; epulis,& ſomno,intempeſta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud ſecus,quàm par erat motus,vrbem corona circundedit,munitiorem,quã vt primo impetu capi poſſet. Itaq; Meleagrum, & Perdiccam in obſidionẽ iungit,Cyropolim(vt antè dictum eſt)obſidentes. Statuerat autẽ parcere vrbi conditæ à Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt,quam hunc Regem,& Semiramim,in queis,& magnitudinem animi, & claritatem rerum longè emicuiſſe credebat.Cæterũ pertinacia oppidanorũ eius iram accendit. Itaq; captam vrbem diripere iuſſit delectos Macedones haud iniuria infeſtos,&

ad

ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia vrbs fortiùs obsidionem tulit: quippè, & militum promptissimi cecidere, & ipse Rex ad vltimũ periculum venit. Namq; ceruix eius saxo ita icta est, vt oculis caligine effusa collaberetur, ne mentis quidẽ compos. Exercitus certè velut erepto eo ingemuit. Sed inuictus aduersus ea, quæ cęteros terrẽt, nondũ percurato vulnere acriùs obsidioni institit, naturalẽ celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffossa mœnia, ingens nudauere spatiũ, per quod irrupit, victorq; vrbẽ dirui iussit. Hinc Menedemũ cum tribus millibus peditũ, & DCCC. equitibus ad vrbem Maracanda misit: Spitamenes transfuga præsidio Macedonũ inde deiecto, muris vrbis eius incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbãtur quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim amnem redit, & quantum soli occupauerant castris, muro circundedit: sexaginta stadiorum vrbis murus fuit: hanc quoque vrbem Alexandriam appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectum est, vt XVII. die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque vrbis absoluerentur. Ingẽs militum certamen inter ipsos fuerat, vt suũ quisq; munus (nam diuisum erat) primus ostenderet. Incolæ nouæ vrbi dati captiui, quos reddito pretio dominis liberauit: quorum posteri nunc quoque nondum apud eos tàm longa ætate propter memoriam Alexandri, exoluerunt.

7 Rex Scytharum, cuius tum vltra Tanaim imperium erat, ratus eam vrbẽ, quam in ripa amnis Macedones cõdiderant, suis impositam esse ceruicibus, fratrem, Charcasim nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculq; amne ad submouendas Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europæos vocant, diuidit. Idem Asiam, & Europam finis inter-

terfluit. Cæterùm Scytharum gens haud procul Thracia sita, ab Oriente ad Septentrionem se vertit, Sarmatarumque vt quidam credidere, non finitima, sed pars est. Rectà deinde regionem aliã vltra Istrum iacẽtem colit. Vltima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit: habitant, quæ Septentrioni proxima sunt. Profundæ inde syluæ, vastæq; solitudines excipiunt. Rursus, quæ ad Tanaim, & Bactra spectãt, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non prouisum bellum Alexander gesturus, cũ in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipuè voce deficiens, quã, & modicus cibus, & ceruicis extenuabat dolor, amicos in consilium aduocari iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant, Scythæ etiam lacessebant. Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur se iacere segnẽ, cuius velocitatem nemo anteà valuisset effugere. Vix suos credere, non simulati valetudinẽ. Itaq; qui post Dariũ victum ariolos, & vates consulere desierat, rursus ad superstitionẽ humanarũ gentium ludibria reuolutus, Aristandrum, cui credulitatem suã addixerat, explorare euentum rerũ sacrificijs iubet. Mos erat aruspicib. exta sine Rege spectare, & quæ portenderentur, referre. Inter hæc Rex dũ fibris pecudũ exploratur euentus latentiũ rerũ, propiùs ipsum cõsidere amicos iubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus, & Erigyius erant cum custodibus in tabernaculum admissi. Discrimen, inquit, me occupauit, meliore hostium, quã meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum ceruicibus stamus, & quantum in nobis animi

sit,

ſit, alieno Marte experiuntur. Haud dubia fortuna, ſi omiſerimus Scythas vltrò arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, reuertemur. Si verò Tanaim tranſierimus, & vbiq; inuictos eſſe nos Scytharum pernicie, ac ſanguine oſtenderimus: quis dubitabit patere Europam victoribus? Fallitur qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio, quod tranſituri ſumus. Vnus amnis interfluit: quem ſi traijcimus, in Europā arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum Aſiā ſubigimus, in alio quodāmodò orbe trophæa ſtatuere, & quę tam lōgo interuallo natura videtur diremiſſe, vna victoria ſubitò committere? At herculè ſi paululū ceſſauerimus, in tergis noſtris Scythæ hærebūt. An ſoli ſumus, qui flumina tranare poſſumus? Multa in noſmetipſos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artē victos quoq; docet. Vtribus amnē traijciendi exemplū fecimus nuper, hoc vt Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Pręterea vnus gentis huius adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre poſſemus, accipere cogemur. Manifeſta eſt conſilij mei ratio. Sed an permiſſuri ſint Macedones animo vti meo, dubito: quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus ſum, non pedibus ingreſſus. Sed ſi me ſequi vultis, valeo, amici. Satis virium eſt ad toleranda iſta. Aut ſi iam adeſt vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc quaſſa adhuc voce ſubdeficiens vix proximis exaudientibus dixerat, cū omnes à tam præcipiti conſilio Regem deterrere cęperūt. Erigyius maximè, qui haud ſanè authoritate proficiens apud obſtinatū animū, ſuperſtitionē, cuius potens non erat Rex, incutere tentauit, dicendo Deos quoq; obſtare conſilio, magnūq; periculū, ſi flumē tranſiſſet, oſtendi. Intranti Erigyio tabernaculum Regis Ariſtāder occurrerat, triſtia exta fuiſſe

iste significans. Hæc ex vate comperta Erigyius nuntiabat. Quo inhibito, Alexander non ira solũ, sed etiam pudore confusus, quòd superstitio, quã celauerat, detegebatur, Aristandrum vocari iubet. Qui vt venit, intuens eum: Non Rex, inquit, sed priuatus sum: sacrificiũ vt faceres mandaui. Quid eo portenderetur, cur apud alium quàm apud me professus es? Erigyius arcana mea, & secreta, te prodẽte, cognouit. Quem certũ mehercule habeo extorum interpretem metu suo: tibi autem sæpius quã potest, denuntio, ipse mihi indices, quid ex extis cognoueris, ne possis inficiari dixisse, quæ dixeris. Ille exanguis, attonitoq; similis stabat, per metũ etiã voce suppressa. Tandemq; eodẽ metu stimulante, ne Regis expectationem moraretur: Magni, inquit laboris, nõ irriti discrimen instare prædixi. Nec mea ars magis quã beneuolentia me perturbat. Infirmitatẽ valetudinis tuæ video: & quantum in vno te sit, scio. Vereor ne non præsenti fortunæ tuæ sufficere possis. Rex iussum confidere felicitati suæ remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cũ iisdẽ, quonam modo flumen transiret: superuenit Aristander, non aliàs lætiora exta vidisse se affirmans vtiq; prioribus lõgè diuersa; tũ solicitudinis causas aperuisse, nunc prorsus egregiè litatũ esse. Cęterùm quæ subinde nuntiata sunt Regi, continuæ felicitati rerum eius imposuerant labẽ. Menedemũ, vt suprà dictum est miserat ad obsidendũ Spitamenem, Bactrianæ defectionis authorẽ. Qui cõperto hostis aduentu, ne muris vrbis includeretur, simul fretus excipi posse quẽ venturum sciebat, consedit occultus. Syluestre iter aptũ insidijs tegendis erat. Ibi Dahas cõdidit. Equi binos armatos vehunt quorũ inuicẽ singuli repentè desiliunt, equestris pugnæ ordinẽ turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circuire iussos, pariter, & à la-

à lateribus,& à fronte,& à tergo hosti se ostendit:
Menedemus vndiq; inclusus, ne numero quidem
par, diu tamen restitit, clamitans, Nihil aliud su-
peresse locorum fraude deceptis, quàm honestæ
mortis solatium ex hostium cęde. Ipsum præua-
lens equus vehebat, quo sępius in cuneos barbaro-
rum effusis habenis euectus, magna strage eos fu-
derat. Sed cùm vnum omnes peterent, vulneribus
exanguis Hipsidem quendam ex amicis hortatus
est, vt in equum suum ascenderet,& se fuga eripe-
ret. Hæc agentem anima defecit, corpusq; ex equo
defluxit in terram. Hipsides poterat quidem effu-
gere, sed amisso amico mori statuit. Vna erat cu-
ra, ne inultus occideret. Itaq; subditis calcaribus e-
quo, in medios hostes se immisit, & memorabili
edita pugna, obrutus telis est. Quod vbi videre, qui
cædi supererant, tumulum paulo quàm cętera edi-
tiorem capiunt, quos Spitamenes fame in deditio-
nem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio pedi-
tum II. millia, CCC equites. Quam cladem Ale-
xander solerti consilio texit, morte denuntiata ijs,
qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

8 Cæterùm cũ animo disparem vultum diutiùs
ferre nõ posset, in tabernaculum super ripam flu-
minis de industria locatum secessit. Ibi sine arbi-
tris singula animi cõsulta pensando, noctem vigi-
lijs extraxit, sępè pellibus tabernaculi alleuatis, vt
conspiceret hostium ignes, è quibus cõiectare po-
terat, quanta hominum multitudo esset. Iamq; lux
apparebat, cùm thoracem indutus procedit ad mi-
lites, tum primũ post vulnus proximè acceptum.
Tanta erat apud eos veneratio Regis, vt facilè pe-
riculi, quod horrebant, cogitationẽ præsentia eius
excuteret. Læti ergo,& manantibus prę gaudio la-
chrymis consalutant eũ, & quod ante recusauerãt
bellum, feroces deposcunt. Ille se ratibus equitem,
phalangemq; transportaturũ esse pronũtiat: super
vtres

vtres iubet nare leuiùs armatos. Plura nec dici res desiderauit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterùm tanta alacritate militum rates iunctæ sunt, vt in triduum ad 12000. effectę sint. Iamq; ad transeundum omnia aptauerant, cũ legati Scytharum XX. more gẽtis per castra equis vecti nuntiari iubent Regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculũ, iussiq; considere, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animũ æstimantibus, modicus animus haudquaquã famæ par videbatur, Scythis autem non vt cæteris barbaris rudis, & inconditus sensus est. Quidam eorũ sapientiam capere dicuntur, quantamcũq; gens capit semper armata. Sicq; locutos esse apud Regem memoriæ proditum est, abhorrẽtia forsitan moribus nostris, & tẽpora, & ingenia cultiora sortitis. Sed vt possit oratio eorũ sperni, tamen fides nostra non debet: quę vtcumq; tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur vnum ex his maximũ natu ita locutũ accepimus: Si Dij habitũ corporis tui, auiditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres. Et hoc assecutus, scire velles, vbi tãti numinis fulgor conderetur. Sic quoq; concupiscis, quæ non capis. Ab Europa petis Asiã, ex Asia transis in Europam. Deindè, si humanum genus omne superaueris, cum syluis, & niuibus, & fluminibus, ferisque bestijs gesturus es bellum. Quid tu? ignoras, arbores magnas diu crescere, vna hora extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem nõ metitur. Vide, ne dum ad cacumen peruenire cõtendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoq; aliquando minimarum auium pabulum fit, & ferrũ rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab inualido. Quid nobis tecum est? nunquam terrã tuam

at-

attigimus. Qui ſis, vndè venias, licetne ignorare in vaſtis ſyluis viuentibus? Nec ſeruire vlli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona à nobis data ſunt, ne Scytharum gentem ignores, iugũ boũ, aratrum, & ſagitta, & haſta, & patera. His vtimur, & cum amicis, & aduersùs inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæſitas: Patera cum his vinum dijs libamus: inimicos ſagitta eminus, haſta cominus petimus. Sic Scythiæ Regem, & poſteà Perſarum, Medorumq; ſuperauimus, patuitq; nobis iter vſq; in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cœpiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes. Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti. Iam etiam ad pecora noſtra auaras, & inſtabiles manus porrigis. Quid tibi diuitijs opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famẽ, vt quo plura haberes, acriùs quæ non habes, cuperes. Non ſuccurrit tibi, quamdiu circum Bactra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam vt maior, fortiorq; ſis, quàm quiſquam: tamen alienigenam dominũ pati nemo vult. Tranſi modò Tanaim, ſcies quàm latè pateat, nunquam tamen conſequeris Scythas. Paupertas noſtra velocior erit, quã exercitus tuus, qui prędam tot nationum vehit. Rurſus cũ procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eadẽ velocitate & ſequimur, & fugimus. SCYTHARVM SOLITVDINES Græcis etiam prouerbijs audio cludi. Nos deſerta, & humano cultu vacua, magis quàm vrbes, & opulentos agros ſequimur. Proindè fortunam tuam preſſis manibus tene: lubrica eſt, nec inuita teneri poteſt. Salubre conſilium ſequens, quod præſens tempus oſtendit melius, impone felicitati tuæ fręnos, faciliùs illã reges. Noſtri SINE PEDIBVS dicunt eſſe FORTVNAM,

quæ

quæ manus, & pinnas tantum habet: cùm manus porrigit, pinnas quoq; comprehendere non sinit. Deniq;, si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere. Sin autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui obliuiſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris vti. Nã, & firmissima est inter pares amicitia: & videntur pares, qui nõ fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse caue credas. Inter dominum, & seruum nulla amicitia est: etiã in pace, belli tamen iura seruantur. Iurando gratiã Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem iurant. Græcorum ista cautio est, qui facta consignant, & Deos inuocant: nos religionem in ipsa fide nouimus. Qui non reuerentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cuius beneuolentia dubites. Cæterùm nos, & Asiæ, & Europæ custodes habes. Bactra, nisi diuidat Tanais, contingimus. Vltra Tanaim, vsq; ad Thraciam colimus. Thraciæ Macedoniam coniunctam esse fama est, vtriq; imperio tuo finitimos, hostes, an amicos velis esse considera. Hæc Barbarus.

9 Contrà Rex, fortuna sua, & consilijs eorum se vsurum esse respondet. Nam, & fortunam, cui cõfidat, & consilium suadentium, ne quid temerè, & audacter faciat, secuturum. Dimissisq; legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos lo cauerat, iussos in genua subsidere, quò tutiores essent aduersus ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderent, stabant, & ab vtroque latere, & à fronte circundati armis. Reliqui, qui post tormenta constiterant, remigem loricā indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, seruatus est. Maior pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos vtres stramento

mento repleti vehebant, obiectæ rates tuebantur. Ipse Rex cum delectis primus ratem soluit, & in ripam dirigi iussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, vt ne applicari quidem terræ rates possent. Cæterùm præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus ingens nauigantes terror inuaserat. Namq; cursum gubernatores, cùm obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesq; milites, & ne excuterentur soliciti, nautarum ministeria turbauerant. Nec tela quidem conati nixu vibrare poterant, cùm prior standi sine periculo, quàm hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos, ac temerè se offerentes haud frustrà excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infudere ratibus. Vixq; vllum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Iamq; terræ rates applicabantur, cũ acies clypeata consurgit, & hastas certo ictu, vtpote libero nisu mittit è ratibus. Et vt territos, recipientesq; equos videre, alacres mutua adhortatione in terram desiliere. Turbatis acriter pedẽ inferre cœperunt. Equitũ deindè turmæ, quę frænatos habebant equos, perfregere barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantiũ tecti, aptauere se pugnæ. Ipse Rex, quod vigoris ægro adhuc corpore deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondũ bene obducta cicatrice ceruicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaq; ipsi quidem ducum fungebantur officio, aliusq; alium adhortati in hostem salutis immemores ruere cœperunt. Tum verò non ora, non arma, non clamorem hostium barbari tolerare potuerunt, omnesq; effusis habenis (nanq; equestris acies erat) capessunt fugam, quos Rex quanquàm vexationem inualidi corporis pati nõ poterat, per LXXX. tamen stadia insequi perseuerauit.

Iamq; linquente animo, suis præcepit, vt donec lucis aliquod superesset, fugientium tergis inhærerent. Ipse exhaustis etiã animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant iam Liberi Patris terminos, quorum monumẽta, lapides erant crebris interuallis dispositi, arboresq; proceræ, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longiùs prouexit: quippè media ferè nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equosq; 1800. abegere. Ceciderunt autẽ Macedonũ equites 60. pedites 100. ferè 1000. saucij fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportunę victorię domuit. Inuictos Scythas esse crediderãt: quibus fractis, nullam gentem Macedonum armis parẽ fore confitebantur. Itaq; Sacæ misère legatos, qui pollicerentur gentem mandata facturã. Mouerat eos Regis non virtus magis, quàm clementia in deuictos Scythas: quippè captiuos omnes sine pretio remiserat, vt fidem faceret, sibi cũ ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamẽ. Benignè igitur exceptis Sacarum legatis, comitẽ Excipinum dedit, admodum iuuenem, ętatis flore conciliatum sibi: qui cùm specie corporis ęquaret Hephæstionem, lepore haud sanè illi par erat. Ipse Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus sequi iusso, ad Maracanda vrbem peruenit, ex qua Spitamenes cognito eius aduẽtu, Bactra perfugerat. Itaq; quatriduo Rex longũ itineris spatium emensus, peruenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi iussit, & inferias more patrio dedit. Iam Craterus cum phalange subsequi iussus, ad Regem peruenerat. Itaque vt omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias diuidit: vriq; agros, & interfici puberes iussit.

10 Sog-

10 Sogdiana regio maiori ex parte deſerta eſt: octuaginta ferè ſtadia in latitudinem vaſtæ ſolitudines tenent. Ingens ſpatiũ rectæ regionis eſt, per quam amnis (Polytimentum vocant incolę) fertur torrens. Eum ripæ in tenuem alueum cogunt: deinde cauerna accipit, & ſub terram rapit. Curſus abſconditi indicium eſt aquæ meantis ſonus, cùm ipſum ſolum, ſub quo tantus amnis fluit, ne modico quidẽ reſudet humore. Ex captiuis Sogdianorum ad Regẽ triginta nobiliſſimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui vt per interpretem cognouerunt, iuſſu Regis ipſos ad ſupplicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudiiſq; & laſciuiori corporis motu gaudium quoddam animi oſtentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortẽ, euocari eos iuſſit, cauſam tam effuſæ lætitiæ, cùm ſupplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, ſi ab alio occiderentur, triſtes morituros fuiſſe reſpondent. Nunc à tanto Rege victore omnium gentium maiorib. ſuis redditos, honeſtam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus ſui moris, lętitiaque celebrare. Tum Rex admiratus magnitudinem animi: Quæro itaq; inquit, an viuere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri eſtis. Illi, nunquam ſe inimicos ei, ſed bello laceſſitos, hoſtes fuiſſe reſpondent. Si quis ipſos beneficio, quàm iniuria experiri maluiſſet, certaturos fuiſſe, ne vincerentur officio. Interrogatiq; quo pignore fidẽ obligaturi eſſent: Vitam, quam acciperent, pignori futuram eſſe dixerunt, reddituros, quando repetiſſet. Nec promiſſum fefellerunt. Nam qui remiſſi domos ierant, in fide continuere populares. Quatuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonũ in Regem charitate ceſſerunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim maiori præſidio indigebat) relicto, Bactra peruenit. Inde

Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario pęnas capite persoluturum. Iisdem ferè diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoq; ex Lycia cum pari numero peditũ, & D.equitibus venit. Totidem è Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum VIII. millia, in queis D.equites erant, miserat. Itaq; exercitu aucto, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda processit: interfectisq; consternationis authoribus, quarto die ad flumen Oxum peruentum est: hic quia limum vehit, turbidus semper, & insalubris est potui. Itaque puteos miles cęperat fodere. Nec tamen humo altè egesta existebat humor, cùm in ipso tabernaculo Regis conspectus est fons: quem quia tardè notauerant, subitò extitisse finxerunt. Rexq; ipse credi voluit, donũ Dei id fuisse. Superatis deinde amnibus Ocho, & Oxo, ad vrbem Marginiam peruenit. Circa eam VI. oppidis condendis electa sedes est. Duo ad Meridiem versa, quatuor spectantia Orientem modicis inter se stadijs distabant, ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Hæc omnia sita sunt in editis collibus, tum velut fræni domitarũ gentium; nunc originis suę oblita, seruiunt quibus imperauerunt. Et cætera quidem pacauerat Rex.

11 Vna erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum 30000. armatorum obtinebat, alimentis antè congestis, quę tantę multitudini vel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem 30. eminet stadia, circuitu C. & L. complectitur. Vndique abscissa, & abrupta, semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cuius os arctum, & obscurum est: paulatim deindè vlteriora panduntur. Vltima etiam altos recessus habent: fontes per totum ferè spatium manant. E quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci

ci difficultate spectata, statuerat indè abire. Cupido deindè incessit animo, naturam quoque fatigādi. Prius tamen, quàm fortunam obsidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) misit ad Barbaros, qui suaderet, vt dederent rupem. Arimazes loco fretus, superbè multa respondit. Ad vltimum, an Alexander volare possit, interrogat. Quæ nuntiata Regi, sic accendere animum, vt adhibitis cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Barbari illudentis ipsos, quia pinnas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, vt crederet Macedones etiam volare. Trecentos, inquit, pernicissimos iuuenes ex suis quisq; copijs perducite ad me, qui per calles, & penè inuias rupes domi pecora agere consueuerunt: illi prę̨stantes, & leuitate corporum, & ardore animorū strenuè adducunt: quos intuens Rex: Vobiscum, inquit, ò iuuenes, & mei ę̨quales, vrbium inuictarum ante munimenta superaui: montium iuga perenni niue obruta emensus sum: angustias Ciliciæ intraui: Indiæ sine lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei documenta vobis dedi, & vestra habeo. Petra, quam videtis, vnum aditum habet, quem Barbari obsident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt, nisi quę̨ castra nostra spectant. Inuenietis viā, si solerter rimati fueritis aditus ferentis ad cacumen. Nihil tàm altè natura constituit, quò virtus non possit eniti. Experiendo, quæ cæteri desperauerunt, Asiam habemus in potestate. Euadite in cacumen: quod cùm cę̨peritis, candidis velis signū mihi dabitis: ego copijs admotis, hostem in nos a vobis conuertam. Prę̨mium erit ei, qui primus occupauerit verticem, talenta decem: Vno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademq; ad X. homines seruabitur portio. Certum habeo, vos non tàm liberalitatem intueri meam, quàm voluntatem. His animis Regem audierunt, vt iam cepisse

verticem videretur: dimissiq; ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosq; funes parabant. Rex circumuectus Petram, quà minime asper, ac præruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quod bene verteret) ingredi iubet. Illi, alimentis in biduum sumptis, gladijs modò, atq; hastis armati subire cęperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt: deindè, vt in prærupta peruentum est, alij manibus eminētia saxa complexi, leuauere semet, alij adiectis funium laqueis euasere, cùm cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde insisterent, diē inter metū, laboremq; consumpserunt. Per aspera enixis, duriora restabant, & crescere altitudo Petrę videbatur. Illa verò miserabilis erat facies, cùm ij, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti deuoluerentur; mox eadem in se patienda alieni casus ostendebat exemplū. Per has tamen difficultates enituntur in verticem mōtis, omnes fatigatione cōtinuati laboris affecti. Quidam mutilati parte mēbrorum: pariterq; eos, & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporib. in inuijs, & in asperis saxorum, periculi instantis obliti, in lucē quieuerunt: tandemq; velut ex alto sopore excitati, occultas, subiectasq; ipsis valles rimantes, ignari in qua parte Petræ tāta vis hostium condita esset, fumum specus intra seipsos euolutum notauerunt. Ex quo intellectū est, illam hostium latebrā esse. Itaq; hastis imposuere, quod conuenerat signū, totoq; è numero duos, & 30. in ascensu interijsse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quàm vicem eorum, quos ad tàm manifestū periculum miserat, solicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demum cum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandū corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce, primus vela signum capti verticis conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas cęli,

tunc

tunc internitente lucis fulgore conditi. Verum vt liquidior lux apparuit cœlo,dubitatio exempta est. Vocatumq;Cophen,per quem Barbarorum animos tentauerat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseuerarent,ostendi à tergo iussit, qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus, suadere cæpit Arimazi Petram tradere,gratiam Regis inituro,si tantas res molientem in vnius rupis obsidione hęrere non coegisset. Ille ferociùs, superbiùsq; quàm antea locutus,abire Cophen iubet. At is prehensum manu Barbarum rogat,vt secum extra specum prodeat: quo impetrato,iuuenes in cacumine ostendit, eius superbiæ haud immeritò illudens. Pinnas ait habere milites Alexandri. Iamq; è Macedonum castris signorum concentus,& totius exercitus clamor audiebatur. Ea res,sicut pleraq; belli vana, & inania, Barbaros ad deditionem traxit:quippè occupati metu,paucitatem eorum, quia à tergo erant, æstimare non poterant. Itaq; Cophem (quam trepidantes reliquerat) strenuè reuocant,& cum eo 30. Principes mittunt,qui Petram tradant, & incolumibus abire liceat,paciscantur. Ille quamquam verebatur,ne conspecta iuuenum paucitate deturbarent eos Barbari:tamen,& fortunæ suæ confisus, & Arimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditionis accipere respondit. Arimazes desperatis magis, quàm perditis rebus, cum propinquis, nobilissimisq; gentis suæ descendit in castra, quos omneis verberibus affectos,sub ipsis radicibus Petræ crucibus iussit affigi. Multitudo dedititiorum incolis nouarum vrbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus in Petræ,regionisque,quæ apposita esset ei,tutela relictus est.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

1 *Maſſagetis, Dahis, & Sogdianis ſubactis, Scythæ ſui regis filiam Alexandro coniugem offerũt, qui leone interfecto, & quatuor millibus ferarum in venatione deiectis, Clytum ſolemni conuiuio adhibitum, & liberiùs loquẽtem, interficit.*

2 *Sera Alexandri pœnitentia, quàm ſequuntur bellicæ expeditiones aduerſus Bactrianos transfugas, & Syſimithrem: Philippi item ſtrenuiſſimi iuuenis, & Erigyi clariſſimi ducis obitus.*

3 *Spitamenis vxorem, interfecti mariti caput afferentem, Alexander caſtris excedere iubet: & prouincias quaſdam a Præfectorum ſuorum iniurijs vindicat.*

4 *Frigoris nimia vi penè opprimitur exercitus, Gabazam aditurus: Alexandri conſtantia, & erga gregarium militem humanitas: eiuſdemq; cum Roxane matrimonium.*

5 *Cogitationibus in bellum Indicum verſis, adulatorum fraude nimia ſuperbia elatus Alexander vult Iouis filius ſalutari: quod Caliſthenes graui oratione improbat.*

6 *Ex ignominia Hermolao nobili puero illata naſcitur in caput Alexandri coniuratio, qua detecta, inter authores ſceleris innocens Caliſthenes conijcitur.*

7 *Hermolai Caliſthenem iuſtum eſſe aſſeuerantis, aduerſus crudelem Alexandri ſuperbiam inuectiua.*

8 *Ale-*

8 *Alexandri ad Hermolai inuectiuam responsio: coniuratorum item, atq; innocentis Calisthenis supplicium.*

9 *Indi, Gangis, Dyardenis, India, eius incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum luculenta descriptio.*

10 *Varios India populos mira felicitate, non tamen sine sanguine Alexander sibi subijcit.*

11 *Aornus petra, & arx inaccessa ab Alexandro oppugnatur, & ab obsessis relicta capitur.*

12 *Omphis Rex potentissimus se, regnumque suum Alexandro permittit, a quo in integrum restituitur: vnde mutua dona regia.*

13 *Porum regem, Omphis suasu, Alexander ancipiti quidem, & sub initia periculosissimo bello aggreditur.*

14 *Indorum, & Macedonum insignis, & cruenta pugna: Pori captiui magnanimitas, & Alexandri regia clementia.*

1 ALexander maiore fama, quàm gloria in ditionē redacta Petra, cùm propter vagum hostem spargendæ manus essēt, in tres partes diuisit exercitū. Hephęstionem vni, Cœnon alteri duces dederat. Ipse cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidā subacti, plures ante certamen imperata fecerunt: quibus eorum, qui in defectione perseuerauerant, vrbes, agrosq; iussit attribui. At exules Bactriani cum 800. equitibus Massagetarum proximos vicos vastauerunt. Ad quos coercendos Attinas regionis eius Præfectus 300. equites insidiarū, quæ parabantur, ignarus eduxit. Namque hostis in syluis, quæ erant fortè campo iunctæ, armatū militem condidit, paucis propellentibus pecora, vt improuidū ad insidias pręda perduceret. Itaq; incōposito agmine, solutisq; ordinibus, Attinas præ-

dabundus sequebatur: quem prætergressum syluam, qui in ea consederant, ex improuiso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu superuenit. Et Massagetę quidem iã refugerant, Dahæ mille oppressi sunt: quorũ clade totius regionis finita defectio. Alexander quoq; Sogdianis rursùs subactis, Maracandã repetit. Ibi Berdes, quẽ ad Scythas super Bosphorum colẽtes miserat, cum legatis gentis occurrit: Phrataphernes quoque, qui præerat Massagetis, & Dahis regionũ confinio adiũctis, miserat, qui facturum imperata polliceretur. Scythæ petebãt, vt Regis sui filiã matrimonio sibi iungeret. Si dedignaretur affinitatẽ, principes Macedonum cũ primorib. suæ gẽtis cõnubio coire pateretur. Ipsum quoq; Regem venturum ad eũ pollicebãtur. Vtraq; legatione benignè audita, Hephæstionem, & Artabazũ opperiens statiua habuit: quibus adiunctis, in Regionẽ, quæ appellatur Bazaria peruenit. Barbarę opulentię in illis locis haud vlla sunt maiora indicia, quàm magnis nemoribus, saltibusq; nobiliũ ferarũ greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt syluas, crebris perennium aquarũ fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turresq; habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constabat: quem Alexander cũ toto exercitu ingressus, agitari vndique feras iussit. Inter quas cũ Leo magnitudinis raræ ipsum Regem inuasurus incurreret, fortè Lisymachus, qui postea regnauit proximus Alexandro, venabulum obijcere ferę cęperat. Quo Rex repulso, & abire iusso, adiecit: Tàm à semet, quàm à Lisymacho Leonẽ interfici posse. Lysimachus enim quondam cùm venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram solus, sed læuo humero vsq; ad ossa laceratus, ad vltimũ periculi peruenerat. Idipsum exprobrans ei Rex,

for-

Fortius quàm locutus est, fecit. Nam feram nō excepit modò, sed etiam vno vulnere occidit. Fabulam, quæ obiectum Leoni à Rege Lisymachū temerè vulgauit, ab eo casu (quem supra diximus) ortam esse crediderim. Cęterùm Macedones, quāquàm prospero euētu defunctus erat Alexāder, tamē sciuere gentis suę more, ne pedes venaretur sine delectis Principum, amicorūque. Ille quatuor millibus ferarum deiectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est. Acceptaq; ætatis excusatione ab Artabazo, prouinciā eius destinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnē nudo capite Regē dimicantē clypeo suo texit: Rhosaceris manū capiti Regis imminētem, gladio amputauit vetus Philippi miles, multisq; bellicis operibus clarus. Hellanice, quę Alexādrū educauerat, soror eius, haud secus quā mater à Rege diligebatur. Ob has causas validissimā imperij partem fidei eius, tutelæq; commisit. Iamque iter parare in posterū iussus, solemni, & tēpestiuo adhibetur conuiuio. In quo Rex cùm multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit, grauis etiam eorum auribus, qui sentiebāt vera memorari. Silentium tū habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriā sui operis fuisse iactauit, adēptamq; sibi malignitate, & inuidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem seditione inter Macedones milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, iacuisse, non aliàs quàm simulatione mortis tutiorem: se corpus eius protexisse clypeo suo, ruentesq; in illum sua manu occisos. Quæ patrem nunquam æquo animo esse confessum, inuitum filio debentem salutem suam. Itaq; post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyricos, victorem scripsisse se patri, fusos, fugatosque

K 5 hostes

hostes, nec affuisse vsquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viserent, cùm Asiam vri, vastarique oporteret: sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent. Hæc, & his similia lęti audiere iuuenes: ingrata senioribus erant, maximè propter Philippum, sub quo diutiùs vixerant. Tum Clytus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infrà ipsum cubabant, conuersus, Euripidis retulit carmen, ita vt sonus magis, quàm sermo exaudiri posset a Rege. Quo significabatur, malè instituisse Græcos, quòd trophæis Regum duntaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi: Itaquè Rex cùm suspicaretur maligniùs habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentiū obstinatis, Clytus paulatim maiore voce Philippi acta, bellaq; in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter iuniores, senesq; orta contētio est. Et Rex, velut patiēter audiret, queis Clytus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. Cęterùm cùm animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret: nihil eorum omittente, magis exasperabatur. Iāq; Clytus etiam Parmenionē defendere audebat: & Philippi de Atheniensib. victoriam, Thebarū prę ferebat excidio, nō vino modò, sed etiā animi praua contētione prouectus. Ad vltimum, Si moriendum, inquit, est pro te, Clytus est primus. At victoriæ manus præmium ferunt, qui procacissimè patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modò indomitam, sed quę ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias, præcipitia ingenia sortitas. Sed quæ ad me pertinent, transeo: Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex iuniores pugnam detrectantes reuocasset, adhuc nos circa Halicar-

nassum hæsuros fuisse. Quomodo ergo Asiam etiam cum istis iunioribus subiecisti? Verum est (vt opinor) quod auunculum tuum in Italia dixisse constat: Ipsum in viros incidisse, te in fęminas. Nihil ex omnibus inconsultè, ac temerè actis Regem magis mouerat, quàm Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen Rex pressit, contentus iussisse, vt conuiuio excederet. Nec quicquam aliud adiecit, quàm forsitan eum (si diutiùs locutus foret) exprobraturum sibi fuisse vitã a semetipso datam; hoc enim superbe sæpè iactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes, monentesq; conabantur abducere. Clytus cùm abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoq; adiecta: Suo pectore tergum illius esse defensum: nunc posteaquàm tanti meriti præterijt tempus, etiam memoriam inuisam esse proclamat. Attali quoq; cædem obijciebat: & ad vltimum, Iouis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens, Veriora se Regi, quàm patrem eius respondisse dicebat. Iam tantum iræ conceperat Rex, quantũ vix sobrius ferre potuisset. Enimuerò mero sensibus victis, ex lecto repentè prosiluit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed abiectis poculis consurgunt in euentum rei, quam tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutere conatus, à Ptolemæo, & Perdicca inhibetur. Medium complexi, & obluctari perseuerantem morabantur. Lysimachus, & Leonatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, comprehẽdi se à proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset, exclamat: signumq; tuba dari, vt ad regiam armati coirent, iubet. Tum verò Ptolemæus, & Perdiccas genibus aduoluti orant, ne in tam præcipiti ira perseueret,

ſpatiumq;potius animo det:omnia poſtero die iu-ſtiùs executurũ. Sed clauſæ erant aures,obſtrepente ira.Itaq; impotens animi percurrit in regiæ ve-ſtibulum, & vigili excubanti haſta ablata conſtitit in aditu,quo neceſſe erat ijs,qui ſimul cęnauerant, ęgredi. Abierãt cæteri,Clytus vltimus ſine lumine exibat.Quem Rex,quiſnam eſſet,interrogat.Eminebat etiam in voce ſceleris,quod parabat, atrocitas.Et ille iam non ſuę,ſed Regis irę memor:Clytum eſſe,& de conuiuio exire reſpondit.Hęc dicẽtis latus haſta transfixit , morientiſque ſanguine aſperſus: I nunc, inquit,ad Philippum, & Parmenionem , & Attalum .

2 Malè humanis ingenijs natura cõſuluit, quòd plerunq; non futura, ſed tranſacta perpendimus : quippe Rex poſteaqũàm ira mente deceſſerat,etiã ebrietate diſcuſſa,magnitudinẽ facinoris ſera ęſtimatione perſpexit. Videbat tunc immodica libertate abuſum,ſed alioqui egregiũ bello virũ,& niſi erubeſceret fateri,ſeruatorẽ ſui occisũ.Deteſtabile carnificis miniſterium occupauerat Rex, verborũ licentiã,quæ vino poterat imputari,nefanda cæde vltus.Manabat toto veſtibulo cruor paulò antè cõuiuæ:vigiles attoniti,& ſtupentibus ſimiles procul ſtabant,liberioremq; pęnitẽtiam ſolitudo excipiebat. Ergo haſtam ex corpore iacentis euulſam retorſit in ſemet:iamq; admouerat pectori,cùm aduolant vigiles,& repugnanti è manib.extorquent, alleuatumq; in tabernaculum deferunt. Ille humi proſtrauerat corpus , gemitu, eiulatuq; miſerabili tota perſonãte regia. Laniare deinde os vnguib.& circũſtantes rogare, ne ſe tanto dedecori ſuperſtitem eſſe paterentur.Inter has preces tota nox exacta eſt:ſcrutãtemq; num ira Deorum ad tantũ nefas actus eſſet,ſubit, anniuerſarium ſacrificium Libero Patri non eſſe redditum ſtato tempore. Itaq; inter vinũ,& epulas cæde cõmiſſa, iram Dei fuiſ-
ſe

se manifestam. Cæterùm magis eo mouebatur, quòd omnium amicorũ animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem posteà ausurum. Viuendũ esse in solitudine, velut feræ bestiæ terrẽti alias, alias timẽti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito, ante ipsum lachrymis obortis, Hãc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cuius duo filij apud Miletũ pro mea gloria occubuere mortem: hic frater, vnicum orbitatis solatium, à me inter epulas occisus est. Quò nunc se conferet misera? Omnibus eius vnus supersum, quẽ solũ æquis oculis videre nõ poterit. Et ego seruatorum meorũ latro reuertar in patriam, vt ne dexterã quidẽ nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim? Et cùm finis lachrimis, querelisq; non fieret, iussu amicorum corpus ablatũ est. Rex triduũ iacuit inclusus. Quẽ vt armigeri, corporisq; custodes ad moriendũ obstinatũ esse cognouerunt, vniuersi in tabernaculũ irrumpunt, diuq; precib. ipsorũ reluctatum ægrè vicerunt, vt cibum caperet. Quoq; minus cædis puderet, iure interfectũ Clytũ Macedones decernunt, sepultura quoq; prohibituri, ni Rex humari iussisset. Igitur decẽ dieb. maximè ad confirmandũ pudorẽ apud Maracanda consũptis, cum parte exercitus Hephæstionẽ in regionẽ Bactrianam misit, commeatus in hyemẽ paraturum. Quam Clyto autẽ destinauerat prouinciã, Amyntæ dedit. Ipse Xenippa peruenit. Scythiæ confinis est regio, habitaturq; pluribus, ac frequẽtib. vicis, quia vbertas terræ nõ indigenas modò detinet, sed etiã aduenas inuitat. Bactrianorum exulũ, qui ab Alexandro defecerant, receptaculũ fuerat. Sed posteaquàm Regẽ aduẽtare compertũ est, pulsi ab incolis, duo millia ferè, & ducẽti cõgregantur. Omnes equites erant, etiã in pace latrocinijs assueti. Tũ ferocia ingenia non bellũ modò, sed etiam veniæ

de-

desperatio efferauerat. Itaq; ex improuiso adorti Amyntā Prætorem Alexandri, diu anceps præliū fecerant. Ad vltimū DCC. suorum amissis, quorū CCC. hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sanè inulti: quippè LXXX. Macedonum interfecerunt, præterq; eos CCCL. saucij facti sunt; veniam tamen etiam post alteram defectionem impetrauerunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Nauram appellant, Rex cum toto exercitu venit. Sattrapes erat Sysimithres, duobus ex sua matre filijs genitis: quippe apud eos parentibus stupro coire cū liberis fas est. II. millibus armatis popularibus fauces regionis, quà in arctissimum cogitur, valido munimento sepserat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga petræ claudebat, hāc manu peruiam incolæ fecerant. Sed aditus specus accipit lucē: interiora, nisi illato lumine, obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum, nisi indigenis. At Alexander, quanquam angustias naturali situ munitas, valida manu Barbari tuebātur, tamen arietibus admotis munimēta, quæ manu adiuncta erant, concussit, fundisq; & sagittis propugnantium plerosq; deiecit: quos vbi dispersos fugauit, ruinas munimētorū supergressus ad petram admouit exercitum. Ceterū interueniebat fluuius coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallē, magniq; operis videbatur tā vastā voraginem expleri. Cædi tamen arbores, & saxa congeri iussit. Ingensq; Barbaros pauor rudes ad talia opera concusserat, excitatā molē subitò cernentes. Itaq; Rex ad deditionē metu posse cōpelli ratus, Oxyartem misit nationis eiusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet duci, vt traderet Petram. Interim ad augendam formidinem, & turres admouebātur, & excussa tormentis tela micabant. Itaq; verticem Petræ omni alio præsidio dānato, petiuerunt. At Oxyartes trepidū, diffidentemq; rebus suis

ſuis Syſimithrem cœpit hortari, vt fidem, quàm vim Macedonum mallet experiri, neu moraretur feſtinationem victoris exercitus in Indiã tendentis, cui quiſquis ſemet offerret; in ſuũ caput alienã cladem eſſe verſurum. Et ipſe quidẽ Syſimithres deditionem annuebat: cæterum mater, eadẽq; coniux morituram ſe antè denũtians, quàm in vllius veniret poteſtatẽ, barbari animum ad honeſtiora, quã tutiora cõuerterat: pudebatq; libertatis maius eſſe apud fęminas, quàm apud viros pretiũ. Itaq; dimiſſo internuntio pacis, obſidionẽ ferre decreuerat. Sed cùm hoſtis vires, ſuasq; penſaret, rurſus muliebris conſilij, quod præceps magis, quàm neceſſarium eſſe credebat, pœnitere eum cœpit. Reuocatoq; ſtrenuè Oxyarte, futurũ ſe in Regis poteſtate reſpondit, vnum precatus, ne voluntatem, & conſilium matris ſuę proderet, quò facilius venia illi quoque impetraretur. Præmiſſum igitur Oxiartẽ cũ matre, liberisq;, & totius cognationis grege ſequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxyartes promiſerat. Rex, equite pręmiſſo, qui reuerti eos iuberet, oppeririq; præſentiam ipſius, ſuperuenit, & victimis Mineruę, ac victoriæ cæſis, imperiũ Syſimithri reſtituit, ſpe maioris etiã prouinciæ facta, ſi cum fide amicitiam ipſius coluiſſet. Duos illi iuuenes patre tradente, ſecũ militaturos ſequi iuſſit. Relicta deinde phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum equite proceſſit. Arduum, & impeditum ſaxis iter primò vtcunq; tolerabant. Mox equorum non vngulis modò attritis, ſed corporibus etiã fatigatis, ſequi pleriq; non poterant, & rarius ſubinde agmen fiebat, pudorẽ (vt ferè fit) immodico labore vincẽte. Rex tamen ſubinde equos mutans, ſine intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobiles iuuenes comitari eum ſoliti defecerant præter Philippũ: Lyſimachi erat frater, tum primùm adultus, &
quod

quod facilè apparebat, indolis raræ. Is pedes (incredibile dictu) per quinquaginta stadia vectũ Regem comitatus est, sæpè equum suum offerente Lysimacho: nec tamen vt digrederetur à Rege, effici potuit, cùm lorica indutus arma gestaret. Idẽ, cùm peruentum esset in saltum, in quo se barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemq; cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed posteaquàm barbari in fugam effusi deseruere syluas: animus, qui in ardore pugnæ corpus sustentauerat, liquit: subitoq; ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximæ stipiti se applicuit. Deindè ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est, inter quas collapsus extinguitur. Mœstum Regem alius haud leuis dolor excepit Erigyius inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulò antè quàm reuerteretur in castra, cognouit. Vtriusq; funus omni apparatu, atque honore celebratum est.

3 Dahas deinde statuerat petere: ibi nanquè Spitamenem esse cognouerat: Sed hanc quoq; expeditionem, vt pleraq; alia, fortuna, indulgendo ei nunquam fatigata, pro absente transegit: Spitamenes vxoris immodico amore flagrabat: quam ęgrè fugam, & noua subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, vt tandem fugam sisteret, victorisq; Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cùm pectori patris admouisset, vt saltem eorum misereri vellet, orabat. Et quò efficaciores essẽt preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profectò fiducia cupere eam quãprimùm dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus vxorem, nisi prohibitus esset fratrum eius occursu. Cæterùm abire è conspectu jubet, addito

metu

metu mortis, si se oculis eius obtulisset: & ad desiderium leuandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaq; rursus vni ei deditus, orare non destitit, vt tali consilio abstineret, pateretturq; sortem, quamcunq; his fortuna fecisset. Sibi mortem deditione esse leuiorem. At illa purgare se, quòd quæ vtilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente suasisset: de cætero futuram in viri potestate. Spitamenes simulato captus obsequio, de die conuiuiũ apparari iubet: vinoq; & epulis grauis semisomnus in cubiculum fertur. Quem vt alto, & graui somno sopitum esse sensit vxor, gladium, quem veste occultauerat, stringit, caputq; eius abscissum cruore respersa seruo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruẽta veste) in Macedonum castra peruenit, nũciariq; Alexandro iubet, adesse, quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinùs Barbaram iussit admitti. Quam vt aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere quę vellet, iubet. At illa seruum, quem stare in vestibulo iusserat, introduci desiderauit. Qui quia caput Spitamenis veste tectum habebat, suspectus, scrutantibus quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exanguis notas pallor, nec quis esset nosci satis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo excessit, percontatusq; quid rei sit, illo profitente cognoscit. Variæ hinc cogitationes inuicem animum diuersa agitantem commouerãt. Meritum ingens in semet esse credebat, quod trãsfuga, & proditor, quiq; tantis rebus (si vixisset) iniecturus moram fuisset, interfectus esset. Contrà facinus ingens auersabatur, cùm optimè meritum de ipsa communium parentem liberorum per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas, denuntiarique iussit, vt ex-

cederet castris, neu licentiæ Barbarę exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis eius participem vinctum Alexandro, seq; dedunt ille maxima præsentium curarũ parte liberatus, conuertit animum ad vindicandas iniurias eorum, quibus à Prætoribus suis auarè ac superbè imperabatur. Ergo Phrataphernì Hyrcaniam, Mardos cum Tapyris tradidit, mandauitq;, vt Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsami Cariæ præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in mediam missus, vt Oxidates inde discederet. Babylonia mortuo Mazæo, Deditameni subiecta est.

4 His cõpositis, tertio mense ex hybernis mouit exercitum, regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietũ iter præbuit, proximus ei nõdum quidem procellosus, & tristis, obscurior tamen pristino, non sine crescentis mali damno pręterijt. Tertio ab omni parte cęli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modò meantis exercitus, sed etiã animos terrere cęperunt. Erat prope cõtinuus cęli fragor, & passim cadentium fulminum species visebatur: attonitisq; auribus stupens agmen, nec progredi, nec considere audebat. Tum repente imber grãdinẽ incutiens, torrentis modò effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant. Sed iam nec retinere arma lubrica rigẽtes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obuerterẽt corpora, cùm vndiq; tẽpestatis violentia maior, quàm vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltũ errabundum agmen ferebatur, multiq; prius metu, quàm labore defatigati, prostrauerant humi corpora, quanquam imbrem vis frigoris concreto gelu astrinxerat. Alij se stipitibus arborum admouerãt. Id plurimis, & adminiculum,

&

& suffugium erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cũ immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant extingui quiescendo: quippe non vehemẽs modò, sed etiam pertinax vis mali insistebat: lucemq; naturale solatium, præter tempestatẽ haud disparem nocti, syluarum quoq; vmbra suppresserat. Rex vnus tanti mali patiens circuire milites, contrahere dispersos, alleuare prostratos, ostendere procul euolutum ex tugurijs fumum, hortariq; vt proxima quæq; suffugia occuparent. Nec vlla res magis saluti fuit, quàm quòd multiplicato labore sufficiẽtem malis, quibus ipsi cesserant, Regẽ deserere erubescebant. Cęterum efficacior in aduersis necessitas, quàm ratio, frigoris remediũ inuenit. Dolabris enim syluas sternere aggressi, passim aceruos, struesq; accenderunt. Continenti incẽdio ardere crederes saltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor stupentia mẽbra commouit, paulatimq; spiritus, quem continuerat rigor, meare liberè cępit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in vltimo saltu abdita necessitas inuestigauerat. Alios castra, quæ in humido quidem, sed iam cœli mitescente sæuitia locauerunt. Mille militũ, atq; lixarum, calonumq; pestis illa consumpsit. Memoriæ proditũ est, quosdã applicatos arborum truncis, & non solum viuentibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quẽq; deprehenderat. Fortè Macedo gregarius miles, seque, & arma sustentans, tandem in castra peruenerat. Quo viso, Rex, quanquam ipse tunc maxime admoto igne refouebat artus, ex sella sua exiliuit, torpentemq; militem, & vix compotem mẽtis, demptis armis, in sua sede iussit considere. Ille diu, nec vbi requiesceret, nec à quo esset exceptus, agnouit. Tandem recepto calore vitali, vt regiam

se-

ſedem, Regemq́; vidit, territus ſurgit. Quem intuens Alexander: Ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore ſorte, quàm Perſæ ſub Rege viuatis? Illis enim in ſella Regis conſediſſe capitale foret, tibi ſaluti fuit. Poſtero die conuocatis amicis, copiarumq́; ducibus pronuntiari iuſſit, ipſum omnia, quę amiſſa eſſent, redditurum, & promiſſo fides extit. Nam Syſimithres multa iumenta, & camelorum II. millia adduxit, pecoraq; & armenta, quæ diſtributa pariter militem, & damno, & fame liberauerunt. Rex gratiã ſibi relatã à Syſimithre præfatus, ſex dierum cocta cibaria ferre milites iuſſit. Sacas petens totam hanc regionem depopulatus, XXX. millia pecorum ex præda Syſimithri dono dat. Inde peruenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui ſe regis poteſtati, fideiq́; permiſit. Ille Imperio ei reddito, haud amplius quàm vt duo ex tribus filijs ſecum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipſum relinquebatur, tradit. Barbara opulẽtia cõuiuium, quo Regem accipiebat, inſtruxerat. Id cũm multa comitate celebraret, introduci XXX. nobiles virgines iuſſit. Inter quas erat filia ipſius Roxane nomine, eximia corporis ſpecie, & decore habitus in Barbaris raro. Quę quãquàm inter electas proceſſerat, omnium tamen oculos conuertit in ſe, maximè Regis, minus iã cupiditatibus ſuis imperantis inter obſequia fortunæ, contra quam non ſatis cauta mortalitas eſt. Itaq́; ille, qui vxorẽ Darij, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animó quàm parentis aſpexerat, nunc in amorem virgunculæ, ſi regiæ ſtirpi cõpararetur, ignobilis, ita effuſus eſt, vt diceret ad ſtabiliendũ regnũ pertinere, Perſas, & Macedones connubio iungi: hoc vno modo & pudorem victis, & ſuperbiam victoribus detrahi poſſe: Achillem quoq; à quo ge-
nus

nus ipse deduceret, cum captiua coisse: Ne inferri nefas arbitrarētur, ita matrimonij iure velle iungi. Insperato gaudio lætus pater, sermonem eius excepit. Et Rex medio cupiditatis ardore iussit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedones sanctissimum coeuntium pignus) quem diuisum gladio vterq; libabat. Credo, eos, qui gentis mores condiderunt, parco, & parabili victu ostendere voluisse iungentibus opes, quantuio contenti esse deberent. Hoc modo Rex Asiæ, & Europæ introductam inter conuiuales ludos matrimonio sibi adiunxit, è captiua geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum, & epulas socerū ex deditis esse electum. Sed post Clyti cędem libertate sublata, vultu, qui maximè seruit assentiebantur.

5 Cęterùm Indiā, & inde Oceanū petiturus, ne quid à tergo, quod destinata impedire posset, moueretur, & ex omnibus prouincijs 30. millia iuniorū legi iussit, & ad se armata perduci, obsides simul habiturus, & milites. Craterum autē ad persequendos Haustanē, & Catenem, qui ab ipso defecerāt, misit: quorū Haustanes captus est. Catenes in prelio occisus. Polypercon quoq; regionē, quæ Bubacene appellatur, in deditionē redigit. Itaque omnibus compositis, cogitationes in bellū Indicū vertit. Diues regio habebatur, nō auro modo, sed gēmis quoq;, margaritisq; ad luxū magis, quā ad magnificētiā exculta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebātur. Itaq; ne cubi vinceretur, cū cęteris pręstaret, scutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit: loricas quoq; alias auro, alias argēto adornauit. 120. millia armatorū erant, quę Regē ad id bellū sequebātur. Iamq; omnibus pręparatis, quod olim praua mēte cōceperat, tūc esse maturum, quonā modo cęlestes honores vsurparet, cœpit agitare. Iouis filiū non dici tantùm se, sed

ſed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare poſſet, ac linguis. Itaq; more Perſarum, Macedonas venerabũdos ipsũ ſalutare iuſſit proſternentes humi corpora. Non deerat talia cõcupiſcẽti perniciosa adulatio, perpetuũ malũ Regũ, quorũ opes ſępius aſſentatio, quàm hoſtis euertit. Nec Macedonum hęc erat culpa: nemo enim illorum quicquã ex patrio more labare ſuſtinuit: ſed Græcorum, qui profeſſionem honeſtarum artium malis corruperant moribus. Agis quidã Argiuus, peſſimorum carminum poſt Chœrilum cõditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidẽ nõ ingenij ſolùm, ſed etiam nationis vitio adulator, & cætera vrbiũ ſuarum purgamẽta, quæ propinquis etiam, maximorumq; exercituum ducibus à Rege pręferebantur: hi tum cęlum illi aperiebant, Herculemq; & patrẽ Liberum, & cum Polluce Caſtorem nouo numini ceſſuros eſſe iactabant. Igitur feſto die omni opulentia conuiuium exornari iubet, cui non Macedones modò, & Græci principes amicorũ, ſed etiã nobiles adhiberẽtur. Cũ quibus cùm diſcubuiſſet Rex, paulisper epulatus, conuiuio egreditur. Cleo, ſicut præparauerat, ſermonem cum admiratione laudum eius inſtituit. Merita deinde percenſuit, quibus vno modo referri gratia poſſet, ſi quẽ intelligerẽt Deum eſſe, confiterentur, exigua thuris impenſa tanta beneficia pẽſaturi. Perſas quidẽ nõ piè ſolùm, ſed etiam prudenter, Reges ſuos inter Deos colere: maieſtatem enim imperij, ſalutis eſſe tutelam. Nec Herculem quidẽ, & patrem Liberũ prius dicatos Deos, quàm viciſſent ſecum viuẽtiũ inuidiam. Tantundẽ quoq; poſteros credere, quãtum præſens ętas ſpopondiſſet. Quod ſi cęteri dubitẽt, ſemetipſum cùm Rex iniſſet conuiuiũ, proſtraturũ humi corpus. Debere idẽ facere cæteros, & in primis ſapiẽtia prędìtos. Ab illis enim cultus in Regem eſſe prodendũ exẽplũ. Haud perplexè
in

in Calisthenem dirigebatur oratio. Grauitas viri, & prompta libertas inuisa erat Regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequiũ moraretur. Is tũ silẽtio facto, vnum illum intuẽtibus ceteris, Si Rex, inquit, sermoni tuo affuisset, nullius profectò vox respõsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissimè gestis inuidiã tali adulatione contraheres. Sed quoniã abest, ego tibi pro illo respondeo, Nullum esse eundem, & diuturnũ, & præcocem fructum: celestesq; honores nõ dare te Regi, sed auferre. Interuallo .n. opus est, vt credatur Deus: semperq; hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatẽ precor Regi, vt vita diuturna sit, & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquàm comitatur diuinitas. Herculem modò, & patrẽ Liberum cõsecratæ immortalitatis exempla referebas. Credis ne illos vnius conuiuij decreto Deos factos? Priùs ab oculis mortalium amolita natura est, quàm in celum fama perueheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? A nobis diuinitas suæ authoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuã experiri libet. Fac aliquem Regem. Si Deũ potes facere: facilius est imperium dare, quã celum. Dij propitij sine inuidia, quæ Cleo dixit, audierint: eodemq; cursu, quo fluxere res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Nõ pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum Rex mihi colendus sit, discere. Quos equidẽ victores esse cõfiteor, si ab illis leges, queis viuamus, accipimus. Æquis auribus Calisthenes veluti vindex publicæ libertatis audiebatur. Expresserat nõ assensionem modò, sed etiã vocẽ, seniorũ precipuè, quib. grauis erat inueterati moris externa mutatio. Nec quicquam eorum, quæ inuicem iactata erãt, Rex ignorabat, cũ post aulæã, quæ lectos obduxerat, staret.

Igi-

Igitur ad Agim,& Cleonem misit, vt sermone finito, Barbaros tantùm, cùm intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulò post, quasi potiora quædam egisset, conuiuium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super Regem, vnũ ex his mento contingentem humũ, per ludibrium cœpit hortari, vt vehementiùs id quateret ad terram: elicuitq́; iram Alexandri, quã olim animo capere non poterat. Itaque Rex, Tu autem, inquit, non veneraberis me? An tibi vni digni videmur esse ludibrio? Ille nec Regẽ ludibrio, nec se contemptum dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto Rex pręcipitat in terram. Et cùm is pronus corruisset, Vides ne, inquit, idem te fecisse, quod in alio paulò antè ridebas? Et tradi eo in custodiam iusso, conuiuium soluit. Polyperconti quidem posteà castigato diu ignouit.

6 In Calisthenem olim contumacia suspectum, peruicacioris iræ fuit, cuius explendæ matura obuenit occasio. Mos erat (vt supra dictum est) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere, ad munia haud multum seruilibus ministerijs abhorrentia. Excubabant seruatis noctium vicibus proximi foribus ædis, in qua Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebãtur alio aditu, quàm quem armati obsidebant. Ijdem acceptos Agasonibus equos, cùm Rex ascensurus esset, admouebant, comitabanturq; & venantem, & in pręlijs, omnibus artibus studiorũ liberalium exculti. Pręcipuus honor habebatur, quòd licebat sedentibus vesci cũ Rege. Castigandi verberibus eos nullius potestas præter ipsum erat. Hæc cohors velut seminarium ducum, præfectorumq; apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri Reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerũt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte cũ aprũ telo occupasset, quẽ Rex ferire destinauerat,

rat, iussu eius verberibus affectus est. Quam ignominiam ægrè ferens, deflere apud Sostratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Sostratus amore eius ardens: qui cum laceratum corpus, in quod deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliā quoq; causā Regi infestus, iuuenē sua sponte iam motum, data fide, acceptaq; perpulit, vt occidendi Regē consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem executi sunt: quippe solerter, quos in societatem sceleris asciscerēt, Nicostratum, Antipatrū, Asclepiodorū q; & Philotā placuit assumi. Per hos adiecti sunt Anticles, & Epimenes. Cęterùm agendæ rei haud sanè facilis patebat via. Opus erat eadē omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilij impedirentur; forte autē alius alia nocte excubabat. Itaq; in permutādis stationum vicibus, cęteroq; apparatu exequēdæ rei; 32. dies absumpti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare debebāt, mutua fide lęti, cuius documentum tot dies fuerant. Neminē metus, spesve mutauerat. Tāta omnibus, vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis eius, in qua Rex vescebatur, vt conuiuio egressum in cubiculum deducerent: Sed fortuna ipsius, simulq; epulantiū comitas prouexit omnes ad largius vinum; ludi etiā conuiuales extraxere tēpus, nunc lætis cōiuratis, quòd sopitū aggressuri essent, nunc solicitis, ne in lucē conuiuium extraheretur: quippè alios in stationē oportebat prima luce succedere, ipsorū post septem dies reditura vice. Nec sperare poterāt, in illud tēpus omnibus duraturam fidem. Cęterùm cùm iam lux appeteret, & conuiuium soluitur, & coniurati exceperunt Regē, læti, occasionem exequendi sceleris admotā, cùm mulier, attonitæ, vt creditū est, mētis conuersari in regia solita, quia instinctu videbatur futura prædicere, nō occurrit modò abeunti, sed etiam semet obiecit, vultuq;,

& oculis motum præferens animi, vt rediret in conuiuium,& monuit:& ille per ludũ, Bene Deos ſuadere, reſpondit:reuocatisq́;amicis, in horã diei fermè ſecundam conuiuij tempus extraxit. Iam alij ex cohorte in ſtatione ſucceſſerant, antè cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen coniurati ſtabãt,vice officij ſui expleta. Adeò pertinax ſpes eſt, quam humanæ mentes quam ingentes concupiſcentię deuouerunt. Rex benignius, quàm alias allocutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniã tota nocte perſtitiſſent, iubet. Data ſunt ſingulis 50. ſeſtertia: collaudatiq́;, quòd etiam alijs tradita vice, tamen excubare perſeueraſſent. Illi tanta ſpe deſtituti domos abeunt,& cęteri quidem expectabant ſtationis ſuæ noctem. Epimenes ſiuè comitate Regis, qua ipſum inter coniuratos exceperat, repentè mutatus, ſiue quia cęptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurylocho, quem anteà expertem eſſe conſilij voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaq; protinus inijcit fratri manum,& in regiam peruenit: excitatisq́; cuſtodibus corporis, ad ſalutẽ Regis pertinere, quæ afferret, affirmat: & tempus, quo venerãt,& vultus haud ſanè ſecuri animi index,& mœſtitia è duobus alterius, Ptolemæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitauerũt. Itaq; apertis foribus, & lumine illato, ſopitũ mero, ac ſomno excitant Regem. Ille paulatim mẽte collecta, quid afferent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum ſuam aduerſari Deos dixit, quia frater ipſius, quanquàm impium facinus auſus foret, tamen, & pęnitentiã eius ageret,& per ſe potiſſimùm profiteretur indicium, in eam ipſam noctem, quæ decederet, inſidias comparatas fuiſſe. Authores ſceleſti conſilij eſſe, quos minimè crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conſciorumq́; nomina exponit. Caliſthenem non

non vt participem facinoris nominatũ esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium,criminantiũq́; Regem faciles aures præbere.Quidam adijciunt,cum Hermolaus apud eũ quoq́;verberatũ se à Rege quereretur, dixisse Calisthenem,meminisse debere eos iã viros esse.Idq́; an ad consolandam patientiam verberũ an ad incitandum iuuenum dolorem dictũ esset, in ambiguo fuisse.Rex animi, corporisq́;sopore discusso; cũ tanti periculi,quod euaserat,imago oculis oberraret,Eurylochum 50.talentis,& cuiusdam Tyridatis opulentis bonis donat protinus: fratremq́; antequàm pro salute eius precaretur restituit.Sceleris autem authores , interque eos Calisthenem vinctos asseruari iubet: quibus in regiã adductis , toto die,& nocte proxima,mero,ac vigilijs grauis acquieuit. Postero autem die frequens concilium adhibuit,cui patres,propinquiq;eorum,de quibus agebatur, intererant , ne de sua quidem salute securi: quippè Macedonum more perire debebant, omnium deuotis capitibus , qui sanguine cõtigissent eos . Rex introduci coniuratos, prçter Calisthenẽ,iussit ,atq; quæ agitauerant,sine cũctatione confessi sunt. Increpantibus deinde vniuersis eos: ipse Rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus,interrogat .

7 Stupentibus cçteris,Hermolaus,Nos verò,inquit, quoniam quasi nescias quæris, occidendi te consilium iniuimus , quia non vt ingenuis imperare cçpisti,sed quasi in mancipia dominaris.Primus ex omnibus pater ipsius, Sopolis, paricidam etiam parentis sui clamitans esse,consurgit,& ad os manu obiecta,scelere,& malis insanientẽ vltrà negat audiendum.Rex inhibito patre,dicere Hermolaum iubet,quæ ex magistro didicisset Calisthene.Et Hermolaus,Vtor,inquit,beneficio tuo,& dico,quæ nostris malis didici . Quota pars Mace-

donum sæuitiæ tuæ superest? Quotus quisq; non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes, Alexander, & Clytus, quantū ad hostes pertinet, viuunt, stant in acie, te clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus est, per quem Attalū occideras. Inuicem enim miserorum vteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulò ante ministros cędis habuisti, subitò ab alijs iubes trucidari. Obstrepunt subindè cūcti Hermolao. Pater supremū strinxerat ferrum, percussurus haud dubiè, ni inhibitus esset à Rege (quippè Hermolaum dicere iussit) petijtque vt causas supplicij augentem, patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rursus Hermolaus. Quàm liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis: & Calisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cùm etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rē pulcherrimam cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Calisthenem dicat, cùm morti olim destinatus sit à iustissimo, & patientissimo Rege. Hęc ergo sunt Macedonum præmia, quorū vt supernacuo, & sordido abuteris sanguine. At tibi 30. millia mulorum captiuum aurum vehūt, cùm milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quę tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & nouo more victores sub iugum mitteres. Persarū te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosus es.
Per-

Persarum ergo non Macedonum Regē occidere voluimus:& te transfugā, belli iure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerariq; te vt Deum. Tu Philippum patrem auersaris, & si quis Deorum ante Iouem haberetur, fastidires etiam Iouē. Miraris, si liberi homines superbiam tuā ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in seruitute viuendū? Tu quidem si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti, quod ingenui homines ferre non possunt. De cętero parce, reliquorū orbam senectutem supplicijs ne oneraueris. Nos iube duci, vt quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus.

At Rex, quàm falsa sint, inquit, quæ iste tradita à magistro suo dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim vltimum facinus, tamen vt vos quoque non solùm ipse audiretis, expressi, nō imprudens, cùm permisissem huic latroni dicere, vsurū eum rabie, qua compulsus est, vt me, quem parētis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cùm procaciùs se in venatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedonię Regibus vsurpato, eū castigari iussi. Hoc, & oportet fieri, & vt à tutoribus pupilli, à maritis vxores, seruis quoq; huius pueros ætatis verberare concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quam impia cæde voluit vlcisci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo, quàm mitis sim, nō ignoratis: commemorare superuacuum est. Hermolao paricidarum supplicia non probari, cùm eadem ipse meruerit, minimè herculè admiror. Nam cùm Parmenionem, & Philotam laudat, suæ seruit causæ. Lyncesiem verò Alexādrum bis insidiatum capiti meo, à duobus indicibus liberaui. Rursus conuictum, per biennium tamen distuli, donec vos po-

ſtularetis, vt tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequàm Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clytus vtinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cuius temerariam linguā probra dicentem mihi, & vobis, diutiùs tuli, quā ille eadem me dicentem tuliſſet. Regum, ducūq; clementia nō in ipſorum modò, ſed etiam in illorū, qui parent, ingenijs ſita eſt. Obſequio mitigātur imperia. Vbi verò reuerentia exceſſit animis, & ſūma imis cōfundimus: vi opus eſt, vt vim repellamus. Sed quid ego mirer iſtum crudelitatē mihi obieciſſe, qui auaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne inuiſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro grauem fecero. Totum exercitum aſpicite, qui paulò antè nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſeruorū ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt: apud me quidem. Moderationis meæ certiſſimum indicium eſt, quòd ne victis quidem ſuperbè impero. Veni enim in Aſiam, non vt funditus euerterem gentes, nec vt dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem: ſed vt illos quoq;, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meę non pœniteret. Itaq; militant vobiſcum, pro imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbè habiti rebellaſsent. Non eſt diuturna poſseſſio, in quā gladio inducimur. Beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habère Aſiā, non tranſire volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia: horum fides ſtabile, & æternum faciet imperium, & ſanè plus habemus, quā cupimus. Inſatiabilis autem auaritiæ eſt, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verùmtamē eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus eſse video, quæ non erubeſcamus imitari: nec aliter tantum imperium aptè

regi

regi poteſt, quàm vt quædam, & tradamus illis, & ab iiſdem diſcamus. Illud penè dignũ riſu fuit, quod Hermolaus poſtulabat à me, vt auerſarer Iouem, cuius oraculo agnoſcor. An etiam quid Dij reſpondeant, in mea poteſtate eſt? Obtulit nomen filij mihi recipere, ipſis rebus quas agimus, haud alienum fuit. Vtinam Indi quoq; Deum eſse me credãt. Fama enim bella conſtant, & ſępe etiã, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentẽ putatis arma veſtra auro, argentoq; adornaſse? Aſsuetis nihil vilius ac videri materia, volui oſtendere: Macedonas inuictos cęteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primùm eorum ſordida omnia, & humilia ſpectantium capiam: & docebo nos non auri, aut argenti cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe, quam gloriam tu paricida intercipere voluiſti, & Macedonas, Rege adempto, deuictis gentibus dedere. At nunc mones me, vt veſtris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſsem, quò triſtiores periretis, ſi qua vobis parẽtum memoria, & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos, parentesq;, ſolui, & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt: Nam tuum Caliſthenem, cui vni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis, vt corã his probra, quæ modò in me iecisti, modo audiſti, illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſset tecum introduxiſsẽ, digniſſimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem iuris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradiq; damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iuſſit. Illi vt fidẽ ſuam ſæuitia Regi approbarent, excruciatos necauerunt. Caliſthenes quoque tortus interijt, initi conſilij in caput Regis innoxius: ſed haudquaquã aulæ, & aſsentantium accõmodatus ingenio. Itaq;

nullius cædes maiorem apud Græcos Alexandro excitauit inuidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, artibusq;, à quo reuocatus ad vitam erat, cùm interfecto Clyto mori perseueraret, non tantùm occiderit, sed etiam torserit, indicta quidem causa. Quam crudelitatem sera pœnitentia consecuta est.

9 Sed non otium serendis rumoribus natũ aleret, in Indiam mouit, semper bello, quàm post victoriam clarior. India tota fermè spectat Oriẽtẽ, minus in latitudinem, quàm recta regione spatiosa, quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigiũ excedunt, plana sunt cętera, multisq; inclytis amnibus Caucaso monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior est, quã cæteri. Aquas vehit à calore maris haud multùm abhorrentes. Ganges omnium ab ortu fluuius eximius à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium iuga recto alueo stringit. In eũ obiectæ rupes inclinat ad Orientem. Vtq; Rubro mari accipitur, findẽs ripas, multas arbores cum magna soli parte exsorbet. Saxis quoq; impeditur, quibus crebrò reuerberatur. Vbi mollius solum reperit, stagnat, insulasq; molitur. Acesines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit. Magnoq; motu amnis vterq; colliditur: quippè Ganges asperum os influẽti obijcit, nec repercussæ aquæ cedũt. Dyardenes minus celeber auditu est, quia per vltima Indiæ currit. Cæterum non Crocodilos modò, vti Nilus, sed etiam delphines, ignotasq; alijs gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curuatus, ab accolis rigantibus capitur. Ea causa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio diuiditur, sed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cœterũ quæ propiora sunt mari, Aquilones maximè deurunt. Ij cohibiti iugis montiũ ad

ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeò in illa plaga mundus statutas tēporum vices mutat, vt cùm alia feruore solis exęstuant, Indiam niues obruant. Rursúsq; vbi cætera rigent, illhic intolerandus æstus existat: nec cur, vlli se naturæ causa ingessit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditū est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerisq; sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quàm ceræ literarum notas capiunt. Aues ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi inuecta. Eadem terra, & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est vis, quàm quos in Africa domitant, & viribus magnitudo respondet. Aurū flumina vehunt, quæ leni, modicoq; lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasq; mare litoribus infundit. Neq; alia illis maior opulentię causa est, vtiq; posteaquàm vitiorum commercium vulgauere in exteras gentes: quippè æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido cōstituit. Ingenia hominum, sicut vbiq;, apud illos locorum quoq; situs format. Corpora vsq; pedes carbasa velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent: brachia quoq;, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminēt. Capillum pectunt sępius, quàm tondent. Mētum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad speciē leuitatis exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificētiam appellant super omnium gentium vitia. Cùm Rex sanè in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumq; iter, per quod ferri destinauit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpura carbasa, quæ indutus est;

lecticam sequũtur armati corporisq; custodes. Inter quos ramis aues pendent, quas cantu serijs rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro cælata percurrit, auiumq; quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies opera distinguũt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit, atq; ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Demptis soleis, odoribus illinunt pedes. Venatus maximus labor est, inclusa viuario animalia inter vota, cantusq; pellicum figere. Binorum cubitorum sagittę sunt, quas emittunt maiore nixu, quàm effectu: quippè telum, cuius in leuitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breuiora itinera equo conficit. Lõgior vbi expeditio est, elephanti vehũt currum, & tantarum beluarum corpora tota cõtegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum aliud Reginæ ordine agmẽ est, ęquatiq; luxuria. Fęminæ epulas parant. Ab ijsdem vinũ ministratur, cuius omnibus Indis largus est vsus. Regem mero, somnoq; sopitum, in cubiculũ pellices referunt, patrio carmine noctiũ inuocantes Deos. Quis credat inter hæc vitia curam esse sapiẽtiæ? Vnum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum, & viuos se cremari iubent. Quibus autem segnis ætas, aut incommoda valetudo est, expectatam mortem pro dedecore vitę habent. Nec vllus corporibus, quæ senectus soluit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in vrbibus publicis moribus degũt, syderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quanquam admouere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putãt, quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitalę est. Menses in quinos denos de-

scri-

ſcripſerunt dies. Anni plena ſpatia ſeruantur. Lunę curſu notant tempora, non, vt pleriq;, cùm orbem ſydus impleuit, ſed cùm ſe curuare cœpit in cornua: & idcircò breuiores habent menſes, qui ſpatium eorũ ad hunc Lunæ motum dirigunt. Multa, & alia traduntur, quibus morari ordinem rerũ haud ſanè operæ pretium videbatur.

10 Igitur Alexandro fines Indiæ ingreſſo gentiũ ſuarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illũ tertium Ioue genitum ad ipſos perueniſſe memorantes. Patrem Liberum, atq; Herculem fama cognitos eſſe: ipſum coram adeſſe, cerniq;. Rex benignè exceptos ſequi iuſſit, iiſdem itinerũ ducibus vſurus. Cæterùm cùm amplius nemo occurreret, Hephæſtionem, & Perdiccam cum copiarũ parte præmiſit, ad ſubigendos, qui auerſarentur imperium: iuſſitq; ad flumen Indum procedere, & nauigia facere, queis in vlteriora tranſportari poſſet exercitus. Illi, quia plura flumina ſuperanda erãt, ſic iunxere naues, vt ſolutæ plauſtris vehi poſſent, rurſuſq; coniungi. Poſt ſe Cratero cum phalange iuſſo ſequi, æquitatum, ac leuem armaturam eduxit, eoſq;, qui occurrerant, leui prælio in vrbem proximam compulit. Iam superuenerat Craterus. Itaq; vt principio terrorem incuteret genti, nondũ arma Macedonum expertæ, præcipit, ne cui parceretur, munimentis vrbis, quam obſidebát, incẽſis. Cæterùm dum obequitabat mœnibus, ſagitta ictus eſt. Cępit tamen oppidũ, & omnibus incolis eius trucidatis, etiam in tecta ſæuitum eſt. Inde domita ignobili gente, ad Nyſam vrbem peruenit. Fortè caſtris ante mœnia ipſa in ſylueſtri loco poſitis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs, horrore corpora affecit, opportunumq; remedium ignis oblatũ eſt. Cæſis quippè ſyluis flãmam excitauerunt: quæ igni alita, oppidanorum ſepulchra comprehendit. Vetuſta cedro facta

erant, conceptumque ignem latè fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex vrbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est, Tum, & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad vrbem venisse cognoscũt. Iamq; Rex eduxerat copias, mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentauerant, obrupti telis sunt. Alijs ergo deditionem, alijs pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circumsideri tantum eos abstineri cædibus iussit. Tandemq; obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se esse dicebant, & vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licẽtiam, in Iouis semine Liberum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu præmissis commeatibus, verticem eius ascendit. Multa hedera, vitisq; toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varij, salubresque succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæq;, & multa in illis rupibus agrestis est sylua. Credo equidem non diuino instinctu, sed lasciuia esse prouectos, vt passim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitiq; fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præsidẽ nemoris eius Deum adorantium, iuga montis, collesq; resonabant, cùm orta licentia à paucis (vt ferè fit) in omnes se repentè vulgasset: quippè velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostrauerant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non auersatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decẽ dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoq; gloriam sępiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? quippè ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus

ſus eſt hoſtis, haud ſecus bacchantium, eiulantiumq; fremitu perterritus, quàm ſi præliantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano reuertentes temulentos, comeſſanteſque inter ora hoſtium texit. Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, peruentum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in auios, ſylueſtreſq; montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, æquè vſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaq; rationem belli neceſſitas mutauit. Diuiſis enim copijs, pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſſiq; vrbe, qui expectauerant hoſtẽ omni clade perdomiti ſunt. Ptolemęus plurimas vrbes, Alexander maximas cępit: rurſuſq; quas diſtribuerat copias iunxit. Superato deindè Choaſpe amne, Cœnon in obſidione vrbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cuius regnum fuerat) demortuo. Regioni quoq;, vrbiq; præerat mater eius Cleophes 30. millia peditum tuebantur vrbem, non ſitu ſolùm, ſed etiam opere munitam. Nam quà ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis vtrinq; rupibus aditum ad vrbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie velut de induſtria rupes præaltas admolita natura eſt, infra quas cauernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cauatæ iacent. Quaq; deſinunt, foſſa ingentis operis obiecta eſt. Trigintaquinq; ſtadijs murus vrbem complectitur, cuius inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, vt duriori materiæ fragilis incumberet: ſimulq; terra humore diluta, ne tamen vniuerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validę, quibus iniecta tabulata muros, & tegebant, & peruios fecerant. Hęc munimenta contemplantem Alexandrum, conſilijq; incertum (quia nec cauernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admo-

uere)

uere) quidam è muro sagitta percussit. Tum fortè in suram incidit telum, cuius spiculo euulso admoueri equum iussit: quo vectus ne obligato quidem vulnere haud segniùs destinata exequebatur. Cæterùm cùm crus sauciũ penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, Se quidẽ Iouis filium dici, sed corporis ęgri vitia sentire. Non tamen antè se recepit in castra, quàm cuncta prospexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alij extra vrbem tecta demoliebantur, ingentemq; vim materiæ faciendo aggeri detrahebant: alij magnarũ arborum stipites cumulis, ac moles saxorũ in cauernas deijciebant. Iamq; agger ęquauerat summæ fastigium terræ. Itaq; turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diẽ absoluta sunt. Ad ea visenda Rex nondum obducta vulneri cicatrice processit: laudatisq; militibus, admoueri machinas iussit, è quibus ingens vis telorũ in propugnatores effusa est: præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres; tãtasq; moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas Deorũ numine agi credebant. Pila quoque muralia, excussas tormentis prægraues hastas, negabant conuenire mortalibus. Itaque desperata vrbis tutela, concessere in arcem. Inde quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad Regem descẽderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus Regis paruo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinæ fortunę impetrauit decus: quippè appellata Regina est, & credidere quidã plus formæ, quàm miserationi datum. Puero quoq; certè posteà ex ea vtcũq; genito, Alexandro fuit nomẽ.

Hinc Polypercon ad vrbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra

tra munimenta compulsos secutus, vrbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornum nomine occupauerunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræq; motu coactum absistere, fama vulgauerat. Inopem cõsilij Alexandrum, quia vndiq; pręceps, & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filijs adijt, si pretium operæ esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex iuuenibus obside retento ipsum ad exequenda, quę obtulerat, dimisit. Leuiter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem in summum iugum placebat euadere. Petra non vt pleræq; modicis, ac mollibus cliuis in sublime fastigiũ crescit, sed in metæ maxime modum erecta est: cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices eius Indus amnis subit, præaltus vtrinq; asperis ripis. Ab altera parte voragines, eluuiesq; prærupte sũt: nec alia expugnandi patebat via, quàm vt replerentur. Ad manum sylua erat, quam Rex ita cædi iussit, vt nudi stipites iacerentur: quippè rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus trũcam arborem iecit, clamoréq; exercitus index alacritatis secutus est, nullo detrectãte munus, quod Rex occupasset. Intra septimum diem cauernas expleuerãt, cũ Rex sagittarios, & Agrianos iubet per ardua niti. Iuuenesq; promptissimos ex sua cohorte 30. delegit. Duces his dati sunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primò, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed vt signum tuba datum est, vir audaciæ promptæ conuersus ad corporis custodes,

sequi

donum sæuitiæ tuæ superest? Quotus quisq; non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes, Alexander, & Clytus, quantũ ad hostes pertinet, viuunt, stant in acie, te clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus est, per quem Attalũ occideras. Inuicem enim miserorum vteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulò ante ministros cędis habuisti, subitò ab alijs iubes trucidari. Obstrepunt subindè cũcti Hermolao. Pater supremũ strinxerat ferrum, percussurus haud dubiè, ni inhibitus esset à Rege (quippè Hermolaum dicere iussit) petijtque vt causas supplicij augentem, patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rursus Hermolaus. Quàm liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis: & Calisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cùm etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rẽ pulcherrimam cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Calisthenem dicat, cùm morti olim destinatus sit à iustissimo, & patientissimo Rege. Hęc ergo sunt Macedonum præmia, quorũ vt supernacuo, & sordido abuteris sanguine. At tibi 30. millia mulorum captiuum aurum vehũt, cùm milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quę tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & nouo more victores sub iugum mitteres. Persarũ te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosus es.

Per-

Persarum ergo non Macedonum Regē occidere voluimus:& te transfugā, belli iure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerariq; te vt Deum. Tu Philippum patrem auersaris, & si quis Deorum ante Iouem haberetur, fastidires etiam Iouē. Miraris, si liberi homines superbiam tuā ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in seruitute viuendū? Tu quidem si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti, quod ingenui homines ferre non possunt. De cętero parce, reliquorū orbam senectutem supplicijs ne oneraueris. Nos iube duci, vt quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus.

At Rex, quàm falsa sint, inquit, quæ iste tradita à magistro suo dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim vltimum facinus, tamen vt vos quoque non solùm ipse audiretis, expressi, nō imprudens, cùm permisissem huic latroni dicere, vsurū eum rabie, qua compulsus est, vt me, quem parētis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cùm procaciùs se in venatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedonię Regibus vsurpato, eū castigari iussi. Hoc, & oportet fieri, & vt à tutoribus pupilli, à maritis vxores, seruis quoq; huius pueros ætatis verberare concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quam impia cæde voluit vlcisci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo, quàm mitis sim, nō ignoratis: commemorare superuacuum est. Hermolao paricidarum supplicia non probari, cùm eadem ipse meruerit, minimè herculè admiror. Nam cùm Parmenionem, & Philotam laudat, suæ seruit causæ. Lyncesiem verò Alexādrum bis insidiatum capiti meo, à duobus indicibus liberaui. Rursus conuictum, per biennium tamen distuli, donec vos po-

nullius cædes maiorem apud Græcos Alexandro excitauit inuidiam, quàm quòd præditum optimis moribus,artibusq;, à quo reuocatus ad vitam erat,cùm interfecto Clyto mori perseueraret,non tantùm occiderit, sed etiam torserit, indicta quidem causa. Quam crudelitatem sera pœnitentia consecuta est.

9 Sed non otium serendis rumoribus natũ aleret,in Indiam mouit, semper bello,quàm post victoriam clarior.India tota fermè spectat Oriẽtẽ, minus in latitudinem,quàm recta regione spatiosa,quæ Austrum accipiunt,in altius terræ fastigiũ excedunt, plana sunt cętera,multisq;inclytis amnibus Caucaso monte ortis,placidum per campos iter præbent.Indus gelidior est,quã cæteri. Aquas vehit à calore maris haud multùm abhorrentes. Ganges omnium ab ortu fluuius eximius à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium iuga recto alueo stringit. In eũ obiectæ rupes inclinat ad Orientem. Vtq;Rubro mari accipitur, findẽs ripas, multas arbores cum magna soli parte exsorbet. Saxis quoq; impeditur,quibus crebrò reuerberatur. Vbi mollius solum reperit,stagnat, insulasq;molitur.Acesines eum auget.Ganges decursurum in mare intercipit. Magnoq;motu amnis vterq; colliditur: quippè Ganges asperum os influẽti obijcit, nec repercussæ aquæ cedũt.Dyardenes minus celeber auditu est, quia per vltima Indiæ currit.Cæterum non Crocodilos modò,vti Nilus, sed etiam delphines, ignotasq; alijs gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curuatus, ab accolis rigantibus capitur. Ea causa est,cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat.Multis præter hos amnibus tota regio diuiditur, sed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cœterũ quæ propiora sunt mari,Aquilones maximè deurunt. Ij cohibiti iugis montiũ

ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeò in illa plaga mundus statutas tẽporum vices mutat, vt cùm alia feruore solis exęstuant, Indiam niues obruant. Rursusq; vbi cætera rigent, illhic intolerandus æstus existat: nec cur, vlli se naturæ causa ingessit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditũ est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerisq; sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quàm ceræ literarum notas capiunt. Aues ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi inuecta. Eadem terra, & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est vis, quàm quos in Africa domitant, & viribus magnitudo respondet. Aurũ flumina vehunt, quæ leni, modicoq; lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasq; mare litoribus infundit. Neq; alia illis maior opulentię causa est, vtiq; posteaquàm vitiorum commercium vulgauere in exteras gentes: quippè æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido cõstituit. Ingenia hominum, sicut vbiq;, apud illos locorum quoq; situs format. Corpora vsq; pedes carbasa velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent: brachia quoq;, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminẽt. Capillum pectunt sępius, quàm tondent. Mẽtum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad speciẽ leuitatis exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificẽtiam appellant super omnium gentium vitia. Cùm Rex sanè in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumq; iter, per quod ferri destinauit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpura carbasa, quæ indutus est;

lecticam sequũtur armati corporisq; custodes. Inter quos ramis aues pendent, quas cantu serijs rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro cælata percurrit, auiumq; quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies opera distinguũt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit, atq; ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Demptis soleis, odoribus illinunt pedes. Venatus maximus labor est, inclusa viuario animalia inter vota, cantusq; pellicum figere. Binorum cubitorum sagittę sunt, quas emittunt maiore nixu, quàm effectu: quippè telum, cuius in leuitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breuiora itinera equo conficit. Lõgior vbi expeditio est, elephanti vehũt currum, & tantarum beliuarum corpora tota cõtegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum aliud Reginæ ordine agmẽ est, ęquatiq; luxuria. Fęminæ epulas parant. Ab ijsdem vinũ ministratur, cuius omnibus Indis largus est vsus. Regem mero, somnoq; sopitum, in cubiculũ pellices referunt, patrio carmine noctiũ inuocantes Deos. Quis credat inter hæc vitia curam esse sapiẽtiæ? Vnum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum, & viuos se cremari iubent. Quibus autem segnis ætas, aut incommoda valetudo est, expectatam mortem pro dedecore vitę habent. Nec vllus corporibus, quæ senectus soluit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in vrbibus publicis moribus degũt, syderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quanquam admouere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putãt, quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descri-

scripserunt dies. Anni plena spatia seruantur. Lunę cursu notant tempora, non, vt pleriq;, cùm orbem sydus impleuit, sed cùm se curuare cœpit in cornua: & idcircò breuiores habent menses, qui spatium eorũ ad hunc Lunæ motum dirigunt. Multa, & alia traduntur, quibus morari ordinem rerũ haud sanè operæ pretium videbatur.

10 Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso gentiũ suarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illũ tertium Ioue genitum ad ipsos peruenisse memorantes. Patrem Liberum, atq; Herculem fama cognitos esse: ipsum coram adesse, cerniq;. Rex benignè exceptos sequi iussit, iisdem itinerũ ducibus vsurus. Cæterùm cùm amplius nemo occurreret, Hephæstionem, & Perdiccam cum copiarũ parte præmisit, ad subigendos, qui auersarentur imperium: iussitq; ad flumen Indum procedere, & nauigia facere, queis in vlteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erãt, sic iunxere naues, vt solutæ plaustris vehi possent, rursusq; coniungi. Post se Cratero cum phalange iusso sequi, æquitatum, ac leuem armaturam eduxit, eosq;, qui occurrerant, leui prælio in vrbem proximam compulit. Iam superuenerat Craterus. Itaq; vt principio terrorem incuteret genti, nondũ arma Macedonum expertæ, præcipit, ne cui parceretur, munimentis vrbis, quam obsidebát, incẽsis. Cæterùm dum obequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cępit tamen oppidũ, & omnibus incolis eius trucidatis, etiam in tecta sæuitum est. Inde domita ignobili gente, ad Nysam vrbem peruenit. Fortè castris ante mœnia ipsa in syluestri loco positis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs, horrore corpora affecit, opportunumq; remedium ignis oblatũ est. Cæsis quippè syluis flãmam excitauerunt: quæ igni alita, oppidanorum sepulchra comprehendit. Vetusta cedro facta

erant, conceptumque ignem latè fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex vrbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est, Tum, & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad vrbem venisse cognoscũt. Iamq; Rex eduxerat copias, mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentauerant, obrupti telis sunt. Alijs ergo deditionem, alijs pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circumsideri tantum eos abstineri cædibus iussit. Tandemq; obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se esse dicebant, & vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licẽtiam, in Iouis semine Liberum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu præmissis commeatibus, verticem eius ascendit. Multa hedera, vitisq; toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varij, salubresque succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæq;, & multa in illis rupibus agrestis est sylua. Credo equidem non diuino instinctu, sed lasciuia esse prouectos, vt passim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitiq; fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præsidẽ nemoris eius Deum adorantium, iuga montis, collesq; resonabant, cùm orta licentia à paucis (vt ferè fit) in omnes se repentè vulgasset: quippè velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostrauerant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non auersatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decẽ dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoq; gloriam sępiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? quippè ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus

sus

ſus eſt hoſtis, haud ſecus bacchantium, eiulantiumq; fremitu perterritus, quàm ſi præliantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano reuertentes temulentos, comeſſanteſque inter ora hoſtium texit. Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, peruentum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in auios, ſylueſtreſq; montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, æquè vſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaq; rationem belli neceſſitas mutauit. Diuiſis enim copijs, pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſſiq; vrbe, qui expectauerant hoſtē omni clade perdomiti ſunt. Ptolemęus plurimas vrbes, Alexander maximas cępit: rurſuſq; quas diſtribuerat copias iunxit. Superato deindè Choaſpe amne, Cœnon in obſidione vrbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cuius regnum fuerat) demortuo. Regioni quoq;, vrbiq; præerat mater eius Cleophes 30. millia peditum tuebantur vrbem, non ſitu ſolùm, ſed etiam opere munitam. Nam quà ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis vtrinq; rupibus aditum ad vrbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie velut de induſtria rupes præaltas admolita natura eſt, infra quas cauernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cauatæ iacent. Quaq; deſinunt, foſſa ingentis operis obiecta eſt. Trigintaquinq; ſtadijs murus vrbem complectitur, cuius inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, vt duriori materiæ fragilis incumberet: ſimulq; terra humore diluta, ne tamen vniuerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validę, quibus iniecta tabulata muros, & tegebant, & peruios fecerant. Hęc munimenta contemplantem Alexandrum, conſilijq; incertum (quia nec cauernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admo-

uere)

uere) quidam è muro sagitta percussit. Tum fortè in suram incidit telum, cuius spiculo euulso admoueri equum iussit: quo vectus ne obligato quidem vulnere haud segniùs destinata exequebatur. Cæterùm cùm crus sauciũ penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, Se quidẽ Iouis filium dici, sed corporis ęgri vitia sentire. Non tamen antè se recepit in castra, quàm cuncta prospexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alij extra vrbem tecta demoliebantur, ingentemq; vim materiæ faciendo aggeri detrahebant: alij magnarũ arborum stipites cumulis, ac moles saxorũ in cauernas deijciebant. Iamq; agger ęquauerat summæ fastigium terræ. Itaq; turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diẽ absoluta sunt. Ad ea visenda Rex nondum obducta vulneri cicatrice processit: laudatisq; militibus, admoueri machinas iussit, è quibus ingens vis telorũ in propugnatores effusa est: præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres; tãtasq; moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas Deorũ numine agi credebant. Pila quoque muralia, excussas tormentis prægraues hastas, negabant conuenire mortalibus. Itaque desperata vrbis tutela, concessere in arcem. Inde quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad Regem descẽderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus Regis paruo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinæ fortunę impetrauit decus: quippè appellata Regina est, & credidere quidã plus formæ, quàm miserationi datum. Puero quoq; certè posteà ex ea vtcũq; genito, Alexandro fuit nomẽ.

Hinc Polypercon ad vrbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: in-

tra munimenta compulsos secutus, vrbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornum nomine occupauerunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræq; motu coactum absistere, fama vulgauerat. Inopem cõsilij Alexandrum, quia vndiq; præceps, & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filijs adijt, si pretium operæ esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex iuuenibus obside retento ipsum ad exequenda, quę obtulerat, dimisit. Leuiter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem in summum iugum placebat euadere. Petra non vt pleræq; modicis, ac mollibus cliuis in sublime fastigiũ crescit, sed in metæ maxime modum erecta est: cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices eius Indus amnis subit, præaltus vtrinq; asperis ripis. Ab altera parte voragines, eluuiesq; prærupte sũt: nec alia expugnandi patebat via, quàm vt replerentur. Ad manum sylua erat, quam Rex ita cædi iussit, vt nudi stipites iacerentur: quippè rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus trũcam arborem iecit, clamoréq; exercitus index alacritatis secutus est, nullo detrectãte munus, quod Rex occupasset. Intra septimum diem cauernas expleuerãt, cũ Rex sagittarios, & Agrianos iubet per ardua niti. Iuuenesq; promptissimos ex sua cohorte 30. delegit. Duces his dati sunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primò, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed vt signum tuba datum est, vir audaciæ promptæ conuersus ad corporis custodes, sequi

donum sæuitiæ tuæ superest? Quotus quisq; non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes, Alexander, & Clytus, quantū ad hostes pertinet, viuunt, stant in acie, te clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus est, per quem Attalū occideras. Inuicem enim miserorum vteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulò ante ministros cędis habuisti, subitò ab alijs iubes trucidari. Obstrepunt subindè cūcti Hermolao. Pater supremū strinxerat ferrum, percussurus haud dubiè, ni inhibitus esset à Rege (quippè Hermolaum dicere iussit) petijtque vt causas supplicij augentem, patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rursus Hermolaus, Quàm liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis: & Calisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cùm etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rē pulcherrimam cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Calisthenem dicat, cùm morti olim destinatus sit à iustissimo, & patientissimo Rege. Hęc ergo sunt Macedonum præmia, quorū vt supernacuo, & sordido abuteris sanguine. At tibi 30. millia mulorum captiuum aurum vehūt, cùm milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quę tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & nouo more victores sub iugum mitteres. Persarū te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosus es.
Per-

Persarum ergo non Macedonum Regē occidere voluimus:& te transfugā,belli iure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerariq; te vt Deum. Tu Philippum patrem auersaris, & si quis Deorum ante Iouem haberetur, fastidires etiam Iouē. Miraris, si liberi homines superbiam tuā ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in seruitute viuendū? Tu quidem si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti,quod ingenui homines ferre non possunt. De cętero parce,reliquorū orbam senectutem supplicijs ne oneraueris. Nos iube duci,vt quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus.

At Rex,quàm falsa sint,inquit,quæ iste tradita à magistro suo dixit,patientia mea ostendet. Confessum enim vltimum facinus,tamen vt vos quoque non solùm ipse audiretis, expressi,nō imprudens,cùm permisissem huic latroni dicere, vsurū eum rabie,qua compulsus est, vt me, quem parētis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cùm procaciùs se in venatione gessisset,more patrio,& ab antiquissimis Macedonię Regibus vsurpato,eū castigari iussi. Hoc, & oportet fieri,& vt à tutoribus pupilli, à maritis vxores, seruis quoq; huius pueros ætatis verberare concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quam impia cæde voluit vlcisci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt vti ingenio meo,quàm mitis sim,nō ignoratis: commemorare superuacuum est.Hermolao paricidarum supplicia non probari, cùm eadem ipse meruerit,minimè herculè admiror. Nam cùm Parmenionem,& Philotam laudat, suæ seruit causæ. Lyncesiem verò Alexādrum bis insidiatum capiti meo, à duobus indicibus liberaui. Rursus conuictum,per biennium tamen distuli, donec vos po-

ſtulare tis, vt tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequàm Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clytus vtinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cuius temerariam linguã probra dicentem mihi, & vobis, diutiùs tuli, quã ille eadem me dicentem tuliſſet. Regũm, ducũq; clementia nõ in ipſorum modò, ſed etiam in illorũ, qui parent, ingenijs ſita eſt. Obſequio mitigãtur imperia. Vbi verò reuerentia exceſſit animis, & sũma imis cõfundimus: vi opus eſt, vt vim repellamus. Sed quid ego mirer iſtum crudelitatẽ mihi obiecisse, qui auaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne inuiſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro grauem fecero. Totum exercitum aſpicite, qui paulò antè nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſeruorũ ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt: apud me quidem. Moderationis meæ certiſſimum indicium eſt, quòd ne victis quidem ſuperbè impero. Veni enim in Aſiam, non vt funditus euerterem gentes, nec vt dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem: ſed vt illos quoq;, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meę non pœniteret. Itaq; militant vobiſcum, pro imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbè habiti rebellasſent. Non eſt diuturna poſseſſio, in quã gladio inducimur. Beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiã, non tranſire volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia: horum fides ſtabile, & æternum faciet imperium, & ſanè plus habemus, quã cupimus. Inſatiabilis autem auaritiæ eſt, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verùm tamẽ eorum mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus eſse video, quæ non erubeſcamus imitari: nec aliter tantum imperium aptè

regi

regi poteſt, quàm vt quædam, & tradamus illis, & ab iiſdem diſcamus. Illud penè dignũ riſu fuit, quod Hermolaus poſtulabat à me, vt auerſarer Iouem, cuius oraculo agnoſcor. An etiam quid Dij reſpondeant, in mea poteſtate eſt? Obtulit nomen filij mihi recipere, ipſis rebus quas agimus, haud alienum fuit. Vtinam Indi quoq; Deum eſſe me credãt. Fama enim bella conſtant, & ſępe etiã, quod falsò creditum eſt, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentẽ putatis arma veſtra auro, argentoq; adornaſſe? Aſſuetis nihil vilius ac videri materia, volui oſtendere: Macedonas inuictos cęteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primùm eorum ſordida omnia, & humilia ſpectantium capiam: & docebo nos non auri, aut argenti cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe, quam gloriam tu paricida intercipere voluiſti, & Macedonas, Rege adempto, deuictis gentibus dedere. At nunc mones me, vt veſtris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quò triſtiores periretis, ſi qua vobis parẽtum memoria, & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos, parentesq;, ſolui, & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt: Nam tuum Caliſthenem, cui vni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis, vt corã his probra, quæ modò in me iecisti, modo audiſti, illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet tecum introduxiſſẽ, digniſſimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem iuris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradiq; damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iuſſit. Illi vt fidẽ ſuam ſæuitia Regi approbarent, excruciatos necauerunt. Caliſthenes quoque tortus interijt, initi conſilij in caput Regis innoxius: ſed haudquaquã aulæ, & aſſentantium accõmodatus ingenio. Itaq;

nullius cædes maiorem apud Græcos Alexandro excitauit inuidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, artibusq;, à quo reuocatus ad vitam erat, cùm interfecto Clyto mori perseueraret, non tantùm occiderit, sed etiam torserit, indicta quidem causa. Quam crudelitatem sera pœnitentia consecuta est.

9 Sed non otium serendis rumoribus natũ aleret, in Indiam mouit, semper bello, quàm post victoriam clarior. India tota fermè spectat Oriẽtẽ, minus in latitudinem, quàm recta regione spatiosa, quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigiũ excedunt, plana sunt cętera, multisq; inclytis amnibus Caucaso monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior est, quã cæteri. Aquas vehit à calore maris haud multùm abhorrentes. Ganges omnium ab ortu fluuius eximius à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium iuga recto alueo stringit. In eũ obiectæ rupes inclinat ad Orientem. Vtq; Rubro mari accipitur, findẽs ripas, multas arbores cum magna soli parte exsorbet. Saxis quoq; impeditur, quibus crebrò reuerberatur. Vbi mollius solum reperit, stagnat, insulasq; molitur. Accsines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit. Magnoq; motu amnis vterq; colliditur: quippè Ganges asperum os influẽti obijcit, nec repercussæ aquæ cedũt. Dyardenes minus celeber auditu est, quia per vltima Indiæ currit. Cæterum non Crocodilos modò, vti Nilus, sed etiam delphines, ignotasq; alijs gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curuatus, ab accolis rigantibus capitur. Ea causa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio diuiditur, sed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cœterũ quæ propiora sunt mari, Aquilones maximè deurunt. Ij cohibiti iugis montiũ

ad

ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeò in illa plaga mundus statutas tēporum vices mutat, vt cùm alia feruore solis exęstuant, Indiam niues obruant. Rursusq; vbi cætera rigent, illhic intolerandus æstus existat: nec cur, vlli se naturæ causa ingessit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditū est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerisq; sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quàm ceræ literarum notas capiunt. Aues ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi inuecta. Eadem terra, & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est vis, quàm quos in Africa domitant, & viribus magnitudo respondet. Aurū flumina vehunt, quæ leni, modicoq; lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasq; mare litoribus infundit. Neq; alia illis maior opulentię causa est, vtiq; posteaquàm vitiorum commercium vulgauere in exteras gentes: quippè æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido cōstituit. Ingenia hominum, sicut vbiq;, apud illos locorum quoq; situs format. Corpora vsq; pedes carbasa velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent: brachia quoq;, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminēt. Capillum pectunt sępius, quàm tondent. Mētum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad speciē leuitatis exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificētiam appellant super omnium gentium vitia. Cùm Rex sanè in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumq; iter, per quod ferri destinauit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpura carbasa, quæ indutus est;

lecticam sequūtur armati corporisq; custodes. Inter quos ramis aues pendent, quas cantu serijs rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro cælata percurrit, auiumq; quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies opera distinguūt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit, atq; ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Demptis soleis, odoribus illinunt pedes. Venatus maximus labor est, inclusa viuario animalia inter vota, cantusq; pellicum figere. Binorum cubitorum sagittę sunt, quas emittunt maiore nixu, quàm effectu: quippè telum, cuius in leuitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breuiora itinera equo conficit. Lōgior vbi expeditio est, elephanti vehūt currum, & tantarum belluarum corpora tota cōtegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum aliud Reginæ ordine agmē est, ęquatiq; luxuria. Fęminæ epulas parant. Ab ijsdem vinū ministratur, cuius omnibus Indis largus est vsus. Regem mero, somnoq; sopitum, in cubiculū pellices referunt, patrio carmine noctiū inuocantes Deos. Quis credat inter hæc vitia curam esse sapiētiæ? Vnum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum, & viuos se cremari iubent. Quibus autem segnis ætas, aut incommoda valetudo est, expectatam mortem pro dedecore vitę habent. Nec vllus corporibus, quæ senectus soluit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in vrbibus publicis moribus degūt, syderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admouere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putāt, quicquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos de-

scri-

ſcripſerunt dies. Anni plena ſpatia ſeruantur. Lunę curſu notant tempora, non, vt pleriq;, cùm orbem ſydus impleuit, ſed cùm ſe curuare cœpit in cornua: & idcircò breuiores habent menſes, qui ſpatium eorũ ad hunc Lunæ motum dirigunt. Multa, & alia traduntur, quibus morari ordinem rerũ haud ſanè operæ pretium videbatur.

10 Igitur Alexandro fines Indiæ ingreſſo gentiũ ſuarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illũ tertium Ioue genitum ad ipſos perueniſſe memorantes. Patrem Liberum, atq; Herculem fama cognitos eſſe: ipſum coram adeſſe, cerniq;. Rex benignè exceptos ſequi iuſſit, iiſdem itinerũ ducibus vſurus. Cæterùm cùm amplius nemo occurreret, Hephæſtionem, & Perdiccam cum copiarũ parte præmiſit, ad ſubigendos, qui auerſarentur imperium: iuſſitq; ad flumen Indum procedere, & nauigia facere, queis in vlteriora tranſportari poſſet exercitus. Illi, quia plura flumina ſuperanda erãt, ſic iunxere naues, vt ſolutæ plauſtris vehi poſſent, rurſuſq; coniungi. Poſt ſe Cratero cum phalange iuſſo ſequi, æquitatum, ac leuem armaturam eduxit, eoſq;, qui occurrerant, leui prælio in vrbem proximam compulit. Iam ſuperuenerat Craterus. Itaq; vt principio terrorem incuteret genti, nondũ arma Macedonum expertæ, præcipit, ne cui parceretur, munimentis vrbis, quam obſidebát, incẽſis. Cæterùm dum obequitabat mœnibus, ſagitta ictus eſt. Cępit tamen oppidũ, & omnibus incolis eius trucidatis, etiam in tecta ſæuitum eſt. Inde domita ignobili gente, ad Nyſam vrbem peruenit. Fortè caſtris ante mœnia ipſa in ſylueſtri loco poſitis, nocturnum frigus vehementius, quàm aliàs, horrore corpora affecit, opportunumq; remedium ignis oblatũ eſt. Cæſis quippè ſyluis flãmam excitauerunt: quæ igni alita, oppidanorum ſepulchra comprehendit. Vetuſta cedro facta

erant, conceptumque ignem latè fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex vrbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est, Tum, & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad vrbem venisse cognoscũt. Iamq; Rex eduxerat copias, mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentauerant, obrupti telis sunt. Alijs ergo deditionem, alijs pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circumsideri tantum eos abstineri cædibus iussit. Tandemq; obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se esse dicebant, & vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licẽtiam, in Iouis femine Liberum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu præmissis commeatibus, verticem eius ascendit. Multa hedera, vitisq; toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varij, salubresque succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæq;, & multa in illis rupibus agrestis est sylua. Credo equidem non diuino instinctu, sed lasciuia esse prouectos, vt passim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitiq; fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præsidẽ nemoris eius Deum adorantium, iuga montis, collesq; resonabant, cùm orta licentia à paucis (vt ferè fit) in omnes se repentè vulgasset: quippè velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostrauerant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non auersatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decẽ dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoq; gloriam sępiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? quippè ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi au-

sus

ſus eſt hoſtis, haud ſecus bacchantium, eiulantiumq; fremitu perterritus, quàm ſi prælìantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano reuertentes temulentos, comeſſanteſque inter ora hoſtium texit. Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, peruentum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in auios, ſylueſtreſq; montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, æquè vſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaq; rationem belli neceſſitas mutauit. Diuiſis enim copijs, pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſſiq; vrbe, qui expectauerant hoſtē omni clade perdomiti ſunt. Ptolemęus plurimas vrbes, Alexander maximas cępit: rurſuſq; quas diſtribuerat copias iunxit. Superato deindè Choaſpe amne, Cœnon in obſidione vrbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cuius regnum fuerat) demortuo. Regioni quoq;, vrbiq; præerat mater eius Cleophes 30. millia peditum tuebantur vrbem, non ſitu ſolùm, ſed etiam opere munitam. Nam quà ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis vtrinq; rupibus aditum ad vrbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie velut de induſtria rupes præaltas admolita natura eſt, infra quas cauernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cauatæ iacent. Quaq; deſinunt, foſſa ingentis operis obiecta eſt. Trigintaquinq; ſtadijs murus vrbem complectitur, cuius inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, vt duriori materiæ fragilis incumberet: ſimulq; terra humore diluta, ne tamen vniuerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validę, quibus iniecta tabulata muros, & tegebant, & peruios fecerant. Hęc munimenta contemplantem Alexandrum, conſilijq; incertum (quia nec cauernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admouere)

uere) quidam è muro sagitta percussit. Tum fortè in suram incidit telum, cuius spiculo euulso admoueri equum iussit: quo vectus ne obligato quidem vulnere haud segniùs destinata exequebatur. Cæterùm cùm crus sauciũ penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, Se quidẽ Iouis filium dici, sed corporis ęgri vitia sentire. Non tamen antè se recepit in castra, quàm cuncta prospexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alij extra vrbem tecta demoliebantur, ingentemq; vim materiæ faciendo aggeri detrahebant: alij magnarũ arborum stipites cumulis, ac moles saxorũ in cauernas deijciebant. Iamq; agger ęquauerat summæ fastigium terræ. Itaq; turres erigebantur, quæ operą ingenti militum ardore intra nonum diẽ absoluta sunt. Ad ea visenda Rex nondum obducta vulneri cicatrice processit: laudatisq; militibus, admoueri machinas iussit, è quibus ingens vis telorũ in propugnatores effusa est: præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres; tãtasq; moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas Deorũ numine agi credebant. Pila quoque muralia, excussas tormentis prægraues hastas, negabant conuenire mortalibus. Itaque desperata vrbis tutela, concessere in arcem. Inde quia nihil obsessis præter deditionẽm placebat, legati ad Regem descẽderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus Regis paruo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinæ fortunę impetrauit decus: quippè appellata Regina est, & credidere quidã plus formæ, quàm miserationi datum. Puero quoq; certè posteà ex ea vtcũq; genito, Alexandro fuit nomẽ.

Hinc Polypercon ad vrbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: in-

tra

tra munimenta compulsos secutus, vrbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornum nomine occupauerunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræq; motu coactum absistere, fama vulgauerat. Inopem cōsilij Alexandrum, quia vndiq; pręceps, & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filijs adijt, si pretium operæ esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex iuuenibus obside retento ipsum ad exequenda, quę obtulerat, dimisit. Leuiter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem in summum iugum placebat euadere. Petra non vt pleræq; modicis, ac mollibus cliuis in sublime fastigiū crescit, sed in metæ maxime modum erecta est: cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices eius Indus amnis subit, præaltus vtrinq; asperis ripis. Ab altera parte voragines, eluuiesq; prærupte sūt: nec alia expugnandi patebat via, quàm vt replerentur. Ad manum sylua erat, quam Rex ita cædi iussit, vt nudi stipites iacerentur: quippè rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus trūcam arborem iecit, clamoréq; exercitus index alacritatis secutus est, nullo detrectāte munus, quod Rex occupasset. Intra septimum diem cauernas expleuerāt, cū Rex sagittarios, & Agrianos iubet per ardua niti. Iuuenesq; promptissimos ex sua cohorte 30. delegit. Duces his dati sunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primò, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed vt signum tuba datum est, vir audaciæ promptæ conuersus ad corporis custodes,

sequi

sequi se iubet, primusq; inuadit in rupem. Nec deindè quisquam Macedonum substitit, relictisq; stationibus sua sponte Regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex prerupta rupe lapsos amnis preterfluens hausit. Triste spectaculum etiam non periclitantibus: cum verò alieno exitio, quid ipsis timēdum foret, admonerētur, in metum misericordia versa, non extinctos, sed semetipsos deflebant. Et iam eo peruentum erat, vndè sine pernicie, nisi victores redire nō possent, ingentia saxa in subeuntes prouoluentibus Barbaris: qui perculsi, instabili, & lubrico gradu precipites recidebant. Euaserāt tamē Alexander, & Charus, quos cum triginta delectis præmiserat Rex, & iam pugnare cominus cęperāt. Sed cùm supernè tela Barbari ingererent, sæpius ipsi feriebātur, quàm vulnerabāt. Ergo Alexāder & nominis sui, & promissi memor, dum acriùs, quàm cautius dimicat, confossus vndiq; obruitur. Quem vt Charus iacentem respexit, ruere in hostem, omniū preter vltionem immemor, cępit: multosq; hasta, quosdā gladio interemit. Sed cùm tot vnum incesserent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus, quàm par erat promptissimorū iuuenum, cęterorumq; militū interitu cōmotus Rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quòd sensim, & intrepidi se receperunt. Et Barbari hostē depulisse contenti non institere cedentibus. Cęterùm Alexander cùm statuisset desistere incępto, quippè nulla spes potiundę petrę offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseuerantis. Nam & itinera obsideri iussit, & turres admoueri, & fatigatis alios succedere. Cuius pertinacia cognita, Indi per biduum quidem, ac duas noctes cum ostētatione non fiducię modò, sed etiam victorię, epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia verò nocte tympanorum quidem strepitus desierat

audiri,

audiri: cęterum ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, vt tutior esset ipsis fuga obscura nocte per inuia saxa cursuris. Rex Balacro, qui specularetur pręmisso, cognoscit Petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo, vt vniuersi conclamarent, incōpositè fugiētibus metum incussit: multiq; (tanquam adesset hostis) per lubrica saxa, perque inuias cautes pręcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mutilati ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quā hostium victor, tamen magnæ victorię sacrificijs, & cultu Deum satisfecit. Aræ in Petra locatæ sunt Mineruę, Victorięq;. Ducibus itineris, quos subire iusserat leuiter armatos, etsi promissis minora pręstiterant, pretium cum fide redditum est.

12 Petræ, regionisq; ei adiūctæ Sisocosto tutela permissa. Inde processit Embolima: & cùm angustias itineris obsideri 20. millibus armatorum ab Eryce quodam comperisset, grauius agmen exercitus Cœno ducendū modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus funditore, ac sagittario deturbatis, qui obsederant saltum, sequentibus se copijs viam fecit. Indi, siuè odio ducis, siuè gratiam victoris Regis inituri Erycem fugientem adorti interemerunt, caputq; eius atq; arma ad Alexandrū detulerunt. Illo facto impunitatem dedit, honorem denegauit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris peruenit, omniaq; (vt præceperat) ad traijciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent eū, regnare se interim vellet, an priuatum opperiri eius aduentum? Permissusque vt regnaret, non tamen ius datum vsurpare sustinuit. Is benignè quidem exceperat Hephęstionem, gratuitum frumentum copijs eius

ad-

admensus: non tamen ei occurrerat, ne fidē vllius, nisi Regis, experiretur. Itaq; venienti obuiam cū armato exercitu egressus est. Elephanti quoq; per modica interualla militum agmini immixti procul castellorum fecerant speciem. Ac primò Alexander non socium, sed hostem aduentare credebat. Iamq; & ipse arma milites capere, & equites discedere in cornua iusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, iussis subsistere cæteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoq; fecit, siuè hostis, siuè amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus: coiuere, quod ex vtriusque vultu posset intelligi, amicis animis: cæterum sine interprete non poterat conseri sermo. Itaq; adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperij vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum, & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militātem, nihil magis quàm famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate barbari Rex, & dextram fidei suæ pignus dedit, & regnum restituit. 56. elephanti erant, quos tradidit Alexandro multaq; pecora eximiæ magnitudinis. Tauros ad 3. millia, preciosum in ea Regione, acceptumq; animis regnātium armentū. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites: cum duobus Regibus bellanti sibi, maiore militum quàm agrestiū manu opus esse, respondit. Abiasares, & Porus erant. Sed in Poro eminebat authoritas. Vterq; vltra Hydaspen amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreuerat. Omphis, permittente Alexandro, & regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod patris fuerat: Taxilem appellauere populares, sequente nomine imperium, in quemcunq; transiret. Ergo cùm per triduum hospitaliter Alexandrum

drum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copijs, quas Hephæstion duxit, præbitum à se esset, ostendit: & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti 80. talenta dono dedit. Qua benignitate eius Alexander mirè lætus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adiecit, multaq; conuiualia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, 30. equos ex suis cum ijsdem insignibus, queis assueuerant, cùm ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino vsus, gratulari se Alexandro dixit, quòd saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quàm ægrè tulisset, quòd Clytum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit: Inuidos homines nihil aliud, quàm ipsorum esse tormenta.

13 Postero die legati Abiasarę adiere Regē, omnia ditioni eius, ita vt mādatum erat, permittebāt, firmataq; inuicem fide remittuntur ad Regē. Porum quoq; nominis sua fama ratus ad deditionē posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, vt stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus, alterum ex his facturum sese respondit, vt intranti regnum suum præsto esset, sed armatus. Iam Hydaspen Alexander superare decreuerat, cùm Barzentes defectionis Arachosijs author vinctus, trigintaq; Elephanti simul capti perducuntur, opportunū aduersus Indos auxilium, qui ppè plus in belluis, quàm in exercitu spei, aut viriū illis erat: Gamaxusq; Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti se coniunxerat, vinctus adductus est. Igitur transfuga, & Regulo in custodiā, elephantis autē Taxili traditis ad amnem Hydaspen peruenit. In cuius

cuius vlteriore ripa Porus consederat, trãsitu prohibiturus hostem. 85. Elephantos obiecerat eximio corporum robore, vltraq; eos currus 300. & peditum 30. ferè millia: in queis erant sagittarij (sicuti ante dictum est) grauioribus telis, quàm vt aptè excuti possent. Ipsum vehebat elephantus super cæteras belluas eminens, armaq; auro, & argento distincta, corpus raræ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solùm, sed etiam fluminis, quod trãseundum erat, magnitudo terrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum, profundo alueo, & nusquam vada aperiẽte speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum latè stagnantium impetum coercebat, sed quasi in arctũ coeũtibus ripis, & torrens, & elisus ferebatur, occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis vndæ repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quã equi, viriq; compleuerant. Stabant ingẽtes vastorũ corporũ moles, & de industria irritatæ horrẽdo stridore auras fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpè se experta improuiso tamẽ pauore percusserant: quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tutò applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas, & Indi, & Macedones nantes, leuatis super capita armis, transibant. Ibi leuia prælia conserebant, & vterque Rex paruæ rei discrimine, summæ experiebatur euentum. Cæterùm in Macedonum exercitu temeritate, atq; audacia insignes fuere Symmachus, & Nicanor, nobiles iuuenes, & perpetua partiũ felicitate ad spernendum omne periculum accensi. Queis ducibus, promptissimi iuuenum lanceis modò armati tranauere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nulla re magis, quàm auda-

cia

tia armati interemerunt. Abire cum gloria poterāt, si vnquam temeritas felix inueniret modum. Sed dum superuenientes contemptim, & superbè quoque expectant, circumuenti ab his, qui occulti enatauerant, eminus obrupti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti. Eaq; pugna multam fiduciā Pori erexit, cūcta cernētis è ripa. Alexander inops consilij, tandem ad fallendum hostem talem dolū intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, syluestris eadē, & tegendis insidijs apta. Fossa quoque præalta haud procul à ripa quam tenebat ipse, non pedites modò, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Vt igitur à custodia huius opportunitatis oculos hostium auerteret, Ptolemęū cum omnibus turmis obequitare iussit procul ab insula, & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit: eoq; consilio Porum, agmenq; suū ei parti, quàm se petere simulabat, coegit aduertere: Iam extra conspectū hostis insula erat: Alexander in diuersa parte ripę statui suum tabernaculum iussit, assuetamq; comitari ipsum cohortē ante id tabernaculum stare, & omnem apparatum regiæ magnificentiæ hostium oculis de industria ostendi. Attalum, & æqualem sibi, & haud disparem habitu oris, & corporis, vtique cùm procul viseretur, veste regia exornat, præbiturum speciē ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Huius consilij effectum primò morata tempestas est, mox adiuuit, incommoda quoq; ad bonos euentus vertente fortuna. Traijcere amnem cum cæteris copijs in regionem insulæ (de qua ante dictum est) parabat, auerso hoste in eos, qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cùm procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit; obruitque milites,

nimbo, in terram refugerunt, nauigijs, ratibusq; desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Cæterùm adeò spissæ intendere se nubes, vt conderent lucem, vixq; colloquentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset aliũ obducta nox cęlo, cùm ignoto amne nauigandum esset, forsitan hoste eã ipsam ripam, quam cæci, atq; improuidi, & ex periculo gloriam accersentes petebant, occupante: obscuritatem, quæ cæteros tęrrebat, suam occasionem ratus, dato signo vt omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur: quippe adhuc Porus Ptolemæũ tantùm intuebatur. Vna ergo naui, quam petræ fluctus illiserat, hærente, cæteræ euadunt: armaq; capere milites, & ire in ordinem iussit.

16 Iamq; agmẽ in cornua diuisũ ipse ducebat, cùm Poro nuntiatur, armis, virisq; ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenij vitio spei suæ indulgẽs, Abiasarem belli socium (& ita conuenerat) aduentare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostẽ, cẽtum quadrigas & quatuor millia equitum veniẽti agmini Porus obiecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus; senos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab vtroq; latere dispositos: cæteri aurigæ erãt haud sanè inermes, quippè iacula complura, vbi cominus præliandũ erat, omissis habenis in hostẽ ingerebant. Cæterùm vix vllus vsus, huius auxilij eo die fuit. Namq; (vt supra dictum est) imber violentiùs quàm aliàs fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat: grauesq; & propemodũ immobiles currus illuvie, & voragine hærebant. Contrà Alexander, expedito, ac leui agmine strenuè inuectus

uectus est. Scythæ, & Dahæ primi omnium inuafere Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dexterum cornu hostiũ emisit. Iam vndiq; pugna se mouerat, cum ij, qui currus agebãt, illud vltimũ auxilium suorum rati, effusis habenis in medium discrimen ruere cœperunt. Anceps id malum vtrisq; erat. Nam, & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica, atq; inuia immissi currus excutiebant eos, à quibus regebãtur. Aliorum turbati equi non in voragines modò, lacunasq; sed etiam in amnem præcipitauere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetrauere ad Porum, acerrimè pugnam cientem. Is, vt dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites, ac sagittarios, tympana pulsare solitos: Id pro cantu tubarum Indis erat, nec strepitu eorum mouebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrũ agmini peditũ præferebatur: id maximum erat bellantibus incitamẽtum, & deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitis etiã sanxerat pœnam ijs, qui ex acie non retulissent, metu, quẽ ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem, venerationemq; conuerso. Macedonas non belluarum modò, sed etiã ipsius Regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos, speciem turrium procul fecerant: Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adijcere videbatur bellua, qua vehebatur, tantum inter cæteras eminens, quantum alijs ipse præstabat. Itaq; Alexander contemplatus, & Regem, & agmen Indorum: Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cum bestijs simul, & cum egregijs viris res est. Intuensque Cœnon: Cùm ego, inquit, Ptolemæo, Perdiccaque, & Hephæstione comi-

mitatus in læuum hostium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis, ipse dextrum moue, & turbatis signa infer. Tu, Antigone, & tu Leonate, & Tauron, inuehimini in mediam aciem, & vrgebitis frontē. Hastæ nostræ prælongę, & validę non aliàs magis, quàm aduersus belluas, rectoresq; earum vsui esse poterunt: deturbate eos, qui vehuntur, & ipsas confodite. Anceps genus auxilij est, & in suos acriùs furit. In hostem enim imperio, in suos pauore agitur. Hæc elocutus, concitat equum primus. Iamque (vt destinatum erat) inuaserat ordines hostium, cum Cęnus ingenti vi in lęuum cornu inuehitur. Phalanx quoq; in mediā Indorum aciem vno impetu prorupit. At Porus quà equitem inuehi senserat, belluas agi iussit. Sed tardum, & penè immobile animal equorum velocitatem æquare nō poterat. Nec sagittarum quidem vllus erat Barbaris vsus: quippè longas, & prægraues, nisi priùs in terra statuant arcum, haud satis aptè, & commodè imponunt: tum humo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto Regis imperio (quod ferè fit, vbi turbatis acriùs metus, quàm dux imperare cœpit) totidem erant Imperatores, quot agmina errabant. Alius iungere aciem, alius diuidere, stare quidam, & nonnulli circumuehi terga hostium iubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obuius hosti ire pergit, elephantosq; ante agmen suorum agi iubet. Magnum belluæ iniecere terrorem, insolitusque stridor non equos modò, tàm pauidum ad omnia animal, sed viros quoque, ordinesque turbauęrat. Iam fugæ circumspiciebant locum paulò ante victores, cùm Alexāder Agrianos, & Thracas leuiter armatos, meliorem concur-

cur-

cursatione, quàm cominus militem, emisit in belluas. Ingentem ij vim telorum iniecere, & elephātis, & regentibus eos. Phalanx quoq; instare constanter territis cœpit. Sed quidam auidiùs persecuti belluas, in semet irritauere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cęteris, vt parciùs instarēt, fuere documentum. Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu arma, virosq; corriperent, & super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunc fugientiū elephantos, in multū diei varium certamē extraxit, donec securibus (id namq; genus auxilij præparatū erat) pedes amputare cęperunt. Copidas vocant gladios leuiter curuatos, falcibus similes, queis appetebant belluarū manus. Nec quicquam inexpertum non mortis modò, sed etiā in ipsa morte noui supplicij timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati, suos impetu sternunt, & qui rexerant eos, præcipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaq; pecorum modo magis pauidi, quàm infesti, vltra aciem exigebantur, cùm Porus destitutus à pluribus, tela multò ante præparata, in circumfusos ex elephāto suo cępit ingerere, multisq; eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus, vndiq; petebatur. Nouem iam vulnera hinc tergo, illihinc pectore exceperat: multoq; sanguine profuso, lāguidis manibus magis elapsa quàm excussa tela mittebat. Nec segniùs bellua instincta rabie nondū saucia, inuehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regē conspexit fluentibus membris, omissisq; armis vix compotē mētis. Tum belluam in fugam concitat sequente Alexandro. Sed equus eius multis vulneribus confossus, deficiens procubuit, posito magis Rege, quàm effuso. Itaq; dum equum mutat, tardiùs insecutus est. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexādro, monere cępit Porū ne vltima experiri perseueraret, dederetq; se vi-

ctori. At ille quanquam exhaustæ erant vires, deficiebatq; sanguis, tamen ad notam vocẽ excitatus: Agnosco, inquit, Taxilis fratrem imperij, regniq; sui proditorẽ: & telum quod vnum fortè non effluxerat, contorsit in eũ, quod per mediũ pectus penetrauit ad tergum. Hoc vltimo virtutis opere edito, fugere acriùs cępit. Sed elephantus quoq;, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaq; sistit fugam, peditemq; sequenti hosti obiecit. Iam Alexander consecutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo vndiq;, & in pedites, & in ipsum Porũ tela congesta sunt, queis tandem grauatus, labi ex bellua cępit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procũbere iussit in genua, qui vt se submisit, cęteri quoq; (ita enim instituti erãt) demisere corpora in terram. Ea res, & Porum, & cæteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori interemptum esse credens, iussit: & qui detraherent loricam, vestemq; concurrere, cùm bellua dominum tueri, & spoliantes cępit appetere, leuatumq; corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis vndiq; obruitur, confossoq; eo in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex vt vidit alleuantem oculos, non odio, sed miseratione commotus: Quæ, malum, inquit, amentia te coegit rerum mearũ cognita fama, belli fortunã experiri, cùm Taxiles esset in deditos clemẽtię meę tàm propinquum tibi exẽplum? At ille, Quoniã, inquit, percontaris, respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminen me fortiorem esse censebam. Meas enim noueram vires, nondum expertus tuas: fortiorem esse te belli docuit euentus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi. Rursus interrogatus quid ipse victorem, statuere debere censeret: Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es, quàm caduca felici-

citas

ctitas esset. Plus monendo profecit, quam si precatus esset: quippè magnitudinem animi eius interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non misericordia modò, sed etiam honore excipere dignatus est. Ægrum curauit haud secus, quàm si pro ipso pugnasset. Confirmatum, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donauit ampliore regno, quàm tenuit. Nec sanè quicquam ingeniū eius solidius, vt constantius habuit, quàm admiratione veræ laudis, & gloriæ. Simplicius tamen famam æstimabat in hoste, quàm in ciue: quippè à suis credebat magnitudinem suam destrui posse: eandem clariorem fore, quò maiores fuissent, quos ipse vicisset.

Q. CVRTII
DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

1 *Deuicto Poro, in Indiam penetrat Alexander, variasq́; Gentes, & vrbes, quarum mores describuntur, sibi subijcit.*

2 *Gangaridas, & Phrasios aggredi cupiens, milites fatigatos, & bellum detrectantes, prolixa oratione ad perseuerantiam hortatur.*

3 *Cœnus militum nomine Alexandro respondet, & paulò post morbo extinguitur.*

4 *Sobijs, & alijs expugnatis regionem Oxydracarum, & Mallorum ingreditur: oratione ad milites habita Barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonta vate obsidet.*

5 Præcipiti saltu in Oxydracarum oppidum se immittēs, grauiter vulneratur, & fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoq; expugnato post aliquot dies sibi, suisq; restituitur.

6 Ab amicis rogatus, vt saluti suæ, publicæq; parceret, generosè respondet, in instituto suo de domando orbe perseuerans.

7 Græcorum quorundam in Bactris defectio repressa: dum Indorū legatos conuiuio excipit Alexander, oritur rixa inter Horratam, & Dioxippum, qui tandem imparibus armis duello certāt, paulò post Dioxippus inimicorum calumnijs vtlra modum irritatus, se ipsum interimit.

8 Donis à legatis Indorum acceptis, Sabracas, Musicanos, Præstos, & alios populos debellat Ptolemæo venenata plaga accepta curato ope cuiusdam herbæ, cuius species in somnis Alexandro est oblata.

9 Cupidine visendi Oceani corruptus, non sine periculis propter nautarum imperitiam, tandem voti sui compos redditur.

10 Ab Oceano in Arabitarum, Gedrosiorum, & Indorum regiones reuertitur, vbi cum fame, & pestilentia luctatur exercitus, deinde liberatur, & planè restituitur: vnde sequutus est probrosus Bacchantium lusus, supplicio Aspatis Satrapis cruentatus.

1 ALexander tàm memorabili victoria lætus, quæ sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum: cæteram opimam prædam fore, celebratasq; opes in ea regione eminere, quam peterent. Proindè iam vilia, & obsoleta esse spolia de

Persis,

Persis: gemmis, margaritisq;, & auro, atq; ebore
Macedoniam, Grçciamq; nō suas tantùm domos,
repleturum. Auidi milites, & pecuniæ, & gloriæ,
simul quia nūquam affirmatio eius fefellerat eos,
pollicentur operam: dimissisq; cum bona spe, na-
uigia ædificari iubet, vt cùm totam Asiam per-
currissent, finem terrarum mare inuiseret. Multa
materia naualis in proximis montibus erat, quam
cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere
serpentes. Rhinocerotes quoq; rarum alibi ani-
mal, in ijsdem montibus erant. Cæterùm hoc no-
men belluis eis inditum à Græcis, sermonis eius
ignari aliud lingua sua vsurpant. Rex duabus vr-
bibus conditis in vtraq; fluminis, quod superaue-
rat, ripa, copiarum duces coronis, & mille aureis
singulos donat. Cæteris quoq; pro portione, aut
gradu, quē in militia obtinebant, aut nauatæ ope-
ræ, honos habitus est. Abiasares, qui prius quàm
cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrū mi-
serat, rursus alios misit, pollicentes omnia factu-
rum, quæ imperasset, modò nè cogeretur corpus
suum dedere. Neq; enim aut sine regio imperio
victurum, aut regnaturum esse captiuum. Cui
Alexander nuntiari iussit, si grauaretur ad se ve-
nire, ipsum ad eum esse venturum. Hinc Poro,
amneq; superato, ad interiora Indiæ processit. Syl-
uæ erant propè in immensum spatiū diffusæ, pro-
cerisq;, & in eximiam altitudinē editis arboribus
vmbrosæ. Pleriq; rami instar ingentium stipitum
flexi in humum, rursus quà se curuauerant, erige-
bantur, adeò vt species esset non rami resurgētis,
sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli tempe-
ries salubris: quippe, & vim solis vmbræ leuant, &
aquæ largæ manant è fontibus, Cæterū hic quoq;
serpentium magna vis erat, squamis fulgorē auri
reddentibus. Virus haud vllum magis noxiū est:
quippè morsū pręsens mors sequebatur, donec ab

incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta vētum est ad flumen Hydraoten. Iūctum erat flumini nemus opacū arboribus alibi insitatis, agrestiumq́; pauonum multitudine frequēs. Castris indè motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusq́; acceptis stipendium imponit. Ad magnam deindè (vt in ea regione) vrbē peruenit, non muro solùm, sed etiam palude munitam. Ceterùm barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt. Alijs tela, alijs hasta, alijs secures erant: transiliebātq; in vehicula strenuo saltu, cùm succurrere laborantibus suis vellent. Ac primò insolitū genus pugnæ Macedonas terruit, cùm eminus vulnerarentur. Deinde spreto tàm incondito auxilio, ab vtroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere cœperunt. Et vincula, queis conserta erant, iussit incidi, quò facilius singula circumuenirentur. Itaq; octingentis suorū amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis vndiq; admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit, qui, cognito vrbis excidio, paludem tranauere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, inuictum exercitum, & Deorum profectò aduenisse memorantes. Alexander ad vastandam eam regionem Perdicca cū expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, vt is quoq; Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse cæteros ad vrbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, duxit. Oppidani missis, qui Regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant: quippè orta seditio in diuersa consilia diduxerat vulgum. Alij omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander quanquàm belli authoribus iure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus

bus acceptis, ad proximam deindè vrbem castra mouit. Obsides ducebantur ante agmen: quos cùm è muris agnouissent, vtpotè gentis eiusdem, in colloquium conuocarentur. Illi clementiam Regis, simulq; vim commemorando, ad deditionem eos compulere: cæterasq; vrbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sophitis peruentum est. Gens (vt Barbari credunt) sapientia excellit, bonisq; moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntq; sed eorum, quibus spectandi infantum habitum cura mandata est. Si quos segnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent. Nuptijs coeunt, non genere, ac nobilitate coniunctis, sed electa corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admouerat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ, sed nulli in muris, turribusq; se armati ostenderant: dubitabantq; Macedones, deseruissentne vrbem incolæ, an fraude se occulerent: cùm subitò patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filijs occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro, purpuraque distincta, quæ etiam crura velabat. Aureis soleis inseruerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes colore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito, precatus, vt sospes acciperet, se, liberosq; & gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cùm videre feram, leonibus maximè infesti. Horum vim vt ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiæ magnitudinis iussit emitti, & 4. omninò admoueri canes, qui celeriter occupauerunt feram: cùm ex ijs, qui assueuerant talibus ministerijs, vnus canis

incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta vẽtum est ad flumen Hydraoten. Iũctum erat flumini nemus opacũ arboribus alibi insitatis, agrestiumq; pauonum multitudine freques. Castris indè motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusq; acceptis stipendium imponit. Ad magnam deindè (vt in ea regione) vrbẽ peruenit, non muro solùm, sed etiàm palude munitam. Cęterùm barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt. Alijs tela, alijs hasta, alijs secures erant: transiliebãtq; in vehicula strenuo saltu, cùm succurrere laborantibus suis vellent. Ac primò insolitũ genus pugnæ Macedonas terruit, cùm eminus vulnerarentur. Deinde spreto tàm incondito auxilio, ab vtroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere cœperunt. Et vincula, queis conserta erant, iussit incidi, quò facilius singula circumuenirentur. Itaq; octingentis suorũ amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis vndiq; admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit, qui, cognito vrbis excidio, paludem tranauere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, inuictum exercitum, & Deorum profectò aduenisse memorantes. Alexander ad vastandam eam regionem Perdicca cũ expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, vt is quoq; Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse cæteros ad vrbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, duxit. Oppidani missis, qui Regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant: quippè orta seditio in diuersa consilia diduxerat vulgum. Alij omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander quanquàm belli authoribus iure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus

bus

bus acceptis, ad proximam deindè vrbem castra mouit. Obſides ducebantur ante agmen: quos cùm è muris agnouiſſent, vtpotè gentis eiuſdem, in colloquium conuocarentur. Illi clementiam Regis, ſimulq; vim commemorando, ad deditionem eos compulere: cæterasq; vrbes ſimili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sophitis peruentum eſt. Gens (vt Barbari credunt) ſapientia excellit, bonisq; moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntq; ſed eorum, quibus ſpectandi infantum habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent. Nuptijs coeunt, non genere, ac nobilitate coniunctis, ſed electa corporum ſpecie: quia eadem æſtimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admouerat copias, ab ipſo Sophite obtinebatur. Clauſæ erant portæ, ſed nulli in muris, turribusq; ſe armati oſtenderant: dubitabantq; Macedones, deſeruiſſentne vrbem incolæ, an fraude ſe occulerent: cùm ſubitò patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filijs occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis ſpecie. Veſtis erat auro, purpuraque diſtincta, quæ etiam crura velabat. Aureis ſoleis inſeruerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus inſignes colore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli diſtinguebant. Quo tradito, precatus, vt ſoſpes acciperet, ſe, liberosq; & gentem ſuam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea regione ſunt. Latratu abſtinere dicuntur, cùm videre feram, leonibus maximè infeſti. Horum vim vt oſtenderet Alexandro, in conſpectu leonem eximiæ magnitudinis iuſſit emitti, & 4. omninò admoneri canes, qui celeriter occupauerunt feram: cùm ex ijs, qui aſſueuerant talibus miniſterijs, vnus canis

M 4 leoni

leoni cum alijs inhęrentis crus auellere,& quia nō sequebatur,ferro amputare cępit. Nec sic quidem pertinacia victa rursus aliam partem secare instituit,& inde non segniùs inhærentem ferro subindè cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoq; infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam, memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quàm credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quę accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluuiũ Hypasin processit, Hephæstione, qui diuersam regionem subegerat, cõiũcto. Phelegas erat gẽtis proximè Rex, qui popularibus suis colere agros (vt assueuerant) iussis, Alexandro cum donis occurrit. Nihil, quod imperaret detrectans, biduum apud eũ substitit.

2 Rex tertio die amnẽ superare decreuerat, trãsitu difficilem nõ spatio solùm aquarum, sed etiã saxis impeditum. Percontatus igitur Phelegã, quę noscenda erant, 11. dierum vltra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deindè Gangem maximum totius Indiæ fluminum. Vlteriores ripas colere gentes Gãgaridas, & Pharrasios, eorumq; Regem esse Aggrammẽ, viginti millibus equitum, ducentisq; peditum obsidentem vias. Ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & regni haud falsò iactari affirmat. Cæterùm qui regnaret non modò ignobilem esse, sed etiam vltimæ sortis: quippè patrem eius tonsorem vix diurno quæstu propulsantes famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse Reginæ. Ab ea in propiorem eius, qui tum regnasset, amicitiæ locũ

ad-

admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberum eius inuasisse regnum: necatisque pueris, hunc, qui nunc regnat, generasse, inuisum, vilẽq; popularibus, magis paternæ fortunæ, quàm suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicẽ animo Regis iniecerat curam: hostem, belluasq; spernebat, situm locorum, & vim fluminum extimescebat. Relegatos in vltimum penè rerum humanarum persequi terminum, & eruere arduum videbatur. Rursus auaritia gloriæ, & insatiabilis cupido famæ, nihil inuium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum, in acie, & in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturæ obstantes difficultates, secuturi essent. Abundantes, onustosq; præda, magis parta frui velle, quàm acquirenda fatigari. Non idem sibi, & militibus animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare. Militem labore, defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modũ disseruit: Non ignoro milites, multa, quæ terrere vos possent, ab incolis Indiç per hos dies de industria esse iactata. Sed non est improuisa vobis mentientiũ vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado transiuimus alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Nunquàm ad liquidum fama perducitur; omnia, illa tradente, maiora sunt vero. Nostra quoq; gloria cùm sit ex solido, plus tamen habet nominis, quàm operis. Modò quis belluas offerentes mœnium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cætera auditu maiora, quàm vero, sustinere posse credebat? Olim herculè fugissemus ex Asia, si nos fabulæ debellare potuissent. Credi-

tisne elephantorum greges maiores esse, quàm vsquam armentorum sunt? cùm, & rarum sit animal, nec facilè capiatur, multoq; difficiliùs mitigetur? Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumq; numerauit. Nam flumen, quò latius fusum est, hoc placidiùs stagnat: quippè angustis ripis coercita, & in angustiorem alueum elisa, torrentes aquas inuehunt: contrà spatio aluei segnior cursus fit. Prætereà in ripa omne periculum est, vbi applicantes nauigia hostis expectat. Ita quantumcunque flumen interuenit, idem futurum discrimen est euadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Vtrũ ne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementiùs, quàm in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus, falcibusq; mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia, cùm vno, aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus? Deindè paucos quoq; incommodè regunt, congregata verò tot millia ipsa se elidunt, vbi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles vastorũ corporum moles. Equidem sic animalia ista contẽpsi, vt cùm haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus, plus suis, quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum, peditumq; multitudo vos commouet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primùm inconditam sustinebitis turbam. Testis aduersus multitudinem inuicti Macedonũ roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cuius campi deuictorum à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, posteaquàm solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cùm per Hellespontum nauigaremus, de paucitate nostra cogitandũ fuit, Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia

præ-

præſtò ſunt. Dahæ, Sogdianiq́; inter nos militant. Nec tamen illi turbæ conſido. Veſtras manus intueor, veſtram virtutem, rerum, quas geſturus ſum vadem, prædemq́; habeo. Quàm diù vobiſcum in acie ſtabo, nec mei, nec hoſtium exercitus meminero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum, laborumq́; noſtrorum, ſed in exitu ſtamus. Peruenimus ad Solis ortum, & Oceanum, niſi obſtat ignauia: indè victores perdomito fine terrarnm, reuertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiā amittere è manibus. Maiora ſunt periculis pręmia: diues eadē, & imbellis eſt regio. Itaq; non tàm ad gloriam vos duco, quàm ad prædam Digni eſtis, qui opes, quas illud mare litoribus inuehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omiſſum relinquatis. Per vos, gloriāq; veſtram, qua humanum faſtigium exceditis, perq́; & mea in vos, & in me veſtra merita, quibus inuicti contendimus, oro, quæſoq;, ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum, commilitonemq́; veſtrum, ne dicam Regem, deſeratis. Cætera vobis imperaui, hoc vnum debiturus ſum. Et is vos rogo, qui nihil vnquam vobis pręcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui ſæpè aciem clypeo meo texi: ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumq́; Patrem, ſi inuidia abſuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obſtinatum ſilentium rumpite. Vbi eſt ille clamor alacritatis veſtræ index? Vbi eſt ille meorum Macedonū vultus? non agnoſco vos milites, nec agnoſci videor à vobis. Surdas iamdudū aures pulſo. Auerſos animos, & infractos excitare conor. Cùmq́; illi in terram demiſſis capitibus tacere perſeuerarēt: Neſcio quid, inquit, imprudēs in vos deliqui, quòd me intueri quidem vultis. In ſolitudine mihi

videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat, quos alloquor. Quid autem postulo? vestrã gloriam, & magnitudinem vindicamus. Vbi sunt illi, quorum certamen paulò ante vidi contendentiũ, qui potissimùm vulnerati Regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoq; ire perseuerabo. Obijcite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus quarum nomina horretis. Inueniam qui desertum à vobis sequantur. Scythæ, Bactrianiq; erunt mecum, hostes paulò ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quã precariò Imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ouantes. Ego hic à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inueniam.

3 Nec sic quidẽ vlli militum vox exprimi potuit. Expectabant, vt duces, principesq; ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militię fatigatos, non detrectare munia, sed sustinere non posse. Cæterùm illi metu attoniti in terrã ora defixerant. Ergo primò fremitus sua sponte, deinde gemitus quoq; oritur, paulatimq; liberiùs dolor erigi cępit, manantibus lachrymis; adeo vt Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quãquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem vniuersa concione effusiùs flente, Cęnus ausus est, cunctantibus cæteris, propiùs tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem vt videre milites detrahentẽ galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos est) hortari cęperunt, vt causam exercitus ageret. Tum Cœnus: Dij prohibeant, inquit, à nobis impias mentes, & profectò prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper: ire iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro cõmendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseueras, inermes quoque, & nudi, & exangues, vtcũq; tibi cordi est, sequimur, vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces,

ve-

verùm necessitate vltima expressas, præbe, quæso, propitias aures, imperium, atq; auspicium tuum constantissimè secutis, & quocunq; pergis, secuturis. Vicisti, Rex, magnitudine rerum non hostes modò, sed etiam milites. Quicquid mortalitas capere poterat, impleuimus. Emensis maria, terrasq; melius nobis, quàm incolis omnia nota sunt. Penè in vltimo mundi fine consistimus: in alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoq; ignotam. Inter feras, serpentesq; degentes eruere ex latebris, & cubiculis suis expetis, vt plura quàm sol videt, victoria lustres. Digna prorsùs cogitatio animo tuo, sed altior nostro: Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra vt in fine iam est. Intuere corpora exanguia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putrida. Iā tela hebetia sunt, iam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia domestica subuehi non potest. In externū degenerauimus cultum. Quoto cuiq; lorica est? quis equum habet? Iube quęri, quàm multos serui ipsorum persecuti sunt, quid cuiq; supersit ex præda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello. Instrumenta belli consumpsimus: hunc tu pulcherrimū exercitum nudū obijcies belluis? Quarū vt multitudinem augeant de industria Barbari: magnum tamen esse numerum, etiam ex mendacio intelligo. Quòd si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à Meridie minus vasta est. Qua subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum posita est? Hic quoq; occurrit Oceanus. Nisi mauis errare, peruenimus, quò tua fortuna ducit. Hęc tecum, quàm sine te cum his, loqui malui, non vt inirem circumstantis exercitus gratiam, sed vt vocē loquentium potius, quàm vt gemitum murmurantiū audires.

Vt

Vt finem orationi Cœnus imposuit, clamor vndiq; cum ploratu oritur. Regem, patrem, dominũ, confusis appellantiũ vocibus. Iamq; & alij duces, præcipuèq; seniores, queis ob ætatem, & excusatio honestior erat, & authoritas maior, eadem precabantur. Illè nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaq; inops consilij desiluit è tribunali, claudiq; regiam iussit omnibus, præter assuetos, adire prohibitis. Biduum iræ datum est, tertio die processit: erigiq; 12. aras ex quadrato saxo, monumẽtum expeditionis suæ, munimenta quoque castrorum iussit extendi, cubiliaq; amplioris formæ, quàm pro corporũ habitu, relinqui, vt speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Cœnus morbo extinctus est: cuius morte ingemuit Rex quidem, adiecit tamen, propter paucos dies longã orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset. Iã in aqua classis, quam edificari iusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia, præter eos ab Harpalo peditum 7. millia adduxerat, armaque 25. millia auro, & argento cælata pertulerat, queis distributis, vetera cremari iussit, mille nauigijs aditurus Oceanum. Discordes, & vetera odia retractantes Porum, & Taxilẽ Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia reliquit in suis regnis, summo in ædificanda classe amborũ studio vsus. Oppida quoq; duo cõdidit, quorum alterum Nicæam appellauit, alterum Bucephalon, equi, quem amiserat, memoriæ, ac nomini dedicãs vrbem. Elephantis deindè, & impedimentis terra sequi iussis, secundo amne defluxit, 40. fermè stadia singulis diebus procedens, vt opportunis locis exponi subindè copiæ possent.

Peruentum erat in regionem, in qua Hydaspes am-

amnis Acesini committitur: hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis maiores suos esse commemorant, ægros relictos esse, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clauæ pro telo erant. Multaq; etiam, cùm Græci mores exoleuissent, stirpis ostendebant vestigia. Hinc extensione facta 250. stadia processit. Depopulatusq; regionem, oppidum caput eius corona cepit. 40. peditum millia gens in ripa fluminum opposuerat, quam amne superato, in fugã compulit, inclusosq; mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri venierunt. Alteram deindè vrbem expugnare adortus, magnaq; vi defendentium pulsus multos Macedonum amisit. Sed cùm in obsidione perseuerasset, oppidani desperata salute ignem subiecere tectis, se quoq; ac liberos, coniugesq; incendio cremant. Quod cùm ipsi augerent, hostes extinguerent, noua forma pugnæ erat. Delebant incolæ vrbem, ignem hostés extinguebant: adeò etiam naturæ iura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse nauigio circunuectus est arcem: quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant vndas. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Acesines Hydaspi confunditur. Cæterùm amnium coitus maritimis similes fluctus mouent, multoq; ac turbido limo, quod aquarum concursu subindè turbatur, iter quà manet nauigijs, in tenuem alueum cogitur. Itaque cùm crebri fluctus se inueherent, & nauium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere nautæ vela cœperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc prę rapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo maiora omnium nauigia submersa sunt: leuiora, cùm & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex
in

in rapidissimos vertices incidit. Quibus intorta nauis obliqua,& gubernaculi impatiens agebatur. Iam vestē detraxerat corpori, proiecturus semet in flumen, amiciq; vt exciperent eū, haud procul nabant: apparebatq; anceps periculum tām nataturi, quàm nauigare perseuerantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaq; vis humana esse poterat, admota est, vt fluctus, qui se inuehebant, euerberarētur. Findi crederes vndas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem nauis erepta, non tamen ripæ applicatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo aris pro numero fluminum positis, sacrificioq; facto, 30. stadia processit. Indè ventum est in regionem Oxydracarum, Mallorumq;, quos aliàs bellare inter se solitos, tunc periculi societas iunxerat. Nouē millia iuniorum peditum in armis erāt, præter hos equitum decem millia, nongentæq; quadrigæ. At Macedones, qui omni discrimine iā defunctos se esse crediderant, posteaquàm integrū bellum cum ferocissimis Indię gentibus superesse cognouerunt, improuiso metu territi, rursus seditiosis vocibus Regem increpare cęperunt. Gangē amnem, & quæ vltrà essent, coactos transmittere, non tamen finisse, sed mutasse bellum: indomitis gentibus se obiectos, vt sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sydera, & solē, cogiq; adire, quæ mortalium oculis natura subduxerat. Nouis identidem armis nouos hostes existere. Quos vt omnes fundant, fugentq;, quod pręmium ipsos manere? Caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem mari, repletū immanium belluarum gregibus fretum, immobiles vndas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non ... sed militum solicitudine anxius, concione ad... ...cet, imbelles esse, quos metuant. Nihil ...ter has gentes obstare, quo minus ter-

rarum

rarum spatia emensi, ad finem simul mundi, laborumq; perueniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinē nationum, quę vltra amnē essent, declinasse iter eò, vbi par gloria, minus periculum esset. Iam prospicere se Oceanum: iam perflare ad ipsos auram maris: ne inuiderent sibi laudem, quam peteret. Herculis, & Liberi patris terminos transituros illos. Regi suo paruo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterētur se ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia, quàm principia maiora sunt. Non alias tàm alacer clamor ab exercitu est redditus, iubentium duceret. Dijs secūdis, & ęquaret gloria, quos æmularetur. Lętus his acclamationibus ad hostes protinus castra mouit. Validissimæ Indorum gentes erant, & bellum impigrè parabant, ducemq; ex natione Oxydracarum spectatæ virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit: latèq; ignes, vt speciem multitudinis ageret, ostendit: clamore quoq;, ac sui moris vlulatu identidem acquiescentes Macedonas frustra terrere conatus. Iam lux apparebat, cum Rex fiduciæ, ac spei plenus alacres milites arma capere, & exire in aciem iubet. Sed (vt traditur) metu ne, an seditione oborta inter ipsos, subitò profugerūt Barbari. Certè auios montes, & impeditos occupauerunt. Quorum agmen Rex frustra persecutus impedimenta cæpit. Peruentum deindè est ad oppidum Oxydracarum, in quod pleriq; confugerāt, haud maiore fiducia męnium, quàm armorū. Iam admouebat Rex, cùm vates monere eum cępit, ne committeret, aut certè differret obsidionē, vitæ eius periculum ostendi. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens. Si quis, inquit, arti tuæ intentum, & exta spectantem sic interpellet, non dubium quin incommodus, ac molestus

lesus videri tibi possit. Et cùm ille ita prorsus futurum respondisset: Censes ne (inquit) tantas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti vllum esse maius impedimentum, quàm vatem superstitione captum? Nec diutiùs quàm respondit moratus, admoueri iubet scalas: cunctantibusq; cæteris, euadit in murum. Angusta muri corona erat. Non pinnæ, sicut alibi, fastigium eius distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitũ sepserat. Itaque Rex hærebat magis quàm stabat in margine, clypeo vndiq; incidẽtia tela propulsans. Nã vndiq; eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia supernè vi telorũ obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebat cunctatione sua dedi hostibus Regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum pro se quisq; certat euadere, onerauere scalas, queis non sufficientibus, deuoluti, vnicam spem Regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus velut in solitudine destitutus.

5 Iamq; læuam, qua clypeum ad ictus circumferebat, lassauerat, clamantibus amicis, vt ad ipsos desileret, stabantq; excepturi, cùm ille rem ausus incredibilem, atq; inauditam, multoq; magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ insignem. Namq; in vrbem hostium plenam præcipiti saltu semetipse immisit, cùm vix sperare posset, dimicantem certè, & non inultum esse moriturum: quippè antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi viuus, sed fortè ita librauerat corpus, vt se pedibus exciperet. Itaq; stans init pugnam, & ne circuiri posset fortuna prouiderat. Vetusta arbor haud procul muro ramos multa fronde vestitos velut de industria Regem protegentes, obiecerat, huius spatioso stipiti corpus ne circuiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex aduerso ingerebantur, excipiens.

Nam

Nam cùm vnum procul tot manus peterẽt nemo
tamen audebat propius accedere. Missilia ramis
plura, quàm clypeo incidebãt. Pugnabat pro Rege
primum celebrati nominis fama deindè despera-
tio, magnum ad honestè moriendum incitamen-
tum. Sed cum subindè hostis afflueret, iam ingen-
tem vim telorum exceperat clypeo, iam galeã sa-
xa perfregerant, iã continuo labore gravia genua
succiderant. Itaq; contemptim, & incautè, qui pro-
ximi steterant, incurrerunt, è quibus duos gladio
ita excepit, vt ante ipsum exanimes procumberẽt.
Nec cuiquam deindè propiùs incessendi eum ani-
mus fuit. Procul iacula, sagittasq; mittebant. Ille ad
omnes ictus expositus ægrè iam exceptũ popliti-
bus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubito-
rum sagittam (nãq; Indis, vt antea diximus, huius
magnitudinis sagittæ erãt) ita excussit, vt per tho-
racem paulũ super latus dexterum infigeret. Quo
vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante,
remisit arma moribundo similis, adeoq; resolutus,
vt ne ad vellendum quidem telum sufficeret dex-
tra. Itaq; ad expoliandũ corpus, qui vulnerauerat,
alacer gaudio accurrit. Quem vt inijcere corpori
suo manus sensit, credo, vltimi dedecoris indigni-
tate commotus, linquentem reuocauit animum,
& nudum hostis latus subiecto mucrone hausit.
Iacebant circa Regem tria corpora, procul stupẽ-
tibus cæteris. Ille, vt antequàm vltimus spiritus
deficeret, dimicans iam extingueretur, clypeo se
alleuare conatus est, & posteaquam ad conniten-
dum nihil supererat virium, dextera in pendentes
ramos cõplexus, tẽtabat assurgere. Sed ne sic qui-
dem potens corporis, rursus in genua procumbit,
manu prouocans hostes, si quis congredi auderet.
Tandem Peucestes per aliam oppidi partem de-
turbatis propugnatoribus, muri vestigia perse-
quens Regi superuenit. Quo conspecto, Alexan-

der

der iam non vitæ suæ, sed mortis solatium superuenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulò post Leonatus, hinc Aristonus superuenit. Indi quoque cùm intra mœnia Regem esse comperissent, omissis cęteris, illuc concurrerunt, vrgebantq; protegentes, ex quibus Timæus multis aduerso corpore vulnerib. acceptis, egregiaq; edita pugna cecidit. Peucestes quoq; tribus iaculis confossus, non se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus dum auidè ruentes Barbaros summouet, ceruice grauiter icta semianimis procubuit ante Regis pedes. Iam, & Peucestes vulneribus fatigatus, submiserat clypeum. In Aristono spes vltima hærebat. Hic quoq; grauiter saucius, tantam vim hostium vltra sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedones, Regem cecidisse fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitauit. Namque periculi omnes immemores, dolabris perfregere murum, & qua moliti erant aditum, irrupere in vrbem, Indosq; plures fugientes, quàm congredi ausos, ceciderunt. Non senibus, non fœminis, non infantibus parcitur. Quisquis occurrerat, ab illo vulneratum Regem esse credebant. Tandemq; internecione hostium iustæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnauit, huic pugnæ affuisse, author est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse scilicet gloriæ suæ non refragatus, abfuisse se missum in expeditionē, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium credulitas fuit. Rege in tabernaculum relato medici lignum hastæ corpori infixum, ita ne spiculum moueretur, abscindūt. Corpore deindè nudato animaduertunt hamos inesse telo, nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quàm vt secando vulnus augerent. Cæterùm ne secantes [illegible] uiū sanguinis occuparet, verebantur: quippè in-

ingens telum adactum erat,& penetrasse in viscera videbatur. Critobolus inter medicos artis eximiæ,sed in tanto periculo territus, manus admouere metuebat,ne in ipsius caput parum prosperę curationis recideret euentus.Lachrymantem eum ac metuentem, & solicitudinem propemodum exangnem Rex conspexerat. Quid? inquit,quodve tempus expectas, & non quāprimùm hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times ne reus sis,cùm insanabile vulnus acceperim?At Critobolus tādē vel finito, vel dissimulato metu hortari eum cępit,vt se continendum præberet, dum spiculum euelleret. Etiam leuem corporis motū noxium fore.Rex,cùm affirmasset nihil opus esse ijs,qui semet continerent, sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latiùs vulnere,& spiculo euulso,ingēs vis sanguinis manare cępit,linquiq;animo Rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cùmq; profluuium medicamentis frustrà inhiberent,clamor simul,atq;ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credētium.Tandem constitit sanguis,paulatimq; animum recepit, & circunstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ secuta est, armatus exercitus regiā obsedit, confessus omnes vnius spiritu viuere. Nec prius recesserunt, quàm compertū est somno paulisper acquiescere. Hinc certiorem spem salutis eius in castra retulerunt.

6 Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice,cùm audisset, conualuisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus nauigijs iunctis, statui in medium vndique conspicuum tabernaculum iussit, ex quo se ostenderet perijsse credentibus: conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit,aliquantulum interualli à cætera classe præcipiens, ne queis corpori

in-

inualido adhuc necessaria, pulsu remorum impediretur. Quarto postquàm nauigare cœperat die, peruenit in regionem desertam quidam ab incolis, sed frumēto, & pecoribus abundantem. Placuit is locus, & ad suam, & ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum, & custodibus corporis excubare ante prætorium, quoties regi aduersa valetudo incidisset. Hoc tum more quoq; seruato, vniuersi cubiculum eius intrant. Ille solicitus, ne quid noui afferrent, quia simul venerant, percontatur num hostium recens nunciaretur aduentus. At Craterus, cui mandatum erat, vt amicorum preces perferret ad eum: Credisne, inquit aduentu magis hostium, vt iam in vallo consisterēt, quàm cura salutis tuæ, vt nunc est tibi vilis, nos esse solicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos, impleat armis, virisq; totum orbem, classibus maria consternat, inusitatas belluas inducat, tu nos præstabis inuictos. Sed quis Deorū hoc Macedoniæ columen, ac sidus diuturnū fore polliceri potest? quàm tàm auidè manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot ciuium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes, aut optat esse, aut potest? Eò peruenimus, auspiciū, atq; imperium secuti tuum, vnde, nisi te reduce, nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis regno cum Dario dimicares, & si nemo vellet, tamen ne admirari quidē posset, tàm promptæ esse te ad omne discrimen audaciæ. Nam vbi paria sunt periculum, ac præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & aduersis solatium maius. Tuo verò capite ignobilē vicum emi, quis ferat, non tuorum modò militum, sed vllius etiam gētis Barbaræ, qui tuam magnitudinem nouit? Horret animus cogitatione rei, quam paulò antè vidimus. Eloqui timeo, inuicti corporis spolia inertissimas manus fuisse aucturas, nisi te interceptū

mi-

misericors in nos fortuna seruasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te nõ potuimus persequi. Vniuersos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos quæso alio modo esse viles tibi. Quocũq; iusseris ibimus. Obscura bella, & ignobiles pugnas, nobis deposcimus. Temetipsum ad ea serua pericula, quæ magnitudinẽ tuam capiunt. Citò gloria obsolescit in sordibus hostibus. Nec quicquã indignius est, quã consumi eam, vbi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemæus, & similia is cęteri. Iamq; confusis vocibus flentes eum orabant, vt tandem exsatiatæ laudi modum faceret, ac saluti suæ, item publicæ parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaq; singulos familiariùs amplexus considere iubet: altiùsq; sermone repetito. Vobis quidem, inquit, ò fidissimi, pijssimiq; ciuium, atque amicorum gratias ago, habeoq; non solùm eo nomine, quòd hodie salutem meam vestræ præponitis, sed quòd à primordijs belli nullum erga me beneuolentiæ pignus, atq; indicium omisistis: adeò vt confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam charam, quàm esse cępit, vt vobis diu frui possim. Ceterùm non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, quidem hanc beneuolẽtiam vestrã virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupitis. Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obscuram, & ignobilem senectutem. Quanquam ne pegri quidem sibi fata disponunt, sed vnicum bonum diuturnam vitam æstimante sępè acerba mors occupat. Verùm ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ benè computo, diu vixi. Orsus à Macedo-
nia

nia imperium, Græciam teneo. Thraciam, & Illyricos subegi. Triballis, Medisq; imperito. Asiam quà Hellesponto, quà Rubro mari alluitur, possideo. Iamq; haud procul absum à fine mundi. Quē egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento vnius horæ transiui. Victor vtriusq; regionis post nonum regni mei, post vicesimum, atq; octauum ætatis annum, videor ne vobis in excolenda gloria, cui me vni deuoui posse cessare? Ego verò non deero, & vbicunq; pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè submouerat. In his operibus extingui mihi (si fors ita feret) pulchrum est. Ea stirpe sum genitus, vt multam prius, quàm longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos peruenisse in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas vrbes Semiramis condidit? quas genteis redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondū fœminam æquauimus gloria, & iam nos laudis satietas cœpit? Dij faueant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondū attigimus, si nihil paruū duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude, & domesticorum insidijs præstate securum. Belli, Martisq; discrimen impauidus subibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit: hostium manus sæpè vitauit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoq; Regum exitus si reputaueritis, plures à suis, quàm ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum quoniā olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est: mihi maximus laborum, atq; operū meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocūq; excesserit vita. Si licuerit, ipse præstabo hoc. Si me præceperit fatū,

vo-

vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterum per complures dies ibi statiua habuit.

7 Hæc dum in India geruntur, Græci milites nuper in colonias à Rege diducti Carabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quàm metu supplicij, quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erãt, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce, quę quasi negligentiùs asseruata erat, occupata, barbaros quoq; in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoq; nomen assumpserat, nõ tam imperij cupidine, quàm in patriã reuertendi cũ ijs, qui authoritatẽ ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis eius, sed ob æmulationem infestus, comparauit insidias, inuitatumq́; ad epulas, per Boxum quendam Macerianum in conuiuio occidit. Postero die concione aduocata, Bicon vltrò insidiatũ sibi Athenodorũ plerisq́; persuaserat. Sed alijs suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manere suspicio. Itaq; Græci milites arma capiunt occisuri Biconẽ, si daretur occasio. Cęteri principes eorũ irã multitudinis mitigarunt. Præter spem suã Bicon præsẽti periculo ereptus, paulò post insidiatus authoribus salutis suæ est: cuius dolo cognito, & ipsum cõprehenderũt, & Boxũ. Cæterùm Boxũ protinus placuit interfici, Biconẽ etiam per cruciatũ necari. Iamq́; corpori tormẽta admouebantur, cùm Gręci milites, incertũ ob quã causã, lymphatis similes ad arma discurrũt: quorũ fremitu exaudito, qui torquere Biconẽ iusserant, omisere, veriti ne id facere tumultuãtiũ vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, peruenit ad Gręcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diuersũ animos repentè mutauit, dimittiq́; eũ iusserũt. Hoc modo pœna bis liberatus

cum cæteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, reuertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos gesta. Interim Regem duarum gentium (de quibus antè dictum est) centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu: lineæ vestes intextæ auro, purpuraq; distinctę. Ei se dedere ipsos, vrbes, agrosq;, referebant, per tot ætates inuiolatam libertatē illius primùm fidei, ditioniq; permissuros. Deos sibi deditionis authores, nō metum: quippe intactis viribus iugum excipere, Rex, consilio habito, deditos in fidem accepit, stipendio, quod Arachosijs vtraq; natio pensitabat, imposito. Prætereà 2. millia, & D. equites imperati: & omnia obedienter à Barbaris facta. Inuitatis deinde ad epulas legatis gentium, regulisq;, exornari conuiuium iussit. Centum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos circundederant aulęa, purpura, auroq; fulgentia: quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas noua immutatione corruptū erat, confusis vtriusque gentis vitijs in illo conuiuio ostendēs. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis pugil nobilis; & ob eximiam virtutē virium iam Regi pernotus, & gratus. Inuidi, maligniq; increpabant per seria, & ludum, saginati corporis sequi inutilē belluam. Cùm ipsi prælium inirent, oleo madentem præparare ventrem epulis. Eodem igitur in conuiuio Horratas Macedo iam temulentus exprobare ei cępit, & postulare, vt si vir esset, postęro die secum ferro decerneret: Regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignauia iudicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam, accepta cōditio est. Ac postero die Rex, cùm etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exequi passus est. Ingens hic militum, inter quos erant Græci, qui

Dio-

Dioxippo ſtudebant, conuenerat multitudo. Macedo iuſta arma ſumpſerat, æreum clypeum, haſtam, quam ſariſſam vocant, læua tenens, dextra lanceam, gladioq; cinctus, velut cum pluribus ſimul dimicaturus. Dioxippus oleo, nitens, & coronatus, læua puniceum amiculum, dextra validũ, nodoſumq; ſtipitem præferebat. Ea ipſa res omnium animos expectatione ſuſpenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici poſſe, lanceam emiſit: quam Dioxippus cùm exigua corporis declinatione vitaſſet, antequàm ille haſtã transferret in dextram, aſſiluit, & ſtipite mediam eam fregit. Amiſſo vtroq; telo, Macedo gladium cęperat ſtringerē: quem occupatum cõplexu pedibus repentè ſubductis, Dioxippus arietauit in terram: ereptoq; gladio, pedẽ ſuper ceruicem iacentis impoſuit, ſtipitem intentãs, eliſuruſq; eo victum, ni prohibitus eſſet à Rege. Triſtis ſpectaculi euentus non Macedonibus modò, ſed etiam Alexandro fuit, maximè quia barbari affuerant. quippe celebratam Macedonũ fortitudinem ad ludibrium recidiſſe verebatur. Hinc ad criminationẽ inuidorum adapertæ ſunt aures Regis. Et poſt paucos dies inter epulas aureũ poculum ex compoſito ſubducitur: miniſtriq;, quaſi amiſiſſent, quod amouerant, Regem adeunt. Sępè minus eſt cònſtantiæ in rubore, quàm in culpa. Cõiectum oculorum, quibus vt fur deſtinabatur, Dioxippus ferre nõ potuit. Et cùm exceſſiſſet cõuiuio, litteris conſcriptis, quæ Regi redderentur, ferro ſe interemit. Grauiter mortẽ eius tulit Rex, exiſtimans, indignationis eſſe, non pœnitentiæ teſtem, vtiq; poſteaquàm falsò inſimulatum eum, nimium inuidorum gaudium oſtendit.

7 Indorum legati dimiſſi domos, paucis poſt diebus cum donis reuertuntur. 300. erant equi,

mille xxx. currus, quos quadrijugi equi ducebant. Lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesq; raræ magnitudinis, & tigres, vtrumque animal ad mansuetudinē domitum. Lacertarum quoq; ingentiū pelles, & dorsa testudinum. Cratero deindè imperat. Rex, haud procul amne, per quē erat ipse nauigaturus, copias duceret. Eos autē, qui comitari eū solebant, imponit in naues, & in fines Mallorū secūdo amne deuehitur. Inde Sabracas adijt, validā Indię gentem, quę populi, non Regum imperio regebatur. VI. millia peditum habebant, equitum VI. millia: has copias currus quingenti sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica elegerāt. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maximè in ripa habebāt) vt videre totum amnem, quà prospici poterat nauigijs constratum, & tot militum arma fulgentia, territi noua facie, Deorum exercitum, & aliū Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, aduentare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, variæq; nautarum voces hortātium pauidas aures impleuerāt. Ergo vniuersi ad eos, qui in armis erant: currunt, furere clamitātes, cum Dijs præliū inituros. Nauigia non posse numerari, quę inuictos veherent. Tantumq; in exercitum suorum intulere terroris, vt legatos mitterent, gentē dedituros. His in fidē acceptis, ad alias deindè gentes quarto die peruenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm cæteris fuerat. Itaq; oppido ibi condito, quod Alexādriam appellari iusserat, fines eorum, qui Musicani appellantur, intrauit. Hic Desteriolem Satrapem, quem Parapamisadis prefecerat, iisdem arguentibus, cognouit: multaq; auarè, ac superbè fecisse conuictum, interfici iussit. Oxyatres Prætor Bactrianorum nō absolutus modò, sed etiam iure amplioris imperij donatus

est.

est. Finibus Musicanis deindè in deditionē redactis, vrbi eorum præsidiū imposuit. Indè Pręstos, & ipsam Indiæ gentē peruentum est. Porticanus Rex erat, qui se munitę vrbi cum magna manu populariū incluserat. Hanc Alexander tertio die, quàm cęperat obsidere, expugnauit. Et Porticanus cùm in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad Regem. Sed antequàm adirēt eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderāt, per quarum ruinas Macedones euasere in arcē, qua capta, Porticanus cum paucis repugnās occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captiuis venundatis, Sabi Regis fines ingressus est. Multisq; oppidis in fidem acceptis, validissimā gentis vrbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visū est, rudibus militariū operum: quippè in media fermè vrbe è terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto. 8. M. Indorum in ea regione cęsos Clitarchus est author, multosq; captiuos sub corona venisse. Rursus Musicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui captum principem gentis, eundemq; defectionis authorem adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo classē expectare se iusserat, repetit. Quarto deindè die secundo amne peruenitur ad oppidum, quà iter in regnū erat Sabi. Nuper se ille dediderat, sed oppidani detrectabant imperiū, & clauserāt portas. Quorum paucitate contempta, Rex quingentos Agrianos męnia subire iusserat, & sensim recedētes elicere extra muros hostē, secuturū profectò, si fugere eos crederet. Agriani (sicut imperatum erat) lacessito hoste, subitò terga verterunt: quos Barbari effusè sequentes, in alios, inter quos ipse Rex erat, incidunt. Renouato ergò prælio ex tribus millibus Barbarorū quingenti cęsi sunt, mille capti, cæteri mœnibus vrbis inclusi. Sed non vt

prima specie læta victoria, ita euentu quoq; fuit: quippè Barbari veneno tinxerant gladios. Itaq; saucij subindè expirabant. Nec causa tàm strenuę mortis excogitari poterat à medicis, cùm etiam leues plagæ insanabiles essent. Barbari autē sperauerant, incautum, & temerarium Regem excipi posse. Et fortè inter promptissimos dimicans, intactus euaserat. Præcipuè Ptolemæus læuo humero leuiter quidem saucius, sed maiore periculo, quàm vulnere affectus, Regis solicitudinem in se conuerterat. Sanguine coniunctus erat, & quidam Philippo genitū esse credebant, certè pellice eius ortum constabat. Idem corporis custos promptissimusq; bellator, & pacis artibus, quā militiæ maior, & clarior, modico, ciuiliq; cultu liberalis inprimis, adituq; facilis, nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc Regi, an popularibus charior esset dubitari poterat: tum certè primum expertus suorum animos, adeò vt fortunam, in quam posteà ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse viderentur: quippè non leuior illis Ptolemæi fuit cura, quàm Regis, qui & prælio, & solicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, iussit inferri. In quem vt se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quoq; herbæ referebat, agniturum, si quis reperisset, affirmans: inuentamq; deindè, quippè à multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusq; dolore finito, intra breue spatium cicatrix quoq; obducta est. Barbaros vt prima spes fefellerat, seipsos, vrbēq; dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathalyā peruentum est. Rex erat Męris, qui vrbe deserta in montes profugerat. Itaq; Alexander oppido potitur, agrosq; populatur. Magnæ indè prædæ

actæ

actæ sunt pecorum, armentorumq; magna vis reperta frumenti. Ducib. deindè sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio fermè alueo enatam.

9 Ibi diutiùs subsistere coactus, quia duces socordiùs asseruati profugerant, misit qui conquirerent alios: nec repertis, peruicax cupido incessit visendi Oceanum, adeundiq; terminos mundi sine regionis peritis, flumini ignoto caput suũ, totq; fortissimorum virorum salutem permittere. Nauigabant ergo omnium, per quę ferebantur ignari, quantum inde abesset mare, quę gentes colerẽt, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarũ nauium esset, anceps, & cæca æstimatio augurabatur. Vnum erat temeritatis solatium perpetua felicitas. Iam 400. stadia percusserant, cùm gubernatores agnoscere ipsos aurã maris, & haud procul videri sibi Oceanum adesse, indicant Regi. Lætus ille, hortari nauticos cępit incumberent remis, adesse finem omnibus votis expeditum. Iã nihil gloriæ deesse, nihil obstare virtuti. Sine vllo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Nec natura quidem longiùs posse procedere. Breui incognita, nisi immortalibus, esse visuros. Paucos tamen nauigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent, è quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latẽtes reperere. Qui interrogati quàm procul abesset mare, respõderunt nullum ipsos mare ne famam quidem accepisse. Cæterùm tertio die perueniri posse ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignaris naturæ eius. Itaq; ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoq; die, quò propiùs spes admouebatur, crescebat ardor animorum. Tertio iam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc æstu confundente dispares vndas. Tũ aliam insu-

Iam medio amni sitam euecti paulò leniùs, quia cursus æstu verberabatur, applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt, securi casus eius qui superuenit ignaris. Tertia fermè hora erat, cũ stata vice Oceanus exæstuans inuehi cœpit, & retro flumen vrgere. Quod primo coercitum, deindè vehemẽtiùs pulsum, maiore impetu aduersum agebatur, quàm torrentia præcipiti alueo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monstraque, & iræ Deum indicia cernere videbantur. Identidem intumescere mare, & in campos paulò ante siccos descendere superfusum. Iamq; leuatis nauigijs, & tota classe dispersa, qui expositi erant, vndiq; ad naues trepidi, & improuiso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. Hi contis nauigia appellabant hi dum remos aptari prohibebant, consederant. Quidam enauigare properantes, sed non expectatis, qui simul esse debebant, clauda, & inhabilia nauigia languidè moliebantur. Alię nauium inconsultè ruentes non receperant, pariterque, & multitudo, & paucitas festinantes morabantur. Clamor hinc expectare, hinc ire iubentium, dissonęq; voces nunquam idẽ, ac vnum tendentium, non oculorum modò vsum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quicquã opis erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis, incompositisq; seruari. Ergo collidi inter se naues, abstergeriq; inuicem remi, & alij aliorum nauigia vrgere cęperunt. Crederes non vnius exercitus classem vehi, sed duorum nauale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ, præmebantur à sequentibus, qui antecedentes turbauerant. Iurgãtium ira perueniebat etiam ad manus. Iamque æstus totos circa flumen campos inundauerat, tumulis dumtaxat eminentibus velut insulis paruis, in quos plerique trepidi, omissis na-

uigijs, enare cœperunt. Dispersa classis partim in prçalta aqua stabat, qua subsederant valles, partim in vado hærebat, vtcumque inæquale terræ fastigium occupauerant vndæ, cùm subitò nouus, & pristino maior terror incutitur: reciprocare cœpit mare magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus, reddebatque terras paulò antè profundo salo mersas. Igitur destituta nauigia alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, auulsarum tabularum, remorumq; fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naues subsistere audebat, identidem prçsentibus grauiora, quæ sequerentur expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipsos posse credebant, in sicco naufragia, in amni mare, nec finis maiorũ quippè æstum paulò post mare relaturũ, quo nauigia alleuarentur, ignari, famem, & vltima sibimet ominabantur. Belluæ quoq; fluctibus destitutæ, terribiles vagabantur. Iamq; nox appetebat, & Regem quoque desperatio salutis ægritudine affecerat: non tamen inuictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præsideret in speculis, equitesq; præmitteret ad os amnis, vt cùm mare rursus exæstuare sensissent, procederent. Nauigia quoq; lacerata refici, & euersa fluctibus erigi iubet paratosque esse, & intentos, cùm rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter vigilias, adhortationesq; consumpta, celeriter, & equites ingenti cursu refugere, & secutus est æstus. Qui primò aquis leni tractu subeuntibus, cępit leuare nauigia: mox totis campis inundans, etiam impulit classem: plaususque militum, nauticorumque insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus, ripisque resonabat. Vndè tantum redisset subitò mare, quo pridie refugisset, quę nam esset eiusdem elementi natura, modò discors, modò imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant.

Rex cùm ex eo quod acciderat, coniectaret, post solis ortum statum tempus esse, ex media nocte, vt æstum occuparet, cum paucis nauigijs secundo amne defluit: euectusq; os eius, 400. stadia processit in mare, tandem voti sui compos, præsidibus, & maris, & locorum Dijs sacrificio facto, ad classem redijt.

Hinc aduersum flumen subijt classis, & altero die appulsa est haud procul lacu salso, cuius ignota natura plerosq; decepit temerè ingressos aquã: quippe scabies corpora inuasit, & contagiũ morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmisso, vt puteos foderet, quà terrestri itinere ducturus exercitũ videbatur (quippe sicca erat regio) ipse cum copijs substitit, vernum tempus expectans. Interim, & vrbes plerasq; condidit. Nearcho, atq; Onosicrito nauticæ rei peritis imperauit, vt validissimas nauium deducerẽt in Oceanum: progressiq; quoad tutò possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cùm reuerti ad se vellent. Iamq; mitigata hyeme, & nauibus, quę inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem peruẽtum est. Liber hic populus, concilio habito dedidit se, nec quicquam deditis præter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabum incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quàm emensus in Horitas trãsit. Ibi maiorem exercitus partẽ Hephæstioni tradidit, leuam armaturam cum Ptolemæo, Leonatoq; partitus est. Tria simul agmina populabãtur Indos, magnæq; prædæ actæ sunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipse rex, & alia parte Leonatus vrebant. In hac quoq; regione vrbem condidit, deductiq; sunt in eam Arachosij. Hinc peruenit ad

ma-

maritimos Indos: desertam, vastamq; regionē latè tenent, ac ne cum finitimis quidē vllo commercij iure miscentur. Ipsa solitudo natura quoq; immitia efferauit ingenia. Prominent vngues nunquā recisi. Comæ hirsutæ, & intonsæ sunt. Tuguria cōchis, & cæteris purgamentis maris instruunt. Ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis, & maiorum quoq; belluarum, quas fluctus eijcit, carne vescuntur. Consūptis igitur alimentis, Macedones primò inopiam, deindè ad vltimum famē sentire cęperunt, radices palmarum (nanq; sola ea arbor gignitur) vbiq; rimantes. Sed cum hæc quoq; alimēta defecerant, iumēta cædere aggressi, ne equis quidem abstinebant: & cùm deessent, qui sarcinas veherent, spolia de hostibus, propter quæ vltima Orientis peragrauerant, cremabant incendio. Famem deinde pestilentia secuta est: quippe insalubrium ciborum noui succi, ad hoc itineris labor, & ęgritudo animi vulgauerāt morbos, & nec manere sine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progressos acrior pestilentia vrgebat. Ergo strati erant campi penè pluribus semiuiuis, quàm cadaueribus. Ac ne leuiùs quidem ægri sequi poterant: quippe agmen raptim agebatur, tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando præriperent. Igitur qui defecerant, notos, ignotosq; vt alleuarētur orabant. Sed nec iumenta erant, quibus excipi possent, & miles vix arma portabat, imminētisq; etiam ipsis facies mali ante oculos erat. Ergo sæpius reuocati, ne respicere quidem suos sustinebant, misericordia in formidinem versa. Illi relicti, Deos testes, sacra communia, Regisq; implorabant opem. Cùmq; frustrà surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versi, parem suo exitum, similesq; ipsis amicos, & contubernales precabātur. Rex dolore simul ac pudore anxius, quia

causa tantæ cladi ipse esset; ad Phrataphernem Parthinorum Satrapen misit, qui iuberet camelis coacta cibaria afferre. Alios finitimarum regionũ Præfectos, certiores necessitatis suæ fecit: nec cessatum est ab his. Itaq; fame duntaxat vindicatus exercitus, tandẽ in Gedrosię fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua statiua habuit, vt vexatos milites quietes firmaret. Hic Leonati literas accipit, conflixisse ipsum cum 8. millibus peditum, & D. equitibus Horitarũ, prospero euentu. A Cratero quoq; nuntius venit, Oxinem, & Zariaspem nobiles Persas defectionem molientes oppressos à se, in vinculis esse. Præposito igitur regioni Siburtio (nanq; Memnon Præfectus eius nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat Satrapes gentis, suspectus res nouare voluisse, dum in India Rex esset. Quẽ occurrentem, dissimulata ira, comiter allocutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit, cùm Indiæ Præfecti (sicut imperatũ erat) equorum, iumentorum, iugaliumq; vim ingentem ex omni, quæ sub imperio erat regione, misissent, quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoq; ad pristinum refecta sunt cultum; quippè haud procul à Perside aberant, non pacata modò, sed etiam opulenta. Igitur (vt suprà dictũ est) ęmulatus Patris liberi non gloriã solùm, quã ex illis gentibus deportauerat, sed etiã famã, siue illud triũphus fuit ab eo primùm institutus, siue bacchantiũ lusus, statuit imitari, animo super humanũ fastigiũ elato. Vicos, per quos iter erat, floribus, coronisq; sterni iubet. Liminibus ędiũ crateras vino repletos, & alia eximię magnitudinis vasa disponi. Vehicula deindè constrata, vt plures capere milites possẽt, in tabernaculorũ modũ ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici, & cohors regia, varijs redimita floribus,

bus,

bus, coronisq; Alibi tubicinũ cantus, alibi lyræ sonus audiebatur. Itẽ in vehiculis pro copia cuiusq; adornatis commessabundus exercitus armis, quæ maſſime decora erant, circũpendentibus, ipsum, conuiuasq; currus vehebat, crateris aureis, eiuſdẽq; materię ingentibus pocũlis pręgrauis. Hoc modo per dies 7. bacchabundũ agmẽ inceſſit. Parta pręda, si quid victis saltẽ aduersus cõmensantes animi fuiſſet, mille herculè viri modò, & sobrij 7. dierum crapula graues in suo triũpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famã, pretiumq; constituit, hic quoq; militię probrum vertit in gloriã, & pręsens ętas, & posteritas deindè mirata est, per gẽtes nondum satis domitas inceſſiſſe temulẽtos, barbaris, quod temeritas erat, fiduciam eſſe credentibus. Hunc apparatum carnifex sequebatur: quippè Satrapes Aspaſtes (de quo ante dictũ est) interfici iuſſus est: adeò nec luxuriæ quicquã crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

Q. CVRTII

DE REBVS GESTIS ALEXANDRI MAGNI Regis Macedonum.

LIBER DECIMVS.

ARGVMENTVM.

1 *Cleander, & alij duces delictorum veniã impetrant, dũ nonnulli minus facinorosi puniuntur. Alexandri consiliũ de Occidentali Europa parte perlustranda: liberalitas erga Abisatis filium: & in Orsinem nobiliſſimum Satrapam, crudelitas.*

2 *Dum, turbatũ Graciæ statũ pacare, & ex militib. (ære alieno liberatis) alios remittere domũ, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio, quã graui oratione, & regia authoritate compescit.*

3 Se-

3 Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam.

4 Oratio Macedonis militis vincti. Coniuratio in Alexandrum, qui veneno extinguitur.

5 Dicta, & gesta eiusdem ante obitum: quantũ à suis fuerit desideratus, præcipuè verò à Darij matre, quæ dolori succumbens paulò post extincta est. Alexandri elogium.

6 De successore Alexandri inter Magnates consultatio, & variæ sententiæ.

7 Aridæus, Philippo genitus Meleagro promouente, à quibusdam rex salutatur: unde ciuilis belli semina.

8 Primarij duces Meleagri artibus occurrunt: Aridæus autem, pacis studiosus, tumultum componere, media quadam ratione conatur.

6 Perdicca Meleagrum, & trecentos ferè alios, qui eum sequuti fuerant, dolo opprimit.

10 Alexãdri Imperium in partes diuisum, cuius summa Aridæo tributa, prouinciæ autẽ Magnatibus. Defuncti corpus ab amicis curatum, & tandem Alexandriam Aegypti translatum est.

IIsdem ferè diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Heracon superueniunt, qui Parmenionem iussu Regis occiderant, ac cum ijs quinq; millia peditum cum equitibus mille. Sed, & accusatores eos è prouincia, cui præfuerant, sequebantur: nec tot facinora, quot ad. miserant, compensare poterant cędis perquàm gratæ Regi ministerio. Quippè cùm omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerãt: virginesq;, & princeps fœminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant. Inuisum Macedonũ nomen auaritia eorum, ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui no-

nobilem virginem constupratam, sermo suo pellicem dederat. Pleriq; amicorum Alexandri non iā criminum, quę palàm obijciebantur, atrocitatem, quàm memoriā occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidisse iram in irę ministros, nec vllam potentiam scelere quæsitam, cuiquā esse diuturnam. Rex, cognita causa, pronuntiauit ab accusatoribus vnum, & id maximum crimen esse prçteritum, desperationem salutis suæ: nunquā enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem, aut optassent reuerti, aut credidissent reuersurum. Igitur hos quidem vinxit: 600. autem militum, qui sæuitiæ eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quoq; , quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud multò post Nearchus, & Onesicritus, quos longiùs in Oceanum procedere iusserat, superueniunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia cōperta. Insulam ostio amnis subiecta auro abundare, inopem equorum esse: singulos equos ab ijs, qui ex continenti traijcere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse beluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum nauiū corpora æquātes: truci cantu deterritas, sequi classem cū magno æquoris strepitu, velut demersa nauigia subijsse aquas. Cętera incolis crediderant: inter quę Rubrū mare non à colore vndarum, vt pleriq; crederēt, sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul à continenti insulam palmis frequentibus cōsitā, & in medio fere nemore colūnā eminere Erythri Regis monumentum, literis gentis eius scriptam. Adijciebant, nauigia, quę lixas, mercatoresq; vexissent, famam auri secutis gubernatoribus, in insulā esse transmissa, nec deinde ab his postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphratem appellerent

lerent classem, indè aduerso amne Babyloniã subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus: indè Numidiæ solitudinibus peragratis, cursum Gadis dirigere. Ibi namq; columnas Herculis esse, fama vulgauerat. Hispaniã deindè, quam Iberiam Græci à flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæq; oram, vnde in Epirũ breuis cursus est. Igitur Mesopotamiæ Prætoribus imperauit, vt materia in Libano mõte cæsa, deuectaq; ad vrbem Syriæ Capsagas, ingentium carinas nauium ponere: septiremes omnes esse, deduciq; Babyloniam. Cypriorum Regibus imperatum, vt æs, stupamq; & vela præberent. Hęc agenti, Pori, & Taxilis Regum literæ traduntur, Abiasarem morbo, Philippum Prefectũ ipsius ex vulnere interijsse, oppressosq; qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit, Eudæmonem, dux erat Thracum. Abiasaris regnũ filio eius attribuit. Ventum est deindè Pasargadas: Persica est gens, cuius Satrapes Orsines erat, nobilitate, ac diuitijs inter omnes barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro quondam Rege Persarum. Opes, & à maioribus traditas habebat, & ipse longa imperij possessione cumulauerat. Is Regi cũ omnis generis donis, nõ ipsi modò ea, sed etiam amicis eius daturus, occurri. Equorum domiti greges sequebantur, currusq; argento, & auro adornati, pretiosa suppellex, nobiles gẽmę, aurea magni ponderis vasa, vestesq; purpureæ, & signati argenti talenta quatuor millia. Cęterũ tanta benignitas barbaro causa mortis fuit. Nã cùm omnes amicos Regis donis super ipsorum vota coluisset: Bagoę spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis deuinxerat sibi, nullũ honorẽ habuit: admonitusq; à quibusdã, quã Alexandro cordi esset: respõdit, Amicos Regis, non scorta, se colere: nec moris

esse

esse Persis, mares ducere, qui stupro effœminarentur. His auditis, spado potentiam flagitio, & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi, & insontis exercuit. Nanque gentis eiusdem leuissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum demũ ea deferre, cùm ipse iussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, dissimulans causã iræ, quò grauior criminãtis authoritas esset. Nondũ suspectus erat Orsines, iam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importunissimũ scortum, ne in stupro quidem, & dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem Regis in se accenderat, Orsinem modò auaritię interdum etiam dęfectionis arguebat. Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cuius ineuitabilis sors est appetebat. Fortè enim sepulchum Cyri Alexander iussit aperiri, in quo erat conditũ eius corpus, cui dare volebat inferias: auro, argentoq; repletum esse crediderat: quippè ita fama Persę vulgauerant. Sed præter clypeum eius putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterùm corona aurea imposita, amiculo, cui assueuerat ipse, soliũ, in quo corpus iacebat, velauit: miratus tanti nominis Regẽ, tantis præditum opibus, haud pretiosiùs sepultum esse, quam si fuisset è plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens, Quid mirum, inquit, est inania sepulchra esse Regum, cùm Satraparum domus aurum inde egestum capere non possiut? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum anteà non videram: sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, vt quod impunè habere non poterat Orsines, donando etiam gratiã iniret. Concitauerat iam animũ in iram, cùm hi, quibus negotium idem dederat, superueniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis crimi-

nibus

nibus occupant aures. Antequàm accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contétus supplicio insontis spado, ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuēs, Audieram, inquit, in Asia olim regnasse fœminas: hoc verò nouū est, regnare castratū. Hic fuit exitus nobilissimi Persarū, nec insontis modò, sed eximiæ quoq; benignitatis in Regē. Eòdem tempore Phradates regnum affectasse suspectus occiditur. Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia, idē ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ valent cōmutare naturam, & rarò quisquam erga bona sua sibi satis cautus est. Idem enim paulò antè Lincestem Alexandrum delatum à duobus indicibus damnare non sustinuerat. Humiliores quoq; reos contra suā voluntatē, quia cæteris videbantur insontes, passus absolui, hostibus victis regnare dixerat. Ad vltimū à semetipso degenerauit, vsq; adeò vt aduersus libidinem animi, arbitrio scorti alijs regna daret, alijs adimeret vitam. Ijsdem ferè diebus literas à Cœno accepit, de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciæ Præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tēpestatib. procellisq; subitò coortis, cū toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odrysas populares suos ad defectionē compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Græcia quidē.

SCriptores rerum gestarum Alexandri Magni hoc loco Calani Indi, in Philosophiæ studijs magni nominis, mentionem faciunt. Qui persuasu Taxilis regis Indiæ Alexandrum secutus, tandem miro mortis genere seipsum interfecit. Cùm enim LXXIII. annos absque vllo morbo vixisset, dolore alui correptus in Perside, finem vitæ suæ adesse coniectans, ne longo morbo perpetua vitæ felicitas contaminaretur, neve multis medicorum phar-

pharmacis foret excruciandus, Alexandrum rogauit, vt sibi pyram construi, cùmque ascendisset, eandem incendi iuberet. Rex hominem ab horrendo incepto posse deterreri sperans, dissuadere cępit. Verùm cùm eum fixum, atq; immutabilem in sententia permanere, nec in vita retineri posse videret, pyram secundum Calani voluntatem extrui permisit. Quò delatus equo, adoratis patrijs numinibus, Macedonas prehensis manibus rogauit, vt illum diem læti cum Rege potantes exigerent, quē paulò post Babylone se visurū dixit. His dictis pyrā ascendit alacriter, atq; membris decorè compositis, eo quo resedit gestu perpetuò conseruato, occubuit. Incensa pyra, tubæ insonuere, totusque exercitus clamores in cęlum sustulit, haud secus atq; in prælijs fieri solet. Elephanti quoq; horrendum infremuerunt. Hęc de Calani morte grauissimi scripserunt authores, inuicti animi, ad quęlibet dura constanter perferenda singulare exemplum. Post hæc Susa profectus, Statyram, maiorē Darij filiam, legitimo sibi copulauit matrimonio. Iuniorem Drypetim Hephæstioni vxorem dedit. Optimatibus quoq; Macedonum, atq; insigniorib. amicis, lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines, circiter LXXX. matrimonio collocauit: ne solus noui moris author haberetur. Nuptiæ Persico more celebratæ sunt. Reliquis quoq; Macedonibus, qui dudum vxores duxerant, regale instituit conuiuium. Cui cùm IX. millia cōuiuarum interessent, vnumquemq; ad peragenda libamina, aurea phiala donasse dicitur. Eodem tempore 30. millia iuniorum militum pari omnes ætate, sub præfectis ciuitatum partim à se conditarum, partim etiam deuictarum, ad omnia belli munia, ac Macedonica armatura pulcherrimè instructi, ad Alexandrum venerunt: quos Epigonos, id est successores, appellabat. Horum aduentu Macedo-

nes

nes nonnihil contristari visi sunt. Cùm enim Macedones diuturna militia fatigati, Regi in concionibus sæpiùs obloquerentur, ad compescendam eorũ licentiã hos sibi comparauerat milites, quos etiam maximis ornauit beneficijs. Harpalus autẽ, cui Rex Babyloniç thesaurorum, atque vectigaliũ curam demandauerat, cùm audiuisset Alexandri virtute, Indorum Reges maiore ex parte perdomitos, & felici rerum omnium successu iam ei cuncta patere, arbitrabatur Alexandrũ vlteriora cognoscendi, & gloriç augendç cupidissimũ, haud facilè eò loci rediturum. Delicijs itaq;, atq; luxui deditus, vim nobilibus, atq; ingenuis fçminis inferens, omne libidinis genus exercuit. Vocato etiam ad se ab Athenis insigni scorto, cui Potonice nomẽ erat, eidem, non solùm viuenti maxima, & regia donauit munera, verùm etiam post mortem, monumentum celeberrimum, triginta talentis in id collatis, extrui voluit. His, & similibus turpissimis voluptatibus magna pecuniæ summa exhausta, cùm percepisset Alexandrum ex India redeuntem in multos præfectos, ob scelesta ipsorum in subditos facinora delatos, grauiter animaduertisse: timens (quæ sua erat conscientia) ne & sibi tale quippiam contingeret, collectis quinq; millibus talentis, cum sex millibus mercenariorum, celerrimè in Atticam contendit: nemine verò ipsum recipiente, relictis militibus ad Tænaron, vbi iam anteà mercenariorum militum, quos præfecti in Asia ex mandato Regis dimiserant, ingens multitudo confluxerat Athenas cum pecunia est profectus. Ad quem continuò certatim magna vis ciuium confluxit, auri magis quàm hominis amorç compulsi, in primisq; oratores, & hi, qui quæstum ex pulpito faciebant. Quos exigua largitione pellectos, vt suam causam ad populum defenderent, sibi facilè emptitios fecit. Habita deindè concione

populi, vrbe excedere iussus, ad Græcos peruenit milites, ibiq; trucidatus est.

Ex his, studiose lector, quæ in hoc fragmento desunt, facilè resarciri poterunt.

Igitur triginta nauibus Sunium transmittunt. Promontorium est Atticæ terræ, vndè portum vrbis petere decreuerant. His cognitis, Rex Harpalo, Atheniensibusq; iuxta infestus, classem parari iubet, Athenas protinus petiturus. Quod consiliũ cùm agitat, clam litteræ ei redduntur, Harpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos: mox consilio plebis habito, iussum vrbe excedere, ad Græcos milites peruenisse, à quibus interceptum, & trucidatum à quodam viatore per insidias. His lætus in Europam traijciendi consiliũ omisit. Sed exules, præter eos, qui ciuili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum ciuitatibus, queis pulsi erant, iussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quamquam soluendarum legum id principium esse censebãt, bona quoque quæ extarent, restituere damnatis. Soli Athenienses non suę modò, sed etiam Reipublicæ vindices, colluuionem hominum, quia ęgrè ferebant, non Regis imperio, sed legibus, moribusq; patrijs regi assueti, prohibuere. Igitur exules finibus eijciunt, omnia potius toleraturi, quã purgamenta quondam vrbis suæ, tunc etiam exilij, admitterent. Alexander senioribus militũ in patriam remissis XIII. millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi iussit, existimans modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset, nuperq; conditas vrbes quas colonis replesset, res renouare cupiẽtibus obstare. Cęterùm priusquàm secerneret quos erat retenturus, edixit vt omnes milites

tes æs alienũ profiterentur. Graue plerisque esse compererat. Et quamquam ipsorũ luxu contractum erat, dissoluere tamen ipse decreuerat. Illi tentari ipsos rati, quò faciliùs ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant tẽporis. Et Rex satis gnarus, professioni æris pudorem non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit, & X. millia talentorum proferri. Tum demũ fide facta professio est. Nec amplius ex tanta pecunia, quam C. & XXX. talenta superfluere. Adeo ille exercitus tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quàm prędæ deportauit ex Asia. Cæterùm, vt cognitum est, alios mitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes, & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent, Regemq; ferociùs quàm alias adorti, omnes simul missionem postulare cęperũt deformia ora cicatricibus, caniciemq; capitum ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundia Regis deterriti, tumultuoso clamore, & militari violentia violentem loqui inhibebant, palàm professi, nusquam indè nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis quia motum esse credebant, quàm quia ipsi moueri poterant, quidnam acturus esset, expectabant. Ille, Quid hæc, inquit, repens consternatio, & tàm procax, atq; effusa licentia denuntiat? Eloqui timeo, palàm certè rupistis imperium, & precariò Rex sum, cui non alloquendi, non noscendi, monendiq; aut intuendi vos ius reliquistis. Equidem cùm alios dimittere in patriam, alios mecum paulò post deportare statuerim: tàm illos acclamantes video, qui abituri sunt, quàm hos, cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem omnium clamor est. Peruelim scire, vtrum qui discedunt, an qui retinen-

nentur, de me quærantur. Crederes vno ore omnes sustulisse clamorem. Ita pariter ex tota cõcione responsum est, Omnes queri. Tũ ille: Non herculè, inquit, potest fieri, vt adducar querendi simul omnibus hãc causam esse, quam ostenditis, in qua maior pars exercitus non est, vtpotè cùm plures dimiserim, quàm retẽturus sum. Subest nimirùm altius malum, quod omnes auertit à me. Quando enim Regem vniuersus exercitus deseruit? Ne serui quidem vno grege profugiunt dominos; sed est quidã in illis pudor à ceteris destitutos relinquẽdi. Verùm ego tàm furiosæ cõsternationis oblitus remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem herculè spem, quam ex vobis conceperam, damno nec vt cum militibus meis (iam enim esse desistis) sed vt cũ ingratissimis (vt oportet) agere decreui. Secundis rebus, quæ circũ fluunt vos, insanire cœpistis obliti status eius, quem beneficio exuistis meo. Digni herculè, qui in eodem consenescatis: quoniam faciliùs est vobis aduersam, quàm secũdam regere fortunam. En tandẽ Illyriorũ paulò ante, & Persarum tributarijs, Asia, & tot gentium spolia fastidio sunt. Modò sub Philippo seminudis amicula ex purpura sordent. Aurum, & argentum oculi ferre non possunt. Lignea .n. vasa desiderant & ex cratib. scuta, rubiginemq; gladiorũ. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni, cùm omnis regia suppellex haud amplius quàm LX. talentorum fit, meorũ operum fundamenta, quib. tamen (absit inuidia) imperium maximæ terrarum partis imposui. Asiæ ne pertæsũ est quæ nos gloria rerum gestarum Dijs pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deserto, cũ pluribus vestrũ defuturum viaticũ fuerit, ni æs alienũ luissem? Nempè in Asiatica præda, nec pudet profundo ventre deuictarũ gentiũ spolia circũferentes reuerti velle ad liberos, coniugesq; quibus

pauci

pauci præmia victoriæ poteſtis oſtendere. Nam cæterorum, dum etiam ſpei veſtræ obuiam iſtis, arma quoq; pignori ſunt. Bonis verò militibus cariturus ſum, pellicum ſuarum concubinis, quibus hoc ſolum ex tantis opibus ſupereſt, quod impéditur. Proindè fugientibus me pateant limites: faceſſite hinc ocyus. Ego cum Perſis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos ingratiſſimi ciues. Læti vos excipient parẽtes, liberiq;, ſine veſtro Rege redeuntes? obuiam ibunt deſertoribus trãsfugisq;? Triumphabo mehercule de fuga veſtra, & vbicunq; ero expetam pęnas, hos cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoq; vobis. Iam autem ſcietis, & quantũ ſine Rege valeat exercitus, & quid opis in me vno ſit. Deſiliuit deindè frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen ſe immiſit, notatos quoq; qui ferociſſimè oblocuti erãt, ſingulos manu corripuit: nec auſos repugnare, 13. aſſeruandos cuſtodibus corporis tradidit.

3 Quis crederet ſæuam paulò ante concionem obtorpuiſſe, ſubito metu? & cùm ad ſuppliciũ videret trahi, nihil auſos grauiora quam cæteros? * *coercitãq; fuiſſe paucorum exemplo tàm effuſam licentiam, atq; ſeditioſam militum violentiã ita compreſſam, vt non modò nullus ex omnibus irruenti Regi reſtiterit, verùm etiam cũcti pauore exanimati, attoniti ſimiles, quid de ipſis quoq; Rex ſtatuendum cenſeret, ſuſpenſa mente expectarent. Itaq;** * ſiue Regij nominis, quod gentes, quæ ſub Regibus ſunt inter Deos colũt, ſiue propria ipſius veneratio, ſiue fiducia tanta vi exercẽtis imperium, conterruit eos. Singulare certè ediderunt patientiæ exemplũ: adeoq; non ſunt accẽſi ſupplicio commilitonum, cùm ſub noctẽ interfectos eſſe noſſent, vt nihil omiſerint quod ſinguli magis obedienter, ac piè facerent. Nam cum poſtero

ſtero die prohibiti aditu veniſſent, Aſiaticis modò militibus admiſſis, lugubrem totis caſtris edidere clamorē, denunciantes ſe protinus eſſe morituros, ſi Rex perſeueraret iraſci. At ille peruicacis ad omnia, quæ agitaſſet animi, peregrinorũ militum concionē aduocari iubet, Macedonib. intra caſtra cohibitis, & cũ frequentes coiſſent, adhibito interprete talem orationē habuit: Cùm ex Europa traijcerem in Aſiam, multas nobiles gentes, magnã vim hominum imperio meo me additurum eſſe ſperabam. Nec deceptus ſum, quod de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoq; acceſſit, quòd video fortes viros erga reges ſuos pietatis inuictæ. Luxu omnia fluere crediderã, & nimia felicitate mergi in voluptatibus. At herculè munia militiæ hoc animorũm, corporũq; robore, æquè impigrè toleratis; & cùm fortes viri ſitis, non fortitudinē magis, quã fidem colitis. Hoc ego non nunc primùm profiteor, ſed olim ſcio. Itaq; & delectum è vobis iuniorum habui, & vos meorum militum corpori immiſcui. Idem habitus, eadem arma ſunt vobis. Obſequium verò, & patientia imperij longè præſtantior eſt, quàm cæteris. Ergo ipſe Oxyatris Perſæ filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiua liberos tollere. Mox deindè cùm ſtirpem generis mei latiùs propagare cuperem, vxorem Darij filiam duxi: proximiſque amicorum author fui, ex captiuis generandi liberos, vt hoc ſacro fœdere omne diſcrimen victi, & victoris excluderem. Proindè genitos eſſe vos mihi, nõ aſcitos milites credite. Aſiæ, & Europæ vnũ atq; idem regnum eſt. Macedonũ vobis arma do. Inueteraui peregrinam nouitatem: & ciues mei eſtis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Perſis Macedonũ morē adumbrare, nec Macedonibus Perſas imitari indecorũ eſt. Eiuſdē iuris eſſe debent, qui ſub eodem Rege victuri ſunt.

* *Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cùm Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, vnum ex ijs, authoritate, & ætate grauem, ad Regem ita locutum ferunt.*

4 * Quousque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, & quidem externi moris obsequeris? Milites tui, ciues tui incognita causa captiuis suis ducentibus trahuntur ad pœnam. Si mortem meruisse iudicas, saltem ministros supplicij muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in rabiem ira peruenerat. Itaque rursus, nam parumper quibus imperatum erat, dubitauerant, mergi in amnem, sicut vincti erant, iussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militũ mouit. Namque copiarum duces, atque amicos eius manipuli adeunt, petentes, vt si quos adhuc pristina noxa iudicaret esse contactos, iuberet interfici. Offerre se corpora, trucidaret. * *Postquàm verò cognitum est, Persis ducatus datos barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica ijs imposita nomina, se verò ignominiosè penitus reiectos esse, non iam amplius conceptũ animis dolorem perferre potuerunt. Sed concursu in regiam facto, interiori duntaxat retenta tunica, arma ante ianuam, pœnitentiæ signum proiecerunt, ac præ foribus, stantes intromitti se, sibique ignosci suppliciter, atq; flentes orabant, vtque Rex supplicijs suis potiùs saturet se, quàm contumelijs, ipsos nisi venia impetrata non discessuros. Quæ cùm Alexandro nuntiata essent, apertis regiæ foribus ad ipsos est egressus. Postquàm verò ipsorum eiulatum, atq; pœnitentiam, necnon miserandum, atq; afflictum habitũ vidisset, diu quoq; collachrymatus est. Eaq; modestia, vt ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modestè incusatis,*

tis,

tis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauthorauit, magnificentissimèq; donatos dimisit. Scribens quoq; ad Antipatrũ, Macedoniæ præfectum, eius ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosq́; sedere iussit. Defunctorum quoq; liberos pupillos paterna contrahere stipendia voluit, Cratero ijs præposito: quẽ etiam Antipat. loco, Macedonib., Thessalis, Thracibusq́; praeesse iussit, Antipatrumq́; cũ supplemento Tyranum in Crateri locum vocauit. Iam pridem quidẽ Alexan. literæ, & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quib. mutuã inter ipsos simultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati regni insimulabat, Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaq; euocari se valdè iniquo ferens animo, Alexandrũ veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, regni necessaria disposuit. spectacula denuò, & solẽnes indixit dies. Illis fortè diebus Hephæstion, quem Rex unicè, ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiã maiestatem minimè decerent, admisisse dicitur. Miserum quippè medicũ, tamquam in curando negligentior fuisset, suspendi iussit. Super amici corpus exanime eiulans procubuit, vixq́; inde ab amicis abstractus est. Diem, atq́; noctem luctũ continuauit. Aliaq; nonnulla feruntur, quæ quidem ego minimè credo. Illud tamen verum est, quod Alexan. Hephæstioni tamquam Heroi sacrificari iusserit. In funus, atq́; monumentũ ei faciendum, plusquã XII. millia talentorũ impensa sunt. Reuertenti Babylon. Chaldæi vates occurrerũt, monentes ne Babyloniam ingrederetur. Profectionem .n. eius per id tempus, vitæ periculũ ei portendere. Quib. spretis, quò destinauerat ire pergit. Nun-

ciabatur enim ei, legatos ex diuersis terrarũ orbis partibus, undiq; Babyloniã confluxisse, eiusq; aduentum expectare. Adeò totum orbem nominis eius terror inuaserat, vt cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi, adularẽtur. Igitur tanquã conuentum uniuersi orbis acturus, Babyloniã peruenire festinabat. Quò cũ venisset, legatos omnes benignè susceptos domũ remisit. Iisdem ferè diebus conuiuiũ apud Thessalũ Mediũ institutũ est, ad quod Rex quoq; cũ sodalibus vocatus, venit. Ibi nondũ Herculis scypho epoto, repentè veluti telo cõfixus ingemuit. Elatus è cõuiuio seminaminis, tãto dolore cruciatus est, vt ferrũ in remedia posceret. Amici causã morbis intemperiẽ ebrietatis diuulgarũt. Re vera autẽ insidiæ fuerũt, quarũ infamiã successorũ potentia oppressit. Antipater enim præparatũ venenũ Cassãdro filio, qui cum fratrib. Philippo, & Iolla Regi ministrare solebat dederat, præmonito eo, ne alijs quàm Tessalo, & fratribus crederet. Philippus itaq; & Iollas, potũ Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenũ habentes, eã prægustatæ potioni Regis supermiserũt. Quarto deinde die tum milites partim mortuũ suspicarentur, idq; celari crederent, partim eius desideriũ ferre nõ possẽt, mœsti se se in regiã cõtulerũt, vt sibi Regis vidẽdi copia fieret orãtes, atq; à custodibus ex mãdato Regis intromissi sũt.

* Intuentibus lachrimæ obortæ præbuere speciem iam nõ Regẽ, sed funus eius visentis exercitus. Mœror tamẽ circumstantiã lectũ eminebat, quos vt Rex aspexit: Inuenietis, inquit, cùm excessero dignũ talibus viris Regẽ. Incredibile dictu, audituq; in eodẽ habitu corporis, in quem se cõposuerat, cùm admissurus milites esset, durasse, donec à toto exercitu illo ad vltimũ persalutatus est: dimissoq; vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata mẽbra reiecit, propiùsq; adire iussis

ami-

amicis (nam & vox deficere iam cœperat) detra-ctum anulũ digito Perdiccę tradidit, adiectis mãdatis, vt corpus suũ ad Hammonẽ ferri iuberent. Quærentibusq; his, cui relinqueret regnũ: respõdit: Ei, qui esset optimus. Cęterùm prę uidere iã, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus Perdicca interrogãte, Quando cœlestes honores haberi sibi vellet: dixit, Tum velle, cùm ipsi felices essent. Suprema hæc vox fuit Regis, & paulò post extinguitur. Ac primò ploratu, lamẽtisq; & planctibus tota regia personabat. Mox velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum esset, dolore cõuerso. Nobiles pueri custodię corporis eius assueti, nec doloris magnitudinẽ capere, nec seipsos intra vestibulũ regiæ retinere potuerunt, vagiq; & furentibus similes, totã vrbẽ luctu, ac mœrore cõpleuerãt, nullis questibus omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra Regiam astiterant, Macedones pariter, barbariq; concurrunt, nec poterant victi à victoribus in cõmuni dolore discerni. Persæ iustissimũ, ac mitissimũ dominum: Macedones optimũ, ac fortissimũ Regem inuocantes, certamen quoddã mœroris edebant. Nec mœstorum solùm, sed etiã indignantium voces exaudiebantur, tam viridẽ, & in flore ætatis fortunæque, inuidia Deum ereptũ esse rebus humanis. Vigor eius, & vultus educentis in prælium milites, obsidentis vrbes, euadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedones diuinos honores negasse ei pœnitebat, impiosq; & ingratos fuisse se confitebantur, quòd aures eius debita appellatione fraudassent. Et cùm diu nunc in veneratione, nunc in desiderio Regis hæsitassent, in ipsos versa miseratio est. Macedonia profecti vltra Euphratem, medijs hostibus no-

suum imperium aspernantibus, destitutos se esse cernebant: sine certo Regis hęrede, sine hęrede regni, publicas vires ad se quemq; tracturum. Bella deinde ciuilia, quæ secuta sunt, mentibus augurabantur. Iterum non de regno Asiæ, sed de Rege ipsis sanguinem esse fundendum. Nouis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modò petita missione à iusto Rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has cogitationes voluentibus, nox superuenit, terroremq; auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonij alius è muris, alius è culmine sui quisque tecti prospectabant, quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere. Et quia oculorum cessabat vsus, fremitus, vocesq; auribus captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obscuras semitas alius alij occursantes, inuicem suspecti, & soliciti ferebantur. Persæ commisso more detonsis in lugubri veste coniugibus, ac liberis, non vt victorem, & modò hostem, sed vt gẽtis suæ iustissimum Regem vero desiderio lugebant. Assueti sub Rege viuere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris vrbis luctus continebatur, sed proximam regionem ab ea, deindè magnam partem Asiæ cis Euphratem tanti mali fama peruaserat. Ad Darij quoque matrem celeriter perlata est. Abscissa ergò veste, qua induta erat lugubrem sumpsit, laceratisq; crinibus, humi corpus abiecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat, lugens, propriasquè causas doloris in communi męstitia retractabant. Sed omnium suorum mala Sysigambis vna capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recẽs dolor etiã præterita reuocauerat. Crederes modò amissum Darium, & pariter miserę duorũ filiorũ exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul, viuosq;

uosq; Quem .n. puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? Iterum esse se captas, iterum excidisse regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur, reperisse: qui post Alexandrum respiceret, vtiq; non reperturas. Subibat inter hæc animum octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sæuissimo Regum trucidatos, adiectumque stragi tot filiorum patrem. E septem liberis, quos genuisset ipsa, vnum superesse. Ipsum Darium floruisse paulisper, vt crudelius posset extingui. Ad vltimum dolori succumbit, obuolutoquè capite assidentes genibus suis neptem, nepotemquè auersata, cibo pariter abstinuit, & luce. Quinto post, eaquàm mori statuerat die extincta est. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, iustitiæq; in omnes captiuos documentum est mors huius: quæ cum sustinuisset post Darium viuere, Alexãdro esse superstes erubuit. Et herculè, iustè æstimantibus Regẽ, liquet, bona naturæ eius fuisse, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modò excellens, sed inter illos quoq; quorum hæc sola virtus fuit: liberalitas sæpè maiora tribuentis, quàm à Dijs petuntur: clementia in deuictos: tot regna, aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data: mortis, cuius metus cęteros exanimat, perpetua contẽptio: gloriæ, laudisq; vt iusto maior cupido, ita vt iuueni, & in tantis admittenda rebus, iã pietas erga parẽtes, quorũ Olympiada immortalitati consecrare decreuerat, Philippũ vltus erat. Iã in omnes ferè amicos benignitas, erga milites beneuolentia: consiliũ par magnitudini animi, & quantã vix poterat ætas eius capere, solertia: modus immodicarũ cupiditatũ, Veneris intra naturale desideriũ vsus: nec vlla, nisi ex permisso voluptas: ingentes profectò dotes erant. Vitia fortuna, Dijs æquare se, &

cœlestes honores accersere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum, vehementiùs, quàm par esset, irasci: in externum habitum mutare corporis cultum, imitari deuictarum gentium mores, quas ante victoriam spreuerat. Nam iracundiam, & cupidinem vini sicuti iuuenta irritauerat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cùm plurimũ virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quam solus omniũ mortaliũ in potestate habuit. Quoties illum à morte reuocauit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoq; finem eundem illi, quem gloriæ statuit. Expectauere eum fata, dum Oriente perdomito, aditoq; Oceano, quicquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, ducique successor quærebatur. Sed maior moles erat, quàm vt vnus subire eam posset. Itaq; nomen quoque eius, & fama rerum in totum propemodo orbem Reges, ac regna diffudit: clarissimiq; sũt habiti, qui etiã minimæ parti tantę fortunæ adhęserũt.

Cæterùm Babylone (inde enim diuertit oratio) corporis eius custodes in regiam principes amicorum, ducesq; copiarum aduocauere, secuta est militum turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi, regiam intrare non poterant, cùm præco, exceptis qui nominatim citarentur, adire prohiberet. Sed precarium spernebatur imperium, ac primùm eiulatus ingens, ploratusque renouatus est. Deinde futuri expectatio inhibitis lachrymis silentiũ fecit. Tũc Perdicca Regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema, vestisq; Alexandri cum armis erãt, anulum sibi pridie traditum à Rege in eadem sede posuit: quorum aspectu rursus obortæ omnibus lachrymę integrauere luctum. Et Perdicca:

Ego

Ego quidẽ, inquit, anulum, quo ille regni, atq; imperij vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cæterùm quanquàm nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Dijs excogitari potest: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere, licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarũ sorte completa, citò repeterent eum suæ stirpi. Proindè quoniã nihil aliud ex eo superest, quàm quod semper ab immortalitate subducitur, corpori, nominiq; quamprimum iusta soluamus, haud obliti in qua vrbe, inter quos simus, quali Rege, ac preside spoliati. Tractandum est commilitones, cogitandumque, vt victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus: Capite opus est. Hoc ne vno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optamus, vt marem enitatur: eius regnum Dijs approbantibus futurum, quando adoleuerit: interim à quibus regi velitis, destinate. Hæc Perdicca. Tum Nearchus: Alexandri sanguinẽ, ac stirpem regiæ maiestati conuenire, neminem, ait, posse mirari: cæterum expectari nondum ortum Regem, & qui iam sit præteriri, nec animis Macedonum conuenire, nec tempori rerum. Esse è Barsine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseuerabant. Iamq; prope ad seditionem peruenerant, Nearcho peruicaciùs tuente sententiam. Tum Ptolemæus: Digna prorsus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barsines filius, cuius nomen quoq; in Europa dicere pigebit, maiore ex parte captiui. Cur Persas vicerimus, vt stirpi eorum seruiamus?

O 5 quod

quod iusti illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agminibus, tantisq; classibus ne quicquã petiuerunt. Mea sententia hæc est, vt sede Alexandri in regia posita, qui consilijs eius adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoq; quod maior pars eorum decreuerit, stetur: Duces, præfectiq; copiarum his pareant. Ptolemeo quidam, potentiores Perdiccæ assentiebantur. Tum Aristonus orsus est dicere, Alexandrum consultũ, cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi. Iudicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui anulum tradidisset. Nec enim vnum eum assedisse morienti, sed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur summam imperij ad Perdiccam deferri. Nec dubitauere, quin vera censeret. Itaq; vniuersi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere iubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremq; & quò modestiùs, quod expetebat, appeteret, peruicaciùs oblaturos esse credebat. Itaq; cũctatus, diuq; quid ageret incertus, ad vltimum tamen recessit, & post eos qui steterant proximi, cõstitit. At Meleager vnus è ducibus confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat: Nec Dij sciuerint, inquit, vt Alexandri fortuna, tantiq; regni fastigium in istos humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quàm hic est; sed de viris tantũ, quibus inuitis nihil perpeti necesse est. Nec verò interest, Roxanes filiũ, quandocumq; genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cùm iste sub tutelæ specie regnum occupaturus sit. Itaq; nemo ei Rex placet, nisi qui nondũ natus est. Et in tanta omnium festinatione, non iusta modò, sed etiam necessaria, exactos menses solus expectat, & iam diuinat marem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse, vel subdere. Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem

pro

...se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerent. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum vtique populus est hæres. Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænuntiatam Prædam sequebantur.

...Iamque armatorum circa Meleagrum re... globus erat, in seditionem, ac discordiam ... concione: cùm quidam pleri̇sque Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis, ciuiliq; bello, habentibus Regem, quē quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexādri paulò antè Regis frater, sacrorum, cęremoniarumque consors modò; nunc solus hæres, præteritur à vobis. Quo meritò suo? quidvè fecit, cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexādro similem quæritis, numquam reperietis. Si proximum, hic solus est. His auditis, concio primò silentium velut iussa habuit. Conclamant deindè pariter, Aridæum vocandum esse, mortemq; meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Python plenus lachrymarum orditur dicere: Nunc vel maximè miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum ciuium, militumq; fructo, & præsentia fraudatus est! Nomen enim, memoriamq; Regis sui tantùm intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambiguè in iuuenem, cui regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odium, quàm Aridæo contemptum attulerunt: quippè dum miserentur, etiam fauere cœperunt. Igitur non alium se, quàm eum qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocariq; Arideū iubent. Quem Meleager infestus, inuisusq; Perdiccę, strenuè perducit in regiā, & milites Philippū consalutatū Regē appellant. Cæterū hæc vulgi erat vox, principū alia sētētia. E qui-

bus Python consilium Perdiccæ exequi cœpit, m[illegible] toresq; destinat filio ex Roxane futuro Perdic[illegible] & Leonatum stirpe regia genitos: adiecit, vt [illegible] Europa Craterus, & Antipater res administr[illegible]et. Tum iusiurandum à singulis exactum, futu[illegible]os in potestate Regis geniti Alexandro. Meleager haud iniuria metu supplicij territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum, irrup[illegible] regiam, clamitans, suffragari Reipublicæ de [illegible] Rege paulò ante concepto: robur ætatis e[illegible] rentur, modò stirpem Philippi, & filium, [illegible] trem Regem duorum sibimetipsis potissi[illegible] crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, vtique si noua, & breui duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modò electo, plures Philippo, quàm sperauerat, imperium dabant. Nec velle, nec nolle quicquam diu poterant, pœnitebatq; modò consilij, modò pœnitentiæ ipsius: ad vltimum tamen in stirpem regiam inclinauere studijs. Cesserat ex concione Aridæus, principum authoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis, quàm languerat militaris fauor. Itaq; reuocatus, vestem fratris, eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto, capit arma, nouiq; Regis satelles sequitur. Phalanx hastis clypeos quatiens, expleturam se sanguine illorum, qui affectauerant, nihil ad ipsos pertinens regnum minabatur: in eadem domo, familiaque imperij vires remansuras esse gaudebant: hæreditarium imperium stirpem regiam vendicaturã: assuetos se nomen ipsum colere, venerariq;: nec quemquam id capere, nisi genitum, vt regnaret. Igitur Perdicca territus, conclaue, in quo Alexandri corpus iacebat, asseruari iubet: sexcenti cum ipso erant spectatæ virtutis. Ptolemæus quoque

que se adiunxerat ei, puerorumq; regia cohors. Cæterùm haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et Rex quoque irruperat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusq; Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, seuocat: sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant, multisq; vulneratis, tandem seniores demptis galeis quò faciliùs nosci possent, precari qui cum Perdicca erant cœpere, vt abstinerent bello, Regiq; & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cęteriq; idem fecere. Meleagro deindè suadente, ne à corpore Alexandri discederent, insidijs locum quęri rati, diuersa regiæ parte ad Euphratē fugā intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis iuuenum constabat, Perdiccam, & Leonatū frequens sequebatur, placebatq; excedere vrbe, & tendere in cāpos: sed Perdicca ne pedites quidē secuturos ipsū desperabat. Itaq; ne abducendo equites abrupisse à cætero exercitu videretur, in vrbe subsistit.

8 At Meleager Regem monere non destitit, ius Imperij Perdiccæ morte sanciendum esse, ne occupetur impotens animus rerum nouarum: meminisse eum, quid de Rege meruisset. Neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patiebatur magis, quàm assentiebatur. Itaq; Meleager silentium pro imperio habuit: misitq; Regis nomine, qui Perdiccam accerserent. Iisdem mandatum, vt occiderent, si venire dubitaret. Perdicca nunciato satellitum aduentu, sexdecim omninò pueris regię cohortis comitatus, in limine domus suæ constitit, castigatosq;, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi, vvltusq; constātia terruit, vt vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros equos iussit conscendere; & cum paucis amicorum ad Leonatum peruenit, iam firmiore præsidio vim propulsaturus, si quis inferret.

Po-

Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, & Meleagri temeritatem armis vltum ire decreuerant. Atque illi, cùm Regem adissent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipse iussisset. Ille Meleagri instinctu se iussisse respondit. Cæterùm non debere tumultuari eos: Perdiccam enim viuere. Igitur concione dimissa, Meleager equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilij (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulò ante intenderat) triduum ferè consumpsit incerta consilia voluendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam, & legati gentium Regem adibant, & copiarum duces aderant, & vestibulum satellites, armatiq; compleuerant. Sed ingens sua sponte mœstitia, vltimæ desperationis index erat, suspectiq; inuicem non adire propiùs, non colloqui audebant, secretas cognitiones intra se quoq; voluentes, & ex comparatione Regis noui desiderium excitabatur amissi. Vbi ille esset, cuius imperium, cuius auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas, quandocumque oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cùm annuntiatur equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babyloniam campis, frumentum, quod in vrbem inuehebatur, retinuisse. Itaq; inopia primùm, deinde fames esse cœpit. Et qui in vrbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte ita acciderat, vt qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in vrbem: oppidani cùm ipsos alimenta deficerent, vrbe excederent, & vtrique generi tutior aliena sedes, quàm sua videretur. Quorum consternationem

Ma-

Macedones veriti, in regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, definienda discordia, armisque ponendis. Igitur à Rege legatur Pasas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus, qui cùm mandata Regis edidissent, non aliter posituros, arma equites, quàm si Rex discordiæ authores dedisset, tulere responsum. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt, quorum tumultu è regia Philippus excitus, Nihil, inquit, seditione est opus: nam inter se certantium præmia, qui quierint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum ciuibus, quibus spem gratiæ citò abrumpere, ad bellum ciuile properantium est. Altera legatione, an mitigari possint, experiamur, & credo nondum Regis corpore sepulto, ad præstanda ei iusta omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere imperium malo, quàm exercere ciuium sanguine. Et si nulla alia concordiæ spes est, oro, quæsoque eligite potiorem. Obortis deindè lachrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat protendens, vt si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitauit oratio. Itaque cuncti instare cęperunt, vt quæ agitasset, exequi vellet. Eosdem rursus legat, petituros vt Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum est. Nam, & abducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & vnum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum Phalange obuiam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Vtrumque agmen mutua salutatione facta coit in perpetuum (vt arbitrabantur) concordia, & pace firmata.

9 Sed iam satis admouebantur Macedonum

gen.

ciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

Perdicca, perducto in vrbem exercitu, concilium principum virorum habuit, in quo imperium ita diuidi placuit, vt Rex quidem summam eius obtineret: Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africæ gentium, quæ in ditione erant: Laomedonti Syria cum Phenice data est: Philoræ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphylia, & maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus. In Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam, Leonati prouinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, vt regionem eam vsque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lysimachus Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiæ, quique Bactris, & Sogdianis, cæterisque aut Oceani, aut rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, imperij etiam ius obtineret. Decretum est, vt Perdicca cum Rege esset, copijsque præesset, quę Regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse prouincias. Sed famam eius rei (quamquam ab authoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisq; opes, diuisis imperij partib. tuebantur, quas ipsi fundauerant, si vnquam aduersus immodicas cupiditates terminus staret: quippe paulò antè Regis ministri, specie imperij alieni procurandi singuli ingentia inuaserant regna, sublatis certaminum causis, cùm, & omnes eiusdem gentis essent, & à cæteris sui quisque imperij regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cùm maiora

iora quæque sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quàm fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus Regis iacebat in solio, curis omnium ad formandum publicum statum à tam solemni munere auersis; & non alij, quàm Mesopotamiæ regioni feruidior æstus existit, adeò vt pleraque animalia, quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor solis, & cœli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum, & rari sunt, & incolentium fraude celantur. Ipsis vsus patet, ignotus est aduenis. Vt tandem curare corpus exanimum amicis vacauit, nulla tabe, ne minimo quidem liuore corruptum videre, qui intrauerant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptij, Chaldæique iussi corpus suo more curare, primò non sunt ausi admouere velut spiranti manus. Deindè precati, vt ius, fasque esset mortalibus attrectare eũ, purgauere corpus: repletumque est odoribus. Aureum solium, & capiti adiecta fortunæ eius insignia. Veneno necatum esse credidere. Plerique filium Antipatri inter ministros Iollam nomine, patris iussu dedisse. Sæpè certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium, maioremque esse præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à se data asserentem sibi. Credebant etiam Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, vt ferrum quoque exurat: vngulæ iumenti dumtaxat patiens esse constat. Sucistygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumque fratri Iollæ, & ab eo supremæ Regis potioni inditum. Hæc, vtcumque sunt tradita, eorum, quos rumor asperserat mox potentia extinxit. Regnum enim Macedonię Anti-

pa-

cœlestes honores accersere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum, vehementiùs, quàm par esset, irasci: in externum habitum mutare corporis cultum, imitari deuictarum gentium mores, quas ante victoriam spreuerat. Nam iracundiam, & cupidinem vini sicuti iuuenta irritauerat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cùm plurimũ virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quam solus omniũ mortaliũ in potestate habuit. Quoties illum à morte reuocauit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoq; finem eundem illi, quem gloriæ statuit. Expectauere eum fata, dum Oriente perdomito, aditoq; Oceano, quicquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, ducique successor quærebatur. Sed maior moles erat, quàm vt vnus subire eam posset. Itaq; nomen quoque eius, & fama rerum in totum propemodo orbem Reges, ac regna diffudit: clarissimiq; sũt habiti, qui etiã minimæ parti tantę fortunæ adhęserũt.

Cæterùm Babylone (inde enim diuertit oratio) corporis eius custodes in regiam principes amicorum, ducesq; copiarum aduocauere, secuta est militum turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi, regiam intrare non poterant, cùm præco, exceptis qui nominatim citarentur, adire prohiberet. Sed precarium spernebatur imperium, ac primùm eiulatus ingens, ploratusque renouatus est. Deinde futuri expectatio inhibitis lachrymis silentiũ fecit. Tũc Perdicca Regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema, vestisq; Alexandri cum armis erãt, anulum sibi pridie traditum à Rege in eadem sede posuit: quorum aspectu rursus obortæ omnibus lachrymę integrauere luctum. Et Perdicca:

Ego

Ego quidē, inquit, anulum, quo ille regni, atq; imperij vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cæterùm quanquàm nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Dijs excogitari potest: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere, licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarũ sorte completa, citò repeterent eum suæ stirpi. Proindè quoniā nihil aliud ex eo superest, quàm quod semper ab immortalitate subducitur, corpori, nominiq; quamprimum iusta soluamus, haud obliti in qua vrbe, inter quos simus, quali Rege, ac preside spoliati. Tractandum est commilitones, cogitandumque, vt victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus: Capite opus est. Hoc ne vno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optamus, vt marem enitatur: eius regnum Dijs approbantibus futurum, quando adoleuerit: interim à quibus regi velitis, destinate. Hæc Perdicca. Tum Nearchus: Alexandri sanguinē, ac stirpem regiæ maiestati conuenire, neminem, ait, posse mirari: cæterum expectari nondum ortum Regem, & qui iam sit præteriri, nec animis Macedonum conuenire, nec tempori rerum. Esse è Barsine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseuerabant. Iamq; prope ad seditionem peruenerant, Nearcho peruicaciùs tuente sententiam. Tum Ptolemæus: Digna prorsus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barsines filius, cuius nomen quoq; in Europa dicere pigebit, maiore ex parte captiui. Cur Persas vicerimus, vt stirpi eorum seruiamus?

quod iusti illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agminibus, tantisq; classibus ne quicquã petiuerunt. Mea sententia hæc est, vt sede Alexandri in regia posita, qui consilijs eius adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoq; quod maior pars eorum decreuerit, stetur. Duces, præfectiq; copiarum his pareant. Ptolemæo quidam, potentiores Perdiccæ assentiebantur. Tũ Aristonus orsus est dicere, Alexandrum consultũ cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi. Iudicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui anulum tradidisset. Nec enim vnum eum assedisse morienti, sed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur summam imperij ad Perdiccam deferri. Nec dubitauere, quin vera censeret. Itaq; vniuersi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere iubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremq; & quò modestiùs, quod expetebat, appeteret, peruicaciùs oblaturos esse credebat. Itaq; cũctatus, diuq; quid ageret incertus, ad vltimum tamen recessit, & post eos qui steterant proximi, cõstitit. At Meleager vnus è ducibus confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat: Nec Dij siuerint, inquit, vt Alexandri fortuna, tantiq; regni fastigium in istos humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quàm hic est; sed de viris tantũ, quibus inuitis nihil perpeti necesse est. Nec verò interest, Roxanes filiũ, quandocumq; genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cùm iste sub tutelæ specie regnum occupaturus sit. Itaq; nemo ei Rex placet, nisi qui nondũ natus est. Et in tanta omnium festinatione, non iusta modò, sed etiam necessaria, exactos menses solus expectat, & iam diuinat marem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse, vel subdere. Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem

pro

[illegible]se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum vtique populus est hæres. Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænuntiatam Prędam sequebantur.

[illegible]Iamque armatorum circa Meleagrum re-[illegible] globus erat, in seditionem, ac discordiam [illegible] concione: cùm quidam pelrisque Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis, ciuiliq; bello, habentibus Regem, quē quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexādri paulò antè Regis frater, sacrorum, cęremoniarumque consors modò, nunc solus hæres, præteritur à vobis. Quo merito suo? quidvè fecit, cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexādro similem quæritis, numquam reperietis. Si proximum, hic solus est. His auditis, concio primò silentium velut iussa habuit. Conclamant deindè pariter, Aridæum vocandum esse, mortemq; meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Python plenus lachrymarum orditur dicere: Nunc vel maximè miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum ciuium, militumq; fructo, & præsentia fraudatus est: Nomen enim, memoriamq; Regis sui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambiguè in iuuenem, cui regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odium, quàm Aridæo contemptum attulerunt: quippè dum miserentur, etiam fauere cœperunt. Igitur non alium se, quàm eum qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocariq; Arideū iubent. Quem Meleager infestus, inuitusq; Perdiccę, strenuè perducit in regiā, & milites Philippū consalutatū Regē appellant. Cæterū hæc vulgi erat vox, principū alia sētētia. E qui-

bus Python consilium Perdiccæ exequi cœpit, tu[illegible]
toresq; destinat filio ex Roxane futuro Perdic[illegible]
& Leonatum stirpe regia genitos: adiecit, vt [illegible]
Europa Craterus, & Antipater res administr[illegible].
Tum iusiurandum à singulis exactum, futuros in
potestate Regis geniti Alexandro. Meleager haud
iniuria metu supplicij territus, cum suis secesse-
rat. Rursus Philippum trahens secum, irrup[illegible]
regiam, clamitans, suffragari Reipublicæ de[illegible]
Rege paulò ante concepto: robur ætatis e[illegible]
rentur, modò stirpem Philippi, & filium, [illegible]
trem Regem duorum sibimetipsis potissi[illegible]
crederent. Nullum profundum mare, nullum
vastum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus,
quantos multitudo motus habet, vtique si noua,
& breui duratura libertate luxuriat. Pauci Per-
diccæ modò electo, plures Philippo, quàm spera-
uerat, imperium dabant. Nec velle, nec nolle quic-
quam diu poterant, pœnitebatq; modò consilij,
modò pœnitentiæ ipsius: ad vltimum tamen in
stirpem regiam inclinauere studijs. Cesserat ex
concione Aridæus, principum authoritate conter-
ritus: & abeunte illo conticuerat magis, quàm
languerat militaris fauor. Itaq; reuocatus, vestem
fratris, eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, in-
duitur. Et Meleager thorace sumpto, capit ar-
ma, nouiq; Regis satelles sequitur. Phalanx ha-
stis clypeos quatiens, expleturam se sanguine il-
lorum, qui affectauerant, nihil ad ipsos pertinens
regnum minabatur: in eadem domo, familiaque
imperij vires remansuras esse gaudebant: hæredi-
tarium imperium stirpem regiam vendicaturã:
assuetos se nomen ipsum colere, venerariq;: nec
quemquam id capere, nisi genitum, vt regnaret.
Igitur Perdicca territus, conclaue, in quo Ale-
xandri corpus iacebat, asseruari iubet: sexcenti
cum ipso erant spectatæ virtutis. Ptolemæus quo-
que

que se adiunxerat ei, puerorumq; regia cohors?: Cæterùm haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et Rex quoque irruperat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusq; Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, seuocat: sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant, multisq; vulneratis, tandem seniores demptis galeis quò faciliùs nosci possent, precari qui cum Perdicca erant cœpere, vt abstinerent bello, Regiq; & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cęteriq; idem fecere. Meleagro deindè suadente, ne à corpore Alexandri discederent, insidijs locum quęri rati, diuersa regiæ parte ad Euphratē fugā intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis iuuenum constabat, Perdiccam, & Leonatū frequens sequebatur, placebatq; excedere vrbe, & tendere in cāpos: sed Perdicca ne pedites quidē secuturos ipsū desperabat. Itaq; ne abducendo equites abrupisse à cætero exercitu videretur, in vrbe subsistit.

8 At Meleager Regem monere non destitit, ius Imperij Perdiccæ morte sanciendum esse, ne occupetur impotens animus rerum nouarum: meminisse eum, quid de Rege meruisset. Neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patiebatur magis, quàm assentiebatur. Itaq; Meleager silentium pro imperio habuit: misitq; Regis nomine, qui Perdiccam accerserent. Iisdem mandatum, vt occiderent, si venire dubitaret. Perdicca nunciato satellitum aduentu, sexdecim omninò pueris regię cohortis comitatus, in limine domus suæ constitit, castigatosq;, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi, vultusq; constātia terruit, vt vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros equos iussit conscendere; & cum paucis amicorum ad Leonatum peruenit, iam firmiore præsidio vim propulsaturus, si quis inferret.

Po-

Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, & Meleagri temeritatem armis vltum ire decreuerant. Atque illi, cùm Regem adissent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipse iussisset. Ille Meleagri instinctu se iussisse respondit. Cæterùm non debere tumultuari eos: Perdiccam enim viuere. Igitur concione dimissa, Meleager equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilij (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulò ante intenderat) triduum ferè consumpsit incerta consilia voluendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam, & legati gentium Regem adibant, & copiarum duces aderant, & vestibulum satellites, armatiq; compleuerant. Sed ingens sua sponte mœstitia, vltimæ desperationis index erat, suspectiq; inuicem non adire propius, non colloqui audebant, secretas cognitiones intra se quoq; voluentes, & ex comparatione Regis noui desiderium excitabatur amissi. Vbi ille esset, cuius imperium, cuius auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas, quandocumque oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cùm annuntiatur equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babyloniam campis, frumentum, quod in vrbem inuehebatur, retinuisse. Itaq; inopia primùm, deinde fames esse cœpit. Et qui in vrbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Fortè ita acciderat, vt qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in vrbem: oppidani cùm ipsos alimenta deficerent, vrbe excederent, & vtrique generi tutior aliena sedes, quàm sua videretur. Quorum consternationem

Ma-

Macedones veriti, in regiam coeunt, quæque ipſorum ſententia eſſet, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, definienda diſcordia, armiſque ponendis. Igitur à Rege legatur Paſas Theſſalus, & Amiſſas Megalopolitanus, & Perilaus, qui cùm mandata Regis ediDiſſent, non aliter poſituros, arma equites, quàm ſi Rex diſcordiæ authores dediſſet, tulere reſponſum. His renuntiatis, ſua ſponte milites arma capiunt, quorum tumultu è regia Philippus excitus, Nihil, inquit, ſeditione eſt opus: nam inter ſe certantium præmia, qui quierint, occupabunt. Simul mementote rem eſſe cum ciuibus, quibus ſpem gratiæ citò abrumpere, ad bellum ciuile properantium eſt. Altera legatione, an mitigari poſſint, experiamur, & credo nondum Regis corpore ſepulto, ad præſtanda ei iuſta omnes eſſe coituros. Quod ad me attinet, reddere imperium malo, quàm exercere ciuium ſanguine. Et ſi nulla alia concordiæ ſpes eſt, oro, quæſoque eligite potiorem. Obortis deindè lachrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat protendens, vt ſi quis ſe digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem ſpem indolis ante eum diem fratris claritate ſuppreſſam, ea moderata excitauit oratio. Itaque cuncti inſtare cęperunt, vt quæ agitaſſet, exequi vellet. Eoſdem rurſus legat, petituros vt Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum eſt. Nam, & abducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & vnum duobus imparem futurum eſſe cenſebat. Igitur Meleagro cum Phalange obuiam egreſſo, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Vtrumque agmen mutua ſalutatione facta coit in perpetuum (vt arbitrabantur) concordia, & pace firmata.

9 Sed iam ſatis admouebantur Macedonum

gen.

genti bella ciuilia. Nam & insociabile est Regnum,& à pluribus expetebatur. Primùm ergo collegere vires:deindè disperserunt,& cùm pluribus corpus, quàm capiebat,onerassent, cætera membra deficere cęperunt:quodq; imperium sub vno stare potuisset,dum à pluribus sustinetur,ruit. Proindè iure, meritoque populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis,quam penè supremam habuimus, nouum sydus illuxit. Huius herculè,non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo,cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantá tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo reuirescit solùm,sed etiam floret imperium. Absit modò inuidia,excipiet huius seculi tempora eiusdem domus vtinam perpetua, certè diuturna posteritas.Cæterùm vt ad ordinem,à quo me contēplatio publicæ felicitatis auerterat, redeam, Perdicca vnicā spem salutis suæ in Meleagri morte deponebat: vanum eundē, & infidum, celeriterq; res nouaturū, & sibi maximè infestū, occupandū esse. Sed alta dissimulatione consilium premebat, vt opprimeret incautū. Ergo clàm quosdā ex copijs,quibus prçerat,subornauit,vt,quasi ignoraret ipse, conquererentur palam Meleagrum æquatū esse Perdiccæ: quorū sermone Meleager ad se relato,furens ira,Perdiccæ,quæ cōperisset,exponit. Ille velut noua re exterritus,ádmirari,queri,dolētisq; speciē ostētare ei cępit.Ad vltimū conuenit, vt comprehenderētur tam seditiosæ vocis authores. Agit Meleager gratias,amplexusq; Perdiccā, fidem eius in se,ac beneuolentiam collaudat. Tū cōmuni consilio rationē opprimendi noxios ineunt.Placet exercitum patrio more lustrari:& probabilis causa videbatur prçterita discordia.Macedonū Reges ita lustrare soliti erant milites,vt di-

scissæ

ſcillæ canis viſcera vltimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab vtraque abijcerentur parte. Intra id ſpatium armati omnes ſtarent, hinc milites, hinc equites, illhinc phalanx. Itaq; eo die, quem huic ſacro deſtinauerant, Rex cum equitibus, elephantiſq; conſtiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Iam equeſtre agmen mouebatur, & pedites ſubita formidine ob recentem diſcordiam, haud ſanè pacati quicquam expectantes, parumper addubitauere, an in vrbem ſubducerent copias: quippè pro equitibus planities erat. Cæterum veriti, ne temerè commilitonum fidem damnarent, ſubſtitere præparatis ad dimicandum animis, ſi quis vim inferret. Iam agmina coibant, paruumq; interuallum erat, quod aciem vtramq; diuideret. Itaq; Rex cum vna ala obequitare peditibus cępit, diſcordię authores, quos tueri ipſe debebat, inſtinctu Perdiccæ ad ſupplicia depoſcens: minabaturq; omnes turmas cum elephantis inducturum ſe in recuſantes: ſtupebantq; improuiſo malo pedites. Nec plus in ipſo Meleagro erat aut conſilij, aut animi. Tutiſſimum ex præſentibus videbatur, expectare potiùs, quàm mouere fortunam. Tum Perdicca, vt torpentes, & obnoxios vidit 300. ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita eſt poſt mortem Alexandri ſecuti erāt, à cæteris diſcretos, elephantis in conſpectu totius exercitus obijcit, omneſq; belluarum pedibus obtriti ſunt, nec prohibente Philippo, nec authore: apparebatq;, id modò pro ſuo vendicaturum, quod approbaſſent euentus. Hoc bellorū ciuiliū Macedonibus, & omen, & principium fuit. Meleager, ſerò intellecta fraude Perdiccæ, tum quidē, quia ipſius corpori vis non afferabatur, in agmine quietus ſtetit: at mox, dānata ſpe ſalutis, cū eius nomine, quem ipſe fecerat Regem, in perniciem

ciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

Perdicca, perducto in vrbem exercitu, concilium principum virorum habuit, in quo imperium ita diuidi placuit, vt Rex quidem summam eius obtineret. Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africæ gentium, quæ in ditione erant: Laomedonti Syria cum Phęnice data est: Philoræ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphylia, & maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus. In Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam, Leonati prouinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, vt regionem eam vsque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lysimachus Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiæ, quique Bactris, & Sogdianis, cæterisque aut Oceani, aut rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, imperij etiam ius obtineret. Decretum est, vt Perdicca cum Rege esset, copijsque præesset, quę Regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse prouincias. Sed famam eius rei (quamquàm ab authoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisq; opes, diuisis imperij partib. tuebantur, quas ipsi fundauerant, si vnquam aduersus immodicas cupiditates terminus staret: quippe paulò antè Regis ministri, specie imperij alieni procurandi singuli ingentia inuaserant regna, sublatis certaminum causis, cùm, & omnes eiusdem gentis essent, & à cæteris sui quisque imperij regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cùm maiora

iora quæque ſperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quàm fuiſſet accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus Regis iacebat in ſolio, curis omnium ad formandum publicum ſtatum à tam ſolemni munere auerſis; & non alij, quàm Meſopotamiæ regioni feruidior æſtus exiſtit, adeò vt pleraque animalia, quæ in nudo ſolo deprehendit, extinguat. Tantus eſt vapor ſolis, & cœli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum, & rari ſunt, & incolentium fraude celantur. Ipſis vſus patet, ignotus eſt aduenis. Vt tandem curare corpus exanimum amicis vacauit, nulla tabe, ne minimo quidem liuore corruptum videre, qui intrauerant. Vigor quoque, qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum. Itaque Ægyptij, Chaldæique iuſſi corpus ſuo more curare, primò non ſunt auſi admouere velut ſpiranti manus. Deindè pręcati, vt ius, faſque eſſet mortalibus attrectare eũ, purgauere corpus: repletumque eſt odoribus. Aureum ſolium, & capiti adiecta fortunæ eius inſignia. Veneno necatum eſſe credidere. Pleriquę filium Antipatri inter miniſtros Iollam nomine, patris iuſſu dediſſe. Sæpè certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare faſtigium, maioremque eſſe præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à ſe data aſſerentem ſibi. Credebant etiam Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum miſſum. Vim autem veneni quod in Macedonia gignitur, talem eſſe conſtat, vt ferrum quoque exurat: vngulæ iumenti dumtaxat patiens eſſe conſtat. Sucistygem appellant fontem, ex quo peſtiferum virus emanat. Hoc per Caſſandrum allatum, traditumque fratri Iollæ, & ab eo ſupremæ Regis potioni inditum. Hæc, vtcumque ſunt tradita, eorum, quos rumor aſperſerat mox potentia extinxit. Regnum enim Macedonię Anti-

pa-

pater, & Græciam quoque inuasit. Soboles deindè excepit, interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Ceterùm corpus eius à Ptolemæo, cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriæ, ac nomini honos habetur.

Decem librorum Q. Curtij finis.

ADMONITIO TYPOGRAPHI Ad Lectorem.

QVædam in hoc Decimo libro diuersis characteribus impressimus, quòd constaret, ea Q. Curtij non esse, sed addita ab ijs, qui de industria locum correxerunt. Hæc volebam nescius ne esses. Vale.

CON-

CONCIONVM

Atque

ORATIONVM OMNIVM

Q. CVRTII

TABVLA,

Ad communem omnium generum scribendi, dicendiq; facultatem comparandam.

Ari-

Ale-

Comminatio.

Exclamatio.

Excusatio.

Querela.

Inuectiua.

FINIS.

BIBLIOTECA